

Τ.Ε.Ι. ΚΡΗΤΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Διερεύνηση των δράσεων που παρέχονται από επίσημους και ανεπίσημους Φορείς της πόλης του Ηρακλείου και ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση της φτώχειας με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης»

Υπεύθυνη Καθηγήτρια: Οικονόμου Αικατερίνη

Συντάκτριες εργασίας:

Δερμιτζάκη Ευαγγελία (Α.Μ. 3589)

Μπαλιλάκη Ερασμία (Α.Μ. 3499)

Μυλωνά Αθανασία (Α.Μ. 3567)

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας πτυχιακής εργασίας, θα θέλαμε, πρωτίστως, να ευχαριστήσουμε την καθηγήτριά μας, κ. Οικονόμου Αικατερίνη, η οποία με την υπομονή της και τις εύστοχες υποδείξεις της μας οδήγησε στην ολοκλήρωση της πτυχιακής μας. Παράλληλα, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους τους εκπροσώπους των Φορέων/Οργανώσεων για την πολύτιμη βοήθειά τους στη διεξαγωγή της έρευνάς μας. Κλείνοντας θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε τα μέλη των οικογενειών μας που μας στήριζαν σε όλη την πορεία των σπουδών μας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
---------------	---

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.....	9
-----------------------------------	---

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ	9
---	---

1.1.1 Σε διεθνές επίπεδο	9
--------------------------------	---

1.1.2. Στον ελλαδικό χώρο	11
---------------------------------	----

1.2. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΗΜΕΡΑ.....	16
------------------------------	----

1.2.1. Η Οικονομική κρίση και ύφεση στην ελληνική οικονομία και οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές της	16
---	----

1.2.2. Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σήμερα	17
--	----

1.2.3. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Οικονομική κρίση	19
---	----

1.2.4. Η Υπερχρέωση του Δημοσίου - Εξελίξεις	20
--	----

1.2.5. Γενικά για τον πληθωρισμό.....	21
---------------------------------------	----

1.3. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	23
---	----

1.3.1 Αίτια.....	23
------------------	----

1.3.2. Επιπτώσεις	25
-------------------------	----

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	31
--	----

2.1. ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	31
----------------------------	----

2.1.1 Δημόσιοι οργανισμοί	32
---------------------------------	----

2.1.2.Αποκέντρωση – Περιφερειακή Διοίκηση.....	33
--	----

2.1.3. Τοπική Αυτοδιοίκηση Πρώτου Βαθμού - Δήμοι και Κοινότητες	34
---	----

2.1.4. Αξιολόγηση Κοινωνικών Υπηρεσιών	37
--	----

2.2. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	40
---	----

2.2.1. Λειτουργία και Χαρακτηριστικά Ιδιωτικού τομέα	40
--	----

2.2.2. Συμπράξεις Μεταξύ Δημοσίου Και Ιδιωτικού Τομέα	45
---	----

2.3. ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΣ - ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ	47
--	----

2.3.1. Χαρακτηριστικά του εθελοντισμού	47
--	----

2.3.2. Εθελοντισμός - η κατάσταση στην Ελλάδα.....	49
--	----

2.3.3. Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων	51
---	----

2.4. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ.....	55
2.4.1 Διαφορές Ιδιωτικού - Κερδοσκοπικού και Δημοσίου Τομέα.....	55
2.4.2. Διαφορές Εθελοντικού – Δημοσίου Τομέα.....	55
2.4.3. Διαφορές Εθελοντικού – Ιδιωτικού Τομέα	56
2.4.4. Ομοιότητες Δημοσίου, Ιδιωτικού και Εθελοντικού τομέα	58
2.5. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΑΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ	59
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ	63
3.1 ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ.....	63
3.1.1. Κοινότητα και κοινοτική εργασία	64
3.1.2. Κοινοτική εργασία και κοινωνικός αποκλεισμός.....	66
3.2 ΤΡΟΠΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ	70
3.2.1. Σκοποί και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα.....	71
3.2.2. Πρότυπα κοινωνικής πρόνοιας	73
3.2.3. Δυσχέρειες των κοινωνικών υπηρεσιών λόγω οικονομικής κρίσης.....	74
3.3 ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	77
3.3.1. Δημόσιοι Φορείς	77
3.3.2. Ιδιωτικού Δικαίου.....	83
3.3.3.Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις	83
Β΄ ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ	90
4.1.ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ	90
4.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ	90
4.3. ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ	91
4.4. ΔΕΙΓΜΑ	91
4.5 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ – ΜΕΣΟ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	99
4.6. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ	99
4.7. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ.....	101
4.8. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	102
4.9. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ.....	102
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	104
5.1. ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ/Μ.Κ.Ο.....	104

5.2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ	104
5.3. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ	106
5.4. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ.....	107
5.5. ΟΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ.....	108
5.6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ.....	110
5.7. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ.....	110
5.8.ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΚΑΙ ΤΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ	111
5.9. ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ	111
5.10. ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ	113
5.11. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	114
5.12. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΦΟΡΕΩΝ/ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΟΥΣ	116
5.13.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ/ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ.....	117
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	118
6.1. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ	118
6.2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	143
6.3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	148
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	153

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία πραγματοποιήθηκε από τις τελειόφοιτες σπουδάστριες του τμήματος Κοινωνικής Εργασίας του Τ.Ε.Ι. Κρήτης, Δερμιτζάκη Ευαγγελία, Μπαλιλάκη Ερασμία και Μυλωνά Αθανασία. Το θέμα της εργασίας αυτής είναι: «Διερεύνηση των δράσεων που παρέχονται από τους επίσημους και ανεπίσημους φορείς της πόλης του Ηρακλείου και ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση της φτώχειας με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης».

Οι ανάγκες των ανθρώπων σε εργασιακό και οικονομικό επίπεδο μέσα στην κοινωνία αυξάνονται διαρκώς χωρίς να υπάρχει δυνατότητα ανταπόκρισης πλέον από το κράτος. Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σήμερα έχει σοβαρές επιπτώσεις, οι οποίες έχουν άμεσο αντίκτυπο στο πεδίο της απασχόλησης, με την ανεργία να μαστίζει όλες τις πληθυσμιακές ομάδες και ιδιαίτερα τις ευάλωτες (Μπαλούρδος, 2012). Η οικονομική κρίση επιφέρει και άλλου είδους προβλήματα, που επηρεάζουν τη σωματική και την ψυχική υγεία των ατόμων (Θεοδωρόπουλος, 2012). Οι κοινωνικές υπηρεσίες της χώρας, ειδικά σε μια τέτοια περίοδο οφείλουν να ανταπεξέρχονται στις ολοένα και περισσότερες ανάγκες που δημιουργούνται και επιπλέον πρέπει να χαρακτηρίζονται από αποτελεσματικότητα στις δράσεις που πραγματοποιούν για να καλύψουν αυτού του είδους τις ανάγκες.

Όμως, η κρίση είναι λογικό να μην αφήνει ανεπηρέαστη τη λειτουργία των οργανώσεων που υπάρχουν στη χώρα μας. Οι αποφάσεις για περικοπές στη χρηματοδότηση των φορέων, οι συνεχόμενες απολύσεις του προσωπικού, η εργασιακή εφεδρεία και τα σενάρια για καταργήσεις ή συγχωνεύσεις κάνουν το έργο τους όλο και πιο δύσκολο σε πολλούς τομείς όπως στην παροχή της εκπαίδευσης, της υγείας και της κοινωνικής φροντίδας και επιπρόσθετα θέτουν υπό αμφισβήτηση τη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας. Τα κοινωνικά προβλήματα γίνονται πολύπλοκότερα και οι πολλαπλά επιβαρυνόμενοι αποδέκτες των κοινωνικών παροχών βρίσκονται πλέον σε κίνδυνο (www.kethea.gr).

Σε αυτή τη δύσκολη περίοδο οι φορείς άσκησης κοινωνικής εργασίας είναι σημαντικό να διατυπώσουν απόψεις και προτάσεις για το ρόλο της κοινωνικής εργασίας στη διαμόρφωση πολιτικών που θα ενισχύσουν τους κοινωνικούς οργανισμούς και τις στρατηγικές ένταξης με την ανάπτυξη ενός δικτύου προστασίας των κοινωνικά αδύναμων ομάδων. Οι φορείς κοινωνικής εργασίας δεν μπορούν να

παραμένουν αδρανείς μπροστά στη συρρίκνωση του κοινωνικού κράτους και -σε πολλές περιπτώσεις- να εγκλωβίζονται στο ρόλο των παθητικών διαχειριστών των πολιτικών λογιστικής λογικής που επιβάλλονται (www.kethea.gr).

Αρχικά, όσον αφορά το θεωρητικό μέρος της εργασίας, στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται λόγος για την ιστορική αναδρομή της κρίσης, τα αποτελέσματα και τις επιπτώσεις που επέφερε σε διάφορες χώρες και κατ' επέκταση και στη δική μας. Στο δεύτερο κεφάλαιο, γίνεται αναφορά για τη διάρθρωση των δημόσιων, ιδιωτικών και εθελοντικών κοινωνικών υπηρεσιών και τη λειτουργία τους. Επιπλέον, δίνεται βαρύτητα και στο ρόλο του εθελοντισμού μέσα στις δημόσιες υπηρεσίες αλλά και γενικότερα στο ρόλο του μέσα σε αυτές τις δύσκολες συνθήκες. Στο τρίτο κεφάλαιο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στις κοινωνικές υπηρεσίες της Ελλάδας και στα προγράμματα τα οποία και επιλέγουν να εφαρμόσουν έτσι ώστε να καταφέρουν να καλύψουν τις όλο ένα και αυξανόμενες κοινωνικοοικονομικές ανάγκες. Στη συνέχεια στο ερευνητικό μέρος της εργασίας, στο τέταρτο κεφάλαιο, περιγράφεται η μεθοδολογία της εμπειρικής μελέτης. Στο πέμπτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, που πραγματοποιήθηκε στους επίσημους και ανεπίσημους Φορείς της πόλης Ηρακλείου Κρήτης. Στο έκτο και τελευταίο κεφάλαιο επιχειρείται η ανάλυση και η ερμηνεία των αποτελεσμάτων, η διατύπωση των συμπερασμάτων, καθώς και η κατάθεση προτάσεων από την ερευνητική ομάδα.

Επομένως, η παρούσα μελέτη επιχειρεί τη διερεύνηση των δράσεων των επίσημων και ανεπίσημων Φορέων της πόλης του Ηρακλείου Κρήτης, σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους όσον αφορά στην αντιμετώπιση των κοινωνικοοικονομικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης.

Α΄ ΜΕΡΟΣ: ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

1.1. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

1.1.1 Σε διεθνές επίπεδο

Η παγκόσμια οικονομική κρίση ξέσπασε στις 8 Σεπτεμβρίου του 2008 με αποτέλεσμα να υποβάλει πολλές οικονομίες ανά τον κόσμο σε ύφεση. Συγκεκριμένα η κρίση του 2008 ξεκίνησε με την κατάρρευση της αγοράς στεγαστικών δανείων υψηλού κινδύνου των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής (ΗΠΑ). Η κρίση αυτή επεκτάθηκε στη συνέχεια στις αγορές ομολόγων και στην διατραπεζική και σε διατάραξη της λειτουργίας του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού συστήματος. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να παρασύρει την οικονομία πολλών χωρών σε ύφεση και κατ' επέκταση αυτό συνέβη και στην Ελλάδα (Alpha Bank, 2008).

Οι οικονομικές κρίσεις δεν είναι σύγχρονο φαινόμενο. Συγκεκριμένα το 4^ο αιώνα π.χ. **παρατηρούνται οι πρώτες οικονομικές κρίσεις**. Αρχικά εμφανίστηκε στις Συρακούσες επί τυραννίας του Διονυσίου, ακολουθεί η κρίση που δημιουργήθηκε τον 13^ο αιώνα από την υποτίμηση του νομίσματος μεταξύ της Ρωμαϊκής και της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Αργότερα εμφανίστηκε η κρίση στο **Μεσαίωνα** κυρίως σε χώρες όπως η Αγγλία, η Γαλλία και η Ισπανία, που η αφορμή ήταν, οι μεταξύ τους συγκρούσεις (www.wikipedia.org).

Η πρώτη κερδοσκοπικού τύπου κρίση εμφανίζεται τον 17^ο αιώνα στην Ολλανδία. Η συγκεκριμένη οικονομική κρίση, οφείλονταν σε ένα λουλούδι, την **τουλίπα**, την οποία ήθελε να αποκτήσει ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού με ανεξέλεγκτο ρυθμό. Έτσι λοιπόν η τιμή του συγκεκριμένου άνθους συνεχώς ανέβαινε και πολύ γρήγορα η υπερκατανάλωσή του προκάλεσε μια οικονομική φούσκα (Κίτσος, 2009).

Το 18^ο αιώνα κράτη όπως η Γαλλία και η Αγγλία ήταν οι επόμενες που εμφάνισαν αυξημένο χρέος. Προς τα τέλη του αιώνα η κρίση μεταφέρεται στην άλλη άκρη του Ατλαντικού και στο Χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης εξαιτίας διαμαχών, που υπήρχαν ανάμεσα σε δύο ευκατάστατες οικογένειες, η μια εκ των οποίων ήθελε να ανεβάσει τις τιμές των μετοχών του χρηματιστηρίου και η άλλη να τις ρίξει για να δημιουργηθεί ανταγωνισμός (Κίτσος, 2009).

Στη συνέχεια το **1797** η Μεγάλη Βρετανία γνωρίζει μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές κρίσεις, εξαιτίας των πολέμων που έγιναν λόγω της Γαλλικής επανάστασης. Θεωρώντας ότι ο πόλεμος θα περάσει και στα εδάφη της Μ. Βρετανίας οι κάτοικοι απόκτησαν τον φόβο πως θα χάσουν τις καταθέσεις τους και άρχισαν να τις αποσύρουν από τις Τράπεζες της χώρας. Με αυτή τους την κίνηση τα πράγματα έγιναν ακόμα δυσκολότερα, καθώς επεκτάθηκε η οικονομική κρίση, λόγω του ότι η Τράπεζα της Αγγλίας προχώρησε σε παύση πληρωμών. Η κρίση επηρέασε έναν από τους μεγαλύτερους πιστωτές της Μ. Βρετανίας, τις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής (ΗΠΑ) και ο κύκλος της ολοκληρώθηκε μετά από έξι περίπου έτη (Κίτσος, 2009).

Η πρώτη σημαντική χρηματοπιστωτική κρίση των ΗΠΑ εμφανίζεται στις αρχές του **19ου αιώνα**. Ευθύνονταν κυρίως στις παγκόσμιες συγκρούσεις, στο Εμπάργκο και **στον πόλεμο του 1812** που με την σειρά τους οδήγησαν σε κατασχέσεις, παύσεις πληρωμών από τις τράπεζες, ανεργία, πτώση στον τομέα της γεωργίας και της μεταποίησης. Η Αμερικανική ηγεσία πίστευε πως αν καταφέρει να οδηγήσει την χώρα σε γρήγορη ανάπτυξη θα αντιμετώπιζε αυτόματα και τα οικονομικά της προβλήματα με τον πιο σωστό τρόπο. Έτσι λοιπόν επέλεξε την εξής λύση, δημιούργησε μια δεύτερη Κεντρική Τράπεζα που είχε σαν στόχο την κοπή και το ανεξέλεγκτο μοίρασμα χρημάτων, οδηγώντας την οικονομία σε άνηση. Όλα αυτά όμως το 1819 οδήγησαν σε πανικό, ο οποίος σηματοδότησε το τέλος της οικονομικής ανάπτυξης που προηγήθηκε από τον πόλεμο του 1812, αλλά και τη δημιουργία νέων οικονομικών πολιτικών, που θα διαμόρφωναν την μετέπειτα ανάπτυξη της χώρας (Κίτσος, 2009).

Η πρώτη πραγματική κρίση προήλθε από κερδοσκοπικές επενδύσεις στα ακίνητα και τη δημιουργία υπεραξιών το **1837** στις ΗΠΑ. Τα επόμενα πέντε χρόνια διαδέχονται την οικονομική ύφεση, εφόσον υπήρχε αδυναμία πληρωμής των Τραπεζών με χρήμα και επίσης αυτό οφείλονταν και στο μεγάλο ποσοστό ανεργίας. Με αυτά λοιπόν τα δεδομένα η χώρα βυθιζόταν όλο και περισσότερο στην κρίση χωρίς πολλά περιθώρια για ανάπτυξη (Κίτσος, 2009).

Στη συνέχεια ακολουθεί η χρεοκοπία μιας Βρετανικής Τράπεζας η οποία οδήγησε στην οικονομική κρίση της Μ. Βρετανίας, το **1866**. Η επωνυμία της Τράπεζας ήταν Overend, Gurney & Company. Συγκεκριμένα άρχισε να φημολογείται ότι αυτή η Τράπεζα ενδέχεται να χρεοκοπήσει. Αυτό φόβισε τους καταθέτες της, οι οποίοι με την σειρά τους λόγω της ανησυχίας τους να μην χάσουν τις οικονομίες τους, απέσυραν τα χρήματά τους. Το αποτέλεσμα λοιπόν, ήταν η

συγκεκριμένη τράπεζα να οδηγηθεί σε χρεοκοπία παρασύροντας μαζί της και άλλες. Ακολούθησε στην συνέχεια το χρηματιστηριακό κραχ (Κίτσος, 2009).

Η μεγαλύτερη οικονομική κρίση όλων των εποχών παρατηρήθηκε τον 20ο αιώνα. Μετά από μια περίοδο συνεχούς ανάπτυξης, η οποία είχε στηριχτεί πάνω σε συνεχόμενο δανεισμό δημιουργώντας τρομαχτικές υπεραξίες μετοχών που είχαν σαν αποτέλεσμα στις **29 Οκτωβρίου του 1929**, οι τιμές των μετοχών στο χρηματιστήριο της Νέας Υόρκης να βυθιστούν μέσα σε ένα μήνα. Στην συνέχεια καταρρέουν όλες οι αγορές και οι μετοχές των χρηματιστηρίων δεν έχουν πλέον κανένα αντίκρισμα. Μέχρι το 1931 είχαν χρεοκοπήσει 2.500 Τράπεζες και δύο χρόνια αργότερα ο αριθμός είχε αγγίξει τις 5.000. Η τότε Αμερικάνικη κυβέρνηση δεν στηρίζει τους πολίτες, των οποίων οι οικονομίες έχουν εξανεμιστεί αλλά τις Τράπεζες. Η ύφεση επεκτείνεται, με κάποια καθυστέρηση, το 1933 - 1934, σε όλες τις τότε βιομηχανοποιημένες χώρες στον κόσμο. Τη λύση έρχεται να δώσει ο πόλεμος και η Κυβέρνηση Ρούσβελτ, η οποία επενδύει πολλά εκατομμύρια δολάρια στην ανάπτυξη της πολεμικής βιομηχανίας και δημιουργεί έτσι νέες θέσεις απασχόλησης (Κίτσος, 2009).

1.1.2. Στον ελλαδικό χώρο

Σκόπιμο είναι να πραγματοποιηθεί μια αναφορά στην ιστορική αναδρομή των κρίσεων και σε κάποια στοιχεία του παρελθόντος που επηρέασαν την ανάπτυξη του ελλαδικού χώρου. Πρωταρχική ήταν αυτή που συνέβη το 1850 με την παραγωγή της σταφίδας η οποία κάλυπτε το 30% των εξαγωγών της χώρας, ενώ την περίοδο του 1855-1891 κάλυπτε το 50%. Η σταφιδοπαραγωγή μέσα στην επόμενη δεκαετία είχε επεκταθεί ιδιαίτερα και έφερε ένα αρκετά μεγάλο εισόδημα στην Ελλάδα. Όταν όμως στην αγορά μπήκαν οι Γάλλοι με τη δική τους παραγωγή στην σταφίδα η Ελλάδα δέχτηκε ένα πολύ μεγάλο οικονομικό πλήγμα. Η εισαγωγή λοιπόν της Γαλλίας είχε σαν αποτέλεσμα την πτώση των τιμών και έτσι την περίοδο 1887-1897 ακολούθησε οικονομική κατάρρευση. Η κρίση λοιπόν αυτή σηματοδότησε μια νέα εποχή για τους έλληνες σταφιδοπαραγωγούς και κατ' επέκταση για ολόκληρο τον αγροτικό τομέα της Πελοποννήσου (Λεάνδρος, 2012).

Η πτώση της ζήτησης της ελληνικής σταφίδας και η αδυναμία να διατεθεί η υπερπαραγωγή της σταφίδας σε άλλες χώρες είχαν σαν συνέπεια να επέλθουν αλλαγές. Με την περισσότερη εκμετάλλευση των αγροτών μέσα από τους θεσμούς και τις μεταρρυθμίσεις που τέθηκαν εις βάρος τους για να αντιμετωπιστεί η κρίση.

Επίσης, η αδυναμία των αγροτών να ανταπεξέλθουν σε αυτές τις συνθήκες είχε ως αποτέλεσμα να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό για να επιβιώσουν. Έτσι λοιπόν μέχρι να αλλάξουν το είδος της παραγωγής, οι έλληνες για να καταφέρουν να μπουν ξανά στην αγορά αντιμετώπιζαν πολλές οικονομικές δυσκολίες (Λεάνδρος, 2012).

Μετά από σχεδόν έναν αιώνα στις χώρες του ΟΟΣΑ (Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης) και στην Ελλάδα η οικονομική κρίση εκδηλώθηκε μετά το 1973.

«Συγκεκριμένα το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν (ΑΕΠ) μειώθηκε κατά 3,6% το 1974, ενώ αυξήθηκε κατά την περίοδο 1975-1978, όπως είδη αναφέρθηκε με ένα μέσο ετήσιο αριθμό της τάξης 5,5%. Ο ρυθμός ανάπτυξης της Ελληνικής οικονομίας ήταν μεγαλύτερος σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) και τις ΗΠΑ που κυμάνθηκαν στο ίδιο διάστημα γύρω στο 1,9% και 3,0% αντίστοιχα. Η αύξηση, όμως, του ΑΕΠ στην Ελλάδα περιορίστηκε στο 3,9% το 1979 και πλησίασε έτσι περισσότερο εκείνη των χωρών του ΟΟΣΑ και της ΕΟΚ, ενώ ο ρυθμός της αύξησης του για το 1980 προβλέπεται μηδενικός» (Ρουμελιώτης, 1980:67).

Η επιβράδυνση του ρυθμού της ανάπτυξης του ΑΕΠ στην Ελλάδα σε σχέση με τις άλλες Ευρωπαϊκές χώρες, οφείλεται στην επεκτατική δημοσιονομική και νομισματική πολιτική που εφαρμόστηκε στην χώρα μας μεταξύ 1975-1978. Το 1975 οι υπόλοιπες χώρες του ΟΟΣΑ ξεκίνησαν να εφαρμόζουν προγράμματα και αντιπληθωριστικά μέτρα, για την σταθεροποίηση της οικονομίας. Ενώ αντίστοιχα μέτρα άρχισαν να εφαρμόζονται και στην Ελλάδα το 1978 (Ρουμελιώτης, 1980).

Κύριο χαρακτηριστικό της κρίσης στην Ελλάδα είναι ο αργός ρυθμός της αύξησης της ζήτησης που προκάλεσε περιορισμό στις επενδύσεις και ιδιαίτερα στην μείωση τους στον τομέα της μεταποίησης. Επίσης, σταμάτησαν οι επενδύσεις στον χώρο της βιομηχανίας γιατί υπήρχαν περιορισμοί στις εξαγωγές των Ελληνικών προϊόντων κατά την περίοδο της κρίσης. Αυτό σήμαινε την αύξηση του ανταγωνισμού από αντίστοιχες επιχειρήσεις χωρών χαμηλού κόστους εργασίας με τις οποίες η ΕΟΚ έχει συμφωνίες και πολλοί επενδυτές στρέφονταν σε αυτές τις χώρες, αυτό είχε σαν αποτέλεσμα να περιορίσει ακόμα περισσότερο τα επενδυτικά προγράμματα των επιχειρήσεων αυτών στην Ελλάδα. Τα προβλήματα του ανταγωνισμού που δημιουργούνται στις Ελληνικές επιχειρήσεις από την ένταξη στην ΕΟΚ και η αντιφατικότητα των μέτρων οικονομικής πολιτικής δεν ήταν ευνοϊκές για την προσέγγιση νέων επενδύσεων (Ρουμελιώτης, 1980).

Η περίοδος αυτή στην οποία παρατηρήθηκε μείωση των επενδύσεων στην βιομηχανία παρεμποδίζει την ανάπτυξη της παραγωγικότητας έχοντας ως αποτέλεσμα το να αυξάνεται η ζήτηση σε προϊόντα τα οποία έχουν μειωμένη παραγωγή και κατ' επέκταση να αυξάνεται η τιμή τους. Όσον αφορά το κομμάτι της ανεργίας που δημιουργείται από την οικονομική κρίση είναι αρκετά οξύ στην Ελλάδα παρ' όλο που οι επίσημες διαβεβαιώσεις έδειχναν το αντίθετο. Οι παράγοντες που επέκτειναν το συγκεκριμένο πρόβλημα, ήταν η συνεχόμενη αποχή από νέες επενδύσεις στον χώρο της μεταποίησης (Ρουμελιώτης, 1980).

Αξιοσημείωτο είναι επίσης το γεγονός ότι στην περίοδο 1976-1980 τα ποσά τα οποία υπολογίζονταν ως έσοδα και ως έξοδα για το κράτος δεν ανταποκρίθηκαν στον αρχικό τους σχεδιασμό και έτσι δημιουργήθηκαν ελλείμματα στο Γενικό Κρατικό Προϋπολογισμό σε ποσοστό 22%. Για να αντιμετωπιστούν οι πληθωριστικές πιέσεις είναι αναγκαίες οι αλλαγές στο φορολογικό σύστημα στοχεύοντας με αυτόν τον τρόπο στην καταπολέμηση της κερδοσκοπικής δράσης των ανώτατων εισοδηματικών στρωμάτων. Όμως κατά την περίοδο της κρίσης δεν παρατηρήθηκε ουσιαστική αλλαγή στο φορολογικό σύστημα αυξάνοντας τον πληθωρισμό και την άνιση κατανομή του διαθέσιμου εθνικού εισοδήματος. Η άνιση φορολογία των χαμηλότερων εισοδηματικών στρωμάτων είναι συνέπεια της πολιτικής που ελαφρύνει την φορολογία στους μεγαλύτερους εισοδηματίες (Ρουμελιώτης, 1980).

Στα τέλη του 2009, η τότε κυβέρνηση της Ελλάδας ανακοίνωσε ότι είχε ανακαλύψει πως η προηγούμενη κυβέρνηση, είχε πλαστογραφήσει τα στοιχεία του προϋπολογισμού, καλύπτοντας έτσι ένα χρέος που αυξάνεται με ταχείς ρυθμούς όσο κατέρρεαν ταυτόχρονα και άλλες χώρες παγκοσμίως. Οι ρίζες της κρίσης πηγάζουν πίσω το ισχυρό ευρώ και τα χαμηλά επιτόκια που επικρατούσαν την περασμένη δεκαετία. Έτσι λοιπόν η κυβέρνηση από την μεριά της εκμεταλλεύτηκε την δυνατότητα του εύκολου χρήματος και άρχισε να δανείζεται συνεχώς, προκαλώντας με αυτόν τον τρόπο χρέος ύψους 400 δισεκατομμυρίων δολαρίων, ένα μεγάλο μέρος δανείων προήλθε από τις τράπεζες της Γαλλίας και της Γερμανίας (Tzortzinis, 2012).

Μέσα σε αυτή την δεκαετία το χρέος της Ελλάδας παρουσίασε σημαντική αύξηση και αυτό την οδήγησε σε συντριβή στα τέλη του 2009, προκαλώντας μια οικονομική κρίση που έχει αποδεκατίσει την οικονομία της χώρας, προκάλεσε διαταραχή στην κυβέρνησή του κράτους και οδήγησε σε αυξανόμενη κοινωνική αναταραχή απειλώντας το μέλλον του ευρωπαϊκού νομίσματος. Λόγω της αλλαγής στην κυβέρνηση και του ανταγωνισμού μεταξύ αυτών, αποκαλύφθηκε το πραγματικό

μέγεθος των μαζικών ελλειμμάτων της χώρας, η Ελλάδα συντηρείται από τις χώρες της ζώνης του ευρώ και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα: την εφαρμογή συνεχών μέτρων λιτότητας που απαιτούνται από τη Γαλλία και τη Γερμανία, σαν αντάλλαγμα για να μας δοθούν δύο τεράστια πακέτα διάσωσης, συνολικού ύψους 240 δισεκατομμύρια ευρώ. Όλα τα παραπάνω οδήγησαν την χώρα σε ακόμα μεγαλύτερη ύφεση περισσότερο γι' αυτό θα αναφερθούν στο επόμενο υποκεφάλαιο (Tzortzinis, 2012).

Η κρίση στην Ελληνική οικονομία ξεκίνησε πριν μία δεκαετία, συγκεκριμένα η πορεία της ήταν η εξής:

- 1η Ιανουαρίου 2001: Η Ελλάδα εντάχθηκε στη ζώνη του ευρώ. Η χώρα αρχικά είχε μείνει έξω από το ενιαίο ευρωπαϊκό νόμισμα στις αρχές του 1999 διότι δεν είχε τις προϋποθέσεις που απαιτούνταν για την εισαγωγή της σε αυτό. Δύο χρόνια αργότερα γίνεται το 12ο μέλος της ζώνης του ευρώ. Η ελληνική κυβέρνηση θεώρησε σημαντικό την είσοδο της χώρας στο ευρώ, λέγοντας ότι υποσχέθηκε μεγαλύτερη σταθερότητα και ευημερία. Αλλά ο τότε πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, Wim Duisenberg, επισημαίνει ότι η χώρα πρέπει να συνεχίσει να δουλεύει σκληρά για να αναπτύξει την οικονομία της. Ορισμένοι αναλυτές τότε φοβήθηκαν πως το ευρώ θα μπορούσε να αποδυναμωθεί από την ένταξη των λιγότερο δυνατών ευρωπαϊκών κρατών. Έτσι λοιπόν πραγματοποιούνταν συνεχής έλεγχος και μελέτες στην Ελλάδα που τελικά έδειξαν ότι η χώρα δεν διέθετε πραγματικά τις απαραίτητες προϋποθέσεις το 2001 για την είσοδο της στο ευρώ. Η Ελληνική κυβέρνηση παραδέχεται ότι το έλλειμμα δεν ήταν ποτέ κάτω από το 3% το 1999.
- 15, Νοεμβρίου, 2004: Αποδείχτηκε ότι η Ελλάδα δεν διέθετε τις απαραίτητες προϋποθέσεις ούτε και το 2001 για να ενταχθεί στο ευρώ (Wearden, 2010).
- 29 του Μάρτη του 2005: Τα μέτρα λιτότητας. Η τότε κυβέρνηση της Ελλάδας επιβάλλει έναν προϋπολογισμό λιτότητας για να προσπαθήσει να μειώσει το έλλειμμα στην Ελλάδα. Ιδιαίτερη προσοχή δόθηκε στη δημόσια οικονομία, λόγω του κόστους της φιλοξενίας των Ολυμπιακών Αγώνων του 2004. Παρατηρήθηκαν φορολογικές αυξήσεις στα αλκοολούχα ποτά και τον καπνό, καθώς και αύξηση του ΦΠΑ από 18% σε 19%.

- Άνοιξη 2006: Οικονομική ανάπτυξη. Ένα χρόνο μετά τον προϋπολογισμό λιτότητας, παρατηρήθηκε βελτίωση στα οικονομικά της Ελλάδας, με το ΑΕΠ έως 4,1% κατά το πρώτο τρίμηνο του 2006.
- Στις 4 Οκτωβρίου 2009: Αλλαγές στην κυβέρνηση. Το κόμμα που εκλέχτηκε ζητά από το ελληνικό λαό να συνεργαστεί έτσι ώστε να αντιμετωπιστεί η οικονομική κρίση η οποία είχε αυξηθεί απειλητικά. Η ελληνική οικονομία συρρικνώθηκε κατά 0,3%, και το δημόσιο χρέος έχει ανέλθει σε 262 δισεκατομμύρια ευρώ, από 168 δις. το 2004. Σε αυτό το στάδιο, η κυβέρνηση πιστεύει ότι το έλλειμμα του 2009 μπορεί να φτάσει το 6% του ΑΕΠ. (Wearden, 2010).

1.2. Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΣΗΜΕΡΑ

1.2.1. Η Οικονομική κρίση και ύφεση στην ελληνική οικονομία και οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές της

Σήμερα η Ελλάδα βρίσκεται αντιμέτωπη με μια βαθιά οικονομική ύφεση. Αυτό που άρχισε στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής (ΗΠΑ) ως χρηματοοικονομική κρίση το 2007 οδήγησε σε μια παγκόσμια ύφεση που απειλεί τώρα πολλές υπερχρεωμένες χώρες στην Ευρώπη, στην πρώτη γραμμή της οποίας είναι η Πορτογαλία, η Ιρλανδία, η Ελλάδα, και η Ισπανία (Κεσίδου, 2012).

Η τρόικα περιλαμβάνει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ). Το ΔΝΤ συνήθως καλείται για την διάσωση των αναδυόμενων οικονομιών της αγοράς και όχι για τις αναπτυγμένες χώρες. Συγκεκριμένα στηρίζεται σε νεοφιλελεύθερες πολιτικές που βασίζονται στη μειωμένη κρατική συμμετοχή στην οικονομία της κάθε χώρας πραγματοποιώντας ελάχιστες κρατικές παρεμβάσεις για την επίλυση των προβλημάτων. Αυτή η προσέγγιση σχετίζεται με πολυάριθμα μέτρα, όπως η περικοπή των δημόσιων δαπανών, η μείωση των μισθών, και η αύξηση των φόρων. Με αυτόν τον τρόπο θέτουν ως στόχο να επέλθει η οικονομική ισορροπία στην Ελλάδα. Αυτό το σχέδιο ανάπτυξης της οικονομίας δεν λειτουργεί στην Ελλάδα, αντίθετα προξενεί σοβαρές δυσκολίες εμβαθύνοντας την κρίση (Κεσίδου, 2012).

Παραδείγματος χάρη αν παρατηρηθεί η δεκαετία του '90 τότε το ΔΝΤ και η Παγκόσμια Τράπεζα προσπάθησαν να εφαρμόσουν αυτές τις πολιτικές στον αναπτυσσόμενο κόσμο (Λατινική Αμερική, ανατολική Ασία και Αφρική), στοχεύοντας στην οικονομική ανάπτυξη. Το αποτέλεσμα ήταν η εμβάθυνση της οικονομικής ύφεσης στις λατινοαμερικές χώρες και αυτές της Αφρικής, ενώ κάποια επιτυχία επιτεύχθηκε στην ανατολική Ασία. Όμως, η ασιατική κρίση που ξεκίνησε το 1997, τους απέδειξε πως ήταν λανθασμένη πολιτική. Όπως στην περίπτωση της Ελλάδας σήμερα, το ΔΝΤ επέβαλε φορολογική επιβάρυνση, ένα φοβερό λάθος που καθυστέρησε την ανάπτυξη των ασιατικών οικονομιών (Κεσίδου, 2012).

Η αλήθεια είναι ότι ο νεοφιλελευθερισμός δεν είναι ούτε ο μοναδικός τρόπος επίλυσης της κρίσης, ούτε είναι οι οικονομολόγοι αλάνθαστοι. Ακόμα, με προσεκτική ανάγνωση της οικονομικής ιστορίας μπορούμε να κατανοήσουμε ότι οι

νεοφιλελεύθερες πολιτικές δημιουργούν τους κύκλους άνθησης, κρίσης και κάμψης, και δεν ενδιαφέρονται για τα συμφέροντα της ευρύτερης κοινωνίας (Κεσίδου, 2012).

Η τρόικα που καθοδηγεί την Ελλάδα για το πώς θα αντιμετωπίσει την κρίση έχει στόχο να προστατεύσει τα συμφέροντα αυτών των μεγάλων τραπεζών και των μετόχων τους. Στην παγκόσμια οικονομία στην οποία περιλαμβάνεται και η χώρα μας έχει τεθεί ως όρος από τους πιστωτές, στις χώρες που αντιμετωπίζουν την κρίση να φέρουν εις πέρας την υλοποίηση των μέτρων που έχουν αναθέσει για την εξόφληση αυτών των χρεών διότι, σε αντίθετη περίπτωση θα καταρρεύσουν οι τράπεζες που έχουν την πλειοψηφία του ελληνικού χρέους. «Οι πιστωτές της Ελλάδας είναι οι μεγαλύτερες τράπεζες στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ» (Κεσίδου, 2012). Τα προβλήματα στην Ελλάδα έχουν αντίκτυπο στο κοινό νόμισμα και ταυτόχρονα επηρεάζουν και τις άλλες ευρωπαϊκές χώρες.(Tzortzinis, 2012).

Αξίζει να σημειωθεί πως δεν είναι τόσο σημαντική η χρονική περίοδος κατά την οποία θα χρεοκοπήσει η Ελλάδα, αλλά το αν η δημόσια ιδιοκτησία πουληθεί σε ξένους ιδιώτες. Μετά από αυτό το βήμα η χρεωκοπία θα έχει σαν αποτέλεσμα την τελική πτώση της οικονομίας και επί το πλείστον την κατάρρευση της κοινωνικής συνοχής. Είναι αλήθεια ότι, εάν η Ελλάδα χρεοκοπήσει η κυβέρνηση δεν θα καταφέρει να πληρώσει τους μισθούς και τις συντάξεις για περίπου δύο μήνες λόγω των προβλημάτων ρευστότητας. Όμως αν η Ελλάδα επιλέξει την χρεωκοπία και βγει από την νομισματική ένωση, θα ανακάμψει ευκολότερα. Η χρεωκοπία της Ελλάδας θα οδηγήσει στην ακύρωση ενός μεγάλου μέρους του χρέους, ενώ η υποτίμηση του νέου νομίσματος θα έχει ως συνέπεια την αύξηση της ανταγωνιστικότητας των εξαγωγών της χώρας (Κεσίδου, 2012).

1.2.2. Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σήμερα

Μετά την αποκάλυψη του πραγματικού μεγέθους του ελλείμματος ακολούθησε, στην Ελλάδα, πάγωμα στις αγορές ομολόγων και τον Μάιο του 2010 η κυβέρνηση χρειάστηκε ένα πακέτο βοήθειας των 110 δισεκατομμυρίων ευρώ το οποίο δόθηκε από τους πλουσιότερους Ευρωπαίους γείτονες. Ως όρος για το πακέτο βοήθειας ήταν η θέσπιση μέτρων λιτότητας που στόχευε στη ελάττωση του ελλείμματος της χώρας, θέλοντας έτσι να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των επενδυτών. Ακολούθησε η ελάττωση του μισθού των δημοσίων υπαλλήλων καθώς και το ένα τέταρτο του εργατικού δυναμικού, χωρίς όμως να οδηγηθούν σε θετικά αποτελέσματα καθώς η οικονομία της χώρας βυθίστηκε πιο βαθιά στην ύφεση

(Tzortzinis, 2012).

Στα έτη 2010 και 2011, οι επενδυτές συνέχισαν να απαιτούν όλο και υψηλότερα επιτόκια δανεισμού. Ξεκίνησαν μαζικές βίαιες διαδηλώσεις τον Οκτώβριο του 2011 όταν ψηφίστηκαν επιπλέον μέτρα λιτότητας σε όλη την Ευρώπη. Επίσης, τον ίδιο μήνα, οι Ευρωπαίοι ηγέτες ήρθαν σε συμφωνία με τις τράπεζες για τη μείωση του Ελληνικού χρέους κατά 50%. Όμως οι συνθήκες που ακολούθησαν μαζί με τη βοήθεια οδήγησαν την χώρα σε αναταραχή, δημιουργήθηκε μια προσωρινή κυβέρνηση εθνικής ενότητας που υποσχέθηκε να εγκρίνει άμεσα τους όρους του δεύτερου ευρωπαϊκού πακέτου στήριξης των 150 δισ. δολαρίων. Στην συνέχεια οδηγείται σε φορολογικές συμφωνίες με την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε.) για την επίβλεψη των δαπανών. (Tzortzinis, 2012).

Στις αρχές του 2012 οι ηγέτες της Γαλλίας και της Γερμανίας δήλωσαν ότι θα παρακρατήσουν το δεύτερο πακέτο βοήθειας χωρίς παραπάνω περικοπές και υποσχέσεις των διαρθρωτικών οικονομικών αλλαγών. Η Ελλάδα χρειάστηκε να προβεί σε πολυάριθμες συναντήσεις με τις τράπεζες της Ε.Ε. για βαθύτερη μείωση του χρέους της. Το σχέδιο της για αύξηση της φορολογίας, περικοπές δαπανών και περικοπές μισθών οδήγησε τη χώρα σε βαθιά ύφεση. Η οικονομία συρρικνώθηκε σχεδόν κατά 12% μεταξύ 2009 και 2011 και αναμένεται να συρρικνωθεί έως και κατά 6% το 2012. Με την ανεργία στο 21%, το κλείσιμο επιχειρήσεων και τις αναφερόμενες περικοπές μισθών αναμένεται να πληγεί και να συρρικνωθεί η μεσαία τάξη. Στις αρχές Φεβρουαρίου (2012) η κυβέρνηση οδηγήθηκε σε συμφωνία η οποία περιείχε 22% μείωση στο ελάχιστο σημείο αναφοράς μισθών και 150.000 απολύσεις στον δημόσιο τομέα. Έλληνες εργαζόμενοι ξεσηκώθηκαν σε δεύτερη γενική απεργία σε μια εβδομάδα (Tzortzinis, 2012).

Στις 21 Φεβρουαρίου 2012 οι ευρωπαίοι υπουργοί Οικονομικών ενέκριναν ένα νέο πακέτο διάσωσης ύψους 130 δισ. ευρώ, με τον όρο ότι η Ελλάδα θα θέσει άμεσα τα μέτρα για να επέλθουν οι αλλαγές που είχαν συμφωνηθεί. Η συμφωνία περιελάμβανε τη μείωση των επιτοκίων των δάνειων από το πρώτο πρόγραμμα διάσωσης στην Ελλάδα το 2010, καθώς και ότι το χρέος στην Ελλάδα θα κατέβει 120,5% του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος (Α.Ε.Π.) μέχρι το 2020. Παρόλο που η Ελλάδα μπορεί να απέφυγε τη χρεοκοπία την τελευταία στιγμή με την συμφωνία διάσωσης παρ' όλα αυτά υπάρχουν υπόνοιες για το αν καταφέρει να πληρώσει τα χρέη της ή αν τελικά χρειαστεί και άλλη βοήθεια (Tzortzinis, 2012)

1.2.3. Διεθνής και Ευρωπαϊκή Οικονομική κρίση

Η οικονομική κρίση οδηγεί σε ύφεση τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Τα τελευταία τρία χρόνια χάθηκαν 8,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας στην Ε.Ε., αριθμός μεγάλος σε σχέση με τις 9,5 εκατομμύρια θέσεις εργασίας που δημιουργήθηκαν το 2006-2008 (www.polep.com).

Λόγω των δυσκολιών της οικονομικής κρίσης αυτοί που δεν λαμβάνονται υπόψη στο Ευρωπαϊκό σχέδιο είναι οι μισθωτοί εργαζόμενοι που παρ' όλα αυτά καλούνται να συμμετάσχουν στην αποπληρωμή του χρέους. Το σχέδιο που καλείτε να ακολουθήσει το κάθε κράτος-μέλος στηρίζεται στο Σύμφωνο Σταθερότητας και Ανάπτυξης το οποίο βασίζεται στην αύξηση της φορολογίας και στη μείωση των δαπανών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την αλλαγή των επαγγελματικών σχέσεων και του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Τα οποία με την σειρά τους οδηγούν στην μείωση των εισοδημάτων και ελαττώνει την ζήτηση, αυξάνει την φορολογική επιβάρυνση των εργαζομένων και των συνταξιούχων, υπονομεύει τις συλλογικές συμβάσεις εργασίας, αυξάνει την ανεργία και τέλος λόγω της έλλειψης χρηματοδότησης δεν καλύπτονται τα ασφαλιστικά ταμεία (www.polep.com).

Οι πολιτικές της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας έχουν ως σκοπό την σταθεροποίηση της οικονομίας πλήττοντας τους μισθούς, τα εισοδήματα τις εργασιακές σχέσεις και το σύστημα κοινωνικής προστασίας. Με αυτόν τον τρόπο επηρεάζονται τα εργασιακά και κοινωνικά δικαιώματα με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε στον κοινωνικό κατακερματισμό, την αβεβαιότητα και την μείωση των προσδοκιών (www.polep.com).

Το δημόσιο χρέος και έλλειμμα της ελληνικής οικονομίας δημιούργησε ακόμη μεγαλύτερο εμπόδιο στο δρόμο για την ανάπτυξη, συγκεκριμένα οι δυσκολίες αυτές είναι, η ανισοκατανομή του εισοδήματος, η υψηλή ανεργία και η τεχνολογική-καινοτομική υποχώρηση της παραγωγής. Για την οικονομική βελτίωση το κράτος πρέπει να ανταπεξέρχεται στον αρχικό σχεδιασμό που περιλαμβάνει την φορολογία και τις δαπάνες για να καταφέρει να μειώσει το έλλειμμά της. Με αυτόν τον τρόπο έχουμε ως συνέπεια την απουσία νέων βελτιωμένων αναπτυξιακών μεθόδων, και έτσι η ελληνική οικονομία δεν μπορεί να οδηγηθεί σε άνθιση, δημιουργώντας όρους όπως πληθωρισμός, το κραχ στην αγορά εργασίας και την αύξηση της ανεργίας. Αυτή η κατάσταση θα μειώσει τις αντοχές της ελληνικής κοινωνίας, οδηγώντας έτσι στην διάβρωση της κοινωνικής συνοχής. Ταυτόχρονα θα επηρεαστεί το κοινωνικό κράτος της υπόλοιπης Ευρώπης. (www.polep.com).

Σημαντικό είναι το γεγονός ότι, λόγω των αποτυχημένων πολιτικών στην οικονομία της χώρας τα τελευταία χρόνια, η ανταγωνιστικότητα μειώθηκε αισθητά, οι κρατικές υπηρεσίες ιδιωτικοποιούνται, με αποτέλεσμα να αναπτύσσεται ο επιχειρηματικός τομέας και αυτό πραγματοποιείται με την μείωση των κρατικών δαπανών με συνέπεια να επηρεάζει αρνητικά το σύστημα κοινωνικής προστασίας. Με βάση τα παραπάνω οι εργοδοτικές οργανώσεις θα έπρεπε να τροποποιήσουν τις απόψεις και τις πολιτικές τους (www.polep.com).

Συγχρόνως, αξίζει να σημειωθεί το γεγονός ότι η εφαρμοζόμενη οικονομική πολιτική οδήγησε την ελληνική οικονομία και τους εργαζόμενους στην σημερινή δυσμενή κατάσταση, μετά από μία μακρά περίοδο (1994-2008) αναδιανομής και αύξησης του ΑΕΠ, κατά την οποία αναγκαία ήταν η μείωση των δημόσιων ελλειμμάτων και του δημόσιου χρέους (www.polep.com).

1.2.4. Η Υπερχρέωση του Δημοσίου - Εξελίξεις

Σε αυτό το υποκεφάλαιο θα αναφερθούμε στις εξελίξεις του δημοσίου χρέους. Με βάση τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος (Α.Ε.Π.) δεν πρέπει να ξεπερνά το 60%. Λόγω του ότι, όταν το δημόσιο χρέος ξεπεράσει το παραπάνω ποσοστό (60%), έχει ως αποτέλεσμα το βάρος εξυπηρέτησης του να οδηγήσει στην ανάπτυξη δυσκολιών στην δημοσιονομική διαχείριση. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι η Ελλάδα με δημόσιο χρέος 110% περίπου του ΑΕΠ το έτος 2005, έχει ξεπεράσει σχεδόν στο διπλάσιο από τα επιτρεπτά όρια (Αθανασίου, 2008). Τον Μάιο του 2010 η Ελλάδα τέθηκε υπό επιτήρηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο εξαιτίας των δημόσιων ελλειμμάτων, του δημόσιου χρέους και της κρίσης δανεισμού. Το δημόσιο χρέος της χώρας αυξήθηκε μεταξύ 2006 και 2011 από 104,3% σε 144,9% του ΑΕΠ και το 2012 ανήλθε σε ποσοστό 158,0% (www.nsph.gr).

Αρχικά τα υψηλά δημοσιονομικά ελλείμματα και η αύξηση του δημόσιου χρέους επέφεραν αλλαγές, όχι μόνο σε απόλυτους όρους αλλά και ως ποσοστό του ΑΕΠ, δεν δημιουργούν αναγκαστικά βλάβες στα σχέδια ανάπτυξης, ούτε και υποδηλώνουν επιλογές που συγκεντρώνουν προβλήματα. Σημαντική είναι η σοβαρότητα της κατάστασης που επικρατεί και η διαχείριση των δανειακών πόρων. Για μια αναπτυσσόμενη οικονομία, η ζήτηση δανειακής υποστήριξης για επενδύσεις και η όσο το δυνατόν κατάλληλη διαχείριση της, μπορεί να βοηθήσει στην ανάπτυξη

με γρηγορότερο τρόπο και στην βελτίωση των δυνατοτήτων της. Με αυτόν τον τρόπο αναπτύσσεται η παραγωγή και ο πλούτος και κατά επέκταση διευκολύνεται η εξόφληση του χρέους. Όσο αυξάνεται το δημόσιο χρέος είναι πιο δύσκολο να δημιουργηθούν νέα κεφάλαια για να στηρίζουν την παραγωγή. Σύμφωνα με αυτό οι δανειακοί πόροι εξανεμίστηκαν από την σπατάλη, δημόσια και ιδιωτική (Αθανασίου, 2008).

Οι δανειακές παροχές, με τους κατάλληλους χειρισμούς, θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν ως κίνητρο για να αναπτυχθεί περαιτέρω η οικονομία. Όταν μία οικονομία έχει σαν χαρακτηριστικό την μειωμένη ζήτηση, το κράτος χρειάζεται περισσότερη δανειακή υποστήριξη για να εξελιχθεί η οικονομία. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθούν νέοι πόροι που θα συμβάλουν στην εξόφληση του χρέους. Όμως με την μη υλοποίηση και αυτών των κινήσεων, έγινε δυνατό τα ελλείμματα και η ανάπτυξη του δημόσιου χρέους να αποκτήσουν ως προς το ήμισυ παραγωγικό χαρακτήρα. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα και η γρήγορη ανάπτυξη του δημόσιου χρέους οδήγησε σε μείωση της ανάπτυξης. (Αθανασίου, 2008).

Η ανάπτυξη ξεκίνησε να αποκτά θετικό χαρακτήρα σε περιόδους όπου τα δημοσιονομικά ελλείμματα ήταν χαμηλότερα (2005=4,6%). Η δανειακή υποστήριξη όμως σπαταλήθηκε χωρίς να μπορεί να αποδειχτεί, με έμμεσο τουλάχιστον τρόπο, ότι χρησιμοποιήθηκε για την ανάπτυξη. Δεν χαρακτηρίζεται ως αναπτυξιακή πολιτική η αύξηση του δημόσιου χρέους. Έτσι ώστε να θεωρείται απαραίτητη η δανειακή υποστήριξη, η οποία σπαταλάτε προκαλώντας αργότερα την ύφεση. Χρειάζεται έντονη κινητοποίηση για την ζήτηση των δημόσιων εσόδων. Η δανειακή υποστήριξη είναι απαραίτητο να ενεργεί με τρόπο έτσι ώστε να καλύπτονται οι ανάγκες εξυπηρέτησης του χρέους (Αθανασίου, 2008).

1.2.5. Γενικά για τον πληθωρισμό

Αναφερόμενος ο συγγραφέας στον πληθωρισμό εννοεί μια επαναλαμβανόμενη αύξηση του γενικού ορίου των τιμών, που έχει σαν αποτέλεσμα την ελάττωση της αγοραστικής δύναμης του χρήματος. Η συνεχή αύξηση του γενικού ορίου των τιμών ίσως να είναι συνέπεια της διαρκούς ζήτησης, για διάφορα προϊόντα και υπηρεσίες, η οποία ξεπερνά την προσφορά τους(πληθωρισμός ζήτησης). Ακόμα η αύξηση του κόστους για να δημιουργηθούν τα προϊόντα και οι υπηρεσίες σε μια οικονομία έχει ως αποτέλεσμα την αύξηση των τιμών(πληθωρισμός κόστους). Επίσης ο πληθωρισμός μπορεί να προέλθει και από την τροποποίηση στη διάρθρωση

προϊόντων ενός ή παραπάνω τομέων (διαρθρωτικός πληθωρισμός). Εν τέλει ο πληθωρισμός παρατηρείται να διαχωρίζεται και σε διάφορους τύπους ανάλογα από τα αίτια που τον δημιουργούν (Ζουμπουλάκης, 2005).

Ο πληθωρισμός επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό την οικονομία μίας χώρας ειδικότερα όμως πλήττονται οι ακόλουθοι τρεις τομείς: α) το εισόδημα, β) το προϊόν, η απασχόληση και γ) το ισοζύγιο πληρωμών. Ως αποτέλεσμα του πληθωρισμού είναι η αναδιανομή του εισοδήματος. Συγκεκριμένα επιβαρύνονται τα άτομα που το εισόδημα τους δεν μπορεί να αυξηθεί με την ίδια ένταση που αλλάζουν και οι τιμές. Τα άτομα που δεν επηρεάζονται είναι αυτά που το εισόδημα τους μπορεί να αυξάνεται πιο γρήγορα από τις τιμές. Ο πληθωρισμός που επηρεάζεται κυρίως από τον πληθωρισμό είναι, οι μισθωτοί και οι συνταξιούχοι, όπου οι δυνατότητες τους για να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες της αγοράς είναι περιορισμένες. Σε περιπτώσεις που ο πληθωρισμός ξεπερνά κατά πολύ το μέσο ευρωπαϊκό όρο, μπορεί να καταλήξει σε αρνητικά επιτόκια (Ζουμπουλάκης, 2005).

Ακόμα από τον πληθωρισμό επηρεάζονται το προϊόν και η απασχόληση. Αυτό προκαλείται γιατί διαφοροποιούνται με αρνητικό τρόπο οι τιμές, τα κόστη παραγωγής και η φορολογία. Δημιουργούνται επιπλέον προβλήματα στον επιχειρησιακό και οικονομικό προγραμματισμό με αποτέλεσμα να πλήττεται η δανειοληπτική ικανότητα όσο και το γενικό επίπεδο των επενδύσεων. Επίσης, μια άλλη συνέπεια του πληθωρισμού είναι η ελάττωση της ανταγωνιστικότητας των προϊόντων που παράγει μία χώρα. Σε περιπτώσεις όπου η ισοτιμία του νομίσματος παραμένει σε σταθερό επίπεδο, όπως συμβαίνει στην ζώνη του ευρώ, είναι λογικό να παρουσιαστεί αύξηση στην ζήτηση των εισαγόμενων προϊόντων. Το κόστος όμως παραγωγής και η μείωση της ανταγωνιστικότητας οδηγούν στην ελάττωση της ζήτησης (Ζουμπουλάκης, 2005).

1.3. ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

1.3.1 Αίτια

Η Ελλάδα διανύει μια από τις πιο δύσκολες περιόδους της σύγχρονης ιστορίας της, καθώς οι οικονομικές πολιτικές των τελευταίων δεκαετιών την έχουν οδηγήσει στα πρόθυρα της χρεοκοπίας. Η οικονομική κρίση, είναι δυνατόν να αντιμετωπιστεί και η Ελλάδα να επανέλθει και να αναπτυχθεί, με την προϋπόθεση ότι θα νομοθετηθούν και θα εφαρμοστούν σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις. Κάποιοι διαφωνούν με τις μεταρρυθμίσεις που έχει συμφωνήσει η Ελλάδα με τους δανειστές της, υποστηρίζοντας ότι είναι λανθασμένες ή ότι δείχνουν έλλειψη της εθνικής κυριαρχίας. Ορισμένοι τις δέχονται, διότι υπάρχει ο φόβος της πτώχευσης και πιστεύουν ότι με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα θα την αποφύγει. Επίσης, αρκετοί είναι αυτοί που θεωρούν αβέβαιο το γεγονός ότι η Ελλάδα θα ξεπεράσει την κρίση και δεν γνωρίζει με ποιόν τρόπο θα βοηθήσουν οι μεταρρυθμίσεις στην επίτευξη αυτού του σκοπού (Vayanos, Vettas, Meghir, 2010).

Η Ελλάδα ήταν η πρώτη ευρωπαϊκή χώρα που έλαβε διάσωση από την Ευρωπαϊκή Ένωση και το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο το Μάιο του 2010, αξίας 110 δισεκατομμυρίων. Μερικά από τα μεγαλύτερα θέματα ήταν το υψηλό ποσοστό δημόσιου χρέους και τα υψηλά ελλείμματα του προϋπολογισμού. Κάθε έτος, η κυβέρνηση έχει έσοδα που λαμβάνει από φόρους και δαπάνες, όπως για παράδειγμα την πληρωμή των δημόσιων υπαλλήλων. Αν οι δαπάνες ξεπερνούν τα έσοδα, η κυβέρνηση παρουσιάζει έλλειμμα και για να ανταπεξέλθει δανείζεται. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται το χρέος. Επίσης, αν υπάρχει συσσώρευση χρέους από προηγούμενα χρόνια το έλλειμμα του τελευταίου έτους το αυξάνει παραπάνω (Vayanos, Vettas, Meghir, 2010). Όπως ο Economist (2010c) σημειώνει το 2001 όταν μπήκε στο ευρώ, η Ελλάδα είχε ήδη δημόσιο χρέος που υπερβαίνει το 100% του Α.Ε.Π. Η υιοθέτηση του ευρωνομίσματος επέτρεψε ευνοϊκότερους όρους για την αναχρηματοδότηση του δημόσιου χρέους, και η ισχυρή αύξηση του ΑΕΠ κάλυψε την αδυναμία των δημόσιων οικονομικών στην Ελλάδα. Το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα έφτασε το 115% του ΑΕΠ το 2009 και το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών της ήταν το 14,6% του Α.Ε.Π. το 2008.

Μια χώρα συσσωρεύει εξωτερικό χρέος, όταν η κυβέρνηση της ή ο ιδιωτικός τομέας δανείζονται από χώρες του εξωτερικού. Στην Ελλάδα, ο ιδιωτικός τομέας, για

παράδειγμα οι τράπεζες, δεν δανείστηκαν από το εξωτερικό, διότι οι αποταμιεύσεις ήταν αρκετές για την κάλυψη των δανείων προς τον ιδιωτικό τομέα. Το εξωτερικό χρέος, λοιπόν, στην Ελλάδα συσσωρεύεται από την κυβέρνηση. Όταν μια χώρα δανείζεται από το εξωτερικό, καταναλώνει περισσότερο από ότι παράγει. Η παραπάνω κατανάλωση προέρχεται από τις εισαγωγές, τις οποίες η χώρα έχει την δυνατότητα να προμηθευτεί από τους «ξένους», χρησιμοποιώντας τα χρήματα τα οποία δανείζεται από αυτούς. Η Ελλάδα τις τελευταίες δύο δεκαετίες εισήγαγε περισσότερο από ότι εξήγαγε. Επίσης, κατανάλωνε και επένδυε περισσότερο από ότι παρήγαγε. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα η Ελλάδα να χρεωθεί παραπάνω στους «ξένους» κατά την δεκαετία του 2000 διότι, εισήγαγε ακόμη περισσότερο από ότι οι εξαγωγές της, παρόλο που δεχόταν μικρότερες εισροές κεφαλαίου από την Ευρωπαϊκή Ένωση και παρόλο που ήταν ήδη χρεωμένη. Η διοργάνωση των ολυμπιακών αγώνων αύξησε τις επενδύσεις την δεκαετία του 2000. Επίσης, σημαντικό ήταν το γεγονός ότι οι Έλληνες μείωσαν τις αποταμιεύσεις τους την ίδια δεκαετία, καθώς τα επιτόκια ήταν χαμηλότερα και τα καταναλωτικά δάνεια των τραπεζών πιο άμεσα διαθέσιμα. Παρ' όλα αυτά οι Έλληνες μπορούσαν να εξοικονομήσουν χρήματα ώστε να καλύπτουν δανειακά τους συμπολίτες τους και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις. Η δυσλειτουργία προήλθε από το γεγονός ότι οι αποταμιεύσεις δεν ήταν αρκετές για την αγορά ομολόγων που εκδίδονταν από την κυβέρνηση (Vayanos, Vettas, Meghir, 2010).

Η Ελλάδα είχε «διολισθήσει υπερβολικά στις καταναλωτικές δαπάνες» αναζητούσε και στηριζόταν στο ξένο κεφάλαιο για να συμπληρώσουν τα χαμηλά αποθεματικά της (The Economist (2010)). Ο Nelson et al (2010) προχώρησε σε περαιτέρω λεπτομέρειες και αναζήτησε επιπρόσθετους λόγους πίσω από την ελληνική κρίση: υψηλές κρατικές δαπάνες, αδύναμη είσπραξη των εσόδων, την ελλιπή επιβολή των κανόνων της ΕΕ όσον αφορά το χρέος και άλλα. Πρόσθετα σε αυτά τα γεγονότα, η Ελλάδα αντιμετώπισε επίσης ορισμένους σίγουρους περιορισμούς, όπως: αδυναμία να υποτιμήσουν το νόμισμα, λόγω της ένταξης και σαν μέλος στην ευρωζώνη, και την έλλειψη ανταγωνιστικότητας της οικονομίας της, εν μέρει λόγω των υπεράριθμων προσλήψεων και υπερβολικά υψηλούς μισθούς στο δημόσιο τομέα. (The Economist (2010d))

Μια σημαντική αιτία του ελλείμματος στην Ελλάδα είναι η φοροδιαφυγή. Σε μια μέση Ευρωπαϊκή χώρα, η κυβέρνηση συλλέγει το 13,4% του ΑΕΠ από φόρους ενώ στην Ελλάδα συλλέγει μόνο το 7,9%. Αυτό οφείλεται στην φοροδιαφυγή διότι οι

φορολογικοί συντελεστές είναι ελαφρά υψηλότεροι από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο. Αν οι προηγούμενες κυβερνήσεις είχαν λάβει τους φόρους από όλους τους πολίτες σύμφωνα με τα αληθινά τους εισοδήματα, το έλλειμμα θα ήταν πολύ μικρότερο. Η φοροδιαφυγή έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κοινωνία. Το φορολογικό σύστημα έχει ως στόχο την αναδιανομή του εισοδήματος από τους πλούσιους στους φτωχούς. Η φοροδιαφυγή υπονομεύει αυτό τον στόχο διότι γίνεται περισσότερο από τους πλούσιους. Στην Ελλάδα τα πλουσιότερα νοικοκυριά φοροδιαφεύγουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τα φτωχότερα. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα η κυβέρνηση να πραγματοποιεί μεταρρυθμίσεις που εκλαμβάνονται ως ζημιογόνες για τα φτωχότερα νοικοκυριά, τα οποία θεωρούν ότι επωμίζονται δυσανάλογο μερίδιο του φορολογικού βάρους. Η πιο σημαντική επίπτωση της φοροδιαφυγής είναι ότι επιδεινώνει τα δημόσια οικονομικά και εμποδίζει την κυβέρνηση να παρέχει υπηρεσίες υψηλής ποιότητας. Οι τομείς της παιδείας και της υγείας υποχρηματοδοτούνται καθώς οι δαπάνες της Ελληνικής κυβέρνησης δεν βρίσκονται σε υψηλά επίπεδα σύμφωνα με τα Ευρωπαϊκά πρότυπα (Vayanos, Vettas, Meghir, 2010) Επίσης, σύμφωνα με Nelson et al (2010), παρατηρήθηκε ότι τα πολύπλοκα χρηματοοικονομικά μέσα ίσως να είχαν βοηθητικό ρόλο, προς την Ελλάδα ώστε να συσσωρεύσει και να αποκρύψει το χρέος της. Μια από τις συνέπειες της ελληνικής κρίσης ήταν η επίδραση και η μετάδοση σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

1.3.2. Επιπτώσεις

Η οικονομική κρίση είναι ένα φαινόμενο που έχει σοβαρές κοινωνικές επιπτώσεις στη ζωή των Ελλήνων. Πιο συγκεκριμένα χιλιάδες άνθρωποι χάνουν καθημερινά τις δουλειές τους εξαιτίας αυτής της νέας πολιτικής κατάστασης, άνθρωποι με οικογένειες και παιδιά αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στις βασικές τους ανάγκες και να λύσουν τα βιοποριστικά τους προβλήματα. Επιπρόσθετα πολλοί νέοι με πτυχία και μη, βλέπουν ότι δεν μπορούν να έχουν μια αξιοπρεπή ζωή στη χώρα αυτή (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Οι ανάγκες των ανθρώπων σε εργασιακό και οικονομικό επίπεδο μέσα στην κοινωνία αυξάνονται διαρκώς χωρίς να υπάρχει δυνατότητα ανταπόκρισης από το κράτος. Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα σήμερα έχει σοβαρές επιπτώσεις, οι οποίες έχουν άμεσο αντίκτυπο στο πεδίο της απασχόλησης, με την ανεργία να μαστίζει όλες τις πληθυσμιακές ομάδες και ιδιαίτερα τις ευάλωτες. Η οικονομική κρίση επιφέρει

και άλλου είδους προβλήματα, που επηρεάζουν τη σωματική και την ψυχική υγεία των ατόμων (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Η εργασία είναι ένας από τους σημαντικότερους τομείς οι οποίοι επηρεάζονται κατά τη διάρκεια μιας οικονομικής κρίσης και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να αυξάνεται σε μεγάλο βαθμό το ποσοστό της ανεργίας αλλά και αυτό της εργασιακής ανασφάλειας. Τα τελευταία 20 χρόνια σε όλες τις σχετικές έρευνες διαφαίνεται ότι η ανεργία και η ανασφάλεια προκαλεί απώλεια της ευημερίας, της φτώχειας και έχουν αρνητικές αν και όχι απόλυτα διευκρινισμένες επιπτώσεις στην υγεία. Οι περισσότερες διαπιστώνουν την ανάλογη σχέση της μακρόχρονης ανεργίας με αυξημένο κίνδυνο για πρόωρη θνησιμότητα και υψηλή νοσηρότητα από καρδιαγγειακά νοσήματα και κυρίως ψυχικές διαταραχές που προξενούν ένα νέο κύκλο προβλημάτων όπως τις αυτοκτονίες και τους βίαιους θανάτους (εγκλήματα, θανατηφόρα τροχαία, θάνατοι από υπερβολική δόση αλκοόλ και ναρκωτικών). Η απουσία της εργασίας συνοδεύεται από ψυχικές διαταραχές προβλήματα εξάρτησης και εθισμού σε ουσίες, καθώς και την υιοθέτηση μη υγιεινού τρόπου ζωής με αυξανόμενη κατανάλωση τροφής χαμηλής διατροφικής αξίας, καπνού και οινοπνεύματος (Καραϊσκού, Μαλλιαρού, Σαράφης, 2012).

Ο Παγκόσμιος οργανισμός υγείας (Π.Ο.Υ.) προειδοποιεί ότι οι δυσμενείς επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης θα είναι πιο σοβαρές, για χώρες που έχουν χαμηλά χρηματοδοτικά αποθέματα, αδύναμους κοινωνικούς θεσμούς και κατεστραμμένες δομές, για αναπτυσσόμενα κράτη που θα περιοριστεί η οικονομική τους στήριξη, για ανεπτυγμένα κράτη που έχουν ζητήσει επείγουσα βοήθεια από το ΔΝΤ (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο) αλλά και για ευαίσθητες πληθυσμιακές ομάδες στο εσωτερικό των πολύ αναπτυγμένων οικονομικά χωρών ενώ ο περιορισμός τους φαίνεται να στηρίζεται σε πολιτικές οικονομικής και κοινωνικής στήριξης. Η ανάγκη σωστής κατανομής των περιορισμένων οικονομικών πόρων με γνώμονα τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης γίνεται σήμερα ακόμη πιο επιτακτική (Καραϊσκού, Μαλλιαρού, Σαράφης, 2012).

Με την οικονομική κρίση οι πολίτες απειλούνται με απώλεια εισοδήματος και κατ' επέκταση απώλεια της ασφαλιστικής τους κάλυψης. Συγκεκριμένα ένας άνθρωπος που μένει άνεργος δεν έχει τη δυνατότητα να απευθυνθεί σε ιδιωτικές κλινικές και να ανταπεξέλθει στην ασφάλισή του. Όταν το εισόδημα μειώνεται λόγω οικονομικής κρίσης, κόβεται ή μειώνεται η περίθαλψη, ιδίως τα φάρμακα και η πρόληψη, η οποία εσφαλμένα θεωρείται «προαιρετική», διότι στην προσπάθεια να

εξοικονομήσουν πόρους από τους οικογενειακούς προϋπολογισμούς μειώνουν τις επισκέψεις σε γιατρούς παρόλο που υπάρχει ανάγκη. Με βάση έγκυρες μελέτες έχει αναδειχθεί ότι σε περιόδους κρίσης τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες παρατηρείται αύξηση νοσηρότητας και θνησιμότητας στις πιο ευάλωτες ομάδες, δηλαδή τους φτωχούς, τους ηλικιωμένους και τα μικρά παιδιά. Συγχρόνως, η οικονομική δυσπραγία δημιουργεί επίσης προβλήματα στη χρηματοδότηση των συστημάτων υγείας, οι κυβερνήσεις περικόπτουν τους προϋπολογισμούς, γεγονός που απειλεί την βιωσιμότητα των ιδιωτικών ασφαλιστικών εταιρειών και επιβαρύνει τη λειτουργία των δημόσιων μονάδων παροχής υπηρεσιών υγείας λόγω αυξημένης ζήτησης. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι έχουν αυξηθεί τα άτομα τα οποία προσφεύγουν σε κοινωνικά δίκτυα φροντίδας, διότι δεν μπορούν να καλύψουν βασικές ανάγκες τους. Στην σημερινή εποχή που οι συνθήκες είναι ιδιαίτερα δύσκολες είναι πολύ βοηθητική η συνεισφορά τους (Καραϊσκού, Μαλλιάρου, Σαράφης, 2012).

Ο Ιατρικός Σύλλογος Αθηνών παρατηρεί τριπλασιασμό των ανασφάλιστων Ελλήνων, που δεν έχουν πρόσβαση σε γιατρούς και φάρμακα. Η ελληνική νομοθεσία επιβάλλει για την διάθεση Βιβλιάριου Απορίας την κατάθεση φορολογικής ενημερότητας, για την οποία είναι απαραίτητη η ρύθμιση των οφειλών τους προς την εφορία. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα, οι πολίτες που δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να τακτοποιήσουν τις οφειλές τους προς την εφορία, αποκλείονται από οποιαδήποτε πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Περισσότεροι από 4.000 ασθενείς, οι οποίοι δεν έχουν καμία πρόσβαση στις υπηρεσίες υγείας, απευθύνονται σε κοινωνικά ιατρεία για να καλύψουν τις ανάγκες τους. Συνεχώς αυξάνεται όμως ο αριθμός των ελληνικών οικογενειών που δεν έχουν τη δυνατότητα να εμβολιάσουν τα παιδιά τους (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Επίσης, με βάση την έρευνα που πραγματοποίησε το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης οι οικονομικές δυσκολίες αυξάνουν τις ψυχικές διαταραχές και τον αλκοολισμό. Ένα μεγάλο ποσοστό ανθρώπων δυσκολεύεται να ανταποκριθεί στις νέες αλλαγές που επιφέρει η παρούσα οικονομική κατάσταση με αποτέλεσμα να μην νιώθουν σταθερότητα και ασφάλεια. Υπολογίζεται, μέσω ερευνών, ότι υπάρχει αύξηση στα κρούσματα των αγχώδη διαταραχών της τάξεως του 15% όπου πολλοί άνθρωποι δυσκολεύονται να λειτουργήσουν στην καθημερινότητα τους, φοβούμενοι πως δεν θα μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην οικονομική κρίση. Επίσης, παρουσιάζεται διαταραχή στη ψυχική διάθεση, νευρώσεις, καταθλίψεις, κρίσεις

πανικού, φοβίες αλλά και επιπτώσεις οργανικές και σωματοποιήσεις (Ξανθάκη, 2010).

Ως υγεία, σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας ορίζεται, όχι μόνο η απουσία νόσου αλλά και η κατάσταση της «ψυχοκοινωνικής ευεξίας». Με αυτό γίνεται κατανοητό ότι η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της θα έχουν αντίκτυπο στη σωματική, ψυχική και κοινωνική υγεία. Η συμπεριφορά των ανθρώπων είναι επίσης ένα σοβαρό μέρος το οποίο επηρεάζεται από τις οικονομικές δυσκολίες. Στην σκέψη αυτών των προβλημάτων, οι άνθρωποι αισθάνονται άγχος, ανασφάλεια και φόβο για τι τους επιφυλάσσει το μέλλον. Στη συνέχεια, αισθάνονται θυμό για εκείνους που έφεραν τη χώρα σε μια τέτοια κατάσταση. Η οικονομική κρίση και η μακρόχρονη ανεργία ωθεί πολλά άτομα στον κοινωνικό αποκλεισμό επιφέροντας δυσκολίες στις διαπροσωπικές σχέσεις των ανθρώπων, διχόνοια στο οικογενειακό περιβάλλον, δυσλειτουργικό χειρισμό δύσκολων καταστάσεων όπως το άγχος, αρνητικές σκέψεις. Το οικονομικό χρέος είναι ιδιαίτερα σοβαρός παράγοντας που προδιαθέτει σε κατάθλιψη. Τέλος, αξίζει να αναφερθεί ότι οι κακοί οικονομικοί δείκτες είναι ανάλογοι με την κακή υγεία, γι' αυτό η φτώχεια θεωρείται διεθνώς η πρώτη αιτία θανάτου (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην υγεία κατανέμονται ανόμοια στην κοινωνική κλιμάκωση. Οι άνθρωποι και οι οικογένειες που βρίσκονται σε χαμηλή θέση διατρέχουν δύο φορές περισσότερο κίνδυνο πρόωρου θανάτου και αυξημένης νοσηρότητας εξαιτίας των δυσκολιών στο εισόδημα, την εκπαίδευση, την ιατρική περίθαλψη, τη στέγαση και την διατροφή, τα οποία δρουν αθροιστικά. Η οικονομική κρίση αυξάνει το ποσοστό των αυτοκτονιών, η οποία συνδέεται πάντα με την αύξηση της ανεργίας. Όμως και τα γενικότερα ποσοστά θνησιμότητας του πληθυσμού, δείχνουν να επηρεάζονται από τα οικονομικά προβλήματα τα οποία βιώνει μια χώρα. Σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν στην Ευρώπη, η οικονομική ύφεση επιδρά στα ποσοστά θνησιμότητας και διαπιστώθηκε ότι για κάθε αύξηση 1% στην ανεργία, υπάρχει αύξηση 0,8 % στις αυτοκτονίες. Η ζωή και η προσωπικότητα του σύγχρονου ανθρώπου στηρίζονται στο επάγγελμα και στην οικονομική του κατάσταση. Η εργασία βοηθά σε μεγάλο βαθμό στη συγκρότηση της ταυτότητάς του, καθώς και της γενικότερης εικόνας του. Με αφετηρία τα προβλήματα στην εργασία, διαφαίνονται και οι κοινωνικές επιπτώσεις που προκαλεί στους ανθρώπους (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Η εκπαίδευση θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα δικαιώματα του ανθρώπου, διότι μέσω αυτής επιτυγχάνεται αρχικά η ατομική ανάπτυξη και στη συνέχεια η κοινωνική, η οποία πλήττεται σημαντικά αυτή την περίοδο. Συγκεκριμένα, τα τελευταία χρόνια, χάρη στη δράση των διεθνών οργανισμών και των προγραμμάτων βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, ο αριθμός των μαθητών στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση είχε αυξηθεί σημαντικά, φτάνοντας το ποσοστό του 84% στα τέλη του 2000. Ο στόχος που έθεσαν οι διεθνείς οργανισμοί για 100% το 2015 σήμερα φαίνεται ότι δεν μπορεί να επιτευχθεί. Μάλιστα, παρατηρείται το αντίθετο φαινόμενο, της μείωσης των μαθητών, εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Πολλοί μαθητές αναγκάζονται να απασχολούνται σε εργασίες οι οποίες θεωρούνται επικίνδυνες για την ηλικία τους, για να καταφέρουν να επιβιώσουν, με αποτέλεσμα να απέχουν από τα σχολικά συγκροτήματα της χώρας μας (Παπαδημητρίου, 2012).

Επίσης, ο τουρισμός είναι άλλος ένας σημαντικός τομέας που πλήττεται από την οικονομική κρίση και το τελευταίο διάστημα έχει μειωθεί αρκετά. Αυτό οφείλεται στην αύξηση των πρώτων υλών και των καυσίμων που συνδέεται με την συμπίεση της καταναλωτικής δαπάνης. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης, παρατηρήθηκε μείωση των προκρατήσεων, όσο και έλλειψη ρευστότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, αυτά καταδεικνύουν την έναρξη μιας περιόδου για το ελληνικό τουριστικό προϊόν που θα μπορούσε να χαρακτηριστεί δύσκολη. Οι παραδοσιακές τουριστικές αγορές της Ελλάδας είναι χώρες που έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την κρίση (Γερμανία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία). Για το λόγο αυτό είναι επιβεβλημένο το ελληνικό τουριστικό προϊόν να στραφεί και σε άλλες αγορές, Ο τουρισμός βοηθάει την οικονομική ανάπτυξη της χώρας και αποτελεί περίπου το 10% του παγκόσμιου ΑΕΠ, δημιουργεί πολλές νέες θέσεις εργασίας και δίνει την δυνατότητα ανάπτυξης σε απομακρυσμένες περιοχές (Ζιμπίδου, Σολκίδης, 2009).

Επιπλέον, η οικονομική κρίση έχει πάρα πολλές συνέπειες σε αρκετούς τομείς και ιδιαίτερα τον οικονομικό. Διάφοροι οικονομολόγοι επικεντρώνονται στα οικονομικά προβλήματα της χώρας μας. Βασική υπόθεση είναι ότι η οικονομική κρίση οδηγεί στον οικονομικό αποκλεισμό, ο οποίος υποβαθμίζει τις ζωές των ανθρώπων και τους περιθωριοποιεί. Θεωρείται ότι μαζί με το σχετικό εισόδημα, ιδιαίτερη σημασία έχουν οι ανισότητες στον πλούτο και στην περιουσία, καθώς και άλλοι δείκτες στέρησης/αποκλεισμού των νοικοκυριών. Στην Ελλάδα, παιδιά, ηλικιωμένοι, ανύπαντρες γυναίκες, μονογονεϊκές οικογένειες, εργαζόμενοι χαμηλής

ειδίκευσης, άνεργοι, μη ενεργά άτομα σε εργάσιμη ηλικία, μεταξύ των οποίων και άτομα με ειδικές ανάγκες, άτομα που ζουν σε αγροτικές περιοχές και οι μετανάστες αντιμετωπίζουν το μεγαλύτερο κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού. (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Η εγκληματικότητα είναι ένα άλλο μέρος της κοινωνικής ζωής το οποίο πλήττεται από την οικονομική ύφεση. Οι άνθρωποι για να ζήσουν θα προβούν σε εγκληματικές ενέργειες ώστε να μπορέσουν να αποκτήσουν τα απαραίτητα για να ζήσουν. Τέτοιες πράξεις μπορεί να είναι κλοπές, καθώς και ανθρωποκτονίες. Όταν δημιουργούνται τέτοιες καταστάσεις σε μια κοινωνία, χάνεται το σύστημα αξιών και το σύστημα κοινωνικού ελέγχου αδυνατεί να καλύψει την όλη κατάσταση. Πλέον, αρχίζουμε να μιλάμε για μια ζοφερή και χαοτική κοινωνική πραγματικότητα (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Λόγω της οικονομικής κρίσης καθημερινά παρατηρείται μείωση στη χρηματοδότηση των φορέων, απολύσεις, εργασιακή εφεδρεία και τα σενάρια για καταργήσεις ή συγχωνεύσεις υπονομεύουν τη λειτουργία των φορέων παροχής εκπαίδευσης, υγείας και κοινωνικής φροντίδας και θέτουν σε αμφισβήτηση τη θεωρία και την πρακτική της κοινωνικής εργασίας. Τα κοινωνικά προβλήματα γίνονται πολυπλοκότερα και οι πολλαπλά επιβαρυμένοι αποδέκτες των κοινωνικών παροχών βρίσκονται πλέον σε κίνδυνο. Οι υπάρχουσες υπηρεσίες σε όλες τις περιοχές της χώρας προσπαθούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες μέσα από Ευρωπαϊκά προγράμματα. Η ευαισθητοποίηση των ανθρώπων είναι εκείνη που συμβάλει περισσότερο στην ανάπτυξη καινοτόμων δράσεων, ώστε να καλύψουν τα κενά των υπηρεσιών (Θεοδωρόπουλος, 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: ΕΙΔΗ ΚΑΙ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

2.1. ΔΗΜΟΣΙΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Δημόσιος τομέας θεωρείται η δράση του κράτους ή κάποιου άλλου ενσωματωμένου σε αυτό, οργανισμού που στοχεύει στην πρόοδο των δημόσιων συμφερόντων. Δημόσια Υπηρεσία χαρακτηρίζεται ένας φορέας διοικητικής οργάνωσης, στον οποίο αντανακλάτε το έργο με την ύπαρξη και την συνεχή χρήση δημόσιας εξουσίας. Σκοπός του Δημόσιου τομέα, και των υπηρεσιών είναι η ικανοποίηση των διαφόρων ζητημάτων της κοινωνίας χρησιμοποιώντας τα μέσα που απαιτούνται και τα οποία δίδονται από το κράτος. Το κράτος δίνει τις απαραίτητες οδηγίες για τα γενικά ζητήματα και ο δημόσιος τομέας εξατομικεύει τις διατάξεις όσον αφορά τις ατομικές και χωρικές υποθέσεις. Σαν έννοια ο Δημόσιος τομέας είναι μια ομάδα οργάνων, μέσων και διαδικασιών τα οποία εργάζονται για να εφαρμοστούν οι πολιτικές, οι ιδέες και οι δράσεις του κράτους (Ζευγαρίδης, 1979).

Ο δημόσιος τομέας έχει σαν αρμοδιότητα την εφαρμογή των κανόνων δικαίου και των προγραμμάτων της δημόσιας πολιτικής. Μέσω αυτού του τομέα φανερώνεται η διαδικασία με την οποία πολιτικοί, διοικητικοί φορείς και στελέχη του κράτους εργάζονται για την δημιουργία και την χρησιμότητα προγραμμάτων και αποφάσεων για την καταπολέμηση δημόσιων προβλημάτων. Ιδιαίτερος σημαντικό θεωρείται το γεγονός ότι είναι απαραίτητο να ενεργεί σύμφωνα με τον νόμο. Άρα τα όργανα που συμπεριλαμβάνονται σε αυτόν μπορούν να κινητοποιηθούν μόνο στην περίπτωση που προβλέπεται από τις ισχύουσες διατάξεις και κανόνες (Μακρυδημήτρης, 2010).

Τα καθήκοντα του δημόσιου τομέα και των σχετικών οργάνων για την δημόσια πολιτική είναι ευρύτατα. Με βάση τους μελετημένους σκοπούς και τον τρόπο λειτουργίας του ο δημόσιος τομέας είναι απαραίτητο να επιτελέσει το έργο του σε ορισμένα κοινωνικά και πολιτικά περιβάλλοντα. Τα όργανα του δημόσιου τομέα μπορούν να οδηγηθούν ή όχι σε κάποιες ενέργειες, να αποφασίσουν την χρονική στιγμή της εκδήλωσης του έργου τους ή και να διαλέξουν ανάμεσα σε διάφορους τρόπους δράσης. Έτσι όσο λιγότερο κατανοητές είναι οι έννοιες πάνω στις οποίες βασίζεται το έργο του δημοσίου τόσο πιο δύσκολη είναι η εφαρμογή του. Αντιθέτως όσο πιο ξεκάθαρες και μελετημένες είναι οι έννοιες τόσο πιο ευθύς είναι ο τρόπος λειτουργίας του (Μακρυδημήτρης, 2010).

Κατά τη μελέτη, τη δημιουργία, την εφαρμογή και την πρόοδο της δημόσιας πολιτικής, δηλαδή των προγραμμάτων και των κινητοποιήσεων που θέτονται από το Κράτος για την καταπολέμηση των σημαντικότερων κοινωνικών προβλημάτων (π.χ. παιδεία, υγεία, ασφάλεια), ο ρόλος των δημοσίων υπηρεσιών καταλαμβάνει τεράστια σημασία. Σε αυτές τις περιπτώσεις έχει παρατηρηθεί ότι η μελέτη, η εφαρμογή των νόμων και των δράσεων της δημόσιας πολιτικής παρουσιάζει ιδιαίτερα σύνθετο μηχανισμό. Τα δημόσια προβλήματα αντιμετωπίζονται με τη βοήθεια των διαφόρων υπηρεσιών, μέσω του ανθρώπινου δυναμικού που διαθέτουν, των νόμων και των σχετικών διατάξεων (Μακρυδημήτρης, 2010). Οι προνοιακοί φορείς του δημόσιου τομέα είναι αρμόδιοι για τα κοινωνικά προβλήματα. Χωρίζονται σε τρία επίπεδα: κεντρική, περιφερειακή διοίκηση και τοπική αυτοδιοίκηση τα οποία δημιουργούν και εποπτεύουν τις υπηρεσίες φροντίδας που παρέχονται από νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου (Αμίτσης, Απίστουλας, Μαρίνη, 2007).

Το Υπουργείο Υγείας είναι υπεύθυνο για την οργάνωση και λειτουργία του δημόσιου συστήματος κοινωνικής πρόνοιας. Επιπλέον, σημαντικός είναι ο ρόλος και άλλων Υπουργείων στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας όπως το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (αναλαμβάνει αρμοδιότητες στο πλαίσιο των κοινωνικών υπηρεσιών που εστιάζουν στην ανάπτυξη του θεσμού της Ειδικής Αγωγής για τα άτομα με αναπηρίες), το Υπουργείο Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Πρόνοιας (τα προγράμματα του περιλαμβάνουν την παροχή εξειδικευμένων υπηρεσιών κοινωνικής ένταξης σε ευάλωτες ομάδες, την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας σε άμεσα ή έμμεσα ασφαλισμένους και την στήριξη ατόμων που είναι άνεργοι) και το Υπουργείο Εσωτερικών (προγράμματα κοινωνικής ένταξης μεταναστών) (Αμίτσης, Απίστουλας, Μαρίνη, 2007).

2.1.1 Δημόσιοι οργανισμοί

Ο λόγος της ανάθεσης των κρατικών θεμάτων στους οργανισμούς είναι η ανάγκη λειτουργίας τους σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των ιδιωτικών επιχειρήσεων. Οι νομικές μορφές που κατείχαν συνήθως οι φορείς αυτοί είναι πολυάριθμοι. Ορισμένες φορές εμφανίζονταν με την μορφή επιχειρήσεων, ή ως κοινωφελείς οργανισμοί, ή σαν νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου και άλλοτε ως εταιρεία. Κοινός παρονομαστής αυτών των οργανισμών είναι ότι στοχεύουν στην κάλυψη και στην ικανοποίηση κοινωνικών και κρατικών σκοπών. Επίσης, επιβλέπονται από το κράτος

το οποίο τους χρηματοδοτεί. Επιπλέον, υπάρχουν φορείς που είναι νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου και λειτουργούν χρησιμοποιώντας δημόσια εξουσία (π.χ. ΟΤΕ) διαθέτουν όμως και τα απαραίτητα δημόσια κριτήρια (Κόντης, 2001).

Η απόδοση των κρατικών ζητημάτων στους δημόσιους οργανισμούς έχει θετικά στοιχεία διαθέτει όμως και αρνητικά. Τα θετικά είναι ότι οι φορείς μπορούν να διαχειριστούν τα προβλήματα των πολιτών και δημιουργούνται για να χρησιμοποιηθούν οι υπηρεσίες τους από τα άτομα. Το δυσάρεστο είναι ότι παρουσιάζονται δυσκολίες στην ανάληψη αποφάσεων από τους δημόσιους οργανισμούς λόγω της γραφειοκρατίας και της δυσκαμψίας στην καταπολέμηση των προβλημάτων (Κόντης, 2001).

2.1.2.Αποκέντρωση – Περιφερειακή Διοίκηση

Η αποκέντρωση μορφοποιείται με βάση τρεις προϋποθέσεις: τις γεωοικονομικές, τις κοινωνικές και τις συγκοινωνιακές συνθήκες. Το αποκεντρωτικό σύστημα εμπεριέχει σημαντικό αριθμό οργάνων, όπου ασκούν τα καθήκοντα τους σε ορισμένες περιοχές. Σκοπός αυτού του συστήματος είναι η άμεση εξυπηρέτηση των ατόμων που επικοινωνούν με τις δημόσιες υπηρεσίες έτσι ώστε να μην θεωρείται απαραίτητο αυτοί να καταφθάνουν στα κεντρικά όργανα για τα διάφορα ζητήματα τους (Μακρυδημήτρης, 2010).

Η αποκέντρωση βασίζεται στα περιφερειακά όργανα του Κράτους τα οποία διευθετούν τα ζητήματα της περιφέρειάς τους. Ενώ τα κεντρικά όργανα καθοδηγούν και εποπτεύουν τον τρόπο λειτουργίας των περιφερειακών. Τα περιφερειακά όργανα εκτελούν το έργο τους μέσα σε συγκεκριμένα σημεία της επικράτειας ενώ τα κεντρικά απευθύνονται σε ολόκληρη την επικράτεια. Πλέον οι περιφέρειες χαρακτηρίζονται ως ο μοναδικός βαθμός αποκέντρωσης (Μακρυδημήτρης, 2010).

Γενικότερα το σύστημα της περιφερειακής οργάνωσης και της δημόσιας διοίκησης μπορεί να λειτουργήσει μέσω της κάθετα αποκεντρωμένης δράσης της διοίκησης, είτε μέσω της τοπικής αυτοδιοίκησης. Ο διαχωρισμός ανάμεσα στην αποκέντρωση και στην αυτοδιοίκηση αφορά στο ότι στην πρώτη τα περιφερειακά όργανα υπάγονται στο νομικό πρόσωπο του Κράτους και λειτουργούν διαθέτοντας κρατικά καθήκοντα τα οποία ασκούν σε τοπικό επίπεδο. Ταυτόχρονα, όμως, εποπτεύονται πλήρως από την κεντρική διοίκηση βάση της οποίας εργάζονται σε τοπικό επίπεδο. Στη δεύτερη περίπτωση αναφέρονται σε αυτόνομα όργανα που έχουν

ως καθήκον την διοίκηση των τοπικών ζητημάτων διαθέτοντας οικονομική και διοικητική αυτονομία αλλά που βρίσκονται και υπό τον έλεγχο του Κράτους. (Μακρυδημήτρης, 2010).

Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω για τα κοινωνικά προβλήματα είναι αρμόδιοι οι προνοιακοί φορείς του δημόσιου τομέα. Οι κύριες αρμοδιότητες που συνδέονται με το τμήμα της πρόνοιας και πιο συγκεκριμένα τον τομέα υγείας και οι οποίες εφαρμόζονται, από τις Περιφέρειες, είναι, ενδεικτικά, οι ακόλουθες:

- Η άσκηση αρμοδιοτήτων οι οποίες μέχρι σήμερα ασκούνται από τις Δημόσιες Υγειονομικές Περιφέρειες (Δ.Υ.ΠΕ.), καθώς και από το Υπουργείο Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.
- Η αδειοδότηση της δημιουργίας και λειτουργίας ιδιωτικών κλινικών, η επανεξέταση και ανάκληση τους, η έγκριση μεταβίβασής τους, η εποπτεία και ο έλεγχος, μαζί με τον Υπουργό Υγείας, και τις υπηρεσίες υγείας που παρέχονται από αυτές. Επίσης, προβλέπεται η χορήγηση αδειών ιατρικών και διαγνωστικών κέντρων.
- Η έκδοση άδειας για την εισαγωγή, εγκατάστασης και λειτουργία μηχανημάτων παραγωγής ιοντιζουσών ακτινοβολιών για ιατρικούς σκοπούς.
- Η επιβολή κυρώσεων σε ιατρούς και οδοντίατρους, σύμφωνα με τις προβλέψεις του π.δ/τος 470/1983 (Φ.Ε.Κ. 179, Α), οι οποίοι αναγράφουν ναρκωτικά σε απλές συνταγές και όχι στις ειδικές για το σκοπό αυτό, καθώς και στους φαρμακοποιούς, που πωλούν ναρκωτικά με απλές και όχι με ειδικές συνταγές.
- Τέλος, η εφαρμογή προγραμμάτων δημόσιας υγείας, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 13 του ν. 3172/2003 (Φ.Ε.Κ. 197, Α) (www.ypes.gr).

2.1.3. Τοπική Αυτοδιοίκηση Πρώτου Βαθμού - Δήμοι και Κοινότητες

Οι Δήμοι είναι οι οργανισμοί της τοπικής αυτοδιοίκησης που διαθέτουν πληθυσμό άνω των τεσσάρων χιλιάδων ατόμων. Σύμφωνα με το πρόγραμμα «Καλλικράτης», το οποίο τέθηκε σε ισχύ από 1 Ιανουαρίου 2011, οι Πρωτοβάθμιοι ΟΤΑ μειώθηκαν σε 325 δήμους μέσω εθελοντικών ή αναγκαστικών συνενώσεων. Οι Δήμοι πλέον έχουν αναλάβει μέρος των καθηκόντων των νομαρχιών. Διαιρούνται σε δημοτικές ενότητες, οι οποίες ταυτίζονται ουσιαστικά με τους δήμους που συνενώθηκαν. Αυτές με τη σειρά τους διαιρούνται σε κοινότητες, οι οποίες

ταυτίζονται με τα παλαιά δημοτικά διαμερίσματα (www.wikipedia.gr) Δημοτικές κοινότητες είναι αυτές οι οποίες συγκεντρώνουν πληθυσμό μεγαλύτερη από 2.000 κατοίκους:

- Όλα τα σημερινά τοπικά διαμερίσματα, από τα οποία αποτελείται ο δήμος ή κοινότητα που συνενώνεται
- Οι δήμοι ή οι κοινότητες που καταργήθηκαν ύστερα από εθελούσια συνένωση, σύμφωνα με τις διατάξεις του ΠΔ 410/1995 και
- Οι δήμοι ή κοινότητες που συνενώνονται με το άρθρο 1 του Ν.3852/2010 και αποτελούνται από τοπικά διαμερίσματα.

Επίσης ως δημοτικές κοινότητες νοούνται:

- Τα τοπικά διαμερίσματα των νησιωτικών δήμων, εφόσον έχουν πληθυσμό μεγαλύτερο από 1.000 κατοίκους.
- Οι πρώην κοινότητες ή τοπικά διαμερίσματα που εξαπλώνονται σε όλη την περιφέρεια του νησιού και δεν αποτελούν δήμο, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν.3852/2010, ανεξαρτήτως του αριθμού των κατοίκων αυτών και
- Τα δημοτικά διαμερίσματα στα οποία διαιρούνται οι δήμοι, με πληθυσμό άνω των 100.000 κατοίκων, σύμφωνα με το άρθρο 117 του ΚΔΚ (Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων) (www.heraklion.gr).

Τα καθήκοντα των δήμων ή των κοινοτήτων αφορούν κυρίως τη διοίκηση των υποθέσεων μίας περιοχής. Ο τομέας της Ανάπτυξης περιλαμβάνει τη διαφύλαξη και την αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, το φυσικό αέριο, την επέκταση ηλεκτρικών δικτύων που έχει ως στόχο να έχει θετικά αποτελέσματα στην ανάπτυξη και στην τοπική οικονομία, τη δημιουργία αποθηκευτικών χώρων για τη συντήρηση των υγρών καυσίμων, τέλος την ανάπτυξη προγραμμάτων με στόχο τη μείωση της ανεργίας και την πρόσληψη περισσότερων ατόμων ανά περιοχή (www.heraklion.gr).

Στον τομέα της Κοινωνικής Προστασίας και Αλληλεγγύης υπάρχουν αρμοδιότητες που ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό το πεδίο της Κοινωνικής Πρόνοιας. Με αυτόν τον τρόπο επεκτείνεται η παρέμβαση των Δήμων της Χώρας στην υλοποίηση πολιτικών προνοιακού χαρακτήρα, κατά τα πρότυπα των συστημάτων Κοινωνικής Πρόνοιας σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ενδεικτικά, θα πρέπει να αναφερθούν οι αρμοδιότητες για την έκδοση πιστοποιητικών οικονομικής αδυναμίας, τη δωρεάν παραχώρηση της χρήσης οικημάτων, λόγω απορίας ή για άλλους σοβαρούς λόγους, τη χορήγηση κάρτας αναπηρίας, την ευθύνη της διαδικασίας για τα

επιδόματα σε όσους έχουν σοβαρά προβλήματα υγείας (τυφλοί, κωφάλαλοι, ανασφάλιστοι παραπληγικοί κ.α.) καθώς και την αναγνώριση των δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής. Με στόχο την πιο αποτελεσματική άσκηση των αρμοδιοτήτων που αφορούν την προστασία της υγείας προβλέπεται η μεταφορά αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Υγείας από τις Διοικήσεις Υγειονομικών Περιφερειών (Δ.Υ.Π.Ε.), στους δήμους, με ιδιαίτερη έμφαση στις Μονάδες Πρωτοβάθμιας Υγείας (Μ.Π.Υ.). Επίσης επιτρέπει τη δημιουργία προγραμμάτων δημόσιας υγιεινής που οργανώνονται από το Υπουργείο Υγείας ή από άλλα Υπουργεία. Επιπλέον, έχει την ευθύνη για την διοργάνωση εμβολιασμών, λαμβάνοντας υπόψη τους κανόνες υγιεινής των δημόσιων και ιδιωτικών σχολείων καθώς και το διορισμό γιατρών για να εξετάσουν τους επαγγελματίες και τους εργαζόμενους στα καταστήματα υγείας (www.ypes.gr).

Με το Πρόγραμμα «ΚΑΛΛΙΚΡΑΤΗΣ», δημιουργείται εκ νέου η Πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση με λιγότερους και ισχυρότερους Δήμους σε όλη τη χώρα, οι οποίοι τοποθετούνται χωροταξικά με σύμφωνα με βασικά (γεωγραφικά, δημογραφικά, αναπτυξιακά κ.α.) κριτήρια, αρμόδιοι για να ανταπεξέλθουν στις νέες ανάγκες, να αναπτύξουν τις ικανότητες τους, δυναμικά, την τεχνολογία και τους νέους τρόπους διοίκησης, έτοιμοι να δεχτούν διευρυμένα καθήκοντα, προπάντων από τις Νομαρχιακές Αυτοδιοικήσεις, στους τομείς, όπως της παιδείας, της πρόνοιας, της υγείας, της απασχόλησης, της έκδοσης οικοδομικών αδειών και πολεοδομικών εφαρμογών εντοπισμένης, χωρικά, ρύθμισης (www.ypes.gr).

Με την ανασυγκρότηση του δεύτερου βαθμού αυτοδιοίκησης σε λιγότερες και ισχυρότερες μονάδες, ενώπιον της αναθεωρημένης διάταξης 102 παρ.1 του Συντάγματος, που αναφέρει, ότι μπορεί να ανατίθεται στους Ο.Τ.Α. η άσκηση καθηκόντων, των οποίων συνιστούν αποστολή του Κράτους, και την ανάπτυξη ενός νέου συστήματος διακυβέρνησης, τη δημιουργία «συστήματος εσωτερικής αποκέντρωσης, τη δημοσιονομική χειραφέτηση και την υιοθέτηση σύγχρονων και ποιοτικών μεθόδων διοικητικής δράσης,» η Περιφέρεια, ως δεύτερος βαθμός αυτοδιοίκησης, έχει την δυνατότητα να αναλάβει και να πραγματοποιήσει, ανεμπόδια, την ιδιαίτερη αποστολή της. Οι Περιφέρειες αναλαμβάνουν τις υπηρεσίες και τα καθήκοντα των Νομαρχιακών Αυτοδιοικήσεων που καταργούνται, εκτός από εκείνες οι οποίες μεταφέρονται στους Δήμους (www.ypes.gr).

2.1.4. Αξιολόγηση Κοινωνικών Υπηρεσιών

Με τη χρήση των συστημάτων παρακολούθησης και αξιολόγησης των πολιτικών φροντίδας που έχουν αναπτυχθεί σε εθνικά μοντέλα κοινωνικής φροντίδας διαφαίνονται οι θετικές, αλλά και οι αρνητικές πρακτικές, οι οποίες πρέπει να ληφθούν υπόψη από τους Έλληνες σχεδιαστές προνοιακών πολιτικών.

- Τα γραφειοκρατικά μοντέλα διοίκησης, ιδιαίτερα των φορέων του δημόσιου τομέα, δυσκολεύουν το συντονισμό μεταξύ των διαφόρων κοινωνικών υπηρεσιών και περιορίζουν την προώθηση μακροπρόθεσμων μεταρρυθμίσεων.
- Η εφαρμογή ενός μοντέλου δημόσιας χρηματοδότησης των κοινωνικών υπηρεσιών (κυρίως από το δημόσιο προϋπολογισμό ή ειδική φορολογία) που δεν συνοδεύεται από συγκεκριμένο επιχειρησιακό πλαίσιο για την ποιότητα των παρεχομένων υπηρεσιών συχνά οδηγεί στο να θεωρούν οι πολίτες ότι δεν είναι αποτελεσματική η ποιότητα των υπηρεσιών. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να υιοθετούνται πρωτοβουλίες από τη διοίκηση που αποβλέπουν στη μείωση της δημόσιας συμμετοχής και στην ενίσχυση του ρόλου των ιδιωτικών επιχειρήσεων.
- Η επέκταση των κοινωνικών υπηρεσιών και η κάλυψη των αναγκών περισσότερων ομάδων επιτυγχάνεται από την εύρεση πόρων των φορέων από περισσότερες πηγές. Όπως παράδειγμα το μεικτό μοντέλο χρηματοδότησης προνοιακών προγραμμάτων από τους φορείς τοπικής αυτοδιοίκησης, που περιλαμβάνει επιχορηγήσεις από τον κρατικό προϋπολογισμό, την επιβολή τοπικών φόρων και την αξιοποίηση της περιουσίας τους.
- Η συμμετοχή των χρηστών στην οργάνωση και στη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών συχνά εξασφαλίζει τη βελτίωση του επιπέδου των παρεχόμενων υπηρεσιών. Με την συμμετοχή αυτή προωθούνται ευκολότερα παρεμβάσεις με στόχο τη βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών σε σχέση με παρεμβάσεις που αποβλέπουν απλώς και μόνο στην εξοικονόμηση δαπανών.
- Η έλλειψη τεχνικών και μεθόδων συντονισμού των υπηρεσιών που παρέχονται από διαφορετικούς φορείς (κεντρικό / περιφερειακό / τοπικό επίπεδο, δημόσιος / ιδιωτικός / εθελοντικός τομέας) δημιουργεί σημαντικά προβλήματα διαχείρισης των υλικών και ανθρώπινων πόρων ενός προνοιακού συστήματος. Αυτά μπορούν να αντιμετωπιστούν με την χρήση νέων υπηρεσιών πληροφορικής και επικοινωνίας.

- Τέλος, οι ελλείψεις από εξειδικευμένο προσωπικό, υποδομές, περιορισμένη χρήση υποστηρικτικών τεχνολογιών σε κοινωνικές υπηρεσίες, έχουν σαν αποτέλεσμα οι πολίτες να θεωρούν ότι διαθέτουν χαμηλή ποιότητα υπηρεσιών (Αμίτσης, Απίστουλας, Μαρίνη, 2007).

Οι αδυναμίες του συστήματος δημόσιας υγείας στη χώρα μας μπορούν να συνοψιστούν ως εξής:

- Έλλειψη οργανωμένης πρωτοβάθμιας Φροντίδας Υγείας (κυρίως στα αστικά κέντρα) και προγραμμάτων Πρόληψης ή Προαγωγής Υγείας
- Έλλειψη επαρκούς υποδομής και υπηρεσίες σε διάφορα νοσοκομεία
- Σοβαρές ελλείψεις ανθρωπίνου δυναμικού στα νοσοκομεία (κυρίως νοσηλευτικού) ιδιαίτερα στις απομακρυσμένες περιοχές της χώρας. Ελλιπής χρηματοδότηση του συστήματος, μεγάλες καθυστερήσεις στις οφειλές των ταμείων, χαμηλή κοστολόγηση των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Υψηλές ιδιωτικές δαπάνες για την υγεία, με πολλά φαινόμενα παραοικονομίας
- Ανεπαρκή διαχείριση, η οποία αποτελείται από συγκεντρωτισμό, γραφειοκρατία, έλλειψη μηχανογράφησης και σύγχρονης διαχείρισης.
- Αδυναμία τεχνολογικής συντήρησης διαγνωστικών μέσων.
- Έλλειψη αυστηρού και αξιόπιστου μηχανισμού παρακολούθησης και αξιολόγησης των παρεχόμενων υπηρεσιών.
- Έλλειψη κατάρτισης, επιμόρφωσης και συνεχούς επιμόρφωσης των επαγγελματιών υγείας (Μανιού, Ιακωβίδου, 2009).

Αξίζει να τονιστεί ότι λόγω των οικονομικών δυσκολιών δημιουργείται μεγαλύτερη χρήση υπηρεσιών υγείας του δημόσιου τομέα λόγω αυξημένης δυσκολίας πρόσβασης στον ιδιωτικό τομέα. Κατά το 2010, η προσέλευση στα δημόσια νοσοκομεία αυξήθηκε περισσότερο από 20% (Τούντας, 2010). Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι ουσιαστικά πρόκειται για αύξηση της τάξης του 30% στην προσέλευση στο Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ) σε σύγκριση με το διάστημα πριν την κρίση (2009). Στη χώρα μας η ζήτηση και η χρήση των υπηρεσιών υγείας στο δημόσιο και ασφαλιστικό τομέα έχει παρουσιάσει αύξηση στις εισαγωγές κατά 24% στα δημόσια νοσοκομεία, αλλά μείωση της ζήτησης στα εξωτερικά ιατρεία και τα εργαστήρια κατά 9% και 11% αντιστοίχως (Υπουργείο Υγείας, 2011). Επίσης, υπάρχει μείωση από 18% έως 25% περίπου στη χρήση των ιδιωτικών υπηρεσιών

υγείας και κυρίως στα ιδιωτικά μαιευτήρια, την οδοντιατρική περίθαλψη και τις χειρουργικές επεμβάσεις στα ιδιωτικά νοσοκομεία (Κυριόπουλος, 2011).

Το 2013 η έλλειψη δομών πρωτοβάθμιας φροντίδας και η μειωμένη πρόσβαση των ασθενών στον ιδιωτικό τομέα έχουν σαν αποτέλεσμα την ραγδαία αύξηση των περιστατικών που απευθύνονται στα δημόσια νοσοκομεία στα επείγοντα και εξωτερικά ιατρεία. Η διευθύντρια του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου «Αττικόν», κ. Ηλία Λαμπίρη, επισημαίνει ότι καθημερινά στις εφημερίες προσέρχονται στα εξωτερικά ιατρεία 800-1.000 περιστατικά και πραγματοποιούνται 180-200 εισαγωγές. Η πληρότητα του νοσοκομείου έχει φτάσει στο 130% και ειδικά για τα παθολογικά περιστατικά υπερβαίνει το 150% (Φυντανίδου, Τράτσα, 2013).

2.2. ΙΔΙΩΤΙΚΟΣ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

2.2.1. Λειτουργία και Χαρακτηριστικά Ιδιωτικού τομέα

Οι ιδιωτικοί κερδοσκοπικοί φορείς για να λειτουργήσουν χρειάζονται άδεια από τις κρατικές αρχές όπως από το υπουργείο πρόνοιας, και το υπουργείο εμπορίου. Μέσω αυτών διασφαλίζεται η αρτιότερη παροχή των υπηρεσιών προς τους πολίτες που απευθύνονται στους συγκεκριμένους φορείς. Στους ιδιωτικούς κερδοσκοπικούς φορείς περιλαμβάνονται οι παιδικοί και βρεφικοί σταθμοί, οι οίκοι ευγηρίας, τα ιδρύματα κλειστής περίθαλψης και οι κατασκηνώσεις (Σταθόπουλος, 2005).

Ο ιδιωτικός τομέας, όσον αφορά το κομμάτι της κοινωνικής πρόνοιας υποστηρίζει ταυτόχρονα και το κράτος από οικονομικής άποψης, διότι κλείνουν δημόσιες υπηρεσίες και τα προγράμματα μετατοπίζονται σε αυτόν. Έτσι ενθαρρύνεται ο ιδιωτικός τομέας, οι υπηρεσίες που προσφέρονται στους εξυπηρετούμενους καλύπτουν σε μεγαλύτερο βαθμό τις ανάγκες τους. Με βάση το μηχανισμό της αγοράς εργασίας το να ιδιωτικοποιούνται οι υπηρεσίες πρόνοιας έχει σαν αποτέλεσμα, χαμηλότερο κόστος και υψηλότερη απόδοση στις παροχές. Για τους χρήστες όμως που δεν έχουν τη δυνατότητα να πληρώσουν οι ανάγκες τους δεν καλύπτονται (Σταθόπουλος, 2005).

Ο ιδιωτικός τομέας στο γενικό του πλαίσιο διαθέτει πολλές μορφές στον επιχειρησιακό τομέα, είναι ιδιαίτερα εκτεταμένος και λειτουργεί μέσα σε μια ανταγωνιστική οικονομία της παγκοσμιοποίησης. Μπορεί επιπλέον, να βοηθήσει στην ανάπτυξη υποβαθμισμένων περιοχών και αυξάνει τον ανταγωνισμό σε φορείς ή οργανισμούς που ανήκουν στον ίδιο τομέα βελτιώνοντας την ποιότητα των προσφερόμενων υπηρεσιών (www.sdit.mnec.gr).

Τη δεκαετία του 1960 κυριάρχησε η ιδέα ότι η υγεία είναι ιδιωτικό αγαθό και υποστηρίχτηκε φανατικά από τους, Lees (1960, 1967), Jewkes J. και S. (1961, 1963), Wiseman J.(1963) και τους οπαδούς της Σχολής του Πανεπιστημίου του Σικάγο. Στην Ευρώπη από την δεκαετία του 80 το κράτος πρόνοιας πέρασε μια κρίση και τότε άρχισε να αναπτύσσεται ο ιδιωτικός τομέας σε προγράμματα υγείας, εκπαίδευσης και κοινωνικής ασφάλισης. Στην Ευρώπη οι ιδιωτικοί φορείς πρόνοιας λειτουργούν πολλά χρόνια για να αντιμετωπίσουν εξειδικευμένες ανάγκες. Ο ιδιωτικός τομέας έχει αρκετά μεγάλη δύναμη ώστε να ασκεί πίεση στο κράτος σε σχέση με την προνοιακή

πολιτική που ακολουθεί. Αυτό γίνεται για να εξασφαλίσει πιο ευνοϊκά μέτρα και φορολογικές ελαφρύνσεις (Σταθόπουλος, 2005).

Όσον αφορά την **εκπαίδευση**, οι ιδιωτικές εκπαιδευτικές υπηρεσίες λειτουργούν ως ιδιωτικά σχολεία ή συμπληρωματικά προς τη δημόσια παιδεία με τη μορφή φροντιστηρίων. Τα φροντιστήρια είναι αυτά που απορροφούν ένα σημαντικό κομμάτι του εισοδήματος των ελληνικών οικογενειών καλύπτοντας τις ελλείψεις των δημόσιων σχολείων. Οι υπηρεσίες της εκπαίδευσης παρέχονται από το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα ταυτόχρονα και η χρήση του ενός δεν αποκλείει και την βοήθεια από άλλον τομέα (Κουρεμένου, 2008).

Στην Ελλάδα για να ιδρυθεί και να λειτουργήσει ένα ιδιωτικό σχολείο είναι απαραίτητο να του χορηγηθεί άδεια από το Δημόσιο. Τα ιδιωτικά σχολεία ακολουθούν το εθνικό πρόγραμμα σπουδών και οι τίτλοι που χορηγούνται είναι ίσης αξίας με των δημόσιων. Τα ιδιωτικά σχολεία έχουν προοδεύσει σε αρκετά μεγάλο βαθμό σχετικά με την παροχή της εκπαίδευσης και επιλέγεται από γονείς που επιθυμούν τα παιδιά τους να αποκτήσουν υψηλό επίπεδο μόρφωσης και να έχουν επιτυχημένο επαγγελματικό μέλλον. Αυτό είναι κάτι που εξαρτάται από την οικονομική κατάσταση αλλά και από το μορφωτικό τους επίπεδο (Κουρεμένου, 2008).

Όσον αφορά τα ιδιωτικά κέντρα της Ελλάδας, ο αριθμός των εγγεγραμμένων το 2012-2013 έχει μειωθεί σύμφωνα με εκτιμήσεις ερευνητών κατά 10% και αναμένεται πτωτική συνέχεια. Τα μικρά ιδιωτικά εκπαιδευτήρια των αστικών κέντρων και της περιφέρειας θα πληγούν ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση διότι απευθύνονται κυρίως στη μεσαία τάξη. Ήδη υπάρχουν καθυστερήσεις στην αποπληρωμή διδάκτρων και πολλοί γονείς ζητούν μειώσεις. Αντιθέτως από την κρίση δεν έχουν πληγεί ακόμη τα μεγάλα ιδιωτικά κέντρα τα οποία και απευθύνονται σε γονείς με πολύ υψηλά εισοδήματα. Η εικόνα που υπερισχύει σε όλα τα σχολεία που ανήκουν στον ιδιωτικό τομέα, δείχνει μια αισθητή αύξηση των αιτήσεων για τις υποτροφίες που διαθέτονται (Καλημέρη, 2012).

Σύμφωνα με πρόσφατη μελέτη του Ιδρύματος Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών γίνεται φανερή η ανάγκη για στήριξη των ιδιωτικών σχολείων. Μια λύση που εφαρμόζεται και σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες για την ελάφρυνση των διδάκτρων, είναι η χορήγηση κουπονιών προς τους μαθητές. Η Ελλάδα λοιπόν δεν έχει εφαρμόσει κάποιο αντίστοιχο μέτρο με αποτέλεσμα οι γονείς να επιβαρύνονται (Κατσαρέλη, 2010). Δεν υπάρχει ούτε η δωρεάν διανομή των

σχολικών βιβλίων όπως στα δημόσια. Ο κ. Μ. Κουρούτος, πρόεδρος της, Ομοσπονδίας Ιδιωτικών Εκπαιδευτικών Λειτουργιών Ελλάδας (ΟΙΕΛΕ), υποστήριξε πως οι ιδιοκτήτες των ιδιωτικών σχολείων πρέπει να μειώσουν τα δίδακτρα εφόσον αυτό που προσφέρουν θεωρείται κοινωνικό αγαθό και επιπλέον με την εφαρμογή αυτή, αποδεικνύουν πως έχουν αντιληφθεί το νέο οικονομικό περιβάλλον (Κατσαρέλη, 2010).

Επίσης, όσον αφορά την **υγεία**, η κυβέρνηση της Ελλάδος το 2002 ενθάρρυνε τη χρήση ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας και δημιούργησε ένα δίκτυο από κέντρα διάγνωσης και θεραπείας με σκοπό να ελαφρυνθεί ο δημόσιος τομέας, ο οποίος είχε να αντιμετωπίσει έναν πολύ μεγάλο αριθμό ατόμων. Συνήθως μέσα σε αυτά τα κέντρα οι ειδικότητες των ιατρών που υπάρχουν, είναι αυτές που στα δημόσια νοσοκομεία κατέχουν τις μεγαλύτερες λίστες των ασθενών (<http://www.sdit.mnec.gr>). Το 2010 και το 2011 τα δημόσια νοσοκομεία παρουσίασαν αύξηση της επισκεψιμότητας κατά 20%, λόγω της κρίσης και της ελάττωσης του εισοδήματος των Ελλήνων. Η μείωση όμως των δαπανών για την Υγεία που επέβαλλε το μνημόνιο ώθησε τους εργαζομένους στον κλάδο σε συνεχείς απεργίες και τους ασθενείς στον ιδιωτικό τομέα. Υπήρχαν σχεδιασμένες χειρουργικές επεμβάσεις οι οποίες δεν πραγματοποιήθηκαν διότι δεν διέθεταν τα απαραίτητα μέσα για νοσηλεία. Για το λόγο αυτό πολλοί ήταν εκείνοι που κατέφυγαν σε ιδιωτικά θεραπευτήρια παρά την οικονομική τους δυσκολία. Ακόμα σε ευνοϊκή θέση βρέθηκε ο ιδιωτικός τομέας ύστερα από την έναρξη της συνεργασίας όλων των κλινικών με τον Ενιαίο Οργανισμό Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (ΕΟΠΥΥ) από 1η Ιανουαρίου 2012 (Κώτσης, 2012).

Τα έσοδα των κλινικών κάθε μήνα, από τον ΕΟΠΥΥ, φτάνουν τα 50-60 εκατ. Η απαξίωση των δημόσιων νοσοκομείων και οι καθολικές και όχι επιλεκτικές συμβάσεις όλων των κλινικών με τον ΕΟΠΥΥ οδήγησαν στην αύξηση των περιστατικών νοσηλείας κατά 10% στις ιδιωτικές μονάδες Υγείας το 2012. Η αύξηση του 10% θεωρείται ικανοποιητική, εφόσον ο τομέας των ιδιωτικών υπηρεσιών Υγείας ήταν από τους κλάδους που επηρεάστηκε περισσότερο από την οικονομική κρίση (Κώτσης, 2012).

Το σύστημα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα στην υγεία στηρίζεται στο μοντέλο του Beveridge στο οποίο στηρίχτηκε το Αγγλικό σύστημα υγείας και με βάση αυτό οι ανάγκες υγείας των πολιτών καλύπτονται με τη χρηματοδότηση του υγειονομικού συστήματος από την φορολογία και τον κρατικό προϋπολογισμό. Το

αμερικανικό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο η ιδιωτική ασφάλιση είναι αυτή που εξασφαλίζει στο άτομο να επιλέγει ελεύθερα το γιατρό του και η χρηματοδότηση του συστήματος γίνεται από ατομικές και εργοδοτικές εισφορές και τις παροχές που εξασφαλίζονται από τους ιδιώτες ιατρούς και τα ιδιωτικά νοσοκομεία (Μαζαράκη, 2012).

Το αμερικάνικο σύστημα υγείας είναι το πιο αντιπροσωπευτικό για τον ιδιωτικό τομέα. Αυτό γιατί τα προγράμματα που παρέχονται με βάση αυτό το μοντέλο, χρηματοδοτούνται από τους ίδιους τους ιδιώτες, από εισφορές των εργαζομένων και εργοδοτών, από την οικονομική δυνατότητα των ατόμων που θέλουν να τα χρησιμοποιήσουν, από την ομοσπονδιακή και πολιτειακή κυβέρνηση. Στο σύστημα αυτό οι γιατροί είναι ουσιαστικά ελεύθεροι επαγγελματίες με ιδιωτικές ασφάλισεις και οι οργανισμοί παροχής υπηρεσιών είναι αυτόνομοι. Η παρέμβαση του κράτους είναι περιορισμένη και εμπλέκεται κάποιες φορές για τη χρηματοδότηση προγραμμάτων. Στην κύρια ευθύνη του κράτους ανήκουν τα προγράμματα κυρίως του δημόσιου τομέα (Μαζαράκη, 2012).

Η ύπαρξη μόνο του ιδιωτικού τομέα στο χώρο της υγείας θεωρείται ανεπαρκής και ελλιπής. Αυτό συμβαίνει διότι, οι ιδιωτικοί φορείς υγείας δεν χαρακτηρίζονται από απεριόριστο χρονικό ορίζοντα και έχουν το δικαίωμα οποιαδήποτε στιγμή να αλλάξουν τον προσανατολισμό τους και τον τομέα με τον οποίο μπορούν να ασχοληθούν (Κοψίνη, 2013).

Όσον αφορά την **ασφάλιση**, η τράπεζα της Ελλάδος, μετά τη νέα μεταρρύθμιση για τη μείωση των συντάξεων από το κράτος, παρατήρησε πως ευνοείται ιδιαίτερα το κομμάτι της ιδιωτικής συνταξιοδότησης. Η ίδια η τράπεζα από μεριά της συνιστά να υπάρξει ένα μείγμα φορολογικών κινήτρων και επιδοτήσεων που θα στηρίξει την ανάπτυξη των επαγγελματικών και ιδιωτικών συντάξεων (Κοψίνη, 2013).

Στην Ελλάδα από το 1980 γίνονται προσπάθειες όλων των κυβερνήσεων για μια καλύτερη οργάνωση του συστήματος κοινωνικής ασφάλισης. Όμως μέχρι σήμερα αυτό δεν έχει υλοποιηθεί. Σε αυτό οφείλονται οι παρακάτω παράγοντες. Το γεγονός ότι υπάρχουν πολλά ασφαλιστικά ταμεία και γίνεται μια οικονομική σπατάλη για διοικητικά έξοδα. Ο τρόπος λειτουργίας κάποιων ασφαλιστικών ταμείων, όπου μεταχειρίζονται ευνοϊκότερα κάποιες κατηγορίες ασφαλισμένων σε σχέση με κάποιες άλλες, για παράδειγμα οι νομικοί, οι μηχανικοί, οι αρχιτέκτονες έχουν περισσότερες παροχές και ευνοϊκότερους κανόνες προστασίας. Πολλές φορές οι ασφαλιστικοί

φορείς χρησιμοποιούνται από το κράτος με σκοπό την άσκηση πολιτικής μέσα από αυτούς, χωρίς όμως να τους παρέχει τα κατάλληλα κονδύλια με αποτέλεσμα να τους επιβαρύνει. Σε κάποια ταμεία προσφέρονται υπηρεσίες που μειονεκτούν με αποτέλεσμα οι ασφαλισμένοι να καταφεύγουν στον ιδιωτικό τομέα για την κάλυψη των αναγκών τους (Σταθόπουλος, 2005).

Σε πολλές Ευρωπαϊκές χώρες η επιπλέον ασφάλιση από ιδιωτικές εταιρείες στηρίζονται διότι δίνουν στους ασφαλισμένους την ευκαιρία να καλύψουν εξατομικευμένα προγράμματα και ασφαλιστικούς κινδύνους. Το ίδιο ισχύει και για την Ελλάδα όπου οι εργαζόμενοι λαμβάνουν εκτός από την εθνική και την επικουρική σύνταξη και την ιδιωτική ασφάλιση. Ο ιδιωτικός τομέας χαρακτηρίζεται ο «τρίτος πυλώνας» του ασφαλιστικού συστήματος στις σύγχρονες κοινωνίες ειδικά λόγω των αδυναμιών της κρατικής κοινωνικής ασφάλισης. Επιπλέον, για να ενθαρρυνθεί περισσότερο ο ιδιωτικός τομέας προτείνεται να υπάρξουν ικανοποιητικά φορολογικά κίνητρα (Σταθόπουλος, 2005).

Ο δημόσιος τομέας περιλαμβάνει όλες τις κρατικές υπηρεσίες σε κεντρικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Έχουν τη νομική υποχρέωση να παρέχουν τις υπηρεσίες τους σε όλους τους πολίτες μιας κοινωνίας. Η φιλοσοφία και οι κανόνες του δημοσίου, συνεχώς αλλάζουν με στόχο να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στα νεοαναδυόμενα προβλήματα (Σταθόπουλος, 2012). Με βάση όμως τα παραπάνω γίνεται φανερό πως υπάρχει η ανάγκη ύπαρξης και του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα για να καλύπτονται με τις δεδομένες συνθήκες οι ανάγκες όλων των πολιτών μιας κοινωνίας αφού πλέον ο δημόσιος από μόνος του αδυνατεί να ανταπεξέλθει λόγω των νέων μεταρρυθμίσεων και αλλαγών (Μαζαράκη, 2012).

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί το γεγονός πως σε καιρούς κρίσης η εξασφάλιση των πόρων για τη χρηματοδότηση της υγείας και η εύρεση εναλλακτικών πόρων μπορεί να λειτουργήσει σαν αντίδοτο στα μειωμένα έσοδα από τη φορολογία και η στήριξη των κοινωνικών υπηρεσιών πρέπει να βρίσκεται σε προτεραιότητα για την κυβέρνησή μας για να παταχθεί μέσα από αυτόν τον τρόπο η παραοικονομία και η σπατάλη που δεν οδηγεί πουθενά (Μαζαράκη, 2012).

Ο πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ζοζέ Μανουέλ Μπαρόζο τόνισε πως ο ιδιωτικός τομέας παίζει σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη μιας χώρας. Μέσα από την εργασία στον ιδιωτικό τομέα προκύπτει ένα νέο περιβάλλον που θα ευνοεί την ανάπτυξή του. Με αυτόν τον τρόπο θα δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας και θα αναπτυχθούν νέοι τρόποι συνεργασίας. Όλα αυτά έχουν σαν απώτερο στόχο την

εξάλειψη της φτώχειας και τη διάκριση του δημόσιου από τον ιδιωτικό τομέα. Αν υπάρξει συνεργασία μεταξύ των δύο αυτών τομέων τότε οι δυνατότητες θα είναι μεγαλύτερες για να καλύψουν περισσότερες ανάγκες με πρακτικό και πιο έξυπνο τρόπο (www.kathimerini.gr).

Πιο συγκεκριμένα στην Ελλάδα ο ιδιωτικός με τον δημόσιο τομέα συναγωνίζονται για να αναλάβουν χρηματοδοτούμενα προγράμματα για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Το προσωπικό που εργάζεται στον ιδιωτικό τομέα είναι εκπαιδευμένο σε διάφορες ειδικότητες, ο καθένας αναλαμβάνει την θέση που του αντιστοιχεί σύμφωνα βέβαια με τις ανάγκες του φορέα. Ανάλογα με την λειτουργία του κάθε ιδιωτικού φορέα μπορεί να συμπεριληφθεί και ο εθελοντισμός. Οι ειδικοί εκπαιδεύουν τους εθελοντές προσφέροντας έτσι ποιοτικές υπηρεσίες (Σταθόπουλος, 2005).

2.2.2. Συμπράξεις Μεταξύ Δημοσίου Και Ιδιωτικού Τομέα

Υπάρχει ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, με δική του νομοθεσία που αναφέρεται στις συμπράξεις του δημόσιου με τον ιδιωτικό τομέα. Το σκεπτικό που οδήγησε στην υλοποίηση αυτών των συμπράξεων ήταν πως με αυτό τον τρόπο θα καλύπτονταν καλύτερα οι απαιτήσεις των πολιτών, το ανθρώπινο δυναμικό του ιδιωτικού τομέα θα χρησιμοποιεί με καλύτερο τρόπο τις ικανότητες και την τεχνογνωσία του έτσι ώστε να δημιουργούνται καινοτόμες ιδέες για να υπάρχει αποτελεσματικότερη διαχείριση των σύνθετων έργων. Συγκεκριμένα μέσα από τη σύμπραξη προκύπτουν τα εξής πλεονεκτήματα:

- Δυνατότητα χρηματοδότησης πρόσθετων έργων και υπηρεσιών. Τα δημόσια έργα που πρέπει να επιλύονται στηρίζονται συμπληρωματικά στο ιδιωτικό κεφάλαιο με τις συμπράξεις, έτσι ώστε να δίνονται στους πολίτες ταχύτερα οι υπηρεσίες και τα έργα που χρειάζονται για να καλύψουν τις ανάγκες τους.
- Μεταβίβαση κινδύνων στους ιδιωτικούς φορείς. Με τις συμπράξεις στους δύο τομείς ο σχεδιασμός, η χρηματοδότηση κατασκευής και η λειτουργία μιας υποδομής δεν είναι μόνο υπό την ευθύνη του δημόσιου τομέα αλλά και του ιδιωτικού. Επιπλέον, οι ιδιώτες θα αναλαμβάνουν και την ευθύνη της συντήρησης των έργων με στόχο την δημιουργία ποιοτικότερων υποδομών και υπηρεσιών προς τους πολίτες με μεγαλύτερη λειτουργικότητα στο μέλλον.

- Βελτίωση του επενδυτικού κλίματος. Μέσα από την σύμπραξη του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα δίνεται η δυνατότητα σε ιδιώτες να συμμετέχουν σε αναπτυξιακά έργα και να αναπτυχθούν καινοτομίες και νέες δημιουργικές δραστηριότητες (www.sdit.mnec.gr).

Ο ρόλος του δημόσιου τομέα είναι: ο καθορισμός του γενικού σχεδίου της σύμπραξης του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, την αξιολόγηση της πρότασης του ιδιωτικού φορέα, την υποστήριξη της εκτέλεσης του έργου, την παρακολούθηση της υλοποίησης του έργου και της τήρησης των συμβατικών υποχρεώσεων του ιδιώτη. Ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα από την άλλη είναι: η εκπόνηση των μελετών σύμφωνα με το γενικό σχέδιο της προκήρυξης, την κατασκευή του έργου, την εξασφάλιση της απαιτούμενης χρηματοδότησης του έργου, την διαχείριση και λειτουργία του ή τη συντήρηση του, την επιστροφή του στο Δημόσιο μετά τη λήξη της συμβατικής περιόδου (www.sdit.mnec.gr).

2.3. ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΣ - ΜΗ ΚΕΡΔΟΣΚΟΠΙΚΟΣ ΤΟΜΕΑΣ

Το φαινόμενο του εθελοντισμού δεν είναι νέο στον ελληνικό χώρο. Στα μέσα του 19^{ου} αιώνα η πρώτη μορφή του εθελοντισμού ήταν τα φιλανθρωπικά σωματεία. Κατά τη διάρκεια της εξέλιξής τους διακρίνονται από παρεμβάσεις διορθωτικού χαρακτήρα, που στόχο έχουν την κάλυψη των αναγκών που προκαλεί η φτώχεια. Η δεύτερη μορφή εθελοντισμού ήταν τα αλληλοβοηθητικά σωματεία που εμφανίστηκαν στο τελευταίο τέταρτο του 19^{ου} αιώνα με τη δράση του εργατικού κινήματος για τη δημιουργία ενός δημόσιου συστήματος κοινωνικής προστασίας τους. Τα σωματεία αυτά έχουν διαφορετική αντίληψη από τα φιλανθρωπικά. Αυτή η αντίληψη συγκεκριμένα στηρίζεται στην ιδέα ότι η «κοινωνική δυστυχία» δεν πρέπει μόνο να θεραπεύεται αλλά να προλαμβάνεται με την αναγνώριση των δικαιωμάτων των πολιτών (Ανθόπουλος, X, 2000).

2.3.1. Χαρακτηριστικά του εθελοντισμού

Οι εθελοντικές οργανώσεις στηρίζονται κυρίως σε παλαιές μεθόδους της κοινωνικής εργασίας η οποία και ξεκίνησε να υφίσταται με φιλανθρωπική μορφή. Ο εθελοντισμός πλέον δεν διαθέτει τη φιλανθρωπική μορφή όπως παλαιότερα, αλλά διεκδικεί και τα δικαιώματα των ατόμων που βρίσκονται σε κατάσταση ανάγκης. Ο σύγχρονος εθελοντισμός δημιουργεί έναν τρίτο τομέα οικονομίας που ονομάζεται «αλληλέγγυα οικονομία» και είναι η αιτία που δημιουργούνται πολλές θέσεις εργασίας (Ανθόπουλος, 2000). Αναφέρονται κυρίως σε αυτόν σαν να είναι ο τρίτος πυλώνας της οικονομίας εφόσον παρέχει αγαθά τα οποία το κράτος και η ελεύθερη αγορά αδυνατούν να τα καλύψουν (Μαυροδμή, Παπαδοπούλου, Γκαμπέτα, 2009).

Ο εθελοντισμός είναι η οργανωμένη ή περιστασιακή παροχή βοήθειας και υποστήριξης προς άτομα και υπηρεσίες που χρειάζονται τη στήριξη αυτών των πολιτών για την κάλυψη αναγκών που προκύπτουν κατά καιρούς. Η βοήθεια των εθελοντών δεν προσφέρεται στα άτομα που ανήκουν στο συγγενικό και φιλικό τους περιβάλλον. Το βασικό κίνητρό τους, είναι η προσφορά και η ανάγκη τους να αποκτήσουν εμπειρία, ικανότητες, ευκαιρίες και γνώση στον τομέα που επιλέγουν να προσφέρουν υπηρεσίες (Κέντρο Ψυχικής Υγείας, 2010) (Αργυρόπουλος, Δημάκου, 2005).

Οι εθελοντές χαρακτηρίζονται ως συνεργάτες παρά ως φιλάνθρωποι. Εργάζονται σε υπηρεσίες και σε δράσεις διαφόρων φορέων αναλαμβάνουν εξειδικευμένους ρόλους, έρχονται σε επαφή με τα μέλη του προσωπικού και τους εξυπηρετούμενους (Μουντράκης, 2010). Σύμφωνα με την Μαρκουλάκη (2007 στο Taylor & Pancer, 2013) οι εθελοντές, με βάση κάποιες πρόσφατες έρευνες, παρουσιάζουν καλύτερη ψυχική και σωματική υγεία, χαμηλότερα επίπεδα θνησιμότητας και λιγότερες πιθανότητες εμφάνισης κατάθλιψης. Αυτό όμως που οδηγεί στον εθελοντισμό κυρίως είναι η καλή προσωπική υγεία του ατόμου. Άλλωστε ο εθελοντισμός βιώνεται ως μια ηθική πράξη που επηρεάζει άμεσα τη ζωή των άλλων ανθρώπων.

Οι βασικοί ρόλοι του εθελοντικού τομέα είναι οι εξής:

- Δημιουργικότητα: Ο εθελοντικός τομέας έχει το γνώρισμα να προάγει καινοτόμες ιδέες και να αναλαμβάνει προγράμματα και δραστηριότητες που προσφέρουν στα άτομα τη δυνατότητα να αναπτυχθούν στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό όχι μόνο στις βασικές ανάγκες επιβίωσης αλλά και σε άλλες που συνήθως είναι λιγότερο εμφανείς αλλά εξίσου σημαντικές. Σημαντικός ρόλος του εθελοντισμού είναι επίσης και η δυνατότητα του να βοηθά στην ανάπτυξη κοινοτήτων και να προάγουν μέσα σε αυτές την αυτοβοήθεια, την κοινωνική και οικονομική ανάπτυξη για την περαιτέρω εξέλιξή τους (Σταθόπουλος, 2005).
- Παροχή υπηρεσιών: Ο εθελοντισμός με την συνεργασία που αναπτύσσει με το δημόσιο τομέα βοηθά στη μείωση των δαπανών των προγραμμάτων που εφαρμόζονται για την όσο το δυνατόν μεγαλύτερη κάλυψη αναγκών του πληθυσμού (Σταθόπουλος, 2005).

Ο εθελοντικός τομέας όσον αφορά το οικονομικό κομμάτι είναι ιδιαίτερα περιορισμένος αλλά οι δράσεις του είναι πολύ σημαντικές για την κάλυψη των αναγκών. Αυτό γιατί οι υπηρεσίες που υπάρχουν, πολλές φορές αδυνατούν να καλύψουν τις ανάγκες τους, είτε γιατί ο πληθυσμός που ζητάει βοήθεια είναι ιδιαίτερα αυξημένος, είτε λόγω της γραφειοκρατίας η οποία επηρεάζει αρνητικά την άμεση βοήθεια προς τους πολίτες (Σταθόπουλος, 2005).

Ο εθελοντισμός μπορεί να ενεργήσει ευεργετικά και στην αντιμετώπιση διαφόρων προβλημάτων που θεωρούνται και μάλιστα τις εποχές μας, όπως τα ναρκωτικά, η φτώχεια, η υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Ο εθελοντισμός, καλείται

να ανοίξει τους ορίζοντες του αύριο και να δώσει το έναυσμα για τη δημιουργία πιο ανθρώπινων κοινωνιών σε παγκόσμιο, εθνικό, ευρωπαϊκό και τοπικό επίπεδο (Μαυροδή, Παπαδοπούλου, Γκαμπέτα, 2009).

Το έτος 2011 είχε χαρακτηριστεί ως το «ευρωπαϊκό έτος εθελοντικών δραστηριοτήτων που προωθούν την ενεργό συμμετοχή του πολίτη». Το «ευρωπαϊκό έτος» υποστήριξε την άποψη ότι εθελοντισμός θεωρείται η ενεργός συμμετοχή του πολίτη και της δημοκρατίας προωθώντας τις ευρωπαϊκές αξίες όπως η αλληλεγγύη και η μη διάκριση, βοηθώντας έτσι στην ανάπτυξη των ευρωπαϊκών κοινωνιών (<http://www.3049.syzefxis.gov.gr>).

Στόχος του έτους του Εθελοντισμού (2011) ήταν να ενθαρρύνει, να προβάλλει τις δραστηριότητες που υλοποιούνται, να υποστηρίζει και να διευρύνει την ιδέα και την αξία που έχει η συγκεκριμένη προσπάθεια, που συνήθως καταβάλλεται από μια κοινότητα, από διάφορα άλλα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από τοπικές και περιφερειακές αρχές, για να δημιουργηθεί μια κοινωνία που θα είναι πιο κοντά στον άνθρωπο και τις ανάγκες του (<http://www.3049.syzefxis.gov.gr>).

2.3.2. Εθελοντισμός - η κατάσταση στην Ελλάδα

Με τη βοήθεια των εθελοντών που εκπαιδεύονται και προβάλλονται από την Ελλάδα, η οικονομική κρίση θα γίνει πιο υποφερτή, αλλά και θα αποτελεί αίτιο για την ανάδειξη Νέων Πολιτών. Επείγον θεωρείται το πως θα προχωρήσουμε στην οργανωτική ανασύσταση των πολιτικών φορέων της Ελλάδας, έχοντας σαν μέλημα την προσφορά των εθελοντών προς τον άνθρωπο που αντιμετωπίζει προβλήματα (Μουντράκης, 2010)

Στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια, λόγω της οικονομικής κρίσης, ο εθελοντισμός έχει αρχίσει να αναπτύσσεται σημαντικά. Με βάση κάποια στοιχεία του ΟΗΕ, το 8% του ΑΕΠ των κρατών (και σε ορισμένα κράτη μέχρι 15%), οφείλεται στη δράση και τη συμβολή του εθελοντισμού. Έτσι λοιπόν όσο αναφορά τις εθελοντικές οργανώσεις έχουν σαν κύριο στόχο την παραγωγή «δημοσίων αγαθών» που το κράτος προσφέρει σε έναν πολύ μικρό βαθμό, που δεν ανταποκρίνεται σε καμία περίπτωση στις ανάγκες και τη διευκόλυνση των ατόμων. Έτσι λοιπόν οι εθελοντικές οργανώσεις γίνεται αναγκαίο να εμπλακούν σε κομμάτια όπως οι προνοιακές υπηρεσίες, ο πολιτισμός, το περιβάλλον κ.λ.π. (Μουντράκης, 2011).

Τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, η κοινή γνώμη και η επιστημονική κοινότητα στην Ελλάδα, τον τελευταίο καιρό με τις δυσκολίες που προέκυψαν λόγω της οικονομικής κρίσης, έχουν στρέψει το ενδιαφέρον τους γύρω από τις εθελοντικές οργανώσεις και το έργο τους. Παρ' όλα αυτά όμως το εθελοντικό κίνημα αντιμετωπίζεται ακόμη με δυσπιστία από πολλούς. Αυτό είναι αποτέλεσμα της έλλειψης ενημέρωσης των πολιτών όπως επίσης και αποτέλεσμα της έλλειψης πολιτικής και δημόσιας οργάνωσης του εθελοντισμού (Μαυροδμή, Παπαδοπούλου, Γκαμπέτα, 2009).

Σε αντιδιαστολή με όλα τα παραπάνω υπάρχουν άτομα που δεν αφιερώνουν χρόνο για να εργαστούν εθελοντικά. Σύμφωνα με μια πρόσφατη έρευνα του κέντρου εξυπηρέτησης πολιτών, σε τυχαίο δείγμα 1000 ατόμων της Αττικής, ποσοστό 70% των ερωτηθέντων απάντησαν ότι δεν έχουν συμμετάσχει ποτέ σε εθελοντικές ομάδες για την επίτευξη ενός σκοπού, ενώ μόνο το 3,8 % ανέφεραν ότι αποτελούν μέλη μιας οργανωμένης ομάδας. Επίσης το 40% υποστήριξε ότι δεν ενδιαφέρεται να συμμετάσχει προσωπικά σε οποιαδήποτε κίνηση εθελοντών, ενώ το 16% απάντησε ότι γνωρίζει με σιγουριά το ζήτημα της εθελοντικής προσφοράς (Μαυροδμή, Παπαδοπούλου, Γκαμπέτα, 2009).

Αξιοσημείωτος είναι ο ρόλος της Εκκλησίας σαν Μη Κυβερνητική Οργάνωση που διαθέτει ένα ευρύτερο δίκτυο δράσεων κοινωνικής αλληλεγγύης. Η Εκκλησία συντηρεί πολλά φιλανθρωπικά ιδρύματα εφόσον απουσιάζουν από το Κράτος οι απαραίτητες υπηρεσίες που θα κάλυπταν αυτές τις ανάγκες (Σταθόπουλος, 2005). Η Εκκλησία στην σημερινή οικονομική κρίση δεν μένει απαθής. Καθημερινά προσφέρει τροφή σε έναν πολύ μεγάλο αριθμό ανθρώπων σε ολόκληρη την Ελλάδα. Σε αυτήν την προσπάθεια συμμετέχουν και αρκετοί εθελοντές. Η Εκκλησία όμως εκτός από την κάλυψη της τροφής, επιδιώκει να καλύψει και τις συναισθηματικές ανάγκες των ανθρώπων που βιώνουν τις αρνητικές επιπτώσεις της κρίσης και τους παρέχεται επίσης και συναισθηματική στήριξη (Χολέβας, 2013 στο www.elzoni.gr).

Η χρηματοδότηση του εθελοντικού τομέα κατά κύριο λόγο οφείλεται σε ακίνητες περιουσίες, σε κληροδοτήματα, σε δωρεές και εράνους αλλά και από έσοδα που προκύπτουν από την παροχή υπηρεσιών. Βασικό είναι να αναφερθεί ότι τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα κοινωνικής προστασίας μέσα από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης αποτελούν το βασικό τομέα δραστηριότητας του εθελοντισμού (Σταθόπουλος, 2005).

Σύμφωνα με μια άτυπη έκθεση του Υπουργείου Εξωτερικών (2002) βρέθηκε πως οι εθελοντικές οργανώσεις στην Ελλάδα είναι 30.000. Έχει εκτιμηθεί πως ελάχιστες από αυτές έχουν ενεργό ρόλο και προσφέρουν ουσιαστικό έργο και σχετικά με την οικονομική πλευρά των οργανώσεων ο προϋπολογισμός τους στο σύνολό τους φτάνει τα 9.293.566 ευρώ το χρόνο (Σταθόπουλος, 2012).

Σημαντικό να αναφερθεί είναι πως τα ευρωπαϊκά προγράμματα που υλοποιούνται από τις εθελοντικές οργανώσεις, βοηθάνε σε σημαντικό βαθμό στην οικονομική τους υποστήριξη. Αυτές οι οργανώσεις είχαν σαν στόχο την προστασία του περιβάλλοντος, την καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού, τις φυλετικές διακρίσεις, την ξενοφοβία, την προβολή κοινωνικών κινημάτων και ενεργών πολιτών (Σταθόπουλος, 2012).

Όσον αφορά το κομμάτι της ανάδειξης των εθελοντικών οργανώσεων και την ένταξή τους στην αγορά εργασίας, η Ελλάδα υστερεί αρκετά ως προς αυτό. Η προβολή αυτών των οργανώσεων είναι ιδιαίτερα σημαντική. Συγκεκριμένα αυτά που απουσιάζουν από τις εθελοντικές «φιλανθρωπικές» οργανώσεις είναι η απουσία συντονιστικού οργάνου σε τριτοβάθμιο επίπεδο στον τομέα του εθελοντισμού, υπάρχει χαμηλή ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και απουσία επαρκούς εξειδικευμένου προσωπικού στις συγκεκριμένες υπηρεσίες (Σταθόπουλος, 2012).

2.3.3. Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις μπορούν να χωριστούν σε δύο μεγάλες κατηγορίες:

- Μεγάλα δίκτυα οργανώσεων που ασκούν δραστηριότητες σε πολλά κράτη, τα οποία ειδικεύονται συχνά σε ανθρωπιστικές δράσεις, όπως για παράδειγμα ο Ερυθρός Σταυρός, στην προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων, στην προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών ή στην προστασία του περιβάλλοντος. Επιπλέον, οι οργανώσεις έχουν την δυνατότητα να απαριθμούν πολλά μέλη και ίσως προσκομίζουν ένα χρηματικό ποσό ως συνδρομή για να στηρίξουν την οργάνωση. Τα δίκτυα αυτά διευθύνονται με επαγγελματισμό και συχνά έχουν εκατοντάδες εργαζόμενους. Με την δράση τους ασκούν πίεση σε κυβερνήσεις και παράλληλα επηρεάζουν θετικά τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης και έχουν μεγάλη έκθεση από αυτά (edomko.gr).

- Τα κινήματα μικρότερα ή μεγαλύτερα που ασκούν δραστηριότητες σε πολλά κράτη έχουν ως σκοπό την ενημέρωση της κοινής γνώμης για συγκεκριμένα ζητήματα όπως κάποια είδη «της νεοφιλελεύθερης παγκοσμιοποίησης». Αφιερώνουν λιγότερο χρόνο για την απόκτηση οικονομικών αγαθών και περισσότερο έχουν ενεργή παρουσία σε κινητοποιήσεις στους δρόμους. Για παράδειγμα η οργάνωση Attac (Ένωση για τη φορολόγηση των χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, υπέρ των πολιτών) δημιουργήθηκε στην Γαλλία, όμως πλέον κάνει αισθητή την παρουσία της σε περισσότερες από 50 χώρες και δείχνει έμπρακτα πως μπορούν να αναπτυχθούν τέτοιου είδους κινήματα (edo-mko.gr).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει ξεκινήσει μια συνεργασία μεταξύ διαφόρων κοινωνικών δικτύων που έχουν σαν στόχο την κοινή δράση για το συντονισμό δραστηριοτήτων, την ανταλλαγή απόψεων, εμπειριών και προτάσεων έτσι ώστε να διαμορφώσουν την ευρωπαϊκή κοινωνική πολιτική. Επίσης ένας ακόμη σημαντικός στόχος της συγκεκριμένης προσπάθειας είναι και η δημιουργία ενός ευρωπαϊκού δικτύου μη κυβερνητικών οργανώσεων, οι οποίες θα δραστηριοποιούνται στον τομέα της κοινωνικής πρόνοιας. Στο συγκεκριμένο δίκτυο υπάγονται δεκαοκτώ ομοσπονδίες που δραστηριοποιούνται σε θέματα ανεργίας, φτώχειας, στέγασης, φροντίδας παιδιών, ηλικιωμένων, αναπήρων, μεταναστών κ.τ.λ. Συγκεκριμένα το δίκτυο αυτό στρέφει το ενδιαφέρον του σε τέσσερις τομείς:

1. Στον ρόλο των οργανισμών κοινωνικής πρόνοιας σε θέματα κοινωνικής πολιτικής, σε συνεργασία με το δημόσιο και τον κερδοσκοπικό τομέα.
2. Στην αναγνώριση του ειδικού ρόλου του Δικτύου για την παροχή υπηρεσιών προς τις διάφορες ομάδες του πληθυσμού.
3. Την προάσπιση των κοινωνικών δικαιωμάτων και ιδιαίτερα αυτού που σχετίζεται για την παροχή υπηρεσιών υψηλής ποιότητας.
4. Την διοίκηση και αξιολόγηση των Μ.Κ.Ο. του τομέα κοινωνικής πρόνοιας (Σταθόπουλος, 2012).

Το 2005 δημιουργήθηκε μια εθνική υπηρεσία εθελοντισμού με την ονομασία Έργο Πολιτών και είναι συγκεκριμένα δημόσιος φορέας που είναι αρμόδιος για τον εθελοντισμό στην Ελλάδα. Ο οργανισμός δημιουργήθηκε με τον νόμο 3390/2005 με στόχο την προώθηση του εθελοντισμού. Οι κύριες αρμοδιότητες του φορέα είναι:

- Προώθηση της συγκεκριμένης μεταρρύθμισης στη χώρα

- Παροχή κατάρτισης των Μ.Κ.Ο. σχετικά με τις χορηγίες που υπάρχουν και σχετικά με άλλα θέματα που στοχεύουν στην σωστή εξέλιξη του εθελοντισμού
- Παροχή πληροφοριών, υποστήριξη και συμβούλους στις εθελοντικές οργανώσεις
- Πραγματοποίηση ερευνών για την εξέλιξη που αφορά τον εθελοντισμό και κάνει διάφορες εκστρατείες που στοχεύει στην ενδυνάμωσή του
- Διαμεσολάβηση για τυχόν χορηγίες που δίνονται για τον εθελοντισμό που χρησιμοποιούνται για την κατάλληλη αξιοποίησή τους.

Το 2008 από την συγκεκριμένη υπηρεσία πραγματοποιήθηκε μια μελέτη για τους τύπους των οργανώσεων που μπορούν να επωφεληθούν από την εμπλοκή τους στον εθελοντισμό. Αυτοί οι οργανισμοί είναι κυρίως οι μη κερδοσκοπικοί, μερικοί από αυτούς είναι:

- Σωματεία: έχουν τη μορφή συλλογικής δραστηριότητας και αποτελούνται περίπου από είκοσι άτομα και τα μέλη προέρχονται κυρίως από την περιοχή που δραστηριοποιούνται τα σωματεία. Τα φιλανθρωπικά σωματεία διαχωρίζονται σε δύο κατηγορίες στα ειδικά και στα μη ειδικά αναγνωρισμένα. Μόνο τα ειδικά αναγνωρισμένα έχουν το δικαίωμα να δέχονται εισφορές και επιχορηγήσεις από το δημόσιο, τους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλα Ν.Π.Δ.Δ. όπως επίσης και από τα Ν.Π.Ι.Δ. τα οποία είναι αναγνωρισμένα με ειδικά προνόμια εκ μέρους του κράτους (Σταθόπουλος, 2012).
- Αστική μη κερδοσκοπική εταιρία: Αυτή αποτελεί μια άλλη μορφή συλλογικής δράσης, όμως το δίκαιο δεν προβλέπει ρητά αυτό το είδος της επιχείρησης. Στηρίζεται και αυτός ο τύπος παρ' όλα αυτά, στη νομοθεσία που υπάρχει γενικά για τις μη κερδοσκοπικές εταιρίες και μπορεί να εφαρμόζει τους δικούς της σκοπούς και στόχους.
- Ιδρύματα: Εδώ περιλαμβάνονται τα ιδρύματα που προέρχονται από κληρονομίες και δωρεές και δίνονται για συγκεκριμένους σκοπούς και στόχους
- Σύλλογοι και Επιτροπές με κύριο σκοπό τους εράνους. Στη δράση αυτή υπάρχει μια ομάδα περίπου πέντε ατόμων που συλλέγουν αντικείμενα ή

συγκεντρώνουν χρήματα για συγκεκριμένους στόχους και σκοπούς (www.ngofederation.gr).

Το 2005 σημαντικό να αναφερθεί επίσης είναι και η δημιουργία της μηχανής αναζήτησης, συγκεκριμένα της «ΠΥΛΗΣ» στο διαδίκτυο που περιέχει εικοσιπέντε κατηγορίες φορέων με αλφαβητική κατηγοριοποίηση. Η Πύλη αυτή ενημερώνεται καθημερινά και φιλοξενεί πληροφορίες για τα διεθνή νέα του εθελοντισμού, περιέχει τις εκδηλώσεις που γίνονται από όλους τους εθελοντικούς μη κερδοσκοπικούς οργανισμούς και αναζητά εθελοντές για συγκεκριμένες εργασίες σε φορείς. Επίσης ενημερώνει για τις χορηγίες που δίνονται σε οργανισμούς και για τα προγράμματα που εφαρμόζονται από τον κάθε φορέα (www.ngofederation.gr).

2.4. ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΔΗΜΟΣΙΟΥ, ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΕΘΕΛΟΝΤΙΚΟΥ ΤΟΜΕΑ

2.4.1 Διαφορές Ιδιωτικού - Κερδοσκοπικού και Δημοσίου Τομέα

Με βάση τον Καρανάσιο (1999) σημαντικές διαφορές στη διοίκηση υπάρχουν και στο δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα. Αναλυτικά αυτές είναι οι εξής:

- Οι σκοποί του δημόσιου τομέα στοχεύουν στο γενικό καλό των ατόμων ενώ ο ιδιωτικός έχει σαν προτεραιότητα το ατομικό.
- Το κίνητρο του ιδιωτικού τομέα είναι η απόκτηση όλο και μεγαλύτερου οικονομικού κέρδους ενώ του δημοσίου είναι η παροχή καλής ποιότητας υπηρεσιών ως προς τους χρήστες με οικονομικό όφελος για αυτούς.
- Οι αποφάσεις που εφαρμόζονται στον ιδιωτικό τομέα είναι υπό την ευθύνη της διοίκησης και ακολουθούν κυρίως το καταστατικό που υπάρχει από το ιδιωτικό δίκαιο, ενώ οι αποφάσεις του δημοσίου παίρνονται με βάση τις διατάξεις του δημοσίου που εφαρμόζεται κυρίως από το ίδιο το κράτος.
- Ο δημόσιος τομέας κινείται μέσα σε αυστηρά νομικά πλαίσια και πρέπει να είναι αμερόληπτος και αντικειμενικός απέναντι στους πολίτες που χρησιμοποιούν τις δημόσιες αυτές επιχειρήσεις. Πολλές φορές αυτό δρα αρνητικά διότι, δεν βοηθά στο να υπάρχει ευελιξία στην εξυπηρέτηση των πολιτών οι οποίοι και καθυστερούν να λάβουν τις υπηρεσίες αυτές. Αντιθέτως στον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα υπάρχει ευελιξία όσο αναφορά την εξυπηρέτηση των πολιτών ανάλογα με τις απαιτήσεις που έχει ο καθένας και ευχέρεια στην λήψη αποφάσεων.
- Η δημόσια διοίκηση καλείται να απολογηθεί για τις ενέργειές της στην κυβέρνηση και τη Βουλή, ενώ στον ιδιωτικό τομέα οι φορείς έρχονται σε συμφωνία με τον πελάτη τους για το ποιες υπηρεσίες θα χρησιμοποιήσει.

2.4.2. Διαφορές Εθελοντικού – Δημοσίου Τομέα

Όσον αφορά το Δημόσιο τομέα στηρίζεται σε συγκεκριμένο καταστατικό και πρωτόκολλο. Τα άτομα που απασχολεί είναι αμειβόμενα από το ίδιο το κράτος, έχουν ασφάλιση, συγκεκριμένο ωράριο εργασίας, επιλέγονται μέσα από ειδικά κριτήρια ανάλογα με το επίπεδο γνώσεων που διαθέτουν και τοποθετούνται στην κατάλληλη θέση για να εργαστούν. Ο δημόσιος τομέας ταλανίζεται από την γραφειοκρατία με αποτέλεσμα να παρακωλύεται η άμεση παροχή υπηρεσιών προς τους εξυπηρετούμενους. Η χρηματοδότηση του Δημοσίου τομέα και των δράσεων που

υλοποιεί παρέχεται κυρίως από το ίδιο το κράτος και από Ευρωπαϊκά Προγράμματα. Δεν υπάρχει διαφάνεια και δεν ανακοινώνεται η χρηματοδότησή του από το κράτος. Επίσης δεν αναπτύσσει συνεργασίες που να συγκαταλέγονται σε διεθνή επίπεδο και κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό στοχεύει στον τοπικισμό και στον ατομικισμό. Συμβάλει στην προώθηση και εξυπηρέτηση πελατειακού τύπου συναλλαγών. Οι δομές και ο εξοπλισμός του διασφαλίζονται από το κράτος (Γενική γραμματεία νέας γενιάς, Ελληνική δημοκρατία, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012).

Όλα όσα προαναφέρονται στον Δημόσιο τομέα έρχονται σε αντίθεση με την σύσταση του εθελοντικού τομέα. Συγκεκριμένα δεν στηρίζεται πάντα σε κάποιο καταστατικό αλλά πολλές φορές έχει να κάνει με συλλογικές ενέργειες. Δεν παρέχει αμειβόμενη εργασία και αναπτύσσεται βασιζόμενος στην πρόθεση των ατόμων που ασχολούνται με αυτόν και στην «αρχή» της φιλανθρωπίας. Η χρηματοδότηση του στηρίζεται σε ιδιώτες, χορηγίες, δωρεές, προγράμματα Ευρωπαϊκά και από το κράτος. Δεν επηρεάζεται από την γραφειοκρατία σε τόσο μεγάλο βαθμό όσο στον Δημόσιο και έτσι μπορεί να ανταπεξέλθει πιο άμεσα στις ανάγκες των πολιτών που χρειάζονται βοήθεια. Αναπτύσσει συνεργασίες σε εθνικό και διεθνή επίπεδο και έχει σαν σκοπό την ανάδειξη της συλλογικότητας μεταξύ των πολιτών και της ευαισθητοποίησης που διαθέτουν (Γενική γραμματεία νέας γενιάς, Ελληνική δημοκρατία, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012).

2.4.3. Διαφορές Εθελοντικού – Ιδιωτικού Τομέα

Σημαντικό είναι να γίνει μια νύξη για τις διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στον ιδιωτικό και εθελοντικό μη κερδοσκοπικό τομέα. Σύμφωνα με τον Courtney (2002) οι διαφορές αυτές είναι οι εξής:

- Χαρακτηριστικό του κερδοσκοπικού ιδιωτικού τομέα είναι η εξασφάλιση του κέρδους το οποίο περνά στα χέρια των μετόχων μιας επιχείρησης, αντιθέτως ο εθελοντικός μη κερδοσκοπικός στοχεύει στο να παρέχει τις υπηρεσίες του σε άτομα που έχουν ανάγκη. Επίσης όταν υπάρχει πλεόνασμα στον προϋπολογισμό αυτών των οργανώσεων τότε τα χρήματα αυτά επενδύονται σε νέα προγράμματα τα οποία υλοποιούν αυτού του είδους οι οργανώσεις.
- Οι επιχειρήσεις ιδιωτικού τύπου συνήθως έχουν σαν μέτρηση της δουλειάς τους, τους δείκτες επιτυχίας οι οποίοι δείχνουν σε συγκεκριμένο χρονικό

διάστημα πόσο θετική ή αρνητική είναι η πορεία τους. Στον εθελοντικό τομέα υπάρχει μόνο η καταγραφή του αριθμού των ατόμων που εξυπηρετήθηκαν από αυτού του είδους τις οργανώσεις και πόσα νέα περιστατικά καταγράφηκαν στις υπηρεσίες.

- Στον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα σε αυτό που δίνεται βαρύτητα από τους ενδιαφερόμενους μετόχους, είναι η οικονομική κατάσταση της επιχείρησης και στις προοπτικές που έχει για την περαιτέρω εξέλιξη και κερδοφορία της. Αντίθετα στον εθελοντικό οι ενδιαφερόμενοι δίνουν βαρύτητα στην εργασιακή ασφάλεια και την αύξηση αποδοχών και οι χρήστες, που έχουν σαν προτεραιότητα την ποιότητα των παροχών της οργάνωσης (Σταθόπουλος, 2012).

Σημαντικό επίσης είναι να αναφερθεί με βάση τον Austin (2002) πως χαρακτηριστικό των εθελοντικών κοινωνικών υπηρεσιών είναι και η αξιακή βάση των αποφάσεων για τις οποίες ευθύνονται κυρίως το επιστημονικό προσωπικό και η διοίκηση αυτών των οργανώσεων. Οι πόροι λοιπόν αυτού του τομέα είναι ιδιαίτερα περιορισμένοι και οι αποφάσεις αφορούν κυρίως τις προτεραιότητες που δίνονται στην οργάνωση. Συγκεκριμένα αφορούν τα προβλήματα με τα οποία και καλείται να ασχοληθεί το επαγγελματικό προσωπικό, τη διάρκεια και το είδος της θεραπείας που εφαρμόζεται. Επιπλέον σημαντική εξίσου είναι και η συνεργασία των επαγγελματιών και των χρηστών της οργάνωσης, διότι με αυτόν τον τρόπο η παροχή των υπηρεσιών θα είναι πιο ουσιαστική (Σταθόπουλος, 2012).

Ο Weinbach (2008) συμπλήρωσε στις διαφορές του ιδιωτικού κερδοσκοπικού τομέα και του εθελοντικού μη κερδοσκοπικού τομέα τα εξής:

- Τόνισε την έμφαση που δίνεται στην αποτελεσματικότητα, συγκεκριμένα στον ιδιωτικό τομέα όσο πιο αποτελεσματικός είναι, τόσο αυξάνονται τα κέρδη, ενώ στον εθελοντικό οι προτεραιότητα δεν γίνεται με βάση τον οικονομικό τομέα αλλά με βάση τις ανάγκες των χρηστών. Πολλές φορές τα προγράμματα όταν γίνονται ζημιογόνα σε μια κοινωνική οργάνωση δεν διακόπτονται αλλά συνεχίζουν τη δράση τους. Αυτό που υπερισχύει στον εθελοντισμό είναι η επαγγελματική δεοντολογία και το αίσθημα κοινωνικής ευθύνης (Σταθόπουλος, 2012).
- Την τεχνολογία που διαθέτει ο ιδιωτικός κερδοσκοπικός τομέας και μια κοινωνική οργάνωση. Συνήθως στις επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, τα

μηχανήματα που χρησιμοποιούνται είναι για τυποποιημένη και επαναληπτική λειτουργία, κάτι το οποίο δεν γίνεται να εφαρμοστεί στις κοινωνικές οργανώσεις. Κάθε εξυπηρετούμενος είναι μια διαφορετική προσωπικότητα με διαφορετικές αντιδράσεις και προβλήματα και δεν είναι δυνατό να εφαρμόζονται οι ίδιες τεχνικές συμβουλευτικής σε όλους τους ανθρώπους (Σταθόπουλος, 2012).

2.4.4. Ομοιότητες Δημοσίου, Ιδιωτικού και Εθελοντικού τομέα

Οι ομοιότητες που υπάρχουν ανάμεσα στον ιδιωτικό κερδοσκοπικό τομέα, στο δημόσιο και εθελοντικό μη κερδοσκοπικό τομέα, είναι η προσπάθεια και των τριών για καλύτερη παροχή ποιοτικότερων υπηρεσιών με όσο το δυνατόν χαμηλότερο κόστος και επιπλέον μεγάλη σημασία δίνουν στις δομές που έχουν στη χρηματοδότηση και στην όσο το δυνατόν αποδοτικότερη λειτουργία τους (Σταθόπουλος, 2012).

2.5. Η ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή αναλαμβάνει πολλά καθημερινά ζητήματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Παρουσιάζει προτάσεις για νέες ευρωπαϊκές νομοθετικές πράξεις, τις οποίες τις καταθέτει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο. Η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την άρτια εφαρμογή των αποφάσεων της Ε.Ε. και κατευθύνει τον τρόπο με τον οποίο δαπανώνται οι πόροι. Καθήκον της είναι να εποπτεύει αν ακολουθούνται από τα κράτη μέλη οι ευρωπαϊκές συνθήκες και η ευρωπαϊκή νομοθεσία (Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας, 2012 στο www.gsevee.gr).

Επιπλέον δίνει τη δυνατότητα στα εθνικά κοινοβούλια να συμμετέχουν στις εργασίες της Ε.Ε. μέσω ειδικού μηχανισμού που προβλέπει την ανάμειξη της Ένωσης σε περιπτώσεις που έχουν σαν στόχο την επίτευξη καλύτερων αποτελεσμάτων. Ακόμη δίνει το δικαίωμα στους πολίτες να ακούγονται πιο δυνατά και να λαμβάνουν πρωτοβουλίες παρακινώντας την Επιτροπή, έτσι ώστε να υποβάλει νέες προτάσεις πολιτικής. Ακόμη δίνει τη δυνατότητα στα κράτη μέλη να αποχωρήσουν από την Ένωση εάν δεν συμφωνούν με τις μεταρρυθμίσεις και τις αποφάσεις που λαμβάνει (www.evangelicals.gr).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στηρίζει τα σημαντικότερα ζητήματα της ευρωπαϊκής πολιτικής όπως είναι η απασχόληση των νέων, η κοινωνική ένταξη, η υγεία και η ευημερία των πολιτών. Στην έκθεση, που καταρτίζεται κάθε τρία έτη από την Επιτροπή, αναφέρεται ότι η ΕΕ και τα κράτη μέλη πρέπει να κινητοποιηθούν για να βοηθηθούν κυρίως οι νέοι, οι οποίοι πλήττονται περισσότερο από τις επιπτώσεις της κρίσης (www.ypes.gr).

Ορισμένα Ευρωπαϊκά προγράμματα που προσφέρουν στήριξη αναφέρονται παρακάτω:

- Το ευρωπαϊκό πρόγραμμα Ευρώπη για τους Πολίτες 2007-2013 έχει ως σκοπό να δώσει σε αυτούς τη δυνατότητα να ανταλλάξουν εμπειρίες και απόψεις έτσι ώστε να συμβάλουν θετικά στη δημιουργία μιας πιο δημοκρατικής Ευρώπης. Ακόμα συμβάλει στο να καλλιεργήσει ένα αίσθημα ευρωπαϊκής ταυτότητας, στηριζόμενο σε κοινές αξίες, κοινή ιστορία και κοινό πολιτισμό, συμβάλλοντας ταυτόχρονα στο διαπολιτισμικό διάλογο που πραγματοποιείται από όλες τις συμμετάσχουσες χώρες (www.ypes.gr).

- Επίσης ένα άλλο ευρωπαϊκό πρόγραμμα είναι το Νεολαία σε Δράση που έχει ως σκοπό την κάλυψη των αναγκών των νέων άνω των δέκα οχτώ. Τους δίνει την δυνατότητα να αναπτύξουν ικανότητες μέσω της μη τυπικής μάθησης, και τους στηρίζει έτσι ώστε να κινητοποιηθούν και να συμμετάσχουν στην κοινωνία. Ενισχύει την καινούργια πολιτική για νέους στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας στον τομέα της Νεολαίας που υιοθετήθηκε το 2009. Η ίδια αποτελεί μία διατομεακή προσέγγιση σε θέματα σχετικά με την νεολαία, που στοχεύει στη αύξηση των ευκαιριών. Επιπλέον, συμμετέχει στην υποστήριξη του «Youth on the Move», πρωτοβουλίας πλώνα της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής 2020, η οποία θέτει τους νέους στο μικροσκόπιο της ατζέντας της Ε.Ε., έχοντας σαν αποτέλεσμα την δημιουργία μιας οικονομίας που θα στηρίζεται στη γνώση, στην καινοτομία, στην άρτια εκπαίδευση, στην ικανότητα προσαρμογής και δημιουργικότητας με απώτερο σκοπό την ενσωμάτωσή τους στην αγορά εργασίας (www.ypes.gr).
- Σημαντικό θεωρείται, για την ανάπτυξη των φορέων, το πρόγραμμα Υποστήριξης των Δήμων με τη συνεργασία υπηρεσιών συμβούλων τεχνικής υποστήριξης. Συγκεκριμένα προσφέρει στήριξη σε εργασίες που είναι αναγκαία η εξειδικευμένη τεχνογνωσία για την ωρίμανση και τη μετέπειτα ανάπτυξή τους. Συμβάλει στην ανάδειξη της διοικητικής οργάνωσης των δικαιούχων φορέων, ώστε να μεγιστοποιήσουν την οργανωτική τους αποτελεσματικότητα μέσα από ειδικό προγραμματισμό του Ε.Σ.Π.Α.(www.ypes.gr).

Τα προγράμματα του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) δημιουργήθηκαν για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας, της απασχόλησης και κατάρτισης. Το Ε.Σ.Π.Α. έχει σαν στόχο να πετύχει την πολιτική συνοχή και επιπλέον να προγραμματίσει τα Ταμεία Ανάπτυξης ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης σε εθνικό επίπεδο από το 2007-2013. Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε μετά από προτάσεις και έρευνες από το Υπουργείο Οικονομίας & Οικονομικών, κατευθύνσεων - πολιτικών επιλογών σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο. Εφαρμόστηκε για να καλύψει τις αναπτυξιακές ανάγκες της περιφέρειας και τις απαιτήσεις και δράσεις της προηγούμενης περιόδου που στηρίζονταν στην στρατηγική της συνθήκης της Λισσαβόνας. Οι υπάρχουσες μεταρρυθμίσεις της Λισσαβόνας λήφθηκαν ως παράμετρος για την περαιτέρω εξέλιξη τους, με την δημιουργία και εφαρμογή του

προγράμματος Ε.Σ.Π.Α. (<http://kpg.auth.gr/> Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης).

Η "Ευρώπη 2020" είναι η αναπτυξιακή στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ερχόμενη δεκαετία. Σχηματίστηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση για να γίνει η οικονομία βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς. Η Ένωση επικεντρώνεται στην εφαρμογή πέντε στόχων για την απασχόληση, την καινοτομία, την εκπαίδευση, την κοινωνική ένταξη και το κλίμα/ενέργεια μέχρι το 2020. Κάθε κράτος μέλος έχει αναλάβει τους δικούς του εθνικούς στόχους σε κάθε ένα από τα παρακάτω επίπεδα.

Η Ευρωπαϊκή στρατηγική για το 2020 βασίζεται σε τρεις πυλώνες που αναφέρονται παρακάτω:

- Η προώθηση της έξυπνης ανάπτυξης που στηρίζεται στη γνώση και στην εξέλιξη.
- Η προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης που μπορεί να επιτευχθεί μέσω της αποδοτικότερης χρήσης των φυσικών πόρων, στις πράσινες και φιλικές στο περιβάλλον τεχνολογίες και στην ανταγωνιστική οικονομία.
- Κοινωνική εξέλιξη χωρίς διακρίσεις, άμεση αντιμετώπιση της ανεργίας και ταυτόχρονη οικονομική, κοινωνική και περιφερειακή συνοχή (Βουρδουμπάς, 2013).

Όσον αφορά την προαναφερθείσα συνθήκη της Λισαβόνας, εφαρμόστηκε την 1η Δεκεμβρίου 2009 και συγκεκριμένα μεταρρυθμίζει την Ευρωπαϊκή Ένωση, τροποποιώντας τις προηγούμενες συνθήκες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας πάνω στις οποίες βασίζεται (www.evangelicals.gr). Το Μάρτιο του 2000 στη Λισαβόνα της Πορτογαλίας οι ηγέτες της Ε.Ε. χάραξαν τη στρατηγική για την επόμενη δεκαετία (2000-10) στοχεύοντας στο να μετατραπεί η Ευρωπαϊκή Ένωση σε μια περισσότερο δυναμική και ανταγωνιστική οικονομία. Κύριος γνώμονας της στρατηγικής ήταν η γνώση και η δυνατότητα εξέλιξης σε αειφορική οικονομία με περισσότερες ευκαιρίες κατάρτισης και εύρεσης εργασίας καθώς και με κοινωνική συνοχή. Το 2007 - 2008 το σχέδιο ανάπτυξης επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τη παγκόσμια οικονομική κρίση και το 2010 πολλοί από τους στόχους της στρατηγικής της Λισαβόνας δεν κατάφεραν να πραγματοποιηθούν (Βουρδουμπάς, 2013).

Η ανάπτυξη της Κρήτης την περίοδο 2014 - 2020 θα μπορούσε να βασισθεί στους εξής τομείς :

- Αναβάθμιση της γεωργίας και της παραγωγής διατροφικών προϊόντων που θα μπορούσαν να προωθηθούν στις διεθνείς αγορές.
- Ανάπτυξη του τουρισμού μέσω φυσικών και πολιτιστικών πόρων.
- Εξέλιξη των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας και η αξιοποίησή τους μπορεί να συμβάλλει στην αειφόρο ανάπτυξή της.
- Ανάπτυξη του πολιτισμού, των τεχνολογιών και των επικοινωνιών.
(Βουρδουμπάς, 2013)

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι κάθε περιφέρεια περιλαμβάνει τα μητρώα για τα είδη των οργανισμών που δραστηριοποιούνται μέσα σε μια κοινωνία. Υπάρχουν ειδικοί θεσμοί σύμφωνα με τους οποίους οποιαδήποτε οργάνωση μπορεί να λάβει κρατική επιχορήγηση. Στην Ελλάδα οι περισσότερες Μ.Κ.Ο. στηρίζουν τον τομέα της υγείας και πρόνοιας και συνήθως ευκαιρίες χρηματοδότησης δίνονται από πηγές της Ε.Ε. Όταν αυτή η χρηματοδότηση τελειώνει είναι συχνό φαινόμενο οι Μ.Κ.Ο. να διαλύονται αφού η ίδρυσή τους στηρίζεται στη χρήση αυτών των πόρων. Επίσης, είναι σημαντικό να εντάσσονται όλα τα προγράμματα οι δράσεις και οι δομές κοινωνικής πολιτικής που υλοποιούνται σε τοπικό επίπεδο στη διεύθυνση κοινωνικής πολιτικής του δήμου. Έτσι, θα δημιουργηθεί μια διεύθυνση στελεχωμένη με έναν ικανοποιητικό βαθμό επιστημόνων και παροχών που θα ανταποκρίνονται στις σύγχρονες ανάγκες και αυτό ευνοεί και τη διασύνδεση των υπηρεσιών (Σταθόπουλος, 2012).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

3.1 ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

«Η παραδοσιακή Σχολή της Διοικήσεως χαρακτηρίζει σαν "οργάνωση" μια "τυπική διάρθρωση που σκοπεύει στην πραγματοποίηση κοινών στόχων". Κατά τη Σύγχρονη Σχολή, "οργάνωση" είναι "σύστημα σχετιζόμενων μεταξύ τους μέσων (RESOURCES), που κάνουν δυνατή την εκπλήρωση ειδικών σκοπών", όπως είναι οι άνθρωποι, οι μηχανές τα χρηματικά κεφάλαια, οι ύλες και τα υλικά, ο χρόνος και το περιβάλλον.» (Ζωγράφου, 2002: 11).

Ένα από τα χαρακτηριστικά των οργανώσεων είναι οι στόχοι τους που ρυθμίζονται συνήθως από ανθρώπους που δεν συνδέονται άμεσα με τα άτομα, τα οποία επιδιώκουν να στηρίξουν. Κατά κύριο λόγο, στις ανώτερες θέσεις των οργανώσεων είναι άνθρωποι με ήθος, με οικονομική ευχέρεια και θέλουν να προσφέρουν στους συνανθρώπους τους. Για το λόγο αυτό, οι κοινωνικές οργανώσεις δεν έχουν κερδοσκοπικό χαρακτήρα και οι πόροι τους συχνά είναι λιγοστοί και συνήθως δεν δίνεται μεγάλη βαρύτητα στη διαφήμιση των υπηρεσιών τους. Επιπλέον, επειδή οι οργανώσεις είναι λίγες και υπάρχει συνήθως μια για κάθε τομέα οι εξυπηρετούμενοι δεν έχουν την ευχέρεια να επιλέξουν και γι' αυτό το λόγο έχουν σχέση εξάρτησης με την οργάνωση (Ζωγράφου, 2002).

Οι υπηρεσίες δεν λαμβάνουν χρήματα από τους εξυπηρετούμενους. Αυτό σε συνδυασμό με το μεγάλο φόρτο εργασίας έχει σαν αποτέλεσμα, οι οργανώσεις κάποιες φορές να μην παρέχουν την απαραίτητη προσοχή στους πελάτες τους και εκείνοι να μη μένουν ικανοποιημένοι. Αυτό συμβαίνει σε μεγαλύτερο ποσοστό στους ανθρώπους που δεν ταιριάζουν στο πρότυπο του πελάτη τους (Ζωγράφου, 2002).

Για να έχει τα επιθυμητά αποτελέσματα η συνεργασία ανάμεσα στην οργάνωση και τον πελάτη, θα πρέπει να έχει απευθυνθεί ο ίδιος και με την θέληση του. Το άτομο να είναι προετοιμασμένο να εκφράσει τα συναισθήματα του στο προσωπικό της οργάνωσης και να του παρουσιάσει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες, όπως την οικογενειακή του κατάσταση και τα περιουσιακά στοιχεία, που χρειάζονται ώστε να του παρέχει την στήριξη που έχει ανάγκη (Ζωγράφου, 2002).

Οι κοινωνικές οργανώσεις πολλές φορές δεν παρουσιάζουν τους σκοπούς τους με ακρίβεια. Αυτό έχει ως συνέπεια τα άτομα που θέλουν να απευθυνθούν στην υπηρεσία να μην δείχνουν την απαραίτητη προσοχή και σοβαρότητα. Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα των υφιστάμενων δράσεων των κρατικών υπηρεσιών ή φορέων του ιδιωτικού δικαίου σχετίζεται από την ποιότητα της διοίκησης (Ζωγράφου, 2002).

Οι οργανώσεις λειτουργούν σε πολλά αντικείμενα: «ανθρώπινα δικαιώματα, εργασιακές σχέσεις, κατάργηση διακρίσεων, μειονότητες, μετανάστες, κατάσταση της γυναίκας και του παιδιού, το περιβάλλον, τα δικαιώματα των καταναλωτών, ο αφοπλισμός, η ειρήνη, η υγεία κ.λπ.» Επίσης, χωρίζονται σε διεθνείς, οι οποίες είναι εκείνες που έχουν την βάση τους, σε μια χώρα και παραρτήματα σε άλλες, για παράδειγμα η Διεθνής Αμνηστία, οι Γιατροί Χωρίς Σύνορα, Green Peace κ.λπ και σε εθνικές οργανώσεις, που δραστηριοποιούνται στα όρια μιας χώρας για παράδειγμα Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα ανθρώπινα δικαιώματα, η Ελληνική Επιτροπή για την Ύφεση και την Ειρήνη κ.λπ. (<http://edo-mko.gr>).

Οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο) έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν τη βοήθειά τους σε περιόδους που υπάρχουν έκτακτες ανάγκες, σε μια χώρα ή σε μια κοινότητα, αναπληρώνοντας τα κενά του κράτους και κατά κύριο λόγο στο αντικείμενο του κοινωνικού κράτους, με την προϋπόθεση ότι η λειτουργία τους έχει μικρότερη οικονομική επιβάρυνση και καλύτερη έκβαση. Οι Μ.Κ.Ο. διαδραματίζουν, σε όλο τον κόσμο, θετικό ρόλο, πληροφορώντας τους ανθρώπους και αναπτύσσοντας τη συνεργασία, για την προαγωγή της ανθρωπιστικής δράσης. Για παράδειγμα, η Διεθνής Αμνηστία έχει εκπροσώπους, στην Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του ΟΗΕ. Η Διεθνής Επιτροπή του Ερυθρού Σταυρού, λαμβάνει μέρος στη σύνταξη των Συμβάσεων της Γενεύης, για το ανθρωπιστικό δίκαιο (<http://edo-mko.gr>).

3.1.1. Κοινότητα και κοινοτική εργασία

Ο ορισμός «της ιστορικής ή παραδοσιακής κοινότητας» είναι άλλος από τις σύγχρονες αντιλήψεις. Η παραδοσιακή κοινότητα έχει «κανονιστικό» και κατά κάποιο τρόπο «κλειστό χαρακτήρα» και έχει σχέση με κάποια είδη «κοινωνικής οργάνωσης τα οποία στηρίζονται σε δεσμούς αφοσίωσης και αλληλεγγύης.» Το συγκεκριμένο είδος κοινότητας αποδίδεται με κάποιες μορφές όπως «την κοινότητα αίματος», η οποία στηρίζεται σε σχέσεις με βάση την ομοιότητα ή «την κοινότητα της

προέλευσης», των χαρακτηριστικών ή των ιδιοτήτων τους, «την κοινότητα τόπου», η οποία στηρίζεται σε σχέσεις που έχουν ως κοινό χαρακτηριστικό το ίδιο μέρος διαμονής, «την κοινότητα πνεύματος», που στηρίζεται δεσμούς φιλίας και ίδιου ενδιαφέροντος, «την κοινότητα περιουσίας», η οποία βασίζεται στην από κοινού ιδιοκτησία και χρήση των υλικών αγαθών αλλά και των γυναικών τέλος, «την κοινότητα λατρείας», η οποία έχει ως κοινό παρονομαστή την κοινή θρησκεία (Ζαϊμάκης, 2009).

Οι καταστάσεις ζωής και οργάνωσης της σημερινής κοινωνίας προβάλλουν σοβαρές ιδιαιτερότητες σύμφωνα με προηγούμενα μοντέλα κοινωνικής οργάνωσης. Οι αιφνιδιαστικές και γρήγορες μεταβολές που δημιουργούνται στην κοινωνική ζωή κάθε μέρα, πλησιάζουν στο να περιοριστεί η έννοια της μικρής κοινότητας η οποία περιλάμβανε το να μπορεί να καλύπτει τις ανάγκες με τις δικές της δυνάμεις, το να καθορίζει μόνη της τους νόμους της λειτουργίας της και της απομόνωσης που τη χαρακτηρίζουν, όπως την παρουσίαζαν οι ερευνητές της παραδοσιακής κοινότητας (Ζαϊμάκης, 2009).

Η κοινοτική εργασία αποτελεί μια προσέγγιση επιστημόνων από διάφορους κλάδους και μέθοδο παρέμβασης στην κοινότητα, η οποία επιδιώκει στην επίλυση των δυσκολιών και των λόγων εμφάνισης τους, στην ενημέρωση και την ενεργοποίηση των ατόμων και των ομάδων της κοινότητας και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ανάπτυξη μέσα από αλλαγές μικρής και μεγάλης διάρκειας. Η κοινοτική εργασία επιδιώκει να στηρίξει τα άτομα με ίδια ενδιαφέροντα να έρθουν πιο κοντά, να εντοπίσουν τις δυσκολίες τους και στην πορεία να αναλύσουν και να αναπτύξουν ιδέες για λύσεις των δυσκολιών τους, οι οποίες έχουν ως στόχο την εξέλιξη των κοινωνικοπολιτισμικών συνθηκών της κοινότητας. Επιπλέον, η κοινοτική εργασία έχει «συσχετιστεί με ολιστικές προσεγγίσεις με συλλογικό και προληπτικό χαρακτήρα, που ενισχύουν την κοινωνική δικαιοσύνη και εναντιώνονται στις κοινωνικές διακρίσεις» (Ζαϊμάκης, 2009).

Η κοινοτική εργασία είναι μία πρακτική που σχετίζεται με την κοινωνική εργασία, και πιο συγκεκριμένα με την μέθοδο κοινωνικής εργασίας με κοινότητα. Η κοινωνική εργασία με κοινότητα είναι μια διαδικασία ενεργοποίησης και στήριξης της κοινότητας για να μπορέσει να κατανοήσει την πραγματική κατάσταση των προβλημάτων που την απασχολούν, να τα αξιολογήσει, να τα τοποθετήσει με σειρά προτεραιότητας και να σχεδιάσει με συστηματικό και ιδανικό τρόπο την αντιμετώπιση τους (Καλλινικάκη, 1998).

Η καλύτερη δυνατή εξυπηρέτηση των πελατών και η αντιμετώπιση των σημαντικών κοινωνικών προβλημάτων απαιτεί την συνεργασία με άλλα ιδρύματα και οργανώσεις (Καλλινικάκη, 1998). Στην προσπάθειά μας να εξαντλήσουμε όλα τα μέσα που διαθέτει η κοινότητα ή ο τόπος, για να καλύψουμε τις ανάγκες που πιθανόν να έχει ο πελάτης μας, ασφαλώς θα χρειαστεί να στραφούμε και προς άλλες οργανώσεις της κοινότητας ή του τόπου γενικά, γιατί δεν είναι βέβαια δυνατό μια μόνο οργάνωση, οποιαδήποτε και αν είναι, να παρέχει όλων των ειδών τις υπηρεσίες (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2008).

Συνήθως σε μια οργάνωση ο κοινωνικός λειτουργός είναι εκείνος που παραπέμπει τους εξυπηρετούμενους και η συνεργασία επιτυγχάνεται με την διασύνδεση του ατόμου με κάθε δυνατή πηγή βοήθειας στην κοινότητα. Απαραίτητο είναι να ξέρουμε τι οργανώσεις υπάρχουν στην κοινότητα και τον τόπο, πως λειτουργούν, τι μπορούν να προσφέρουν, πως και πότε παραπέμπουμε μια περίπτωση. Λόγω των ραγδαίων εξελίξεων της σύγχρονης εποχής υπάρχουν συνεχώς αλλαγές σε προγράμματα και δράσεις που πραγματοποιούν οι φορείς και είναι σημαντικό να γνωρίζουμε τρόπους και πηγές όπου θα ενημερωνόμαστε για τις πληροφορίες (Δημοπούλου – Λαγωνίκα, 2008).

3.1.2. Κοινοτική εργασία και κοινωνικός αποκλεισμός

Ο κύριος σκοπός της κοινοτικής εργασίας είναι η οργάνωση και η κινητοποίηση των τοπικών κοινοτήτων για διαπίστωση και αντιμετώπιση των κοινωνικών τους αναγκών, η δημιουργία συνεργασίας των μελών της για την προαγωγή των συμφερόντων τους ανάμεσα στο κράτος, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων με σκοπό την αποκέντρωση των υπηρεσιών και την κατάλληλη εξυπηρέτηση των πολιτών σε τοπικό επίπεδο. Επίσης, σημαντικό είναι να διασφαλιστεί η κοινωνική συνοχή μέσα από την συλλογική δράση και την συμμετοχή των πολιτών στα κοινά (www.mlsi.gov).

Όπως έχει αναφερθεί και στο πρώτο κεφάλαιο της πτυχιακής μας, παρουσιάζει ιδιαίτερη σημασία το γεγονός ότι η ανεργία μεγάλου χρονικού διαστήματος σχετίζεται με τον κοινωνικό αποκλεισμό. Ο κοινωνικός αποκλεισμός σημαίνει την περιθωριοποίηση ατόμων ή ομάδων την στέρηση από θεμελιώδη δικαιώματα και προέρχεται κυρίως από τη φτώχεια, την ανεργία, τα χαμηλά εισοδήματα, το εκπαιδευτικό επίπεδο, την εμπλοκή αυτών των ατόμων στις

λειτουργίες της κοινωνίας, στις διαδικασίες εξέλιξης, την προσβασιμότητα στα κοινωνικά αγαθά, την κοινωνική ένταξη και το επίπεδο υγείας (<http://www.klimaka.org.gr>).

Τα ιδιαίτερα γνωρίσματα των περιπτώσεων του κοινωνικού αποκλεισμού όπως και άλλων δυσκολιών που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι ειδικά το διάστημα αυτό που διανύουμε με την οικονομική κρίση, οδηγούν την οργανωτική διάρθρωση των παρεμβάσεων της κοινωνικής διοίκησης προς την κοινότητα. Η κοινοτική εργασία είναι απαραίτητη για την εκτίμηση αναγκών και την καταγραφή τους, ώστε να μπορέσουν να προχωρήσουν σε κοινωνικό σχεδιασμό αλλά και την οργάνωση κοινωνικών υπηρεσιών για προσαρμοσμένες προσεγγίσεις ανάλογα με τις περιπτώσεις κοινωνικού αποκλεισμού ή άλλων δυσκολιών. Αυτά είναι πολύ σημαντικά για να διευρυνθεί ο κοινωνικός ρόλος των οργανισμών στην κοινότητα. Η ανάθεση στην πρωτοβάθμια Τοπική Αυτοδιοίκηση της διαδικασίας καταγραφής και πρώτης αξιολόγησης των κοινωνικών αναγκών, πετυχαίνει, λόγω της ιδιότητας ότι βρίσκεται κοντά και τον ιδιαίτερο τύπο νομιμοποίησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης σε αντίθεση με το κράτος, και είναι ένα στοιχείο γεφύρωσης ανάμεσα στις κοινωνικές υπηρεσίες και τον πολίτη. Επίσης, ενισχύεται η αντικειμενικότητα της διαδικασίας ως προς την εκτίμηση των πραγματικών κοινωνικών αναγκών (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006).

Η λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών σε τοπικό επίπεδο δεν περιορίζεται στη δικτύωση των κατακερματισμένων δομών και προγραμμάτων κοινωνικής πολιτικής, αλλά εξαπλώνεται στην ενεργό δράση με την ενεργή εμπλοκή στην κοινότητα. Το προσωπικό των οργανισμών δεν περιμένει την προσέλευση των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων ή ομάδων, αλλά, αντίθετα, τα αναζητά και τα εντοπίζει. Αυτή η διαδικασία πραγματοποιείται μέσω της ενεργητικής παρέμβασης των επαγγελματιών των οργανισμών και της υλοποίησης δράσεων σε τοπικό επίπεδο σε αποκεντρωμένες κοινωνικές υπηρεσίες. Μέσω της ενεργητικής παρέμβασης φαίνονται οι δυσκολίες στην έλλειψη δομών και την ενημέρωση της τοπικής κοινωνίας και αναγνωρίζεται η ανάγκη για παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006).

Η οργανωτική νέα βελτιωμένη μορφή της πρωτοβάθμιας Τοπικής Αυτοδιοίκησης μέσα από τη λειτουργία κοινωνικών υποστηρικτικών υπηρεσιών αποτελεί μεγάλη αλλαγή από την απρόσιτη διοίκηση, σε ένα σύστημα επικοινωνίας με τις τοπικές κοινωνίες. Οι κοινωνικές υπηρεσίες ενισχύουν την ικανότητα των

φορέων κοινωνικών δικαιωμάτων, ιδιαίτερα των ατόμων και πληθυσμιακών ομάδων που απειλούνται ή πλήττονται από κοινωνικό αποκλεισμό, να ασκήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τα εν λόγω δικαιώματα, εξασφαλίζοντας αμεσότερη πρόσβαση στις κοινωνικές υπηρεσίες (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006). Πρόκειται για την ενίσχυση της πρόσβασης στα δικαιώματα που αναλύεται με τον όρο “ενδυνάμωση”. Σύμφωνα με την κοινοτική εργασία η έννοια αυτή παραπέμπει στην ενίσχυση των ικανοτήτων και των δυνάμεων μιας κοινότητας με τρόπο που να στοχεύει στην κοινωνική ανάπτυξη. Για να συμβεί αυτό πρέπει η κοινότητα να οργανωθεί στο σύνολό της και να καταφέρει να έχει τον έλεγχο πάνω στις συνθήκες του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος. Ο όρος ενδυνάμωση προέρχεται από την έννοια της κριτικής συνειδητοποίησης και τον συνδέουμε με τις κοινοτικές παρεμβάσεις που γίνονται σε αντιστοιχία με την κριτική συνειδητοποίηση («είναι η εμβάθυνση της απόκτησης επίγνωσης, η κριτική της ανάπτυξης») (Ζαϊμάκης, 2011).

Αρχικά οι πολιτικές για την εργασία και την κοινωνική ένταξη που πραγματοποιούνται στην κοινότητα πρέπει να εντάσσονται σε μια γενική, ενιαία στρατηγική και να περιλαμβάνονται κατά κύριο λόγο και αναπτυξιακές πολιτικές. Η κοινωνική ένταξη είναι εκείνη που παρουσιάζεται σαν λύση για τον κοινωνικό αποκλεισμό. Σύμφωνα με την R.Levitas (2003) η ιδέα της κοινωνικής ένταξης αποτελεί μια μορφή ουτοπίας. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο στη σύνοδο της Λισαβόνας (23-24 Μαρτίου 2000) στήριξε και προώθησε την κοινωνική ένταξη σαν έναν στρατηγικό στόχο για την επίτευξη της Ένωσης και για να υπάρχει μεγαλύτερη κοινωνική συνοχή για την περαιτέρω κοινωνική αλλά και οικονομική ανάπτυξη. Η κοινωνική ένταξη παρουσιάζεται ως μια διαδικασία που εξασφαλίζει εκείνους που βρίσκονται υπό την απειλή της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού. Δίνεται σε αυτή τη μερίδα του πληθυσμού η δυνατότητα συμμετοχής στην κοινωνική και πολιτισμική ζωή έχοντας, ανάλογα με τα κριτήρια της κοινωνίας, και οι ίδιοι ένα «κανονικό» βιοτικό επίπεδο (Δαφέρμος, 2006).

Ταυτόχρονα ο σχεδιασμός κοινωνικών παρεμβάσεων στην κοινότητα πρέπει να πραγματοποιείται με βάση τις τοπικές ανάγκες αλλά και τις οργανώσεις που υπάρχουν και τα προγράμματα δημόσιων και εθελοντικών φορέων. Σύμφωνα με αυτά οι τοπικές παρεμβάσεις δεν περιορίζονται σε διοικητικά όρια αλλά επεκτείνονται και σε άλλους δήμους και κοινότητες. Επιπλέον, διαφαίνεται η αναγκαιότητα συνεργασίας μεταξύ των διαφορετικών οργανισμών κάθε ευρύτερης τοπικής

ενότητας, καθώς και διαμόρφωση ενδιάμεσων υποστηρικτικών δομών. Παρ' όλα αυτά συχνά δεν λειτουργούν οι υπηρεσίες και οι φορείς με τους παρά πάνω τρόπους και υπάρχουν προβλήματα όπως ελλιπής ενημέρωση, συγκρούσεις, επικαλύψεις αρμοδιοτήτων ή ευθυνών σε διάφορους φορείς που δραστηριοποιούνται στο πλαίσιο της Τοπικής Αυτοδιοίκησης και οδηγεί σε δυσλειτουργίες και μειωμένη αποτελεσματικότητα των οργανισμών και των δράσεων (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006).

Απαραίτητο για την καλύτερη λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών είναι ο συντονισμός και η συμπληρωματικότητα. Ιδιαίτερα στο πεδίο της κοινωνικής πολιτικής, όπου τα χρηματικά ελλείμματα αποτελούν κύριο παράγοντα αναδιάρθρωσης των μηχανισμών του κοινωνικού κράτους, η ανάγκη συντονισμού και λειτουργική σύνδεση των δομών και προγραμμάτων εμφανίζεται επιτακτική για την γρηγορότερη, αποδοτικότερη και αποτελεσματικότερη αξιοποίηση των διαθέσιμων μέσων (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006).

3.2 ΤΡΟΠΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Η κοινωνική εργασία ασκείται σε κρατικούς φορείς, σε ιδιωτικές οργανώσεις και σε Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Ο τρόπος λειτουργίας των φορέων στηρίζεται στις ίδιες αρχές, τεχνικές και κανονισμούς που ρυθμίζει κάθε κοινωνία. Με αυτόν τον τρόπο εφαρμόζεται το γραφειοκρατικό σύστημα. Έτσι, η πίεση για την όσο το δυνατόν άρτια λειτουργία των φορέων, ιεραρχία, έλεγχο, απόδοση ρόλων και κριτηρίων επηρεάζει, με αυτόν τον τρόπο, το έργο του κοινωνικού λειτουργού και επιβάλλει την ενσωμάτωσή του, στους κανονισμούς της οργάνωσης (Ζωγράφου, 2002).

Τα μέλη που εφαρμόζουν τις προαναφερόμενες αρχές και τεχνικές είναι οι κοινωνικοί λειτουργοί και το υπόλοιπο εξειδικευμένο προσωπικό των οργανώσεων. Η αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων βασίζεται στην ψυχοκοινωνική υποστήριξη ατόμων που καταφθάνουν σε διάφορες υπηρεσίες. Παρ' όλα αυτά απαραίτητη θεωρείται και η οικονομική βοήθεια προς τις ευάλωτες ομάδες. Οι κοινωνικοί λειτουργοί είναι υπεύθυνοι στο να ερευνούν την κάθε υπόθεση για να κατανοήσουν και να προσδιορίσουν τα αίτια των προβλημάτων του κάθε εξυπηρετούμενου. Στην συνέχεια, εφαρμόζουν τις κατάλληλες παρεμβάσεις, έτσι ώστε να λάβει ο εξυπηρετούμενος την αναγκαία γι' αυτόν οικονομική και ψυχοκοινωνική βοήθεια. Στόχος του κοινωνικού λειτουργού είναι να καταφέρει να εντάξει τα άτομα μέσα στο κοινωνικό σύνολο και να ενισχύει τις ικανότητες του καθενός, έτσι ώστε να καταφέρει να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της κοινωνίας. Οι κοινωνικοί λειτουργοί στελεχώνουν κυρίως πρωτογενείς φορείς κοινωνικής φροντίδας. Το κράτος δίνει την δυνατότητα σε αυτούς να παρέχουν ιδιαίτερες κοινωνικές υπηρεσίες όπως, περιπτώσεις υιοθεσίας, σύνταξη εκθέσεων για έγκλειστους σε ιδρύματα κράτησης ή για απόδοση επιμέλειας ανηλίκου. (Σταθόπουλος, 2012)

Στην κοινωνική εργασία υπάρχουν δύο είδη οργανώσεων, οι πρωτογενείς οργανώσεις, οι οποίες έχουν σαν κύριο σκοπό την «κοινωνική» εργασία και οι δευτερογενείς οργανώσεις, όπου η κοινωνική εργασία εντάσσεται, σαν ένα κομμάτι στο έργο της οργάνωσης και έχει διαφορετικό προσανατολισμό κάθε φορά, διότι εμπλέκεται σε δραστηριότητες οργανώσεων. Για να λειτουργήσει μια υπηρεσία χρειάζεται μια συγκεκριμένη δομή που στηρίζεται σε ειδικές γνώσεις για τον σχεδιασμό της πολιτικής μια υπηρεσίας, δεύτερον στην εκτέλεση της πολιτικής που

σχετίζεται με την κύρια αποστολή της οργάνωσης και τρίτον στο δίκτυο δομών που βοηθά και στηρίζει μια οργάνωση να ενισχύσει την αποστολή της (Ζωγράφου, 2002).

3.2.1. Σκοποί και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών στην Ελλάδα

Στην Ελλάδα ανάλογα με την ομάδα στόχου που ασχολείται μια υπηρεσία, δίνεται και η ανάλογη υποστήριξη από το φορέα. Ο σκοπός των κοινωνικών οργανώσεων διαχωρίζεται ανάλογα με τις ανάγκες που αναλαμβάνει ο κάθε φορέας, είτε αυτές είναι υλικές, είτε έχουν να κάνουν με προσωπικές δυσκολίες, προβλήματα νέων, οικογενειών, με θέματα στέγασης, οικονομικής συντήρησης κλπ. Από τον τεμαχισμό αυτόν, που προκύπτει στους φορείς, δημιουργείται η ανάγκη ενασχόλησης πολλών ειδικοτήτων με διαφορετικούς τομείς εργασίας για την αποτελεσματικότερη απόδοση εργασίας προς τους εξυπηρετούμενους. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν μια υπηρεσία για να φέρει εις πέρας τον σκοπό της, πρέπει να περιλαμβάνει το λεγόμενο ως «εξειδικευμένο» προσωπικό, που στηρίζεται σε εξειδικευμένες γνώσεις και μεθόδους και σε αυτούς ανήκουν οι ψυχολόγοι, οι κοινωνικοί λειτουργοί, οι ψυχίατροι, νοσηλευτές και επίσης περιλαμβάνει και το διοικητικό προσωπικό που με βάση την εκπαίδευσή του, ασχολείται με το νομικό κομμάτι και τη σωστή επεξεργασία των προβλημάτων που προκύπτουν λόγω γραφειοκρατίας (Ζωγράφου, 2002).

Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι, η ομαδική προσπάθεια είναι πιο αποδοτική απ' ότι η ατομική. Αυτό συμβαίνει γιατί, τα άτομα αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και οι εμπειρίες που λαμβάνουν είναι βιωματικές. Τα παραπάνω έχουν σαν αποτέλεσμα να ενθαρρύνουν την συνύπαρξη του ατόμου, να ενισχύεται η συνεργασία, να αναλαμβάνει ο καθένας μέσα στην ομάδα την ευθύνη του, να αναλαμβάνουν τα μέλη πρωτοβουλίες, να μαθαίνουν να αποδέχονται τα όρια και τους όρους που μπαίνουν μέσα στην ομάδα και γίνεται αντιληπτός ο τρόπος που το κάθε μέλος αντιμετωπίζει τους άλλους και οι άλλοι το άτομο (Καλλινικάκη, 1998).

Οι κοινωνικές οργανώσεις της σύγχρονης εποχής είναι σημαντικό να έχουν συγκεκριμένους σκοπούς, τα κατάλληλα μέσα για να τους διεκπεραιώσουν και στην συνέχεια να μπορούν να ελέγξουν την αποδοτικότητά τους. Οι κοινωνικές υπηρεσίες έχουν σαν βασικούς στόχους την προστασία ατόμων που δεν μπορούν να καλύψουν από μόνοι τους τις ανάγκες τους λόγω ανικανότητας. Κυρίως τα άτομα αυτά αντιμετωπίζουν σωματική ή διανοητική αναπηρία, προβλήματα αλκοολισμού,

κάποιοι λόγω ηλικίας δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν σε καθημερινές ανάγκες με αποτέλεσμα οι υπηρεσίες να διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Επίσης σημαντικό να αναφερθεί είναι ότι αναλαμβάνουν την νομική ευθύνη για να τους βοηθήσουν, εφόσον οι ίδιοι αδυνατούν. Ενημερώνουν το κοινό για τις υπηρεσίες που υπάρχουν και ποια η σημασία τους και η χρησιμότητά τους, αναπτύσσουν προγράμματα με στόχο να βοηθήσουν τα άτομα όσο αναφορά την λειτουργικότητά τους. Προωθούν τις ίσες ευκαιρίες για όλα τα μέλη μιας κοινωνίας, εφόσον η ίδια η αγορά δεν τις παρέχει, αλλά δημιουργεί ανισότητες μεταξύ των πολιτών με αποτέλεσμα να γεννιούνται οι προκαταλήψεις τις οποίες οι κοινωνικές υπηρεσίες προσπαθούν να εξαλείψουν με κάθε τρόπο. Συμβάλλουν στην θεσμοθέτηση μέτρων έτσι ώστε να παρέχεται στα μέλη μιας κοινωνίας οικονομική επάρκεια για να ανταπεξέλθουν στους μηχανισμούς της αγοράς και να εξασφαλίσουν μέσα σε αυτή οικονομική ανεξαρτησία. Αυτή η προσπάθεια των κοινωνικών υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα δύσκολη διότι συνήθως οι διαθέσιμοι πόροι είναι ελάχιστοι και οι ανάγκες είναι πολύ μεγαλύτερες (Σταθόπουλος, 2012).

Οι κοινωνικές υπηρεσίες στηρίζονται για τη λειτουργία τους σε αξίες και αρχές. Σύμφωνα λοιπόν με αυτές τις αξίες μια κοινωνία που λειτουργεί κανονικά πρέπει σε όλα τα μέλη που την απαρτίζουν να παρέχει ισονομία, ίσες ευκαιρίες και δυνατότητες. Για να μπορούν τα μέλη μιας κοινωνίας να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της, πρέπει να στηρίζονται στους μηχανισμούς της. Η οργάνωση καθορίζει τα αίτια των προβλημάτων που έχει να αντιμετωπίσει σύμφωνα με τη δική της ιδεολογία. Οι αντιλήψεις που υπάρχουν σε μια κοινωνία επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τη διάρθρωση των προγραμμάτων των οργανώσεων, η εξυπηρέτηση των πολιτών πρέπει να γίνεται σε ανοικτά συστήματα φροντίδας και όχι στα κλειστά για να μην υπάρχουν περιορισμοί. Επιπλέον κάθε υπηρεσία από την μεριά της πρέπει να είναι ενταγμένη στο κοινωνικό δίκτυο φροντίδας μιας κοινότητας έτσι ώστε να επιβάλλεται η εγγύτητα του προσωπικού και των εξυπηρετούμενων χωρίς διακρίσεις, ιδιαίτερα σε ιδρύματα κλειστής φροντίδας, π.χ. κοινοί χώροι σίτισης, αναψυχής, στάθμευσης αυτοκινήτων κ.α.. Όλα τα παραπάνω οριοθετούν και εκφράζουν το αξιολογικό υπόβαθρο για τα δύο βασικά πρότυπα οργάνωσης των κοινωνικών υπηρεσιών, τα οποία θα αναφερθούν παρακάτω (Σταθόπουλος, 2012).

3.2.2. Πρότυπα κοινωνικής πρόνοιας

Η οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών στηρίζεται σε δύο θεωρητικά πρότυπα, συγκεκριμένα αυτά είναι το υπολειμματικό πρότυπο και το θεσμικό πρότυπο. Αρχικά το υπολειμματικό πρότυπο κοινωνικής πρόνοιας στηρίζεται στην αρχή που αναφέρει πως όσο καλά και αν λειτουργεί η οικονομία προσφέροντας τα αγαθά και τις υπηρεσίες που έχουν ανάγκη τα μέλη μιας κοινωνίας, πάντα μένει μια μικρή ομάδα του πληθυσμού που δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες της όπως πρέπει, λόγω σωματικής αναπηρίας, ψυχικής ασθένειας και προσωπικής αδυναμίας. Όλα αυτά λοιπόν τα αίτια καθιστούν αυτά τα άτομα «προβληματικά» με αποτέλεσμα να μην μπορούν αργότερα να διεκδικήσουν μια θέση εργασίας και να θεωρούνται λειτουργικά. Αυτό αυτόματα οδηγεί στο στιγματισμό αυτών των ατόμων. Όσοι είναι υποστηρικτές του υπολειμματικού προτύπου πρόνοιας πιστεύουν πως μόνο αυτοί που έχουν πραγματική ανάγκη μπορούν να χρησιμοποιήσουν τις κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχουν θεραπευτική αγωγή και άλλες προνοιακές παροχές για την επίλυση των προβλημάτων τους. Έτσι λοιπόν δημιουργείται διαχωρισμός ανάμεσα στους πολίτες εφόσον δεν παρέχονται σε όλους αυτές οι υπηρεσίες. Το υπολειμματικό πρότυπο λοιπόν συνδέεται με την αρχή της επιλεκτικότητας εφόσον οι υπηρεσίες παρέχονται μόνο σε ορισμένες κατηγορίες του πληθυσμού (Σταθόπουλος, 2005).

Οι κοινωνίες οι οποίες επιλέγουν το υπολειμματικό πρότυπο πρόνοιας, έχουν περιορισμένους πόρους τους οποίους και μπορούν να διαθέσουν στα μέλη τους και έτσι αποκτούν μια επιλεκτική πολιτική. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα την προστασία του δημόσιου χρήματος από σπατάλες και οι πόροι αξιοποιούνται από άτομα τα οποία έχουν πραγματική και ουσιαστική ανάγκη (Σταθόπουλος, 2005).

Το θεσμικό πρότυπο στηρίζεται στην ιδέα πως η οικογένεια είναι η πρώτη μορφή «κοινωνικής πρόνοιας», εφόσον είναι εκείνη η οποία καλύπτει άμεσα τις ανάγκες των υπόλοιπων μελών που την συντελούν και δεν είναι σε θέση να τις καλύψουν από μόνα τους. Η οικογένεια συγκεκριμένα, είναι αυτή που καλύπτει τις προσωπικές, συναισθηματικές και οικονομικές ανάγκες. Οι σημερινές κοινωνίες στη σύγχρονη εποχή προσπαθούν να βρουν τρόπους που να ανταποκρίνονται στις νέες κοινωνικές συνθήκες, έτσι ώστε να καλύψουν τις ανάγκες όλων των πολιτών. Το κύριο χαρακτηριστικό του θεσμικού προτύπου είναι ο αναδιανεμητικός χαρακτήρας. Αυτοί που επωφελούνται από τις υπηρεσίες αυτού του τύπου δεν είναι μόνο αυτοί που έχουν την οικονομική δυνατότητα να πληρώνουν τις ανάλογες κοινωνικές υπηρεσίες που χρησιμοποιούν. Το πρότυπο αυτό στηρίζεται επίσης στην αντίληψη

πως οι κοινωνικές αλλαγές έχουν αντίκτυπο σε όλες τις κατηγορίες του πληθυσμού και το κράτος παρεμβαίνει με τρόπο που καθησυχάζει και προλαμβάνει τυχόν αρνητικές συνέπειες στην οικονομική πολιτική μιας κοινωνίας και στις δυσλειτουργίες της αγοράς (Σταθόπουλος, 2005).

Το παραπάνω πρότυπο λοιπόν έχει απευθύνεται σε ολόκληρο τον πληθυσμό μιας κοινωνίας και οι υπηρεσίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν από όλα τα μέλη της, έτσι ώστε να αποφευχθεί ο στιγματισμός. Αυτό όμως δεν σημαίνει πως οι παρεχόμενες υπηρεσίες προσφέρονται δωρεάν, καθώς πρέπει να υπάρχει ένα σύστημα πληρωμής, είτε από τους ίδιους τους χρήστες, είτε από κάποια ασφαλιστική τους κάλυψη. Με αυτόν τον τρόπο λοιπόν μπορούν όλοι να χρησιμοποιούν τις κοινωνικές υπηρεσίες που παρέχουν υψηλή ποιότητα παροχών (Σταθόπουλος, 2005).

Λόγω της σημερινής δύσκολης οικονομικής κατάστασης και της περικοπής των κονδυλίων για προγράμματα των κοινωνικών υπηρεσιών σε πολλές περιπτώσεις έχει αλλάξει ο τρόπος της διοίκησης, με ιδιωτικό-οικονομικά κριτήρια, έτσι ώστε να εξασφαλιστούν πόροι. Έτσι λοιπόν αρχίζει να διαμορφώνεται η αντίληψη ότι οι παροχές πρόνοιας είναι σημαντικό να παρέχονται σε εκείνους που έχουν πραγματική ανάγκη, έτσι ώστε να έχουν ουσιαστική επίδραση στο άτομο που λαμβάνει αυτού του είδους τις υπηρεσίες. Παρ' όλα αυτά πρέπει να υποστηριχτεί η αντίληψη πως όλοι έχουν δικαίωμα στις δημόσιες υπηρεσίες ασχέτως οικονομικής τάξης (Σταθόπουλος, 2005).

3.2.3. Δυσχέρειες των κοινωνικών υπηρεσιών λόγω οικονομικής κρίσης

Στις 27 Μαρτίου έχει θεσπιστεί η Παγκόσμια Ημέρα της Κοινωνικής Εργασίας. Η μέρα αυτή έχει χαρακτηριστεί σαν ορόσημο για την προβολή της χρησιμότητας της Κοινωνικής Εργασίας και τονίζει πόσο σημαντικός είναι ο ρόλος της και κατά πόσο επηρεάζει και ενισχύει την Κοινωνική Αλληλεγγύη και την Κοινωνική Δικαιοσύνη. Οι κοινωνικοί λειτουργοί συγκεκριμένα κινητοποιούνται με «πράξεις» σε καταστάσεις ανάγκης. Υπερασπίζονται την Υγεία και την Πρόνοια, υποστηρίζουν και διεκδικούν τα δικαιώματα των συνανθρώπων μας, βρίσκονται δίπλα στο παιδί, στον ηλικιωμένο, στα άτομα με Αναπηρίες και τις μειονότητες. Θεωρούνται συντελεστικοί παράγοντες του προγράμματος βοήθειας στο σπίτι και παρεμβαίνουν σε όλες τις κρίσεις με αλληλεγγύη (www.notospres.gr).

Στη σύγχρονη εποχή η οικονομική κρίση και οι εφαρμοζόμενες μνημονιακές πολιτικές έχουν δημιουργήσει μεγάλα προβλήματα σε διάφορα στρώματα της

κοινωνίας μας επηρεάζοντας έτσι τα όρια της κοινωνικής συνοχής. Συγχρόνως, οι δημόσιες υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας πλήττονται και συγχωνεύονται δραματικά κάτω από τις συνεχείς μειώσεις σε ανθρώπινους και οικονομικούς πόρους. Επιπλέον, δεν διαθέτουν τα μέσα και τις δυνατότητες που απαιτούνται έτσι ώστε να παίξουν τον ιδιαίτερο ρόλο τους σε μια περίοδο με έντονα τα χαρακτηριστικά ανθρωπιστικής κρίσης (www.notospress.gr).

Οι κοινωνικοί λειτουργοί της χώρας έρχονται αντιμέτωποι πια καθημερινά με την καταπάτηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Επιλέγουν την ενεργό δράση χωρίς να μένουν απτόητοι, παρεμβαίνοντας παντού και με κάθε τρόπο. Πρώτα απ' όλα στέκονται στην πρώτη γραμμή της αντιμετώπισης των δυσμενών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και κινητοποιούνται με πράξεις σε καταστάσεις ανάγκης. Λόγω της οικονομικής κατάστασης που αντιμετωπίζουν καθημερινά οι πολίτες της χώρας, όλο και περισσότεροι είναι αυτοί που καταφθάνουν σε κοινωνικές υπηρεσίες για την κάλυψη βιοποριστικών αναγκών και την παροχή υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας. Ακόμα παρέχουν υπηρεσίες που σχετίζονται με την αντιμετώπιση ατομικών ή οικογενειακών προβλημάτων, έχοντας σαν αρχή την προστασία των δικαιωμάτων και της αξιοπρέπειας του κάθε ατόμου. Σχεδιάζουν και υλοποιούν προγράμματα σε συνεργασία με διάφορους φορείς της πόλης και υλοποιούν κοινωνικές έρευνες που σχετίζονται με τα άτομα και τις ομάδες που χρειάζονται την υποστήριξή τους (Οργάνωση τμημάτων κοινοτικής φροντίδας - ανοικτής προστασίας ηλικιωμένων του Δήμου Ηρακλείου, 2011).

Με βάση αυτές τις συνθήκες είναι αναγκαίο να υποστηριχτούν οι πρωτοβάθμιες υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας των Δήμων και των ΝΠΔΔ τους, στοχεύοντας έτσι στην όσο τον δυνατόν αποτελεσματικότερη καταπολέμηση της κρίσης και της αντιστάθμισης των εντάσεων και των απωλειών που βιώνουν οι πολίτες. Ωστόσο, στο πλαίσιο των μειώσεων των χρηματοδοτήσεων και των απωλειών των θέσεων εργασίας, επηρεάζονται αρνητικά οι υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας των Δήμων και τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας που εφαρμόζουν. Οι επιπτώσεις αυτής της κατάστασης είναι η κρίση να βαθαίνει ακόμα περισσότερο και να αυξάνεται διαρκώς το δημοσιονομικό κόστος (www.skle.gr).

Στις μέρες μας που όλα τα διαθέσιμα εμπειρικά δεδομένα αποδεικνύουν την τεράστια πτώση όλων των κοινωνικών δεικτών, οι Κοινωνικές Υπηρεσίες και οι Κοινωνικές Δομές των Δήμων χαρακτηρίζονται ως οι πλέον σημαντικότεροι φορείς του Δημοσίου για την παροχή πρωτοβάθμιας και επείγουσας κοινωνικής φροντίδας

των κοινωνικά ευπαθών ομάδων. Η κινητοποίηση και η καταπολέμηση των δραματικών ψυχοκοινωνικών επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης θέτουν ως προτεραιότητα την εξασφάλιση αυξημένων οικονομικών πόρων, επαρκούς στελέχωσης και σωστής οργανωτικής διάρθρωσης για τις Κοινωνικές Υπηρεσίες και Δομές των Δήμων. Με τις τεράστιες αλλαγές που έχει επιφέρει η οικονομική κρίση θεωρείται σημαντική η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέσω προγραμμάτων (www.skle.gr).

Την ίδια στιγμή παρατηρείται και η παρέμβαση πολυάριθμων πρωτοβουλιών από Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, εθελοντικές ομάδες και άτυπα δίκτυα με σκοπό είτε την παροχή της άμεσης υλικής και κοινωνικής βοήθειας, είτε την παροχή της ευρύτερης στήριξης για την ανάδειξη των προβλημάτων και την άσκηση πίεσης προς την πολιτική του κράτους. Διαφαίνεται πως η οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα στην χαρτογράφηση των σχέσεων του κράτους και της αγοράς, συγκεκριμένα δόθηκε μεγαλύτερη έμφαση στον κοινωνικό μετασχηματισμό της ιδιότητας του «πολίτη», διότι είναι πολλές οι δομές και τα προγράμματα κοινωνικής αλληλεγγύης με τυπική και άτυπη μορφή (κοινωνικά παντοπωλεία, κοινωνικά ιατρεία, κοινωνικά φροντιστήρια, κοινωνικά φαρμακεία) που λειτουργούν με στόχο την κάλυψη διαφόρων αναγκών των ατόμων (Μπουρίκος, 2013).

Οι δομές αυτές αντιμετωπίζουν δυσκολίες όσον αφορά τη χρηματοδότησή τους και στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε επιδοτήσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία αναγνωρίζει επίσημα και με νομοθεσία τις τυπικές και τις άτυπες ομάδες που λειτουργούν προς όφελος του πολίτη. Αυτό όμως έχει ως αποτέλεσμα να υπάρχει ο κίνδυνος διακοπής των προγραμμάτων αυτών καθώς η στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Για την περαιτέρω οικονομική τους εξασφάλιση θα χρειαστεί να χρηματοδοτηθούν από το κράτος και από εθελοντές (Μπουρίκος, 2013).

3.3 ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Οι κοινωνικές υπηρεσίες έχουν ξεχωριστό ρόλο μέσα σε μια κοινότητα ανάλογα με την πληθυσμιακή ομάδα που υπάρχει σε κάθε περιοχή και προσφέρει τις ανάλογες παροχές για την κάλυψη των αναγκών. Όσον αφορά το Δήμο Ηρακλείου υπάρχουν πολυάριθμοι κοινωνικοί Φορείς και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που σαν στόχο έχουν τη στήριξη των πολιτών και για τις οποίες γίνεται μια αναφορά παρακάτω:

3.3.1. Δημόσιοι Φορείς

- **Δήμος Ηρακλείου**

Σκοπός: Όσον αφορά τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Ηρακλείου τα τελευταία χρόνια έχουν υπάρξει κάποιες αλλαγές. Η Διεύθυνση Κοινωνικής Ανάπτυξης είναι υπεύθυνη για το σχεδιασμό και την εφαρμογή της κοινωνικής πολιτικής, των πολιτικών ισότητας των φύλων καθώς και την ανάπτυξη της δημόσιας υγείας στην περιοχή του Δήμου, με τη χρήση κατάλληλων στρατηγικών και τη μελέτη των δράσεων (Εφημερίδα της κυβέρνησης της Ελληνικής δημοκρατίας, 2011).

Οι μεταβιβαζόμενες Αρμοδιότητες του Τομέα Κοινωνικής Προστασίας στους Δήμους πλέον παρέχονται από το τμήμα «Κοινωνικής Πολιτικής και Πολιτικών Ισότητας των Φύλων». Οι Αρμοδιότητες του Τμήματος Κοινωνικής Πολιτικής – Καινοτόμων Δράσεων Δημόσιας Υγείας και Ισότητας των δύο φύλων είναι οι ακόλουθες:

- ✓ Πραγματοποιεί κοινωνικές έρευνες, σχεδιάζει και εφαρμόζει πολιτικές ή συμμετέχει σε δράσεις που αποσκοπούν στην φροντίδα της βρεφικής, παιδικής και της τρίτης ηλικίας, με τη δημιουργία φορέων (παιδικοί και βρεφονηπιακοί σταθμοί, βρεφοκομεία, κέντρα ανοικτής περίθαλψης και ημερήσιας φροντίδας ηλικιωμένων, κλπ).
- ✓ Φροντίζει έτσι ώστε να αναπτυχθούν προγράμματα και δράσεις για την ένταξη μεταναστών, και προσφύγων στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ζωή της τοπικής κοινωνίας.
- ✓ Στηρίζεται σε κοινωνικές έρευνες και συνθέτει πολιτικές που αφορούν τη φροντίδα της οικογένειας, των ανηλίκων, των εφήβων, των ατόμων με αναπηρία καθώς και ευπαθών κοινωνικών ομάδων.

- ✓ Αναπτύσσει δράσεις προαγωγής υγείας των δημοτών με τη δημιουργία δομών για την παροχή υπηρεσιών υγείας και ψυχικής υγείας (με τη δημιουργία δημοτικών και κοινοτικών ιατρείων, κέντρων αγωγής υγείας, κέντρων συμβουλευτικής στήριξης των θυμάτων της ενδοοικογενειακής βίας).
- ✓ Επικεντρώνεται στο σχεδιασμό και στην εφαρμογή πρωτοβουλιών που αφορούν τη βελτίωση των κοινοτήτων του Δήμου (Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελληνικής δημοκρατίας, 2011).
- ✓ Σχεδιάζει και δημιουργεί δράσεις για τη μελέτη και ανάπτυξη της απασχόλησης στην περιοχή του Δήμου.
- ✓ Ενδυναμώνει τον τομέα της επαγγελματικής κατάρτισης στηρίζοντας την ίδρυση και λειτουργία κέντρου επαγγελματικού προσανατολισμού και επαγγελματικής κατάρτισης σε συνεργασία με Δ/νσεις ανάλογες της Περιφέρειας Κρήτης.
- ✓ Επικεντρώνεται στην ενημέρωση και στην εξασφάλιση εργασίας στους άνεργους μέσα σε περιοχές του Δήμου.
- ✓ Υποστηρίζει τον εθελοντισμό και την κοινωνική αλληλεγγύη με τη δημιουργία τοπικών δικτύων κοινωνικής αλληλεγγύης, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων εθελοντών.
- ✓ Εποπτεύει, οδηγεί και αξιολογεί την άσκηση Κοινωνικής Πολιτικής σε τοπικό επίπεδο.
- ✓ Αποδίδει την Κάρτα Αναπηρίας, μετά από έκθεση της Αρμόδιας Επιτροπής Πιστοποίησης Αναπηρίας και εγγράφων οικονομικής αδυναμίας σε δικαιούχους (Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελληνικής δημοκρατίας, 2011).

Ομάδα – στόχος: όλοι οι πολίτες του δήμου Ηρακλείου

- **Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας - Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων**

Από τον Αύγουστο του 2011, και μετά από διαδικασίες, τα ΚΑΠΗ του Ηρακλείου εντάχθηκαν στην Δ/ση Κοινωνικής Ανάπτυξης του Δήμου με την επωνυμία «Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων». Τα τμήματα αυτά, λειτουργούν ως νέα διευρυμένη υπηρεσία πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας, και αναπτύσσει συνεργασίες, με τους εργαζόμενους των προγραμμάτων «Βοήθεια στο Σπίτι», τις «Μονάδες Κοινωνικής Μέριμνας» καθώς και με διάφορες

υπηρεσίες του Δήμου, όπως το Δημοτικό Ιατρείο, σχολεία, φορείς ευπαθών ομάδων πληθυσμού, νοσηλευτικά – ιατρικά ιδρύματα κ.α. (Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελληνικής δημοκρατίας, 2011).

Σκοπός: είναι η πολυδιάστατη παρέμβαση στην συνολικότερη κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής που αναφέρεται (κοινότητα) και που βασικό στόχο θα έχει την αναγέννηση του αισθήματος του «ανήκω σε μια κοινότητα ανθρώπων» για την πόλη του Ηρακλείου και τη διατήρηση κοινοτιστικών χαρακτηριστικών για την ύπαιθρο (αγροτικές περιοχές) μέσω της παρέμβασης σε κοινοτικά προγράμματα αλλά και γενικότερα θέματα που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής. Τα κέντρα αυτά είναι υπεύθυνα για την σύσταση προγραμμάτων ανοικτής προστασίας ηλικιωμένων. Προχωρούν σε κοινωνικές έρευνες για τη απόδοση επιδομάτων πρόνοιας σε συνεργασία με το αντίστοιχο τμήμα. Ενημερώνουν τους πολίτες για θέματα Δημόσιας Υγείας και υποστηρίζουν την πρόληψη μέσω των εμβολιασμών. Αναπτύσσουν προγράμματα πρόληψης και καταπολέμησης ψυχοκοινωνικών και οικονομικών προβλημάτων. Ασκούν κοινωνική εργασία στην κοινότητα, σε άτομα, οικογένειες, και άλλες κοινωνικές ομάδες του πληθυσμού. Εφαρμόζουν δράσεις για την φροντίδα ατόμων σε ιδρύματα κλειστής περίθαλψης. Στηρίζουν τις μονογονεϊκές οικογένειες. Προωθούν δράσεις για τη στήριξη των μαθητών όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης, και στοχεύουν στην ενίσχυση και βελτίωση όλου του φάσματος της παιδείας. Συγκεκριμένα αυτό επιτυγχάνεται με την ίδρυση βιβλιοθηκών, τη δημιουργία κέντρων δημιουργικής απασχόλησης παιδιών, εφαρμόζουν το τοπικό πρόγραμμα δια βίου μάθησης (Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελληνικής δημοκρατίας, 2011).

Ομάδα - στόχος: όλοι οι κάτοικοι της ομάδας δράσης

Α'. «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» – Μασταμπά Πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι»

Τμήμα. «Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» – Θερίσσου Μονάδα Κοινωνικής Μέριμνας

Β'. «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» – Πόρου Μονάδα Κοινωνικής Μέριμνας

Δ'. «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» – Αγ. Δημητρίου Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»

Ε'. «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» – Φορτέτσας Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»

ΣΤ'. «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» – Κατσαμπά Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»

Ζ' «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων»- Αγ. Τριάδας Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»

Ν. «Τμήμα Κοινοτικής Φροντίδας – Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων» Αλικαρνασσού Πρόγραμμα «Βοήθεια στο Σπίτι»

Γραφεία Κοινοτικής Φροντίδας Ανοιχτής Προστασίας Ηλικιωμένων:

Βενεράτου (Παλιανής)

Προφήτη Ηλία (Τεμένους)

Ασίτες (Γοργολαινη)

Αγίου Σύλλα

- **Γραφείο Κοινωνικής Μέριμνας – Άτομα με αναπηρία – Μετανάστες**

Σκοπός: Παροχή ψυχολογικής και κοινωνικής υποστήριξης για την καταπολέμηση των διακρίσεων, του κοινωνικού στιγματισμού και την προαγωγή της κοινωνικής αλληλεγγύης.

Ομάδα – στόχος: Ευάλωτες κοινωνικές ομάδες (Μετανάστες, Αθίγγανοι, Άτομα με αναπηρία κτλ.).

- **Κέντρο Φροντίδας Οικογένειας (Κ.Ε.Φ.Ο.)**

Σκοπός: Ενίσχυση του θεσμού της οικογένειας και παροχή συμβουλευτικής υποστήριξης σε ζευγάρια και νέους γονείς, για τη δημιουργία ενός υγιούς οικογενειακού περιβάλλοντος.

Ομάδα- στόχος: Οικογένειες βρεφών και νηπίων που φιλοξενούνται στους παιδικούς σταθμούς Δήμου Ηρακλείου (www.heraklion.gr)

- **ΙΑΤΡΟΚΟΙΝΩΝΙΚΟ Κέντρο για Τσιγγάνους**

Σκοπός: Ιατρικές υπηρεσίες, εμβολιασμούς παιδιών, πρωτοβάθμια περίθαλψη, ένταξη στην ευρύτερη κοινωνία και εκμάθηση.

Ομάδα- στόχος: Αθίγγανοι (παιδιά- οικογένεια – ενήλικοι).

- **Τμήμα Εφαρμογής Επιδοματικής Πολιτικής και Ελέγχου**

Σκοπός: παροχή επιδομάτων σε άτομα που χρήζουν επιδοματικής προστασίας

Ομάδα - στόχος: Άτομα που χρήζουν επιδοματικής προστασίας

- **Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (Κ.Δ.Α.Π.)**

1^ο Δημ. Σχολείου Ν.Αλικαρνασσού, 45^ο Δημ. Σχολείου Ηρακλείου, Ξηροπόταμος, 43^ο Δημ. Σχολείου Ηρακλείου, Τρεις Βαγιές, 20^ο Δημ. Σχολείου Αι Γιάννη, Ν. Αλάτσατα, Πρώην Δημ. Σχολείο Σίβα, Δημ. Ενότητα Παλιανής, Προφήτη Ηλία, Δημ. Ενότητα Τεμένους, Ασίτων, Δημ. Ενότητα Γοργολαινίου

Σκοπός: Δημιουργική απασχόληση παιδιών και η κοινωνικοποίησή τους.

Ομάδα- στόχος: Παιδιά ηλικίας 6-12 ετών.

- **«Διεύθυνση Κοινωνικής Μέριμνας» (Περιφέρεια Κρήτης)**

- ✓ Τμήμα Κοινωνικής Προστασίας και Αρωγής
- ✓ Τμήμα Κοινωνικών Υπηρεσιών
- ✓ Κοινωνικής Εργασίας
- ✓ Αθλητισμού και Πολιτισμού

Σκοπός: παροχή ψυχοκοινωνικής και οικονομικής στήριξης σε ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Ομάδα – στόχος: Ευπαθείς κοινωνικές ομάδες

- **Ιατροπαιδαγωγικό Κέντρο Γενικού νοσοκομείου «Βενιζελείου»**

Σκοπός: Διάγνωση και θεραπευτική αντιμετώπιση ψυχικών διαταραχών και ψυχολογικών προβλημάτων του παιδιού - εφήβου και παροχή συμβουλευτικής στήριξης κυρίων σε γονείς.

Ομάδα- στόχος: παιδιά – έφηβοι και οικογένειες

- **«ΚΕ.Δ.Δ.Υ.» (Κέντρο Διαφοροφοροδιάγνωσης Διάγνωσης και Υποστήριξης)**

Σκοπός: διάγνωση, αξιολόγηση και υποστήριξη μαθητών με εκπαιδευτικές ανάγκες, παροχή υποστήριξης, πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης σε εκπαιδευτικούς, γονείς και της ευρύτερης κοινωνίας

Ομάδα- στόχος: μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες

- **«Παιδικό Αναπτυξιακό Κέντρο Ηρακλείου»**

Σκοπός: εκπαίδευση και αποκατάσταση παιδιών με προβλήματα ψυχοκινητικής ή και αναπτυξιακής φύσης και παροχή ημερήσιας φροντίδας, θεραπευτική αγωγή και στήριξη.

Ομάδα - στόχος: παιδιά μέχρι 18 ετών με προβλήματα ψυχοκινητικής ή και αναπτυξιακής φύσης

- **«Κέντρο Παιδικής Μέριμνας Θηλέων Ηρακλείου»**

Σκοπός: επαγγελματική αποκατάσταση, ανατροφή, μόρφωση, παροχή μόνιμης διαμονής, οικονομική ενίσχυση για εκπαίδευση και προσωπικές ανάγκες, νοσηλευτικές υπηρεσίες.

Ομάδα – στόχος: φιλοξενούνται κορίτσια με οικογενειακές κοινωνικές και οικονομικές δυσκολίες.

- **«ΚΕΣΑΝ» (Κέντρο Συμβουλευτικής Αγωγής Νέων) - Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας Ηρακλείου Κρήτης**

Το ΚΕΣΑΝ - Κέντρο Πρόληψης Ηρακλείου Κρήτης, είναι Αστική μη Κερδοσκοπική Εταιρεία και λειτουργεί σε συνεργασία με τον Οργανισμό Κατά των Ναρκωτικών (Ο.ΚΑ.ΝΑ.).

Σκοπός του ΚΕΣΑΝ είναι η πρόληψη από τις εξαρτήσεις και η προαγωγή της ψυχοκοινωνικής υγείας στην τοπική κοινότητα. Αυτό επιτυγχάνεται με την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των νέων, των γονέων, των εκπαιδευτικών και

των πολιτών γενικά. Απώτερος στόχος είναι η ενεργοποίηση όλων για μία καλύτερη ποιότητα ζωής.

- **«Ο.Κ.Α.Ν.Α.» (Οργανισμός Κατά Των Ναρκωτικών) Θεραπευτική μονάδα υποκατάστασης Ηρακλείου**

Σκοπός: θεραπεία χρηστών από ναρκωτικές ουσίες με τη βοήθεια υποκατάστατων φαρμάκων σε συνδυασμό με ψυχοκοινωνική υποστήριξη.

Ομάδα – στόχος: Χρήστες ναρκωτικών ουσιών (άνω των 20 ετών), που κάνουν μακροχρόνια χρήση ηρωίνης.

3.3.2. Ιδιωτικού Δικαίου

- **ΚΕ.Θ.Ε.Α. «ΑΡΙΑΔΝΗ» (Κέντρο θεραπείας Εξαρτημένων Ατόμων)**

Σκοπός: προετοιμασία και κινητοποίηση χρηστών για την εισαγωγή τους στο θεραπευτικό πρόγραμμα, παροχή υπηρεσιών ενημέρωσης, συμβουλευτικής και ψυχολογικής υποστήριξης χρηστών και οικογενειών.

Ομάδα – στόχος: Χρήστες ναρκωτικών ουσιών και οικογένειες τους

3.3.3. Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις

- **«Κοινωνικός Χώρος» (Ιδρύματα Α. & Μ. Καλοκαιρινού)**

Σκοπός: είναι η προσφορά γευμάτων μέσω συσσιτίων σε εκατόν δέκα άτομα καθημερινά και η διανομή κολατσιού για το σχολείο σε μαθητές που το έχουν ανάγκη. Οι λίστες για τα άτομα που μπορούν να έχουν πρόσβαση στα συσσίτια δίνονται από την πρόνοια του δήμου Ηρακλείου. Ακόμα περιλαμβάνει δράσεις κοινωνικοποίησης και δίνεται η δυνατότητα συμμετοχής σε θεατρικό παιχνίδι που διαθέτει, όπου μέσα από εκεί τα άτομα μπορούν μέσω της αλληλεγγύης να ξεπεράσουν όλοι μαζί τα προβλήματα που δημιουργεί η οικονομική κρίση στην κοινωνία. Επιπλέον, στεγάζεται στον ίδιο χώρο το Κοινωνικό Παντοπωλείο από το ΚΕΘΕΑ «Αριάδνη» και σύντομα πρόκειται να λειτουργήσει Κοινωνικό Φαρμακείο από τον Σύλλογο Τριτέκνων Ηρακλείου.

Ομάδα στόχος: ανήλικα και ενήλικα άτομα που επιθυμούν να πάρουν μέρος στο θεατρικό παιχνίδι και εξασφάλιση τροφής σε άτομα που το έχουν ανάγκη (www.tovima.gr).

- **Κέντρο Ειδικών Παίδων «Ζωοδόχος Πηγή»**

Σκοπός: κοινωνική και επαγγελματική ένταξη ατόμων με αναπηρίες, παροχή συμβουλευτικής και ψυχοκοινωνικής στήριξης, για την ενεργό συμμετοχή του ατόμου στην κοινωνικοοικονομική ζωή.

Ομάδα στόχος: ανήλικα άτομα με νοητική υστέρηση και αυτισμό και στις οικογένειες τους.

- **«Η ομάδα» - Σύλλογος Εθελοντών στην Πρόληψη**

Σκοπός: Αγωγή και προαγωγή της υγείας του πληθυσμού της πόλης, μέσα από την διάδοση της πρωτογενούς πρόληψης.

Ομάδα - στόχος: Γενικός πληθυσμός της πόλης.

- **«Εν Ζω με Καρκίνο» - Σύλλογος στήριξης ασθενών που πάσχουν από Νεοπλασματική Νόσο.**

Σκοπός: Ενδονοσοκομειακή νοσηλευτική φροντίδα σε ασθενείς με καρκίνο, κατ' οίκον βοήθεια καθώς και παροχή κοινωνικής, ψυχολογικής και οικονομικής στήριξης σε ασθενείς και τις οικογένειες τους.

Ομάδα-στόχος: Ενήλικες ασθενείς με νεοπλασματική νόσο.

- **«Ηλιαχτίδα» - Παγκρήτιος Σύλλογος Γονέων και Φίλων παιδιών με Νεοπλασία.**

Σκοπός: Παροχή ηθικής, υλικής και ψυχολογικής υποστήριξης σε παιδιά, που πάσχουν από νεοπλασματικές νόσους και τις οικογένειες του.

Ομάδα -στόχος: Παιδιά με νεοπλασματική νόσο και τις οικογένειες τους.

- **«Αγκαλιάζω»- Όμιλος Εθελοντών κατά του Καρκίνου**

Σκοπός: Προώθηση δράσεων αγωγής υγείας και παροχή ενημέρωσης σχετικά με την πρόληψη και την έγκαιρη διάγνωση του Καρκίνου.

Ομάδα - στόχος: Η ευρύτερη τοπική κοινότητα.

- **«Δικαίωμα στη Ζωή» - Σύλλογος Γονέων και φίλων Ατόμων με Αναπηρία**

Σκοπός: Πραγματοποίηση ενεργειών, που εξυπηρετούν τις ανάγκες των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους.

Ομάδα – στόχος: Παιδιά με κάθε είδους αναπηρία και τις οικογένειες τους.

- **«Όαση του Παιδιού» - Σωματείο Πρόληψης και Προστασίας Κακοποιημένων παιδιών**

Σκοπός: Παροχή πρόληψης και στήριξης παιδιών που είναι σε κίνδυνο, κακοποιημένα και παραμελημένα παιδιά.

Ομάδα - στόχος: Παιδιά, έφηβοι και οικογένειες.

- **«Προμηθέας» Σύλλογος για την Πρόληψη και Βοήθεια για το Αλκοόλ**

Σκοπός: Πρόληψη και παροχή βοήθειας σε άτομα που επιθυμούν να διακόψουν την χρήση του αλκοόλ.

Ομάδα – στόχος: Ενήλικοι, ανήλικοι και οικογένειές τους.

- **«Επιστροφή» - Σύλλογος Στήριξης Εξαρτημένων από το Αλκοόλ**

Σκοπός: Πρόληψη και παροχή υποστήριξης σε εξαρτημένα άτομα και οικογένειες, που αντιμετωπίζουν, προβλήματα με το αλκοόλ.

Ομάδα - στόχος: Άτομα και οικογένειες, που αντιμετωπίζουν προβλήματα με το αλκοόλ

- **«Ανώνυμοι Нарκομανείς» - Ομάδα Αυτοβοήθειας**

Σκοπός: Παροχή ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και υποστήριξης μέσα από ομάδες αυτοβοήθειας, που αντιμετωπίζουν προβλήματα με την χρήση ναρκωτικών ουσιών.

Ομάδα - στόχος: Άτομα που επιθυμούν να διακόψουν τα ναρκωτικά. (ΚΕΣΑΝ Ηρακλείου, Βεζυράκη, Σταματελόπουλος, Στουπή, 2012)

- **«Αιματοκρήτης» - Σύνδεσμος Εθελοντών Αιμοδοτών και Δωρητών Οργάνων Σώματος**

Ο «Αιματοκρήτης» είναι ένα νομικά κατοχυρωμένο μη κερδοσκοπικό σωματείο με έδρα το Ηράκλειο Κρήτης. Είναι μέλος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Συλλόγων Εθελοντών Αιμοδοτών. Την τελευταία πενταετία, μετονομάστηκε σε «Αιματοκρήτη». Σκοπός: είναι η προαγωγή της εθελοντικής αιμοδοσίας, ενώ παράλληλα, ασχολείται με την προώθηση της δωρεάς αρχέγονων αιμοποιητικών κυττάρων (δωρεά μυελού των οστών και δωρεά ομφάλιου αίματος προς δημόσια χρήση). Οι δράσεις του συγκεκριμένου φορέα σχετίζονται με το να διοργανώνει τακτικές εθελοντικές αιμοδοσίες σε συνεργασία με Δήμους, Ενορίες, σχολικές μονάδες και Πολιτιστικούς Συλλόγους. Παράλληλα, ασχολείται με τη ευαισθητοποίηση του κόσμου για τα θέματα της δωρεάς μυελού οστών και της δωρεάς ομφάλιου αίματος προς δημόσια χρήση.

Ομάδα-στόχος: Άτομα που επιθυμούν να δώσουν αίμα και να γίνουν δωρητές οργάνων σώματος.

- **«Αλληλεγγύη» - Εταιρεία νόσου Αλτσχάιμερ και συναφών διαταραχών Ν. Ηρακλείου**

Σκοπός: η αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση της άνοιας, μέσω της ενημέρωσης, ευαισθητοποίησης και εκπαίδευσης του κοινού και την παροχή υπηρεσιών στήριξης στους ασθενείς και τις οικογένειες τους. Επιπλέον, είναι η προώθηση της μελέτης και επιστημονικής έρευνας για την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των ασθενών και των οικογενειών τους. Η δράση της εταιρείας είναι διεπιστημονική και πολύπλευρη, συγκεκριμένα στοχεύει σε μια πιο αποτελεσματική και σφαιρική προσέγγιση της άνοιας, ενσωματώνοντας αρμόδιους φορείς και ευρύτερο κοινωνικό περιβάλλον.

Ομάδα – στόχος: άτομα που πάσχουν από άνοια και η στήριξη των οικογενειών τους

- **«Α.Τ.Α.Χ.Τ.Ο.Ι.» - Ψυχαγωγία, Ενημέρωση, Εθελοντισμός, Προσφορά.**

Σκοπός: να προάγει την προσφορά και τον εθελοντισμό στην πόλη του Ηρακλείου σε γενικό, επιστημονικό, κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο και να ευαισθητοποιήσει τους νέους ώστε να γίνουν ενεργοί πολίτες.

Ομάδα – στόχος: οι πολίτες της πόλης του Ηρακλείου

- **«Δικαίωμα στη ζωή» - Σύλλογος γονέων και φίλων ΑΜΕΑ**

Σκοπός: η πραγματοποίηση ενεργειών που εξυπηρετούν τις ανάγκες παιδιών και ενηλίκων με αναπηρία και των οικογενειών τους. Το σωματείο είναι εθελοντική - μη κυβερνητική οργάνωση, μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, είναι πιστοποιημένος φορέας κοινωνικής Φροντίδας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα από το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης/Διεύθυνση Πρόνοιας. Το «Δικαίωμα στη Ζωή» διαθέτει διαχειριστική επάρκεια τύπου Β & Γ από την ενδιάμεση διαχειριστική αρχή – Περιφέρεια Κρήτης και είναι μέλος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Σωματείων Γονέων και Κηδεμόνων ατόμων με αναπηρία (Π.Ο.Σ.Γ.Κ.Α.μεΑ.) της οργάνωσης «Εθελοντών Κοινωνία» του Υπουργείου Υγείας, καθώς και του Δικτύου Κοινωνικών Φορέων Κρήτης «Ζεύξις». Τέλος, εκπροσωπείται στην Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (Ε.Σ.Α.μεΑ.) και έχει ως εποπτεύουσα αρχή την Διεύθυνση Κοινωνικής Πρόνοιας της Περιφερειακής Ενότητας Ηρακλείου Κρήτης.

Ομάδα – στόχος: η στήριξη των ατόμων με αναπηρία

- **Εθελοντές «ΠΡΟΤΕΚΤΑ» Ηρακλείου (Ε.Π.Η.)**

Το Σωματείο ΕΘΕΛΟΝΤΕΣ ΠΡΟΤΕΚΤΑ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ ή Ε.Π.Η. απέκτησε νομική υπόσταση με την υπ αριθμ 418/2012 απόφαση του Πρωτοδικείου Ηρακλείου κι εντάχθηκε στο Μητρώο Εθελοντικών Οργανώσεων τη Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας / Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και Προστασίας του Πολίτη με τον αριθμό 27/2012.

Σκοπός: η προστασία της ζωής και αξιοπρέπειας. Η διαφύλαξη της Πολιτισμικής – Πολιτιστικής κληρονομιάς και του Περιβάλλοντος. Η ανάπτυξη πνεύματος εθελοντισμού, αλληλεγγύης και κοινωνικής προσφοράς. Πρόληψη, αντιμετώπιση και αποκατάσταση εκτάκτων αναγκών.

Ομάδα - στόχος: Η παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας, πρώτων βοηθειών, βοήθειας σε Άτομα με Αναπηρία (ΑμεΑ), η οργάνωση-συντονισμός και πραγματοποίηση επιχειρήσεων έρευνας & διάσωσης, συμμετοχή σε δράσεις κοινωνικού περιεχομένου αλλά και η συνεισφορά με κάθε μέσο στην οικονομική και κοινωνική πρόοδο ευπαθών ομάδων.

- **«Κρίκος» - Σύλλογος φίλων και συγγενών ψυχικά ασθενών**

Σκοπός: Η προάσπιση και προαγωγή των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων των ψυχικά ασθενών και των οικογενειών τους. Καταπολέμηση των διακρίσεων και της περιθωριοποίησης. Ακόμα προσφέρει συμβουλευτική υποστήριξη, και διοργανώνει ενημερωτικές συναντήσεις.

Ομάδα – στόχος: υποστηρίζει άτομα με ψυχικά νοσήματα. Η δημιουργία του Συλλόγου προέκυψε από την έλλειψη συμπληρωματικών δομών στο νομό Ηρακλείου (<http://www.heraklion.gr>).

Β' ΜΕΡΟΣ: ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

4.1. ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Ο σκοπός της μελέτης είναι να διερευνηθεί ποια είναι τα προγράμματα του Δήμου Ηρακλείου και ιδιαίτερα των δράσεων που ανταποκρίνονται - ανταπεξέρχονται και καλύπτουν τις ανάγκες και τα προβλήματα των πολιτών της πόλης του Ηρακλείου που δημιουργήθηκαν με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης.

Επιμέρους στόχοι:

- Εύρεση κοινωνικών φορέων - δράσεων των επίσημων και ανεπίσημων οργανώσεων, που προσφέρουν υπηρεσίες στους πολίτες της πόλης του Ηρακλείου για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης.
- Σε ποιο βαθμό επηρεάζει η οικονομική κρίση τις κοινωνικές υπηρεσίες του Δήμου Ηρακλείου και το έργο τους.
- Δράσεις που ακολουθούν οι κοινωνικές υπηρεσίες για την κάλυψη των αναγκών και η αποδοτικότητα τους.
- Η τυχόν αδυναμία κάλυψης αναγκών και η ανάπτυξη νέων αποτελεσματικών δράσεων.
- Ο ρόλος των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων.
- Ο ρόλος του εθελοντισμού στην ενίσχυση των δράσεων των κοινωνικών υπηρεσιών
- Η δημιουργία νέων οργανώσεων και ομάδων αντιμετώπισης της οικονομικής κρίσης.
- Προτάσεις για καινοτόμες δράσεις για την κάλυψη αναγκών του πληθυσμού.

4.2. ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ

Για τη διεξαγωγή του ερευνητικού μέρους της πτυχιακής εργασίας η ερευνητική στρατηγική που ακολουθήθηκε είναι η περιγραφική και το εργαλείο συλλογής στοιχείων που επιλέχθηκε είναι η δομημένη συνέντευξη. Η περιγραφική έρευνα απευθύνεται σε συγκεκριμένη τοποθεσία και στόχο έχει τη μελέτη ενός κοινωνικού φαινομένου.

Επιπλέον, η έρευνα αυτή διεξάχθηκε με μια διαδικασία αντικειμενική και συστηματική για τη διερεύνηση των δράσεων που αναπτύσσουν οι επίσημοι και ανεπίσημοι φορείς του Δήμου Ηρακλείου.

«Η ποιοτική έρευνα περιλαμβάνει την συλλογή και την ανάλυση δεδομένων άρρηκτα συνδεδεμένων με το κοινωνικό γίνεσθαι και των προσωπικών συμπεριφορών. Παρέχει την δυνατότητα στους ερευνητές να αποκομίσουν γνώσεις μεγάλης αξίας, να προσεγγίσουν μεθοδολογικά υποθέσεις για τις οποίες μόνο οι ποσοτικές προσεγγίσεις δεν επαρκούν ή δεν ενδείκνυται και επιπλέον, να αναπτύξουν νέες θεωρίες ή να διευρύνουν ή να απορρίψουν υπάρχουσες καθώς και να μελετήσουν νέα ή άγνωστα γνωστικά αντικείμενα, συμπεριφορές, φαινόμενα» (Δαρβίρη, 2009).

4.3. ΠΕΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ

Ως πεδίο μελέτης στην έρευνά μας ορίστηκαν Φορείς, Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) και Σύλλογοι που δραστηριοποιούνται στην πόλη του Δήμου Ηρακλείου. Οι χρήστες που απευθύνονται σε αυτές είναι κυρίως ευάλωτες ομάδες που πλήττονται ιδιαίτερα από την οικονομική κρίση. Υπήρξε ενημέρωση για τα προγράμματα και τις δράσεις που αναπτύσσονται κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου και κατά πόσο ανταπεξέρχονται οι οργανώσεις στις ανάγκες που προκύπτουν.

4.4. ΔΕΙΓΜΑ

Το δείγμα αποτελείται από 15 φορείς, οι οποίοι αποτελούν ένα αντιπροσωπευτικό μέρος οργανώσεων της πόλης του Ηρακλείου, και υπάρχει ποικιλία στους φορείς και στα είδη των αναγκών που ο καθένας από αυτούς καλύπτει με την παροχή συγκεκριμένων υπηρεσιών. Το δείγμα αποτελείται από επαγγελματίες που εργάζονται σε επίσημους και ανεπίσημους φορείς στην πόλη του Ηρακλείου, που απασχολούνται με θέματα και παροχές για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομική κρίσης. Από κάθε οργάνωση πραγματοποιήθηκαν συνεντεύξεις με τον κοινωνικό λειτουργό ή με μέλη που δραστηριοποιούνται, έχουν ενεργό ρόλο και κατέχουν διοικητικές θέσεις. Από τις οργανώσεις αυτές οι εννιά είναι Δημόσιοι Φορείς, οι τρεις Σύλλογοι και τρεις Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα.

Το δείγμα αποτελείται από διαφορετικές κατηγορίες φορέων και οργανώσεων και ο καθένας από αυτούς έχει ιδιαίτερο σκοπό και στόχους έτσι ώστε να καλυφθούν οι ποικιλόμορφες ανάγκες του πληθυσμού.

Αναλυτικότερα το δείγμα της έρευνας έχει ως εξής:

Φορείς (9) που εντάσσονται στον τομέα του δημοσίου:

1. Δήμος Ηρακλείου:

Μετά από την απελευθέρωση της Κρήτης από τους Τούρκους ξεκίνησε η λειτουργία του Δήμου Ηρακλείου (1900). Τα τελευταία πενήντα χρόνια ο Δήμος αναγνωρίζει μια ραγδαία ανάπτυξη και καταφέρει να καλύψει μια μεγάλη ποικιλία αναγκών των πολιτών του. «Από την 1η Ιανουαρίου 2011, σύμφωνα με τον Νόμο 3852/2010 με τη "Νέα Αρχιτεκτονική της Αυτοδιοίκησης και της Αποκεντρωμένης Διοίκησης – Πρόγραμμα Καλλικράτης" ο Δήμος Ηρακλείου με έδρα το Ηράκλειο και ιστορική έδρα τη Νέα Αλικαρνασσό αποτελείται από τους δήμους α. Ηρακλείου β. Γοργολαΐνη γ. Τεμένους δ. Παλιανής και ε. Νέας Αλικαρνασσού» (www.heraklion.gr).

Σύμφωνα με την απόφαση του δημοτικού συμβουλίου (ΦΕΚ 2122/2011), οι Υπηρεσίες του Δήμου Ηρακλείου διαχωρίζονται στις Κεντρικές και στις Αποκεντρωμένες και βρίσκονται στις διάφορες δημοτικές ενότητες, έτσι ώστε να εξυπηρετούνται οι ανάγκες των κοινοτήτων σε όποιο σημείο και αν βρίσκονται. Όλες οι υπηρεσίες που προσφέρονται για χρήση υπάγονται στις Κεντρικές Υπηρεσίες του ίδιου του Δήμου (www.heraklion.gr).

Ο κύριος σκοπός του φορέα, είναι να στηρίζουν και να βοηθάνε τους ανθρώπους που έχουν ανάγκες, να διεκδικούν τα δικαιώματά τους και μέσα από αυτά να καταφέρνουν να επιβιώνουν.

Οι δραστηριότητες που αναλαμβάνει είναι η διεξαγωγή κοινωνικών ερευνών, ο σχεδιασμός δράσεων που αποσκοπούν στην υποστήριξη και κοινωνική φροντίδα της βρεφικής, παιδικής και της τρίτης ηλικίας (Πρόγραμμα Βοήθεια στο Σπίτι). Επίσης, συμμετοχή σε προγράμματα και δράσεις για την ένταξη των μεταναστών, πραγματοποίηση δράσεων που στοχεύουν στην υποστήριξη και φροντίδα της υγείας των δημοτών με την ίδρυση και λειτουργία εγκαταστάσεων για την παροχή υπηρεσιών υγείας και την προαγωγή της ψυχικής υγείας. Μέριμνα για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και την επαγγελματική κατάρτιση προωθώντας την ίδρυση και λειτουργία κέντρου επαγγελματικού προσανατολισμού και κέντρου επαγγελματικής κατάρτισης σε συνεργασία με Δ/νσεις που ανήκουν στην Περιφέρεια Κρήτης. Μέριμνα για την προώθηση και ανάπτυξη του εθελοντισμού και της

κοινωνικής αλληλεγγύης με τη δημιουργία τοπικών δικτύων, εθελοντικών οργανώσεων και ομάδων (www.heraklion.gr).

2. 2^ο Κέντρο Κοινωνικής φροντίδας:

Το Κέντρο Κοινωνικής Φροντίδας μετονομάστηκε τον Αύγουστο 2011, ενώ πριν ονομαζόταν Κέντρο Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων (ΚΑΠΗ). Τα κέντρα αυτά άλλαξαν ονομασία και σκοπό με την εφαρμογή του «Προγράμματος Καλλικράτη». Διεύρυναν τις υπηρεσίες τους από την παροχή βοήθειας προς τους ηλικιωμένους σε όλες τις πληθυσμιακές ομάδες της κοινότητας.

Σκοπός της οργάνωσης είναι η πολυδιάστατη παρέμβαση στην συνολικότερη κοινωνική ανάπτυξη της περιοχής που αναφέρεται (κοινότητα) και που βασικό στόχο θα έχει την αναγέννηση του αισθήματος του «ανήκω σε μια κοινότητα ανθρώπων» για την πόλη του Ηρακλείου και τη διατήρηση κοινοτικών χαρακτηριστικών για την ύπαιθρο (αγροτικές περιοχές) μέσω της παρέμβασης σε κοινοτικά προγράμματα αλλά και γενικότερα θέματα που σχετίζονται με την ποιότητα ζωής.

Οι δραστηριότητες που αναλαμβάνει ο συγκεκριμένος φορέας είναι αρχικά η καταγραφή της φτώχειας, έτσι ώστε να υπάρξει στην συνέχεια η κατάλληλη παρέμβαση για την αντιμετώπισή της, η ενημέρωση και παραπομπή των εξυπηρετούμενων για τις υπηρεσίες και τα προγράμματα που ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους. Επιπλέον, υπάρχει συμμετοχή σε επιδοτούμενα προγράμματα. Πραγματοποιούνται εισαγγελικές παρεμβάσεις, κοινωνικές έρευνες, εργοθεραπείες, φυσικοθεραπείες, νοσηλευτικές υπηρεσίες και κοινοτικές επεμβάσεις. Επίσης, συνεργάζονται με τους φορείς της πόλης για την σχεδίαση και την υλοποίηση προγραμμάτων (Εφημερίδα της κυβερνήσεως της Ελληνικής δημοκρατίας, 2011).

3. Δημοτικό Ιατρείο:

Το Δημοτικό Ιατρείο λειτούργησε τον Απρίλιο του 2009 μετά από συνεργασία του Δήμου και του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου Ηρακλείου (ΠΑΓΝΗ) και στεγάζεται στο 3^ο Δημοτικό Διαμέρισμα.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι να βοηθούν τα άτομα με προβλήματα υγείας, τα οποία όμως αντιμετωπίζουν σοβαρές οικονομικές δυσκολίες και δεν έχουν τη δυνατότητα να καταβάλουν χρηματικά ποσά για την ιατροφαρμακευτική τους περίθαλψη.

Οι δράσεις που αξιοποιεί ο φορέας με τους επαγγελματίες που διαθέτει, είναι αρχικά να βοηθήσουν τα μέλη του πληθυσμού που καταφθάνουν στο Δημοτικό Ιατρείο, υποβάλλοντάς τους σε εξετάσεις και παρέχοντας σε αυτούς την κατάλληλη φαρμακευτική αγωγή. Απαραίτητη όμως προϋπόθεση είναι τα άτομα αυτά να έχουν βιβλιάριο υγείας (ασφαλισμένοι) (www.heraklion.gr).

4. Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης:

Το 1967 η μητρόπολη της Κρήτης μετονομάστηκε σε Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι να ανακουφίζουν και να βοηθάνε τον κόσμο.

Οι δράσεις που πραγματοποιούνται είναι συσσίτια στις ενορίες, καθημερινά προσφέρουν φαγητό σε πολλά άτομα, έχουν εθελοντικές ομάδες, όπως για παράδειγμα την «ομάδα των μοναχικών ασθενών», το γραφείο «ευρέσεως εργασίας» και οργανώνουν εκδηλώσεις για τη συλλογή χρημάτων (www.iak.gr).

5. Κέντρο Ψυχική Υγείας:

Το Κέντρο Ψυχικής Υγείας (Κ.Ψ.Υ.) Ηρακλείου λειτουργεί από το 2003 και ανήκει στο Βενιζέλειο Νοσοκομείο.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι η ενημέρωση των ανθρώπων για θέματα ψυχικής υγείας, η αποϊδρυματοποίηση του ατόμου και η δημιουργία κατάλληλων συνθηκών στην κοινωνία, έτσι ώστε να του δίνεται η δυνατότητα εύκολης συμβίωσης με τα υπόλοιπα μέλη της κοινότητας. Επίσης, αναπτύσσει συνεργασίες με άλλους φορείς υγείας της τοπικής κοινωνίας (Τοπική Αυτοδιοίκηση, Εκκλησία, Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός, Πολιτιστικός Σύλλογος, Τμήματα Κοινοτικής Φροντίδας, Προγράμματα Βοήθειας στο Σπίτι κ.α), για θέματα που αφορούν την Ψυχική Υγεία.

Οι δράσεις που πραγματοποιούνται από το φορέα αυτό είναι η δημιουργία κοινωνικής λέσχης με την συνεργασία του υπάρχοντος προσωπικού της υπηρεσίας μαζί με τους εκπαιδευμένους εθελοντές και τους χρήστες της. Στην κοινωνική λέσχη συγκεκριμένα, οι εθελοντές και το προσωπικό φροντίζουν ώστε τα άτομα να αναπτύξουν νέες συνήθειες στην καθημερινότητά τους, όπως για παράδειγμα το να αντικαταστήσουν τους πολλούς καφέδες με τσάι. Η εκπαίδευση των εθελοντών γίνεται από το θεραπευτικό προσωπικό. Οι ίδιοι ανήκουν στον κοινωνικό περίγυρο των χρηστών της υπηρεσίας. Κατά καιρούς πραγματοποιούνται παζάρια με χειροποίητα κοσμήματα, τα οποία και δημιουργούνται στο διαθέσιμο υπάρχον

καλλιτεχνικό εργαστήριο. Υπάρχει ομάδα προσωπικής ανάπτυξης των χρηστών της υπηρεσίας, ομάδα ψυχοεκπαίδευσης των συγγενών των χρηστών, έτσι ώστε να αποκτήσουν γνώσεις και να κατανοήσουν τις ψυχωτικές ασθένειες και παρέχεται ενημέρωση για θέματα ψυχικής υγείας. Επιπλέον πραγματοποιούνται δράσεις στην κοινότητα, όπως κύκλος ομιλιών, προβολή ταινιών κ.α. (www.venizeleio.gr).

6. Κινητή Μονάδα Μαστογραφίας της Περιφέρειας Ηρακλείου:

Το 2012 ξεκίνησε την επαναλειτουργία της η κινητή μονάδα μαστογράφου της Περιφέρειας Κρήτης.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι η πρόληψη, η ενημέρωση, η παρακίνηση και η ευαισθητοποίηση για τον καρκίνο του μαστού για τις γυναίκες. Περιοδεύει προγραμματισμένα στους Δήμους της Κρήτης για θέματα πρόληψης και ιατρικού ελέγχου.

Οι δράσεις που υλοποιεί είναι η εκπόνηση δωρεάν μαστογραφικής εξέτασης στις γυναίκες, επισκέψεις σε άλλες περιοχές του Ηρακλείου και των υπόλοιπων νομών της Κρήτης και διευρύνει την συνεργασία και με νομούς εκτός Κρήτης (www.crete.gov.gr).

7. Κοινωνικό παντοπωλείο:

Το Κοινωνικό Παντοπωλείο δημιουργήθηκε το 2008 με πρωτοβουλία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κρήτης και το Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών. Στην συνέχεια εντάχθηκε στις δράσεις της Περιφέρειας Κρήτης έπειτα από την κατάργηση των νομαρχιών.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι να παρέχει τρόφιμα σε απόρους, σε ανθρώπους που δεν μπορούν να καλύψουν βασικές ανάγκες.

Οι δράσεις του σχετίζονται με τη δωρεάν παροχή τροφίμων (κυρίως ειδών διατροφής και προϊόντων που δεν χρειάζονται συντήρηση) και νερού. Επίσης, πραγματοποιούν διανομή τροφίμων σε κατοίκους που μένουν σε μακρινές αποστάσεις από την πόλη Ηρακλείου όπως για παράδειγμα την περιοχή των Μοιρών (www.crete.gov.gr).

Έχει δημιουργηθεί νέο Κοινωνικό Παντοπωλείο στη Δημοτική ενότητα της Νέας Αλικαρνασσού τον Μάρτιο του 2013 (www.aftodioikisi.gr). Επίσης, την ίδια χρονική περίοδο υλοποιήθηκε το Κοινωνικό Παντοπωλείο από το ΚΕΘΕΑ «Αριάδνη»

όπου λειτουργεί στον Κοινωνικό Χώρο (Ιδρύματα Α. & Μ. Καλοκαιρινού)
(www.tovima.gr)

8. Κοινωνικό Φροντιστήριο:

Το 2012 δημιουργήθηκε το Κοινωνικό Φροντιστήριο από την Περιφέρεια Κρήτης σε συνεργασία με τους Συλλόγους Ιδιοκτητών Φροντιστηρίων Μέσης Εκπαίδευσης και Κέντρων Ξένων Γλωσσών.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι να προσφέρει βοήθεια σε οικογένειες απόρων, οι οποίες δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια να πληρώνουν για να φοιτούν τα παιδιά τους σε φροντιστήριο.

Η δράση που πραγματοποιείται έχει να κάνει με τη διδασκαλία μαθημάτων (αγγλικά, φιλολογικά κ.α.) σε παιδιά απόρων οικογενειών (www.crete.gov.gr).

9. Τράπεζα Αλληλεγγύης:

Ο Δήμος Ηρακλείου δημιούργησε το 2012 την «Τράπεζα προσφοράς αλληλεγγύης» πολύ σημαντική θεωρείται η βοήθεια των ιδιωτών και των εθελοντών.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι η δημιουργία ενός δικτύου υποστήριξης των πολιτών που πλήττονται απ' την οικονομική κρίση και την ύφεση, προκειμένου να καλύψουν βασικές ανάγκες για την αξιοπρεπή διαβίωση των ίδιων και των οικογενειών τους. Ακόμα σημαντική είναι η ενεργοποίηση της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και του εθελοντισμού, αφού οι προσφορές όλων, σε τρόφιμα, ρουχισμό, φάρμακα είναι απαραίτητες για την επιτυχία της πρωτοβουλίας του Δήμου Ηρακλείου.

Οι δράσεις της Τράπεζας Αλληλεγγύης σχετίζονται με την συλλογή ειδών πρώτης ανάγκης, (όπως ρουχισμό, φάρμακα, χρήματα, παροχή υπηρεσιών) αλλά και υπηρεσίες όπως, διαμονή σε ξενοδοχείο, εύρεση θέσεων εργασίας, παροχή γεύματος σε εστιατόρια κλπ (www.neakriti.gr).

Σύλλογοι (3)

10. Φιλανθρωπικός Σύλλογος Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων:

Ο πάτερ Ιωάννης ίδρυσε το 1968 τον Φιλανθρωπικό Σύλλογο «Μέριμνα δια τον Πλησίον» Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων, ο οποίος προσφέρει στήριξη σε φτωχούς και άπορους.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι η φιλανθρωπία και η στήριξη ατόμων, που αντιμετωπίζουν οικονομικά προβλήματα και τους παρέχουν βασικά είδη.

Οι δράσεις του Φιλανθρωπικού Συλλόγου είναι κυρίως η συλλογή και προσφορά τροφίμων, ρούχων, επιδομάτων σε ασθενείς και σε φοιτητές για το ενοίκιο. Επίσης, πραγματοποιούν πληρωμές λογαριασμών Δημόσιας Επιχείρησης Ηλεκτρισμού (ΔΕΗ) και Οργανισμού Τηλεπικοινωνιών Ελλάδος (ΟΤΕ), παρέχουν βοήθεια σε νοσηλευόμενους και συμμετέχουν σε πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τρόφιμα και στηρίζουν 2.488 οικογένειες (www.patris.gr).

11. Κοινωνικό Ιατρείο και Φαρμακείο (Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης):

Τον Απρίλιο του 2012 ο σύλλογος «Δίκτυο Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ηρακλείου» δημιούργησε το Κοινωνικό Ιατρείο Αλληλεγγύης Ηρακλείου (Κ.Ι.Α). το οποίο στεγάζεται στα κτήρια του Πανεπιστημίου Κρήτης (Λεωφόρος Κνωσού).

Σκοπός είναι η παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας στους πολίτες που δεν έχουν καμία θεσμική πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη (ανασφάλιστοι - άποροι), καθώς και κάθε δυνατή στήριξη για την προάσπιση και προαγωγή της υγείας τους. Επίσης, παρέχει φαρμακευτική αγωγή ενώ πραγματοποιούνται προσπάθειες, έτσι ώστε να παρέχουν και οδοντιατρική κάλυψη.

Οι δράσεις του φορέα είναι πως οι γιατροί υποβάλλουν τους εξυπηρετούμενους σε εξετάσεις, τους παρέχουν φάρμακα και τους ενημερώνουν για τις διαγνώσεις (www.koinoniaher.gr).

12. Ζεστή Αγκαλιά:

Ο Σύλλογος «Ζεστή Αγκαλιά» συστάθηκε το 2012 όμως δραστηριοποιείται άτυπα τα τελευταία 15 χρόνια, δημιουργήθηκε από μια ομάδα εθελοντών, η οποία προσφέρει στήριξη στις ευάλωτες ομάδες.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι να βοηθήσει ανθρώπους που έχουν ανάγκη αλλά περισσότερο τα παιδιά και τους ηλικιωμένους που ανήκουν στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού.

Οι δράσεις που πραγματοποιούνται από τον φορέα είναι η προσφορά τροφίμων (ξηρά τροφή), ρούχα, παιχνίδια και φάρμακα. Επίσης πραγματοποιούν επισκέψεις στις φυλακές, σε πτωχοκομεία και νοσοκομεία (www.patris.gr).

Ιδιωτικού Δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα (3)

13. Ερυθρός Σταυρός:

Ο Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός ιδρύθηκε στις 10 Ιουνίου 1877, με πρωτοβουλία της βασίλισσας Όλγας και αναγνωρίστηκε από την Διεθνή Επιτροπή Ερυθρού Σταυρού.

Σκοπός της Οργάνωσης είναι να συμπαραστέκεται σε ανθρώπους που έχουν ανάγκη, αντιμετωπίζουν θέματα υγείας και διάφορα κοινωνικά προβλήματα.

Οι δράσεις της είναι, η εκπαίδευση των εθελοντών και η αξιοποίηση της εθελοντικής προσφοράς. Έχει ενεργή συμμετοχή σε καταστάσεις έκτακτων αναγκών (σε περιόδους πολέμου και κρίσεων). Στην σημερινή εποχή που οι άνθρωποι πλήττονται από την οικονομική κρίση δέχονται ρούχα και τρόφιμα. Η κοινωνική υπηρεσία προχωρά σε διανομή ρούχων και τροφίμων σε περιπτώσεις που έχουν ανάγκη και έχει εξακριβωθεί το πρόβλημα τους μέσω διερεύνησης (www.samarites.gr).

14. Διακονία Αγάπης:

Η «Διακονία Αγάπης» ξεκίνησε το 2011 στηρίζεται από το Δήμο Ηρακλείου και την Περιφέρεια Κρήτης και αποτελεί μια δράση της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης. Επιπλέον, οι ανάγκες της καλύπτονται από συλλόγους, ιδιώτες και επιχειρήσεις. Τον Σεπτέμβριο του 2013 εντάχθηκε στο Επικοινωνιακό και Μορφωτικό Ίδρυμα της Ιεράς Αρχιεπισκοπής (Ν.Π.Ι.Δ.)

Σκοπός της Οργάνωσης είναι η ευαισθητοποίηση των πολιτών για επιπρόσθετη βοήθεια και στην συνέχεια η στήριξη των αδύναμων ομάδων.

Οι δράσεις που πραγματοποιούν σχετίζονται κυρίως με τη συγκέντρωση ρούχων, τροφίμων και άλλων ειδών πρώτης ανάγκης με σκοπό να δοθούν σε άτομα που τα χρειάζονται. Γίνεται ανάλογη ενέργεια όπως με το παντοπωλείο (www.creteplus.gr).

15. Ταμείο της Αγάπης του Θεού:

Δημιουργήθηκε το Δεκέμβριο 2011. Εντάσσεται στο Επικοινωνιακό και Μορφωτικό Ίδρυμα της Ιεράς Αρχιεπισκοπής (Ν.Π.Ι.Δ.) και συνεργάζεται με ιδιώτες και μη, διάφορες υπηρεσίες, φορείς, οργανισμοί, σωματεία, ενορίες για την συγκέντρωση χρημάτων και παρέχει οικονομική υποστήριξη σε ευπαθείς ομάδες. Εντάσσεται

Σκοπός της Οργάνωσης είναι η προσφορά σε ανθρώπους που έχουν ανάγκη και δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στις καθημερινές τους δυσκολίες. Ακόμη είναι

υπεύθυνο για την οργάνωση και την ανάπτυξη του αισθήματος της αλληλεγγύης μεταξύ των ατόμων για να αντιμετωπιστούν με αυτόν τον τρόπο οι δυσκολίες που επιφέρει η οικονομική κρίση.

Οι δράσεις που πραγματοποιούνται σχετίζονται με τη συλλογή χρημάτων με απώτερο σκοπό την προσφορά τους σε ανθρώπους για την κάλυψη των αναγκών τους, όπως την αγορά φαρμάκων, την πληρωμή λογαριασμών ρεύματος και νερού, την κάλυψη δαπανών στέγης, σπουδών και μετακινήσεων. Παρέχεται οικονομική βοήθεια και από το ταμείο υπέρ των φτωχών της εκκλησίας (www.iak.gr).

4.5 ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ – ΜΕΣΟ ΕΡΕΥΝΑΣ

Το μέσο της έρευνας που χρησιμοποιήσαμε είναι η ημι-δομημένη συνέντευξη. Οι άξονές της βασίστηκαν στο «Understanding and measuring social capital: a multi-disciplinary tool for practitioners», GROOTART, Christian; VON BASTELAER, Thierry. Washington DC: World Bank Publications, 2002. Μτφ. Κούτρα, 2008).

Η ημι-δομημένη συνέντευξη είναι μια μέθοδος στην οποία οι ερωτήσεις κανονικά είναι καθορισμένες, αλλά ο συνεντευκτής είναι πιο ελεύθερος να ερευνήσει συστηματικά και εκτεταμένα πέραν των απαντήσεων. Μπορεί να παραλείψει ερωτήσεις της συνέντευξης, να αλλάξει τη διατύπωση των ερωτήσεων ή να προκύψουν νέες καθ'όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της (Robson, 2010).

4.6. ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ ΕΡΓΑΛΕΙΟΥ

Η έρευνά μας αποσκοπεί στο να διερευνηθούν οι δράσεις και τα προγράμματα που αναπτύσσουν οι επίσημοι και ανεπίσημοι φορείς του Δήμου Ηρακλείου κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης όπου οι ανάγκες των πολιτών έχουν αυξηθεί. Οι θεματικές ενότητες του ερωτηματολογίου της συνέντευξης που αποτέλεσαν τη βάση των ερωτήσεων της συνέντευξης είναι οι ακόλουθες:

1. Βασικά στοιχεία της ταυτότητας των Φορέων/Μ.Κ.Ο.
2. Χρηματοδότηση
3. Σκοποί και δράσεις
4. Η επίδραση της οικονομικής κρίσης
5. Οι απασχολούμενοι των οργανώσεων
6. Αξιολόγηση της ηγεσίας
7. Πληθυσμιακές ομάδες των οργανώσεων
8. Το προφίλ και το δυναμικό των οργανώσεων

9. Δικτύωση οργανώσεων
10. Μέσα πληροφόρησης των οργανώσεων για προγράμματα και δράσεις
11. Συνεργασία Φορέων/Μ.Κ.Ο. με το Κράτος και την Τοπική Αυτοδιοίκηση
12. Δυσκολίες και τρόποι επίλυσης τους
13. Αποτελεσματικότητα δράσεων και προγραμμάτων

Η πρώτη ενότητα περιγράφει τα βασικά στοιχεία της ταυτότητας των φορέων/Μ.Κ.Ο. που σχετίζονται με τον τρόπο επικοινωνίας των χρηστών με τις υπηρεσίες, τη νομική μορφή, και τη δράση της κάθε μίας.

Η δεύτερη ενότητα εστιάζει στις εισφορές τους και στο αν έχουν λάβει εξωτερική βοήθεια και από που.

Η τρίτη ενότητα επικεντρώνεται στους σκοπούς και στις δράσεις που υλοποιούν καθώς και τη σύστασή τους (χρονολογία ίδρυσης καθώς και για τον τρόπο δημιουργίας τους).

Η τέταρτη ενότητα διερευνά την επίδραση της οικονομικής κρίσης για τυχόν αύξηση των αναγκών και γίνεται αναφορά στις νέες δράσεις.

Η πέμπτη ενότητα μας δίνει πληροφορίες για τα άτομα που απασχολούνται στις οργανώσεις εξειδικευμένο προσωπικό και άτομα που δρουν εθελοντικά και μη και αναλύει το προφίλ τους (η συμμετοχή της κοινότητας, η σταθερότητα των μελών και η εμπλοκή τους σε άλλες υπηρεσίες).

Η έκτη ενότητα περιγράφει τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στην ηγεσία, ακόμη αναφέρεται στη συμμετοχή, στην ανομοιογένεια και στις σχέσεις με τα υπόλοιπα μέλη.

Η έβδομη ενότητα αναφέρεται στις πληθυσμιακές ομάδες οι οποίες συμμετέχουν, περιλαμβάνει το φύλο, την ηλικία και την κοινωνική τους τάξη, όπως επίσης και αν κάποιος αποκλείονται από τους συγκεκριμένους Φορείς και Οργανώσεις.

Η όγδοη ενότητα στοχεύει στη διερεύνηση του άψυχου και του έμψυχου δυναμικού των Φορέων και των Οργανώσεων. Επίσης, αξιολογεί το προφίλ τους, όπως τις γνώσεις που διαθέτει το προσωπικό, την εφαρμογή της ανάλογης πολιτικής που ακολουθείται, τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζονται τα προβλήματα που ανακύπτουν (όπως τη μη συμμετοχή και τις συγκρούσεις). Στη συνέχεια δίνεται έμφαση στις ικανότητες της οργάνωσης, στο σχεδιασμό μελλοντικών δράσεων και την πραγματοποίηση εποπτειών και συμβουλευτικής.

Η ένατη ενότητα εστιάζει στη δικτύωση των υπηρεσιών. Για παράδειγμα στις συνεργασίες που αναπτύσσουν με άλλους Φορείς/Οργανώσεις μέσα και έξω από την κοινότητα, ο λόγος που τις εφαρμόζουν και τις σχέσεις που διατηρούν με αυτούς. Ακόμα επικεντρώνεται στην τυχόν διεύρυνση των συνεργασιών λόγω της οικονομικής κρίσης.

Η δέκατη ενότητα ερευνά το επίπεδο της πληροφόρησής τους, τα μέσα με τα οποία οι οργανώσεις ενημερώνονται για τα προγράμματα και τις δράσεις που έχουν αναπτυχθεί από άλλους φορείς. Ακόμα γίνεται αναφορά στον τρόπο με τον οποίο γνωστοποιούν τις δράσεις και τα προγράμματα τους καθώς και στο βαθμό συχνότητας και ικανοποίησης.

Η εντεκάτη ενότητα περιγράφει τη συνεργασία τους με το Κράτος και την Τοπική Αυτοδιοίκηση, καθώς και το επίπεδο του Κράτους που θεωρούν πιο συνεργάσιμο (εθνικό περιφερειακό, τοπικό). Ακόμα επισημαίνεται αν έχουν τεθεί αιτήματα από το Κράτος προς τους φορείς, αν έχουν προσκληθεί να συμμετάσχουν σε διαδικασίες σχεδιασμού, καθώς και αν δίδουν αποτελέσματα της δουλειάς τους. Επιπλέον, αναφέρονται οι πηγές πληροφόρησης των υπηρεσιών για Ευρωπαϊκά προγράμματα και η σύνδεσή τους με εκείνα, καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίο οι οργανώσεις επηρεάζουν τις αποφάσεις του κράτους.

Η δωδέκατη ενότητα μας ενημερώνει για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φορείς και τους τρόπους με τις οποίους προσπαθούν να ανταπεξέλθουν.

Η δέκατη τρίτη ενότητα διερευνά την αποτελεσματικότητα των δράσεων και των προγραμμάτων που αναπτύσσουν για την κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων. Επίσης αναφέρει τι θα μπορούσε να αλλάξει στον φορέα ή στην κοινωνική πολιτική του κράτους ώστε να καταφέρουν να αντιμετωπίσουν τις δυσκολίες των ατόμων.

4.7. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Για να συλλεχθούν οι κατάλληλες πληροφορίες για την έρευνα της πτυχιακής εργασίας, η ερευνητική στρατηγική που ακολουθήθηκε ήταν η περιγραφική και το εργαλείο συλλογής στοιχείων που επιλέχθηκε είναι η ήμι-δομημένη συνέντευξη. Η περιγραφική έρευνα απευθύνεται σε συγκεκριμένη τοποθεσία και στόχο έχει τη μελέτη ενός κοινωνικού φαινομένου. Η ήμι-δομημένη συνέντευξη είναι μια μέθοδος στην οποία οι ερωτήσεις είναι ανοιχτές και αφήνουν τα περιθώρια στον ερωτηθέντα να αναπτυχθεί περαιτέρω και να αναφέρει επιπλέον πληροφορίες. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το διάστημα από τον Ιούλιο μέχρι και τον Οκτώβριο 2012. Το

δείγμα ενημερώθηκε μέσω τηλεφωνικής επικοινωνίας από τις τελειόφοιτες του Τμήματος Κοινωνικής Εργασίας, πριν τον καθορισμό της συνάντησης για το σκοπό της μελέτης, ενώ επισημάνθηκε ότι θα υπάρχει ανωνυμία και εχεμύθεια. Σε φορείς που κρίθηκε απαραίτητο στάλθηκε επίσημο έγγραφο από το Τμήμα της Κοινωνικής Εργασίας που πιστοποιούσε το σκοπό της έρευνας.

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στους χώρους όπου στεγάζονται οι Φορείς, οι Σύλλογοι και οι Οργανώσεις. Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν σε κατάλληλο χώρο ώστε να μη γίνονται διακοπές, κατά τις πρωινές ώρες και η διάρκεια της κάθε συνέντευξης ήταν περίπου μια ώρα. Επίσης, οι υπεύθυνοι μας παρουσίασαν το χώρο της υπηρεσίας. Στην ερευνητική διαδικασία τα ερωτηματολόγια συμπληρώθηκαν από τις ίδιες τις ερευνήτριες, οι οποίες είχαν τη δυνατότητα να δίνουν διευκρινίσεις στον ερωτώμενο.

4.8. ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Η έρευνά μας ήταν ποιοτική και η συνέντευξη στηριζόταν σε θεματικούς άξονες. Εφόσον, λοιπόν, συλλέχθηκαν τα στοιχεία της έρευνάς μας στη συνέχεια πραγματοποιήθηκε ανάλυση με κωδικοποίηση των απαντήσεων, προκειμένου να διεξαχθεί η σύγκριση των αποτελεσμάτων. Έγινε κατηγοριοποίηση και συσχετισμός των δεδομένων από τις συνεντεύξεις ώστε να συνάδουν με τους στόχους της έρευνας και να οδηγηθούμε σε ακριβή αποτελέσματα (Ιωσηφίδης, 2008). Τα στοιχεία που συλλέξαμε αφορούν την περίοδο την οποία και διανύουμε. Συγκεκριμένα δίνεται έμφαση στις δράσεις και τα προγράμματα που ανέλαβαν να υλοποιήσουν οι Φορείς και οι Οργανώσεις για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις αναδυόμενες ανάγκες που προκύπτουν με τα νέα δεδομένα που επέφεραν τα αίτια της οικονομικής κατάστασης.

4.9. ΕΚΤΙΜΗΣΗ ΔΥΣΚΟΛΙΩΝ

Μια από τις δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε ως τελειόφοιτες σπουδάστριες του τμήματος της κοινωνικής εργασίας είναι η τεράστια αναμονή που αντιμετωπίσαμε έως ότου εγκριθεί η αίτηση που υποβάλλαμε στις υπηρεσίες σχετικά με τη διεξαγωγή των συνεντεύξεων. Προϋπόθεση για τη συνάντηση με κάποιους υπεύθυνους των φορέων ήταν η προσκόμιση αιτήσεων και η έγκρισή τους στη συνέχεια. Η γραφειοκρατία μας επηρέασε καθυστερώντας μας αλλά αποτελούσε και κριτήριο για την επικοινωνία μας με το πεδίο. Επίσης, ορισμένοι εκπρόσωποι

Φορέων λόγω του φόρτου εργασίας δεν διέθεταν αρκετό χρόνο και ακύρωναν τις συναντήσεις με αποτέλεσμα να προβούμε σε περαιτέρω επαφές. Επιπλέον, δεν διέθεταν στατιστικά στοιχεία για τον ακριβή αριθμό των εθελοντών και των εξυπηρετούμενων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

5.1. ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ/Μ.Κ.Ο.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από δεκαπέντε εκπροσώπους από τους οποίους οι πέντε είναι δημόσιοι φορείς ΝΠΔΔ, τρεις υπηρεσίες ΝΠΔΔ μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, οι τέσσερις δημόσιες υπηρεσίες και οι τρεις Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις. Ο φορέας ίδρυσης των δημόσιων φορέων είναι το κράτος, η μία υπάγεται στην εκκλησία, οι σύλλογοι και οι τρεις υπηρεσίες ΝΠΔΔ είναι μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, ιδρύθηκαν εθελοντικά ή με την στήριξη της εκκλησίας. Από τους φορείς του δείγματος οι δεκατέσσερις δρουν σε τοπικό επίπεδο, ενώ μόνο ένας σε εθνικό.

Οι χρήστες που εξυπηρετούνται από τις οργανώσεις είναι πληθυσμιακές ομάδες που κατά κύριο λόγο είναι κοινωνικά αποκλεισμένες. Οι εξυπηρετούμενοι είναι είτε Έλληνες, είτε αλλοδαποί που έχουν ανάγκη από είδη πρώτης ανάγκης δηλαδή, τρόφιμα, ρούχα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ασφαλισμένων ατόμων και μη, πληρωμή λογαριασμών (ρεύματος και νερού).

Επίσης, παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη από εξειδικευμένο προσωπικό για την αντιμετώπιση των κρίσεων και των διαφόρων δυσκολιών που προκύπτουν. Επιπλέον, παρέχεται εκπαιδευτική βοήθεια από καθηγητές και δασκάλους, σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Σχετικά με τη συμμετοχή των εξυπηρετούμενων στους φορείς του δείγματος παρατηρήθηκε ότι υπήρχε αυξημένη προσέλευση λόγω της οικονομικής κρίσης. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα μέλη της κοινωνίας του Ηρακλείου, τους έχουν αναγκάσει να απευθύνονται σε δημόσιους και μη φορείς για την κάλυψη αναγκών τους. Σε μία μόνο οργάνωση αναφέρθηκε ότι δεν έχει αλλάξει σημαντικά ο αριθμός των ατόμων που απευθύνονται στην οργάνωση διότι οι υπηρεσίες που προσφέρουν είναι συγκεκριμένες για τις ψυχικές διαταραχές και η λίστα αναμονής ήταν και είναι πολύ μεγάλη.

5.2. ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Η χρηματοδότηση των φορέων προέρχεται περισσότερο από δωρεές και χορηγίες, στη συνέχεια από το Υπουργείο Υγείας, τις εισφορές μελών των οργανώσεων και τα παζάρια, ακολουθεί η Ευρωπαϊκή Ένωση και η Τοπική

Αυτοδιοίκηση και τέλος συνεισφορές από νοσοκομεία για ιατρικά αναλώσιμα και εθελοντική εργασία ιατρών διάφορων ειδικοτήτων, είδη από super market και η εθελοντική προσφορά από εκπαιδευτικούς για διδασκαλία. Στον τομέα της χρηματοδότησης παρατηρήθηκε μείωση στους περισσότερους φορείς. Ορισμένοι οργανισμοί είναι νεοσύστατοι και σε τρεις από αυτούς δεν έχει παρατηρηθεί αλλαγή. Το μεγαλύτερο ποσοστό των φορέων έχει επηρεαστεί αρνητικά από την οικονομική κρίση και τη μείωση της χρηματοδότησης. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι *«έχει μειωθεί κατά 30% και αυτό για το φορέα δεν είναι θετικό γιατί δεν έχουμε τη δυνατότητα να ανταπεξέλθουμε στις ανάγκες των ατόμων που συνεχώς αυξάνονται. Τα άτομα που μπαίνουν στις λίστες για να τους δοθεί βοήθεια αυξάνονται συνεχώς και η στήριξη από τους πολίτες αρχίζει να μειώνεται λόγω των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν και οι ίδιοι»*.

Επίσης, έχουν μειωθεί οι προμήθειες, ο εξοπλισμός, τα αναλώσιμα, το προσωπικό και τα τρόφιμα από τις προσφορές των super market ενώ παράλληλα έχει αυξηθεί ο αριθμός των εξυπηρετούμενων που απευθύνονται στους φορείς αλλά και οι ανάγκες τους. Επίσης, με την μείωση της χρηματοδότησης υπάρχει κίνδυνος να διακοπούν υπηρεσίες και να καταργηθούν κοινωνικές δομές όπως παιδικοί σταθμοί, προγράμματα «βοήθεια στο σπίτι» κλ.π.

Από όσα ανέφεραν διαφαίνεται ότι οι άνθρωποι είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένοι κατά την περίοδο των εορτών, όπως επίσης και στην έναρξη κάποιας νέας δράσης και προσφέρουν περισσότερα. Αυτό συμβαίνει διότι τις μέρες των εορτών και στις νέες δράσεις υπάρχει μεγαλύτερη ενημέρωση για τις ανάγκες του άπορου πληθυσμού. Παρ' όλα αυτά όλοι οι φορείς προσπαθούν να καλύψουν τις ανάγκες των μελών τους βρίσκοντας συνεχώς νέους πόρους, όπως και το εξειδικευμένο προσωπικό προσφέροντας βοήθεια παρά τις δυσκολίες που επικρατούν.

Κατά την εξελικτική πορεία των Φορέων/Οργανώσεων στην ερώτηση αν έχουν λάβει κάποια άλλη εξωτερική βοήθεια επιπλέον για το έργο τους οι τρεις απάντησαν πως δεν έχουν λάβει, οι τρεις ανέφεραν πως στηρίζονται σε προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, οι δύο πως στηρίζονται σε δωρεές ιδιωτών καθώς και στην εθελοντική βοήθεια που προσφέρουν οποιαδήποτε μορφής στήριξη (χρήματα, τρόφιμα, ρουχισμό). Επίσης, μία δέχεται εθελοντική βοήθεια μέσω των super market (μεγάλες αλυσίδες ή μικρές, τοπικά καταστήματα κ.τ.λ.), οι δύο υποστήριξαν ότι δέχονται βοήθεια από τους τραπεζικούς λογαριασμούς που έχουν ανοίξει και από το

εξωτερικό, οι δύο απάντησαν πως δέχονται κρατική βοήθεια και συνεργάζονται και με άλλους φορείς για την κάλυψη των αναγκών τους, η μια απάντησε ότι δέχεται βοήθεια από την Περιφέρεια και η μια πραγματοποιεί με δική της πρωτοβουλία σεμινάρια επιμόρφωσης για τους εθελοντές της. Στηρίζονται οι περισσότεροι φορείς σε Ευρωπαϊκά Προγράμματα και στον εθελοντισμό ενώ κάποιοι άλλοι δεν δέχονται καμία βοήθεια.

5.3. ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Οι περισσότεροι φορείς από το δείγμα μας συστάθηκαν τα τελευταία χρόνια, όπου διανύουμε την δύσκολη περίοδο της οικονομικής κρίσης. Γι' αυτό το λόγο άρχισαν να δημιουργούνται νέες δράσεις για να καλύψουν τις ανάγκες των ανθρώπων. Εννιά είναι οι Φορείς που εντάσσονται στον τομέα του Δημοσίου από τους οποίους οι τέσσερις έχουν δημιουργηθεί το 2011-2012, οι δύο το 2008-2009, ένας το 2003, και δυο υπάρχουν αρκετά χρόνια πριν 1900 και 1967. Οι σύλλογοι είναι τρεις, από τους οποίους οι δύο συστάθηκαν το 2012 (ο ένας δρούσε από το 1997 αλλά συστάθηκε το 2012) και ένας το 1968. Οι τρεις (Ν.Π.Ι.Δ.) από τους οποίους οι δύο ιδρύθηκαν το 2011 και ο τελευταίος το 1877.

Οι δραστηριότητες των περισσότερων φορέων δηλαδή οι οχτώ προσφέρουν τρόφιμα, είδη ιατρικής και φαρμακευτικής περίθαλψης, τα οποία είναι πρώτης ανάγκης. Στην συνέχεια έξι από τους φορείς δίδουν είδη ένδυσης και υπόδησης. Έπειτα δύο προχωρούν σε πληρωμές λογαριασμών και σε ανάπτυξη προγραμμάτων και δράσεων για επαγγελματική κατάρτιση και απασχόληση. Επίσης, παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη σε άτομα που το έχουν ανάγκη. Πραγματοποιούνται επισκέψεις σε μοναχικούς ασθενείς είτε αυτοί βρίσκονται σε νοσοκομεία είτε στο σπίτι τους. Τέλος, δύο από τους φορείς παρέχουν μαθησιακή υποστήριξη σε μαθητές που δεν διαθέτουν την οικονομική ευχέρεια ώστε να γραφτούν σε φροντιστήρια. Από Δημόσιους Φορείς πραγματοποιούνται καταγραφές για την φτώχεια, κοινωνικές έρευνες, προσπάθειες για την αντιμετώπιση της ανεργίας και συμμετέχουν σε Ευρωπαϊκά προγράμματα για την εύρεση πόρων και τη δημιουργία νέων προγραμμάτων και δράσεων.

Σκοπός των περισσότερων φορέων του δείγματος είναι να στηρίζουν με όποιο τρόπο μπορούν (τρόφιμα, ένδυση, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, πληρωμές λογαριασμών κλ.π.) τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού και ιδιαίτερα το διάστημα αυτό που διανύουμε την οικονομική κρίση που έχουν περισσότεροι άνθρωποι ανάγκη

από βοήθεια. Επίσης, σημαντική είναι η ψυχολογική υποστήριξη που προσφέρεται από εξειδικευμένο προσωπικό σε άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες. Δύο από τους φορείς απασχολούνται στον τομέα της εκπαίδευσης και στήριξης των αδύναμων μαθητών.

5.4. Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Η πλειοψηφία των φορέων του δείγματος μας ανέφερε ότι *«Οι ανάγκες έχουν αυξηθεί και η χρηματοδότηση έχει μειωθεί σε μεγάλο βαθμό και δεν μπορούμε να ανταπεξέλθουμε στις ελλείψεις που έχει κάθε άτομο που είναι δηλωμένο στον φορέα»*. Αυτό που τόνισαν ιδιαίτερα ήταν ότι *«υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που δεν έχουν χρήματα για να καλύψουν τις βασικές τους ανάγκες όπως το φαγητό, η ένδυση, η υπόδηση, η εξόφληση λογαριασμών και σπίτι για να μείνουν. Για αυτές τις ανάγκες που συνεχώς αυξάνονται δημιουργούμε νέες δράσεις ώστε να μπορέσουμε να βοηθήσουμε σε αυτήν την δύσκολη εποχή»*.

Υπάρχει μεγαλύτερη ζήτηση σε τρόφιμα, είδη πρώτης ανάγκης και όσο περνάει ο καιρός απευθύνονται στις υπηρεσίες όλο και περισσότεροι άνθρωποι. Επιπλέον, αρχικά η ζήτηση περιοριζόταν σε τρόφιμα ωστόσο στη συνέχεια επεκτάθηκε σε ιατρικές εξετάσεις, φάρμακα και σε πληρωμές λογαριασμών. Επίσης, το γεγονός ότι μειώνονται οι θέσεις εργασίας και η χρηματοδότηση στους φορείς δυσκολεύει ακόμα περισσότερο το έργο τους. Μια υπηρεσία ανέφερε ότι δεν έχουν προκύψει ιδιαίτερες ανάγκες αλλά η μείωση του προσωπικού επηρεάζει αρνητικά τη δράση τους.

Έχουν δημιουργηθεί νέες δράσεις και προγράμματα λόγω της οικονομικής κρίσης στους δεκατρείς από τους φορείς του δείγματος. Συνολικά οι νέες δράσεις των φορέων είναι οι εξής:

- Όσο αναφορά την κάλυψη σε είδη πρώτης ανάγκης όπως τροφή, έχουν πραγματοποιηθεί αρκετές δράσεις από την εκκλησία με την αύξηση των συσσιτίων. Από τους δήμους παρέχονται ειδικά διαμορφωμένοι χώροι όπου οι ίδιοι οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να καλλιεργήσουν τα λαχανικά τους. Ακόμα, προχωρούν στη σύσταση κοινωνικών δομών όπου προσφέρονται τρόφιμα. Επίσης, άτυπες εθελοντικές ομάδες συγκεντρώνουν τρόφιμα και τα παρέχουν σε ευπαθείς ομάδες.

- Έχουν δημιουργηθεί δράσεις που προσφέρουν ιατροφαρμακευτική κάλυψη σε ανασφάλιστους, ανέργους, αστέγους και σε άτομα που δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια. Από κάποιες υπηρεσίες πραγματοποιούνται δωρεάν εμβολιασμοί, οδοντιατρική κάλυψη σε παιδιά και προληπτική ιατρική. Επιπλέον, εθελοντές επισκέπτονται μοναχικούς ασθενείς σε νοσοκομεία.
- Έχουν υλοποιηθεί δράσεις για την προσφορά ειδών ένδυσης και υπόδησης. Ορισμένες φορές δίδονται σε έκτακτες περιπτώσεις, διότι σε κάποιες δεν είναι αυτός ο σκοπός των υπηρεσιών.
- Διεξάγονται δωρεάν μαθήματα (ξένων γλωσσών και βασικών μαθημάτων) σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Δημιουργήθηκαν χώροι που φιλοξενούν άστεγους όπου τους παρέχεται διαμονή, πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, χώροι για να φροντίσουν την προσωπική τους υγιεινή, ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ενημέρωση.
- Προγράμματα για εύρεση εργασίας και κατάρτισης.
- Πραγματοποιούνται από κοινωνικές δομές πληρωμές λογαριασμών σε άπορους και σε άτομα που δεν έχουν οικονομική δυνατότητα.
- Τέλος, σε όποια άλλη σοβαρή δυσκολία προκύψει προσπαθούν να προσφέρουν και να βοηθήσουν.

5.5. ΟΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Οι εργαζόμενοι στους φορείς ως επί το πλείστον είναι κοινωνικοί λειτουργοί. Στην συνέχεια ακολουθούν οι ιατροί, νοσηλευτές, εργοθεραπευτές, φυσικοθεραπευτές, φαρμακοποιοί, καθηγητές, βιολόγοι, επισκέπτες υγείας και ψυχολόγοι. Ακόμα σημαντικός είναι ο ρόλος των εθελοντών ειδικευμένων (ιατροί, νοσηλευτικό προσωπικό, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί, φυσικοθεραπευτές, καθηγητές, κτηνίατροι κ.α.) και μη για τη σωστή λειτουργία των δράσεων. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι εύπορες οικογένειες συνήθως δεν συμμετέχουν σε οργανώσεις και το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχεται από τη μεσαία κοινωνική τάξη. Στα συστήματα απαραίτητη είναι η βοήθεια των μαγείρων καθώς και του υπολοίπου βοηθητικού προσωπικού. Σε όλες τις οργανώσεις υπάρχει διοικητικό προσωπικό όπως διευθυντές και υπεύθυνοι οι οποίοι είναι οι αρμόδιοι για να τη σωστή λειτουργία της υπηρεσίας. Επίσης, ιδιαίτερη είναι η συνεισφορά των ατόμων που παρέχουν γραμματειακή υποστήριξη και ενημερώνουν τους πολίτες.

Οι άνθρωποι της κοινότητας σύμφωνα με το δείγμα της έρευνας δεν εμπλέκονται ενεργά στις δραστηριότητες των φορέων. Από τους δεκαπέντε οι εννέα από τους φορείς δήλωσαν ότι δεν εμπλέκονται ενεργά οι πολίτες, διότι ίσως δεν ενδιαφέρονται όλοι να βοηθήσουν ή δεν είναι ενημερωμένοι για τα προγράμματα και τις υπηρεσίες που υπάρχουν. Επίσης, ορισμένες οργανώσεις χρειάζονται εξειδικευμένο προσωπικό και δεν διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις όλοι οι άνθρωποι. Στους υπόλοιπους έξι φορείς που έχουν ενεργή συμμετοχή οι πολίτες διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις αλλά και πλήθος εθελοντών όπου προσφέρουν σε διάφορες δραστηριότητες ανάλογα το είδος του φορέα. Για παράδειγμα στους περισσότερους αναλαμβάνουν την οργάνωση και υλοποίηση εκδηλώσεων, ενώ σε άλλους εξειδικευμένοι ιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό διεξάγουν ιατρικές εξετάσεις και χορηγούν φαρμακευτικές αγωγές.

Στους φορείς συνήθως οι εργαζόμενοι και τα ενεργά μέλη είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν και είναι σταθεροί. Οι εθελοντές, οι απλοί πολίτες που συμμετέχουν στις οργανώσεις έχουν την επιλογή να σταματήσουν όποτε το θελήσουν ή προκύψει κάποια δυσκολία. Οι άνθρωποι έχουν κατανοήσει το μέγεθος του προβλήματος και δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους συνανθρώπους τους, κάποιοι από αυτούς ίσως αντιμετωπίζουν και εκείνοι δυσκολίες παρ' όλα αυτά προσφέρουν αγαθά όπως είναι η στήριξη των μοναχικών ασθενών με επισκέψεις σε νοσοκομεία. Όταν οι πολίτες θέλουν να προσφέρουν βρίσκουν τρόπους για να το κάνουν και δεν είναι απαραίτητο να διαθέτουν οικονομική ευχέρεια. Οι φορείς προτιμούν να έχουν σταθερά μέλη ώστε να γνωρίζουν τη λειτουργία των υπηρεσιών και τους ανθρώπους που συνήθως απευθύνονται σε αυτούς ωστόσο δεν πιέζουν τα μέλη τους. Οι απαιτήσεις τους είναι να στηρίζουν και να βοηθάνε όσο καλύτερα γίνεται.

Οι εννιά από τους δεκαπέντε φορείς του δείγματος ανέφεραν ότι τα μέλη τους συμμετέχουν και σε άλλες οργανώσεις. Αυτές είναι οι παρακάτω το Κοινωνικό Ιατρείο και Φαρμακείο, Give, Γυναικείους Συλλόγους, Ηλιαχτίδα, Πνευματικό Κέντρο της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Κρήτης, σε δράσεις του Δήμου, Νοσοκομεία, Μινωϊστες, Κρίκος, συσσίτια και σχολικές μονάδες. Οι περισσότεροι απάντησαν ότι συνήθως οι άνθρωποι είναι μέλη σε μια μόνο οργάνωση διότι δεν διαθέτουν τον απαραίτητο χρόνο να απασχοληθούν ενεργά με παραπάνω, ειδικά αν κατέχουν υπεύθυνες θέσεις. Επίσης, αναφέρθηκε ότι είναι καλύτερο να δίνουν όλη την προσοχή και το ενδιαφέρον τους σε μια μόνο οργάνωση και να προσφέρουν ότι

μπορούν από ό,τι να συμμετέχουν σε πολλές και να μην αφιερώνουν σε καμία πολύ χρόνο.

5.6. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ

Από τους φορείς του δείγματος χαρακτηρίσαν την ηγεσία σταθερή χωρίς να υπάρχουν ιδιαίτερες αλλαγές, επίσης είναι διαθέσιμα και άλλα μέλη της οργάνωσης να αναλάβουν διοικητικές θέσεις εάν χρειαστεί. Αναφέρθηκε ότι υπάρχει ανομοιογένεια μεταξύ της ηγεσίας και την προσδιόρισαν αρκετά ποιοτική σε θέματα ικανοτήτων. Οι σχέσεις της ηγεσίας με το προσωπικό είναι αρκετά καλές καθώς και με τα άτομα της κοινότητας. Όσον αφορά τη συμμετοχή της ηγεσίας στη λήψη αποφάσεων χαρακτηρίστηκε πολύ καλή, όπως και στην συμμετοχή μέσα και έξω από την οργάνωση. Επίσης οι ηγέτες λαμβάνουν υπόψη τη γνώμη όλων των μελών αλλά και της κοινότητας για τις αποφάσεις που παίρνουν. Πραγματοποιούνται ανοιχτές συζητήσεις ώστε να πληροφορηθούν και να αποφασίσουν για τα θέματα που τους απασχολούν.

5.7. ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Τα άτομα που συμμετέχουν στις οργανώσεις του δείγματος η πλειοψηφία τους είναι γυναίκες και κατέχουν θέσεις επιστημονικού προσωπικού όπως κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, φυσικοθεραπεύτριες, ιατροί, νοσηλεύτριες, καθηγήτριες κλπ. Επίσης, πολλές είναι εκείνες που ασχολούνται εθελοντικά και προσφέρουν χωρίς κάποια συγκεκριμένη εξειδίκευση. Στη συνέχεια απασχολούνται νέοι άνθρωποι είτε ως υπεύθυνοι είτε ως εθελοντές. Η συμμετοχή των ατόμων από χαμηλά οικονομικά στρώματα είναι μικρότερη σε σχέση με τα άτομα της μεσαίας κοινωνικής τάξης. Οι μετανάστες συνήθως δεν συμμετέχουν σε φορείς, καθώς μόνο δύο από τους δεκαπέντε ανέφεραν ότι απασχολούνται σε αυτούς.

Από τους φορείς που ερωτήθηκαν για το αν αποκλείονται κάποιες ομάδες από τις υπηρεσίες που προσφέρουν, οι περισσότεροι απάντησαν πως δεν αποκλείουν ανθρώπους εκτός και αν έχουν υψηλό εισόδημα και δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ανάλογα με τον φορέα στον οποίο απευθύνονται για να λάβουν τη στήριξή τους. Αναφέρθηκαν κάποια κριτήρια όπως το να μη διαθέτουν ή και σε κάποιους να διαθέτουν ασφαλιστική κάλυψη, να είναι έλληνας υπήκοοι και να είναι ενήλικες. Σε κάποιες περιπτώσεις υπάρχει σειρά προτεραιότητας και ιεράρχηση των αναγκών.

5.8.ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΚΑΙ ΤΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Οι οργανώσεις αναφέρουν σαν δυνατό τους σημείο τους εθελοντές και το επιστημονικό προσωπικό και λιγότερο τον εξοπλισμό τους και τις υποδομές. Επίσης, οι πηγές που διαθέτουν στην ευρύτερη κοινότητα είναι η προσφορά του επιστημονικού προσωπικού και οι εθελοντές, ενώ το άψυχο δυναμικό είναι στους περισσότερους φορείς τα τρόφιμα, τα ρούχα, ο εξοπλισμός και τα προγράμματα στήριξης.

Όσον αφορά την κουλτούρα της οργάνωσης παρατηρήθηκε ότι διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις και πολιτικές που είναι απαραίτητες να ακολουθηθούν και να εφαρμοστούν. Όταν δημιουργούνται προβλήματα από την μη συμμετοχή, ελλείψεις και άλλες δυσκολίες τα μέλη των οργανώσεων προσπαθούν να τις αντιμετωπίσουν με τη συνεχή εύρεση νέων πόρων και τρόπων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινωνίας απέναντι στα προβλήματα που προκύπτουν, ώστε να αυξήσουν την εμπλοκή των πολιτών σε δραστηριότητες των φορέων και τα έσοδά τους. Επίσης, προσπαθούν να προλαμβάνουν τη δημιουργία συγκρούσεων που συνήθως εμφανίζονται.

Σχετικά με τις ικανότητες των οργανώσεων το δείγμα υποστήριξε ότι παρέχουν εξειδικευμένα προγράμματα όπου απαιτείται συνήθως και το ανάλογο επιστημονικό προσωπικό, για παράδειγμα σε ιατρικές εξετάσεις, σε διδασκαλία μαθητών, ψυχολογική υποστήριξη κ.α. Επίσης, σχεδιάζουν μελλοντικές δράσεις για την κάλυψη αναγκών, είτε διευρύνοντας τις ήδη υπάρχουσες ενέργειες είτε δημιουργώντας νέες. Όπως αναφέρθηκε στους περισσότερους φορείς υπήρξαν εμπειρίες από προηγούμενες δράσεις και πολύ καλή προετοιμασία οικονομικών αναφορών. Σε θέματα συμβουλευτικής και εποπτείας οι φορείς ανέφεραν ότι πραγματοποιούν συζητήσεις με τη διεπιστημονική ομάδα των υπηρεσιών τους.

5.9. ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Όσον αφορά την ερώτηση για το αν οι υπηρεσίες συνεργάζονται με άλλους φορείς, μέσα από την έρευνα προκύπτει πως οι περισσότερες συνάπτουν συνεργασίες για να καταφέρουν να καλύψουν τις ανάγκες των εξυπηρετούμενων τους λόγω της οικονομικής κρίσης. Συγκεκριμένα οι δέκα από αυτές συνεργάζονται με την Τοπική Αυτοδιοίκηση - Δήμους, οκτώ συνεργάζονται με φορείς υγείας - νοσοκομεία, πέντε με τοπικά σχολεία, τρεις με ιδιώτες καταστημάτων και αλυσίδες super market, τρεις με εθελοντικές ομάδες και μη κυβερνητικές οργανώσεις, τρεις με τις ενορίες της

περιοχής του Ηρακλείου και την Ιερά Αρχιεπισκοπή Κρήτης, τρεις με την Περιφέρεια, δύο με αρμόδια υπουργεία, δύο με επαγγελματικούς συλλόγους-σωματεία, δύο με το κοινωνικό φαρμακείο και ιατρείο, δύο με τις φυλακές, μια με οργανώσεις πληρωμής λογαριασμών, μια με εισαγγελίες, μια παρέχει βοήθεια και σε περιοχές εκτός Κρήτης, μια συνεργάζεται με το πτωχοκομείο, μια με τη Στέγη Ανηλίκων, μια με το Στρατό, μια με χώρες του εξωτερικού, μια με τα Κ.Α.Π.Η. και το πρόγραμμα «βοήθεια στο σπίτι», και μια με την Πρόνοια.

Οι σχέσεις που αναπτύσσουν οι συγκεκριμένες υπηρεσίες με τους συνεργάτες φορείς είναι οι εξής: οι έξι απάντησαν πως έχουν αναπτύξει πολύ καλές σχέσεις και οι εννιά απάντησαν καλές. Στην ερώτηση για το ποιοι είναι οι λόγοι που οδηγούν τις υπηρεσίες να αναζητήσουν βοήθεια, η πλειοψηφία απάντησε πως ευθύνεται η οικονομική κρίση που δημιουργεί συνεχώς νέες δυσκολίες στις οργανώσεις και στη ζωή των ατόμων. Αναφέρθηκε ότι *«σε περιπτώσεις όπου οι ανάγκες και τα κοινωνικά προβλήματα αυξάνονται, αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να επηρεάζονται οι πολίτες και η οργάνωση να μην μπορεί από μόνη της να ανταπεξέλθει. Με τη συνεργασία λοιπόν περισσότερων οργανώσεων το αποτέλεσμα είναι ιδιαίτερα ικανοποιητικό»*.

Επιπλέον, με την αύξηση της ανεργίας, με τη μείωση των εισφορών και κατ' επέκταση την αδυναμία κάλυψης βασικών αναγκών, με την απουσία ασφαλιστικής κάλυψης και δημιουργία της ανάγκης για ψυχολογική στήριξη των ατόμων, τους οδηγούν στο να απευθυνθούν για βοήθεια σε υπηρεσίες οι οποίες με τη σειρά τους για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στην πληθώρα των ανθρώπων αναγκάζονται να αναπτύσσουν συνεργασίες. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκουν να καλύψουν αυτές τις ανάγκες, όποτε προκύπτουν. Ο κάθε φορέας από τη στιγμή που δεν μπορεί από μόνος του να ανταπεξέλθει και να δράσει αποτελεσματικά συνάπτει συνεργασίες. Μόνο ένας φορέας απάντησε πως δεν ζητά συνεργασία από άλλους φορείς παρά μόνο προσφέρει σε όποιον φορέα ζητά βοήθεια από εκείνον και μία ακόμα υπηρεσία απάντησε πως για να βοηθήσει τα άτομα που απευθύνονται σε αυτόν, δέχεται αιτήσεις από το Δήμο.

Οι δώδεκα φορείς συνεργάζονται και με άλλες οργανώσεις εκτός κοινότητας ή γειτονιάς. Οι περισσότεροι με άλλες περιφέρειες ή δήμους, στη συνέχεια με νοσοκομεία, με σχολεία και γενικά με άλλες εθελοντικές ομάδες, οι φορείς της Εκκλησίας επικοινωνούν με άλλες ενορίες από την Κρήτη και όλη την Ελλάδα. Επίσης, πραγματοποιούν συνεργασίες με υπουργεία, πρεσβείες και χωριά sos. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι παραπέμπονται περιστατικά σε υπηρεσίες ώστε να

καλυφθούν οι ανάγκες των ατόμων όταν αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί από μια μόνο οργάνωση.

Σχετικά με τις συνεργασίες που αναπτύσσουν οι φορείς λόγω της οικονομικής κρίσης αναφέρθηκε ότι αυτές διευρύνθηκαν κατά πολύ. Συνεργάζονται με super market, καθηγητές, φροντιστήρια, ιατρεία και φαρμακεία για την εύρεση φαρμάκων έτσι ώστε να καλύπτονται τα άτομα που τα χρειάζονται. Ακόμα συνεργάζονται με τον Δήμο, την περιφέρεια, με διαφόρους Συλλόγους, κοινωνικά παντοπωλεία κλ.π ώστε να μπορούν να αντιμετωπίζουν συλλογικά τις δυσκολίες και να καλύπτονται και οι ανάγκες των ατόμων.

Δώδεκα από τους φορείς δήλωσαν ότι έχουν συνεργαστεί με άλλες οργανώσεις για κοινό σκοπό. Οι δραστηριότητες που έχουν πραγματοποιήσει ήταν εκδηλώσεις για τη συγκέντρωση χρημάτων ώστε να βοηθηθούν άτομα που τα έχουν ανάγκη, όπως για παράδειγμα τα παιδιά που πάσχουν από νεοπλασματικά νοσήματα. Πραγματοποιούνται προγράμματα εκπαίδευσης και παραπομπές σε άλλες υπηρεσίες. Συνεργασία με μεταναστευτικές κοινότητες για δωρεάν προληπτικές εξετάσεις και μαστογραφία σε γυναίκες. Οι φορείς υγείας με νοσοκομεία για την κάλυψη ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης. Για την συγκέντρωση τροφίμων και ενδυμάτων έχουν συνεργαστεί η Τοπική Αυτοδιοίκηση με άλλες υπηρεσίες. Οι περισσότεροι ανέφεραν ότι γίνονται συχνά συνεργασίες ανάμεσα στους φορείς διότι με την οικονομική κρίση οι δυσκολίες είναι περισσότερες και περίπλοκες έτσι με τη συνεργασία παρέχουν στα άτομα καλύτερες και αποτελεσματικότερες παρεμβάσεις.

5.10. ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

Στην ερώτηση που αφορά το κατά πόσο οι υπηρεσίες είναι πληροφορημένες για τα προγράμματα άλλων οργανώσεων οι δέκα από αυτές απάντησαν πως δεν έχουν ενημέρωση για τις δράσεις και τα προγράμματα άλλων φορέων και οι πέντε απάντησαν ότι έχουν ενημέρωση. Στην ερώτηση που σχετίζεται με το ποιες είναι οι πηγές πληροφόρησης στην κάθε υπηρεσία, οι δώδεκα απάντησαν πως ενημερώνονται από το διαδίκτυο, οι οκτώ απάντησαν από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, οι έξι απάντησαν πως ενημερώνονται από συναδέλφους-ειδικούς, οι τέσσερις μέσα από συζητήσεις με πολίτες που έρχονται συχνά σε επαφή με τους συγκεκριμένους φορείς, μια έρχεται άμεσα σε επικοινωνία με τους υπόλοιπους φορείς και μία απάντησε πως ενημερώνεται μέσα από βιβλιογραφικές μελέτες.

Στην ερώτηση με «ποιόν τρόπο οι υπηρεσίες γνωστοποιούν τη δράση τους και τα προγράμματά τους, πόσο συχνά και ποιος ο βαθμός επιτυχίας τους», όλοι οι Φορείς/Οργανώσεις απάντησαν πως χρησιμοποιούν τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης εκ των οποίων οι εννιά δημοσιεύουν πράγματα αρκετά συχνά, οι δύο συχνά, οι τέσσερις σπάνια και ο βαθμός επιτυχίας τους είναι αρκετά καλός. Οι τρεις γνωστοποιούν δράσεις και προγράμματα μέσα από άλλες υπηρεσίες σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό. Οι τέσσερις γνωστοποιούν δράσεις μέσα από την κοινότητα ενδιαφέροντος εκ των οποίων η μία ενημερώνει συχνά, η μια αρκετά συχνά και οι δύο σπάνια και ο βαθμός ικανοποίησης είναι πολύ ικανοποιητικός. Οι έξι πληροφορούν μέσα από τα μέλη που έχει η κάθε υπηρεσία αρκετά συχνά και σε ικανοποιητικό βαθμό. Οι επτά μέσα από τις εκδηλώσεις εκ των οποίων οι πέντε τις οργανώνουν σπάνια ενώ οι δύο συχνά με αρκετά καλό βαθμό ικανοποίησης. Τέλος, μία υπηρεσία γνωστοποιεί τη δράση τους μέσα από αναρτήσεις αρκετά συχνά και το αποτέλεσμα είναι αρκετά ικανοποιητικό. Οι οκτώ από τους Φορείς/Οργανώσεις δήλωσαν ότι ο βαθμός επιτυχίας τους ήταν αρκετά καλός και οι υπόλοιπες εφτά πως ήταν καλός.

5.11. ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Όσον αφορά την σχέση των φορέων με το κράτος και την τοπική αυτοδιοίκηση αναφέρθηκε ότι οι περισσότερες υπηρεσίες έχουν αναπτύξει πολύ καλές σχέσεις μεταξύ τους. Συγκεκριμένα οι υπηρεσίες υποστήριξαν ότι έχουν κυρίως πολύ καλές σχέσεις με την τοπική αυτοδιοίκηση και δευτερευόντως με το κράτος. Ακόμα κάποιοι φορείς ανέφεραν ότι έχουν αναπτύξει μέτριες και καλές σχέσεις με το κράτος ενώ λίγοι ήταν οι φορείς που υποστήριξαν το ίδιο για την τοπική αυτοδιοίκηση. Μία μόνο υπηρεσία επισήμανε ότι δεν έχει καθόλου καλές σχέσεις με το κράτος. Η εμπειρία των φορέων χαρακτηρίστηκε από τους περισσότερους ως θετική λόγω του ότι ανήκουν στον δήμο ή συνεργάζονται με αυτόν ή με την Περιφέρεια. Ακόμα ορισμένες υπηρεσίες κατονόμασαν την εμπειρία που είχαν ως μέτρια καθώς δεν λαμβάνουν την απαραίτητη χρηματική υποστήριξη με αποτέλεσμα να προσπαθούν να ανταπεξέλθουν ανεξάρτητα.

Σχετικά με το ποιο επίπεδο του κράτους θεωρούν οι φορείς ως πιο συνεργάσιμο ανέφεραν το τοπικό επίπεδο και το περιφερειακό. Το εθνικό και το

υπερεθνικό χαρακτηρίστηκε από τις υπηρεσίες του δείγματος μέτριο σε συνεργασία και ανύπαρκτο.

Στην ερώτηση αν θέτονται αιτήματα από το κράτος προς τους φορείς, ως επί το πλείστον οι υπηρεσίες απάντησαν ότι δεν έχουν αυτήν την περίοδο κάποιο αίτημα από το κράτος. Οι οργανώσεις που απάντησαν θετικά υποστήριξαν ότι τα αιτήματα του κράτους είναι κινητοποίηση εθελοντών για εμβολιασμούς, εκπαίδευση προσωπικού, παροχή υπηρεσιών, ομιλίες, θέσπιση κριτηρίων για την ύπαρξη προτεραιότητας μεταξύ των πολιτών ανάλογα με τις ανάγκες τους και υποστήριξη των δημοτικών διαμερισμάτων από τους συλλόγους.

Όσον αφορά το κατά πόσο πιστεύουν οι φορείς ότι μπορούν να επηρεάσουν τις αποφάσεις του κράτους οι περισσότερες υπηρεσίες ανέφεραν ότι μπορούν να επιδράσουν σε σημαντικό βαθμό με τη σύνταξη εκθέσεων και στατιστικών αποτελεσμάτων όπου μέσα από αυτές γίνονται φανερές οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι οργανώσεις αλλά και οι πολίτες. Τρεις ήταν οι υπηρεσίες που δήλωσαν ότι επηρεάζουν μέτρια τις αποφάσεις του κράτους, δύο υποστήριξαν πολύ και δύο καθόλου.

Μόνο τρεις από τους φορείς του δείγματος έχουν συνδεθεί με κάποιο κρατικό ή Ευρωπαϊκό πρόγραμμα. Ένας φορέας λαμβάνει χρηματοδότηση από Ευρωπαϊκά Προγράμματα και στη συνέχεια αναδιανέμει τους πόρους αυτούς σε δράσεις και προγράμματα για να καλυφθούν οι ανάγκες των πολιτών. Επίσης, μια οργάνωση συνεργάζεται με το πρόγραμμα «Βοήθεια στο σπίτι» καθώς έχει βοηθητικό ρόλο σε νοσηλευτικά και κοινωνικά θέματα. Ένας σύλλογος έχει λάβει τρόφιμα από κρατικό πρόγραμμα και τα προσφέρει σε ανθρώπους που έχουν ανάγκη. Άλλοι δύο φορείς έχουν ενημερωθεί για καινούρια Ευρωπαϊκά προγράμματα και επιθυμούν να λάβουν τη χρηματοδότηση και τα τρόφιμα που προσφέρουν αλλά δεν γνωρίζουν ακόμα ποιες είναι οι προϋποθέσεις και αν τελικά τις πληρούν. Οι μισοί φορείς ανέφεραν ότι είναι ικανοποιημένοι από την πληροφόρηση που λαμβάνουν από Κρατικά ή Ευρωπαϊκά προγράμματα. Ενημερώνονται μέσα από το διαδίκτυο, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, από το Δήμο, από την περιφέρεια, από συζητήσεις με συναδέλφους αλλά και απλούς πολίτες και έγγραφα που λαμβάνουν από προϊστάμενες αρχές.

Στην ερώτηση αν έχουν δώσει οι υπηρεσίες αποτελέσματα της δουλειάς τους στο κράτος, κάτω από ποιες συνθήκες, ποια ήταν τα αποτελέσματα και τι είδους προκλήσεις αντιμετώπισαν, οι οκτώ απάντησαν πως δεν έχουν παρουσιάσει αποτελέσματα στο κράτος και οι επτά οι οποίες υπάγονται στο δημόσιο

παρουσιάζουν στοιχεία όποτε τους έχει ζητηθεί, συνήθως μια φορά το χρόνο. Πραγματοποιούνται καταγραφές των δυσκολιών που αντιμετωπίζουν και στατιστικά στοιχεία που δείχνουν τα ποσοστά των ατόμων που καταφθάνουν στις υπηρεσίες. Επίσης, αναφέρουν τις δυσκολίες τους, ώστε να έχει μια εικόνα δουλειάς το κράτος και να συνταχθεί ένας νέος σχεδιασμός δράσεων ο οποίος θα ανταποκρίνεται περισσότερο στην επίλυση προβλημάτων. Συνήθως πραγματοποιούνται κάποιες αλλαγές, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα των υπηρεσιών τους και να διευρύνουν τις δράσεις τους.

Στην ερώτηση για το αν η οργάνωση έχει προκληθεί να συμμετέχει σε κάποιες διαδικασίες σχεδιασμού που αναπτύσσει το κράτος, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Περιφέρεια και κατά πόσο οι μηχανισμοί αυτοί είναι σημαντικοί, οι επτά απάντησαν πως δεν έχουν συμμετάσχει σε διαδικασίες σχεδιασμού και οι οκτώ απάντησαν πως έχουν συμμετάσχει από τους οποίους οι επτά είναι Φορείς και η μια Οργάνωση. Οι περισσότεροι έχουν συμμετάσχει σε σχεδιασμούς με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια όπου έχουν συνεργαστεί για τη δημιουργία νέων δράσεων και προγραμμάτων ή για κοινούς σκοπούς. Θεωρούν τους μηχανισμούς στήριξης που υπάρχουν ικανοποιητικούς διότι μέσα από αυτούς προκύπτουν σχεδιασμοί νέων δράσεων και προγραμμάτων, αλλά πολλές φορές δεν υλοποιούνται επειδή δεν επαρκούν οι πόροι. Οι πέντε από αυτούς θεωρούν τους μηχανισμούς ιδιαίτερα σημαντικούς διότι στηρίζουν οικονομικά τις ενέργειες που πραγματοποιούν οι υπηρεσίες, οι δύο υποστήριξαν πως δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν πλήρως στις ανάγκες που συνεχώς προκύπτουν και η τελευταία υποστήριξε πως είναι καλό που υπάρχουν, διότι πραγματοποιούνται συνεργασίες για την υλοποίηση κοινών σκοπών και στόχων.

5.12. ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΦΟΡΕΩΝ/ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΟΥΣ

Η σημαντικότερη δυσκολία που αντιμετωπίζουν οι φορείς/οργανώσεις του δείγματος είναι η έλλειψη πόρων και προσωπικού. Επίσης, υπάρχουν ελλείψεις σε τρόφιμα, είδη ένδυσης, φαρμάκων και αναλωσίμων. Υπάρχουν δυσκολίες από έλλειψη κρατικής υποστήριξης, από την αδιαφορία των ανθρώπων, τη μη συμμετοχή την ελλιπή ενημέρωση (σε ιατρικά θέματα ή και γενικά για τις παροχές κοινωνικών δομών) και τέλος η ζήτηση συγκεκριμένων υπηρεσιών (σύμφωνα με την περιοχή ή την ποιότητα).

Οι φορείς για να αντιμετωπίσουν αυτές τις δυσκολίες αναζητούν νέους πόρους κάνοντας συνεργασίες με ιδιώτες, ενορίες και άλλες οργανώσεις, συνδέονται με κρατικά και Ευρωπαϊκά Προγράμματα, διοργανώνουν εκδηλώσεις όπως παζάρια, δράσεις για ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των ανθρώπων. Συγκεκριμένα ένας από τους φορείς κοινωνικών παροχών προσπαθεί να βρίσκεται κοντά στους πολίτες ώστε να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, ενώ κάποιος άλλος οργανισμός ανέφερε πως διαθέτει κάποια ακίνητα τα οποία και θα μπορούσε να τα πουλήσει ώστε να πληρωθούν οι υπάλληλοι και δημιουργηθούν δράσεις. Σημαντικό είναι να πραγματοποιηθούν αλλαγές στο κράτος ώστε να προσληφθούν άτομα και να αυξηθεί η χρηματοδότηση ώστε να υπάρχει δυνατότητα να υλοποιηθούν δράσεις και να βοηθηθούν άνθρωποι που αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες.

5.13.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ/ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Στην ερώτηση που αφορά την κάλυψη των αναγκών των ανθρώπων από την ανάπτυξη δράσεων/προγραμμάτων των φορέων οι περισσότερες υπηρεσίες απάντησαν ότι δεν το καταφέρνουν πλήρως. Οι περισσότερες οργανώσεις ανέφεραν ότι οι ανάγκες των ατόμων είναι πολλές και αδυνατούν να τις καλύψουν λόγω έλλειψης πόρων, προσωπικού, χρηματοδότησης και μέσων. Όσες υπηρεσίες απάντησαν θετικά υποστήριξαν ότι καλύπτουν ένα μέρος των αναγκών των πολιτών όπως ρούχα, τρόφιμα, φάρμακα, ιατρικές εξετάσεις, μαθησιακή και ψυχολογική υποστήριξη.

Σχετικά με το τι θα μπορούσε να αλλάξει στο φορέα ή γενικότερα στην κοινωνική πολιτική του κράτους ώστε να ανταπεξέρχεται στις ανάγκες των μελών οι υπηρεσίες επισήμαναν πως είναι απαραίτητο να αυξηθεί η χρηματοδότηση και να ανασυγκροτηθεί το κράτος. Με αυτόν τον τρόπο ίσως να καταφέρει να ανταπεξέλθει περισσότερο στις αναδυόμενες ανάγκες είτε με ανάπτυξη σχεδιασμών που να ικανοποιεί καλύτερα τις απαιτήσεις που υπάρχουν, είτε με την εύρεση νέων πόρων, είτε με τον διορισμό ατόμων με εξειδικευμένες γνώσεις σε κέραιες θέσεις. Συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι πρέπει «να υπάρξουν ικανά άτομα, με γνώσεις ώστε να οδηγηθούμε σε ραγδαίες αλλαγές» είτε να εξασφαλιστεί μια σταθερή πηγή χρηματοδότησης ώστε να μπορέσουν να βασιστούν σε αυτή και να σχεδιάσουν μελλοντικές δράσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΣΥΖΗΤΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

6.1. ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

ΒΑΣΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ/Μ.Κ.Ο.

Σύμφωνα με το δείγμα της έρευνάς μας, από τους εκπροσώπους που ανέλαβαν να μας πληροφορήσουν για τις υπηρεσίες και τους φορείς οι εννιά ανήκουν στα Νομικά Πρόσωπα Δημόσιου Δικαίου (ΝΠΔΔ), από τις οποίες η μια ανήκει στην Εκκλησία και οι υπόλοιπες στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια. Οι τρεις είναι Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (ΝΠΙΔ) μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και τρεις σύλλογοι.

Παρ' όλο που η πλειοψηφία του δείγματός μας αποτελείται από δημόσιους φορείς, μέσα από τις συνεντεύξεις έγινε φανερό ότι ο ρόλος του εθελοντικού τομέα (τρίτος τομέας) είναι πολύ σημαντικός ιδιαίτερα στο διάστημα της οικονομικής κρίσης. Σύμφωνα με έρευνα του Salamon (1985, 1987 σε Steinberg 2006) έγινε φανερό πως το κράτος συνεργάζεται με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις και δεν υπάρχει ανταγωνισμός μεταξύ τους. Συγκεκριμένα το κράτος στηρίζει με χρηματοδοτήσεις του τις ΜΚΟ και βοηθά ένα μεγάλο κομμάτι χρηστών που απευθύνονται σε αυτές (Αδάμ & Παπαθεοδώρου, 2010).

Στην Ελλάδα οι περισσότερες κοινωνικές υπηρεσίες ανήκουν σε Μ.Κ.Ο. Τα τελευταία είκοσι χρόνια έχει αναπτυχθεί ιδιαίτερα ο κερδοσκοπικός τομέας (ιδιωτικός τομέας) καθοδηγούμενος από υπάρχουσες δημόσιες αρχές κάθε περιφέρειας. Οι κερδοσκοπικοί φορείς (βρεφικοί, παιδικοί σταθμοί, γηροκομία, ιδρύματα κλειστής περίθαλψης κ.α.) καλύπτουν τα έξοδά τους από τους χρήστες και επιπλέον δέχονται επιχορηγήσεις και από το ίδιο το κράτος. Ο εθελοντικός μη κερδοσκοπικός τομέας μαζί με τον δημόσιο δρουν σημαντικά μέσα σε μια κοινωνία και διαδραματίζουν τον πιο βασικό ρόλο διότι ευαισθητοποιούν και επηρεάζουν καθοριστικά την κοινή γνώμη στα συνεχώς αναδυόμενα κοινωνικά προβλήματα. Υπάρχει συνεργασία και αλληλοσυμπλήρωση μεταξύ των δύο στην παροχή υπηρεσιών. Οι τομείς που δραστηριοποιούνται οι μη κερδοσκοπικές μαζί με τις δημόσιες οργανώσεις είναι η πρόνοια, η εκπαίδευση, η υγεία, η δημιουργική απασχόληση, η ψυχική υγεία (Σταθόπουλος, 2012).

Οι εξυπηρετούμενοι των οργανώσεων αποτελούνται από ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Οι χρήστες είναι Έλληνες ή αλλοδαποί, που χρειάζονται είδη πρώτης ανάγκης δηλαδή, τρόφιμα, ρούχα, ιατροφαρμακευτική περίθαλψη ασφαλισμένων ατόμων και μη, πληρωμή λογαριασμών (ρεύματος και νερού). Επιπλέον, παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη και εκπαιδευτική διδασκαλία σε τμήματα ξένων γλωσσών και βασικών μαθημάτων.

Τα άτομα που απευθύνονται στις κοινωνικές δομές μπορεί να είναι ανήλικοι, έφηβοι, ενήλικες, άτομα τρίτης ηλικίας, άνδρες ή γυναίκες, άτομα με χαμηλό εισόδημα και οποιασδήποτε εθνικότητας. Οι δυσκολίες και οι ανάγκες τους μπορεί να προέρχονται από κοινωνικούς, οικονομικούς ή και ατομικούς λόγους. Αυτά έχουν ως αποτέλεσμα τα άτομα να μην έχουν την δυνατότητα να αντιμετωπίσουν με τις δικές τους ικανότητες τα προβλήματα που τους απασχολούν, είτε άμεσα, είτε έμμεσα. Οι πολίτες στους οποίους στρέφεται ο κοινωνικός λειτουργός, είναι άτομα, οικογένειες, διάφορες ομάδες και κοινότητες. Συνήθως τα μέλη που επιζητούν στήριξη, αντιμετωπίζουν κάποιου είδους οξεία κατάσταση κρίσης που σχετίζεται είτε με ασθένεια, ανεργία, ζουν κάτω από δύσκολες συνθήκες φτώχειας, έχουν βιώσει σοβαρές περιβαλλοντικές καταστροφές, ζουν σε υποβαθμισμένες περιοχές, αντιμετωπίζουν ψυχοπιεστικές καταστάσεις λόγω διαφόρων εξελικτικών γεγονότων ή έρχονται αντιμέτωποι με μια πολυπροβληματική κατάσταση αδυνατώντας να ανταπεξέλθουν (Καλλινικάκη,1998).

Όσον αφορά τη συμμετοχή των εξυπηρετούμενων στις οργανώσεις που επισκεφτήκαμε αναφέρθηκε ότι υπάρχει αύξηση της προσέλευσης λόγω οικονομικής κρίσης. Με τα οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι πολίτες απευθύνονται σε τυπικές και άτυπες κοινωνικές δομές, ώστε να ανταπεξέλθουν και να καλύψουν τις ανάγκες τους.

Με βάση πρόσφατα στοιχεία και καταγραφές της κοινωνικής πρόνοιας, προκύπτει πως υπάρχει μια αύξηση της προσέλευσης στις δημόσιες υπηρεσίες. Διαφαίνεται συγκεκριμένα πως από το έτος 2010-2013 παρουσιάζεται μια αύξηση στην ζήτηση των δημόσιων υπηρεσιών της τάξεως του 90% αλλά και των ατόμων που καταφθάνουν καθημερινά σε αυτές. Τα άτομα αυτά επιζητούν κυρίως υλική υποστήριξη και βοήθεια για εύρεση εργασίας. Παρουσιάζονται ιδιαίτερα αυξημένες οι ανάγκες για κάλυψη της σίτισης, και το χρηματικό ποσό για να καλυφθεί αυτή η ανάγκη κάθε μήνα είναι ιδιαίτερα αυξημένο (www.redcross.gr).

Σύμφωνα με τον Κυριακόπουλο, (2011) με την κρίση το 2010 παρουσιάστηκε αύξηση της προσέλευσης των εξυπηρετούμενων στο δημόσιο τομέα υγείας (διαφαίνεται και από καταγραφές του Εθνικού Συστήματος Υγείας (Ε.Σ.Υ)) κατά 30%, κάτι που ξεπέρασε την εικόνα του έτους 2009, ακόμη υπάρχει μείωση της ζήτησης στα εξωτερικά ιατρεία και εργαστήρια κατά 11% σύμφωνα με καταγραφές του 2011 (Υπουργείο Υγείας, 2011). Λόγω των οικονομικών δυσκολιών που προκλήθηκαν από την κρίση, υπάρχει μείωση της τάξεως του 25% στη χρήση των ιδιωτικών υπηρεσιών υγείας κυρίως στα ιδιωτικά μαιευτήρια, την οδοντιατρική περίθαλψη, τις χειρουργικές επεμβάσεις και τα ιδιωτικά ιατρεία. Το 2013, η εικόνα πάλι μεταβάλλεται και σύμφωνα με τη διευθύντρια του Πανεπιστημιακού Νοσοκομείου κ. Ηλία Λαμπίρη, λόγω της αύξησης της οικονομικής δυσπραγίας τα περιστατικά που απευθύνονται στα δημόσια νοσοκομεία για εισαγωγή, στα επείγοντα και τα εξωτερικά ιατρεία έχουν αυξηθεί σε διπλάσιο βαθμό. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα τα νοσοκομεία να φτάνουν σε πληρότητα το 130% και όσο αναφορά τα παθολογικά περιστατικά υπερβαίνει το 150% (Φυντανίδου, Τράτσα, 2013).

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ

Η χρηματοδότηση των φορέων του δείγματός μας προέρχεται περισσότερο από δωρεές και χορηγίες, στη συνέχεια από το κράτος, είτε μέσω των αρμόδιων υπουργείων, είτε από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια. Ακολουθούν οι εισφορές μελών των οργανώσεων και η συγκέντρωση χρημάτων με τη διοργάνωση εκδηλώσεων (παζάρια, συναυλίες κ.α.). Παρέχεται στήριξη από την Ευρωπαϊκή Ένωση σε διάφορους φορείς και οργανώσεις. Τέλος, λαμβάνουν χρηματοδότηση από συνεισφορές νοσοκομείων για την κάλυψη ιατρικών αναλωσίμων και εθελοντική εργασία ιατρών διάφορων ειδικοτήτων, είδη από super market και η εθελοντική προσφορά από εκπαιδευτικούς για διδασκαλία. Ανάλογα την παροχή υπηρεσιών που προσφέρει ο κάθε φορέας/οργάνωση προσπαθεί να εξασφαλίσει με τον αντίστοιχο τρόπο τις ανάγκες του. Εκτός από τη σταθερή χρηματοδότηση η εξωτερική βοήθεια που έχουν λάβει οι φορείς προέρχεται από τις ίδιες πηγές και από κάποιες νέες απολαβές, όπως το άνοιγμα τραπεζικών λογαριασμών από το εξωτερικό για την στήριξη των ευπαθών ομάδων στην Ελλάδα.

Στο δημόσιο τομέα όλοι οι φορείς και οι υπηρεσίες λαμβάνουν χρηματοδότηση από το κράτος, από ευρωπαϊκά προγράμματα, δωρεές, χορηγίες, εκδηλώσεις και τις εισφορές εθελοντών. Τα χρήματα με τα οποία το κράτος στηρίζει

τον δημόσιο τομέα εξασφαλίζονται μέσα από τον κρατικό προϋπολογισμό το οποίο έχει οριστεί από την ψήφιση του άρθρου 79 παρ. 1 του ΦΕΚ 84 Α'/2001 του Ελληνικού Συντάγματος. Σύμφωνα με τη συγκεκριμένη διάταξη η Βουλή ψηφίζει κάθε χρόνο τον ετήσιο προϋπολογισμό της που αφορά τα έσοδα και τα έξοδα του κράτους (www.et.gr).

Σε αντίθεση με τους φορείς του δημοσίου οι πόροι των Μ.Κ.Ο. σε μεγαλύτερο ποσοστό είναι από δωρεές, εισφορές μελών και εκδηλώσεις ενώ μικρότερο είναι το ποσοστό χρηματοδότησης που εξασφαλίζεται από το κράτος. Το αποτέλεσμα αυτό διαφαίνεται και σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (2005), όπου αναφέρει ότι η χρηματοδότηση των Μ.Κ.Ο. κατά κύριο λόγο οφείλεται σε ακίνητες περιουσίες, σε κληροδοτήματα, σε δωρεές και εράνους αλλά και από έσοδα που προκύπτουν από την παροχή υπηρεσιών. Βασικό είναι να αναφερθεί ότι τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα κοινωνικής προστασίας μέσα από τα ταμεία της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του κράτους αποτελούν το βασικό τομέα δραστηριότητας του εθελοντισμού.

Τα προγράμματα των Μ.Κ.Ο. που λαμβάνουν κρατική επιχορήγηση χρηματοδοτούνται από το Υπουργείο Υγείας. Αυτό έχει οριστεί μέσα από διατάξεις, οι οποίες και αποφασίστηκαν από το ίδιο το υπουργείο. Σύμφωνα με αυτές κάθε Μ.Κ.Ο. που λειτουργεί συνεχόμενα πάνω από δύο έτη, προσφέρει τις υπηρεσίες του σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού που βρίσκονται σε έκτακτη ανάγκη, απασχολεί στα προγράμματά που υλοποιεί έναν μεγάλο αριθμό εθελοντών και συνεργάζεται με άλλους Μ.Κ.Ο, τότε έχει το δικαίωμα χρηματοδότησης. Σημαντικό κριτήριο επίσης αποτελεί και η στρατηγική που ακολουθεί ο κάθε φορέας και ο τρόπος που επιλέγει να παρέμβει με στόχο την επίλυση αναγκών του ευπαθούς πληθυσμού (www.et.gr).

Σύμφωνα με την έρευνά μας όσον αφορά τη χρηματοδότηση των φορέων ενόψει της οικονομικής κρίσης αυτό που παρατηρήθηκε είναι πως έχει μειωθεί, με αποτέλεσμα να προκληθεί αδυναμία κάλυψης αναγκών σε αρκετούς τομείς (όπως αναλώσιμα, προμήθειες, εξοπλισμός, μείωση προσωπικού, προσφορές τροφίμων). Επίσης δημιουργείται παράλληλα ο φόβος για τη διακοπή προγραμμάτων, κατάργηση κοινωνικών δομών όπως παιδικοί σταθμοί, προγράμματα βοήθειας στο σπίτι κλ.π. και διακοπή παροχής υπηρεσιών. Από το δείγμα μας διαφαίνεται ότι σε περιόδους εορτών οι πολίτες της πόλης του Ηρακλείου ανταποκρίνονται περισσότερο στις εκκλήσεις για βοήθεια των υπηρεσιών, όπως επίσης και το διάστημα της έναρξης κάποιας νέας δράσης. Αυτό συμβαίνει, διότι υπάρχει σε αυτές τις περιόδους μεγαλύτερη ενημέρωση και διαφήμιση. Παρ' όλα όμως τα εμπόδια που

δημιουργούνται, τα μέλη που εργάζονται και δραστηριοποιούνται σε φορείς ψάχνουν συνεχώς για εύρεση νέων πόρων για την μεγαλύτερη κάλυψη των συνεχώς αναδυόμενων αναγκών.

Την περίοδο 2000-2006 η χρηματοδότηση για τη λειτουργία των δομών γίνονταν απευθείας από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ) με αποτέλεσμα να διασφαλίζεται το διαθέσιμο χρηματικό ποσό. Όμως αυτό άλλαξε και την προγραμματική περίοδο 2007-2013 σύμφωνα με τις αρχές της συνθήκης της Λισσαβόνας. Με αποτέλεσμα να μην υπάρχει εξασφαλισμένη χρηματοδότηση για τις κοινωνικές δομές, ούτε από εθνικούς πόρους, ούτε από την τοπική κοινωνία. (www.grafida.net)

Η μείωση στη χρηματοδότηση των φορέων έχει επιφέρει εμπόδια στην σωστή λειτουργία τους. Όμως παράλληλα παρατηρείται και η μείωση των ανθρωπίνων πόρων. Αυτό οδήγησε με τη σειρά του σε συγχωνεύσεις και σε έλλειψη των δυνατοτήτων των υπηρεσιών να ανταπεξέλθουν στην δύσκολη τωρινή κατάσταση (www.notospres.gr). Η κρίση σύμφωνα με έρευνες που γίνονται κατά περιόδους από ειδικούς, φαίνεται να βαθαίνει όλο και πιο πολύ με αποτέλεσμα όλοι οι φορείς να επηρεάζονται αρνητικά και τα προγράμματα κοινωνικής προστασίας του Δήμου να γίνονται λιγότερο αποδοτικά και αποτελεσματικά. Σε όλα αυτά βασικό ρόλο για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν οι φορείς στις ανάγκες τους, διαδραματίζουν τα προγράμματα υποστήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ε.Σ.Π.Α) (www.skle.gr).

ΣΚΟΠΟΙ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ

Ο σκοπός της κάθε οργάνωσης είναι διαφορετικός, διότι καλείται να καλύψει συγκεκριμένες ανάγκες των πολιτών μέσα σε μια κοινότητα. Οι φορείς που συμπεριλήφθηκαν στο δείγμα της έρευνας καλύπτουν καταρχήν τις πρώτες ανάγκες, όπως είναι η διατροφή, ένδυση και υπόδηση, την ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, την πληρωμή λογαριασμών, την ψυχολογική υποστήριξη, τη φροντιστηριακή υποστήριξη σε μαθητές, την πραγματοποίηση κοινωνικών ερευνών και προσπάθειες για την αντιμετώπιση της ανεργίας μέσα από διάφορα προγράμματα. Αυτές οι προσπάθειες και ενέργειες αφορούν τις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού που έχουν πληγεί κυρίως από την οικονομική κρίση την οποία και διανύει η χώρα αυτό το διάστημα.

Ο σκοπός και ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς και τα μέσα που χρησιμοποιούν. Κύριος στόχος όλων των φορέων είναι η προστασία του ατόμου και η στήριξή του με οποιονδήποτε τρόπο. Παρέχεται στα

άτομα ενημέρωση για τις υπηρεσίες τους, για τον τρόπο που μπορούν να χρησιμοποιήσουν την οργάνωση, νομική στήριξη για τη διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους και προωθείται η ύπαρξη ίσων ευκαιριών για όλους τους πολίτες. Επίσης, λαμβάνουν μέρος στη θεσμοθέτηση μέτρων για να προσφέρεται σε όλα τα μέλη οικονομική επάρκεια για να ανταπεξέλθουν στους μηχανισμούς της αγοράς. Επιπλέον, σημαντική είναι η εξάλειψη των προκαταλήψεων που δημιουργούνται λόγω των κοινωνικών ανισοτήτων και της διαφορετικότητας (Σταθόπουλος, 2012).

Η οικονομική κρίση έχει οδηγήσει μια μεγάλη μερίδα του πληθυσμού σε κατάσταση φτώχειας, ακόμα και εκείνους που συγκαταλέγονταν στην κατηγορία των «υγιών» οικονομικά ομάδων. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να απευθύνονται σε κοινωνικές δομές οι οποίες έχουν πιο σημαντικό και κέραιο ρόλο σε περιόδους κρίσης. Για το λόγο αυτό δημιουργήθηκε από το «Εθνικό Δίκτυο Άμεσης Κοινωνικής Παρέμβασης», η ανάπτυξη δικτύου άμεσης αντιμετώπισης της φτώχειας. Η Δημοτική Αρχή του Ηρακλείου Κρήτης συμμετέχει σε αυτό και κινητοποίησε τοπικούς, κοινωνικούς και παραγωγικούς φορείς για τη δημιουργία ενός κοινωνικού εταιρικού σχήματος με σκοπό την υλοποίηση του δικτύου. Αυτό πραγματοποιείται με την σύσταση ειδικών κοινωνικών δομών που υπάγονται στο σχέδιο κοινωνικής πολιτικής του Δήμου. Από τις κοινωνικές δομές παρέχεται υποστήριξη και ενημέρωση σε άτομα που αντιμετωπίζουν δυσκολίες επιβίωσης, έτσι ώστε να ενδυναμωθούν. Σκοπός του Δικτύου είναι η καταπολέμηση της φτώχειας μέσα από ενέργειες ψυχοκοινωνικής και υλικής υποστήριξης. Στόχοι του δικτύου είναι η ενδυνάμωση και η ένταξη των ατόμων που αντιμετωπίζουν προβλήματα στη διαβίωση. Ακόμα προτρέπει τους πολίτες της κοινωνίας να συμβάλλουν στην διαδικασία αντιμετώπισης της φτώχειας μέσω του εθελοντισμού και της προσφοράς (www.flashnews.gr).

Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα του δείγματος, όπως επίσης στοιχεία και καταγραφές που έχουν πραγματοποιηθεί έχει παρατηρηθεί ότι υπάρχει αποστέρηση από βασικά αγαθά και υπηρεσίες. Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της έχουν αποδυναμώσει την μεσαία κοινωνική τάξη με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζει σοβαρές οικονομικές και κοινωνικές δυσκολίες. Συγκεκριμένα από το 2008 με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης αυξήθηκε η ζήτηση για είδη διατροφής και στη συνέχεια για ιατρικές εξετάσεις, φάρμακα και πληρωμές λογαριασμών από άτομα τα οποία αδυνατούν να καλύψουν βασικές ανάγκες. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έχει η Εκκλησία

όπου στα συσσίτια των ενοριών έχει παρατηρηθεί ραγδαία αύξηση του πληθυσμού που απευθύνεται σε αυτές και το μεγαλύτερο ποσοστό που καταφθάνει είναι Έλληνες. Αυτό διαφαίνεται και από το δείγμα της έρευνάς μας, σύμφωνα με τις απαντήσεις των φορέων. Πολλοί αδυνατούν να ανταπεξέλθουν σε θέματα διαβίωσης όπως η θέρμανση, η καταβολή χρημάτων για λογαριασμούς ύδρευσης και ρεύματος. Ακόμη, μεγάλη θεωρείται και η μείωση στην αποπληρωμή δανείων. Το Ερευνητικό Πανεπιστημιακό Ινστιτούτο Ψυχικής Υγιεινής παρατήρησε ότι οι άνθρωποι που απευθύνονται σε γραμμές ψυχολογικής υποστήριξης για να αντιμετωπίσουν την κατάθλιψη που έχει προκληθεί λόγω της κρίσης και για να καλύψουν άμεσες και έμμεσες ανάγκες, κατά τις περιόδους του 2009-2010 έχουν αυξηθεί κατά ένα μεγάλο βαθμό (Μπουρίκος, 2013).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας έχουν υλοποιηθεί νέες δράσεις και προγράμματα λόγω της οικονομικής κρίσης στους δεκατρείς από τους φορείς του δείγματος. Οι δύο που δήλωσαν πως δεν έχουν δημιουργήσει νέα προγράμματα, στηρίζουν άτομα ευάλωτα σε έκτακτες περιπτώσεις. Συνολικά οι νέες δράσεις των φορέων είναι οι εξής:

- Σε είδη πρώτης ανάγκης όπως τροφή, έχει παρατηρηθεί αύξηση των συσσιτίων από την εκκλησία, παραχώρηση χώρου για την καλλιέργεια λαχανικών, σύσταση δομών και ενέργειες από άτυπες εθελοντικές δραστηριότητες για την προσφορά τροφίμων.
- Παρέχονται ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, δωρεάν εμβολιασμοί, οδοντιατρική κάλυψη σε παιδιά και προληπτική ιατρική σε ανασφάλιστους, ανέργους, αστέγους και σε άτομα που δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια. Επιπλέον, πραγματοποιούνται επισκέψεις σε μοναχικούς ασθενείς στα νοσοκομεία.
- Έχουν υλοποιηθεί δράσεις για την προσφορά ειδών ένδυσης και υπόδησης. Ορισμένες φορές δίδονται σε έκτακτες περιπτώσεις, διότι σε κάποιες οργανώσεις δεν είναι αυτός ο σκοπός των υπηρεσιών τους.
- Διεξάγονται δωρεάν μαθήματα (ξένων γλωσσών και βασικών μαθημάτων) σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- Δημιουργήθηκαν χώροι που φιλοξενούν άστεγους όπου τους παρέχεται διαμονή, πρωτοβάθμια φροντίδα υγείας, χώροι για να φροντίσουν την προσωπική τους υγιεινή, ψυχοκοινωνική υποστήριξη και ενημέρωση.

- Προγράμματα για εύρεση εργασίας και κατάρτισης.
- Πραγματοποιούνται από κοινωνικές δομές πληρωμές λογαριασμών σε άπορους και σε άτομα που δεν έχουν οικονομική δυνατότητα.

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι το κράτος και ο εθελοντισμός έχουν έναν κοινό σκοπό και αυτός είναι η ευαισθητοποίηση του πληθυσμού με απώτερο στόχο την εμπλοκή τους στη συνεχή δημιουργία νέων δράσεων, που σχετίζονται με την προσφορά τους στις αδύναμες ομάδες της κοινωνίας. Αυτό είναι κάτι το οποίο έχει πραγματοποιηθεί είδη ως ένα βαθμό. Συγκεκριμένα όσο αναφορά την κάλυψη σε είδη πρώτης ανάγκης όπως τροφή, έχουν υλοποιηθεί πολλές δράσεις από τις ενορίες με την αύξηση των συσσιτίων και από τους δήμους με τη δημιουργία των κοινωνικών παντοπωλείων. Επίσης, πολλοί είναι εκείνοι που επιλέγουν να δράσουν άτυπα για να βοηθήσουν τους συμπολίτες τους για παράδειγμα λιανοπωλητές και σύλλογοι, συγκεντρώνουν τρόφιμα σε κεντρικά σημεία των πόλεων για να γίνουν γνωστά στους ενδιαφερόμενους, ώστε να προσέλθουν για να παραλάβουν αυτά που χρειάζονται. Επιπλέον, έχει ξεκινήσει από πρωτοβουλίες εθελοντών και συλλόγων η ανάπτυξη των κινημάτων. Μια από τις πρωτοβουλίες που ανέλαβαν να υλοποιήσουν οι έμποροι για να φτάνουν φθηνότερα τα προϊόντα στα χέρια των καταναλωτών, ήταν η απευθείας σύνδεση με τους παραγωγούς, όπως για παράδειγμα «το κίνημα της πατάτας» και η διανομή τροφίμων μέσω συλλόγων τριτέκνων και πολυτέκνων (Μπουρίκος, 2013). Επίσης, πραγματοποιούνται εκδηλώσεις (συναυλίες, μουσικοθεατρικές παραστάσεις κ.α.) για την συγκέντρωση τροφίμων μακράς διάρκειας και φαρμάκων τα οποία δίδονται σε κοινωνικές δομές (κοινωνικά παντοπωλεία και ιατρεία). Για να εισέλθουν οι ενδιαφερόμενοι στο χώρο των συναυλιών - εκδηλώσεων είναι απαραίτητο το κάθε άτομο να προσκομίσει κάτι από τα προαναφερόμενα υλικά αγαθά (www.heraklion.gr).

Επιπλέον, έχουν δημιουργηθεί «Ανταλλακτικά Δίκτυα Οικονομίας» όπου έχουν τη δυνατότητα να ανταλλάσσουν προϊόντα χωρίς χρήματα μέσω του διαδικτύου ή την διοργάνωση παζαριών. Χρησιμοποιούν «εναλλακτικό νόμισμα» για τις συναλλαγές τους, έχει πρόσβαση κάθε πολίτης σε αυτά και μέσω αυτών ενισχύεται η αλληλοβοήθεια και η διεκδίκηση κοινωνικών δικαιωμάτων. Με την εκδήλωση της οικονομικής κρίσης τα «Ανταλλακτικά Δίκτυα Οικονομίας» έχουν αυξηθεί σε σημαντικό βαθμό σε σχέση με το παρελθόν (Μπουρίκος, 2013).

Όπως έχει ήδη αναφερθεί έχουν δημιουργηθεί «Κοινωνικά Φαρμακεία και Ιατρεία» όπου στο παρελθόν λειτουργούσαν άτυπα για την κάλυψη των μεταναστών, προσφύγων και ανέργων. Το διάστημα αυτό έχουν νομική μορφή Μ.Κ.Ο. και συνεργάζονται με την Τοπική Αυτοδιοίκηση και άλλες Μ.Κ.Ο. ώστε να διευρύνουν το έργο τους και να ανταπεξέρχονται στις νέες ανάγκες που έχουν προκύψει. Προσφέρουν ιατροφαρμακευτική κάλυψη σε ανασφάλιστους, ανέργους, αστέγους και σε άτομα που δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια. Παρέχουν δωρεάν φαρμακευτική κάλυψη και ιατρικές εξετάσεις, συνεργάζονται με φαρμακοβιομηχανίες, συλλόγους και εθελοντές (www.koinoniaher.gr)

Επίσης, έχουν ξεκινήσει να λειτουργούν «Κοινωνικά Φροντιστήρια» ώστε να προσφέρουν δωρεάν μαθησιακή υποστήριξη σε μαθητές όπου οι γονείς τους δεν διαθέτουν την οικονομική δυνατότητα να τα εγγράψουν σε ιδιωτικά φροντιστήρια. Οι εκπαιδευτικοί παραδίδουν εθελοντικά τα μαθήματα και για να ενταχθούν στα συγκεκριμένα τμήματα οι μαθητές θα πρέπει να πληρούν τις προϋποθέσεις οι οποίες, είναι το χαμηλό εισόδημα, η οικογενειακή κατάσταση, η ανεργία και προβλήματα υγείας (www.crete.gov.gr).

Τέλος, έχουν υλοποιηθεί δράσεις για την παραγωγή ειδών όπως λαχανικά με την δημιουργία «Δημοτικών Λαχανόκηπων» για την κάλυψη βασικών διατροφικών αναγκών. Είναι μια δράση που αναπτύχθηκε για την αντιμετώπιση της φτώχειας και έχουν διαμορφωθεί σε συγκεκριμένους χώρους (αγρούς) όπου είναι κατανεμημένα σε ίσα τμήματα. Οι πολίτες έχουν την δυνατότητα να καλλιεργήσουν αγροτικά προϊόντα και να διασφαλίσουν τα λαχανικά τους (www.heraklion.gr).

ΟΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΟΙ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Ανάλογα το είδος του Φορέα ή της Οργάνωσης είναι απαραίτητο και το επιστημονικό προσωπικό με τις κατάλληλες γνώσεις και δυνατότητες για τις ανάγκες του. Σύμφωνα με τις ομάδες του πληθυσμού στις οποίες απευθύνεται, χρειάζεται επαγγελματικό προσωπικό διαφορετικών ειδικοτήτων όπως κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, κοινωνιολόγοι, ιατρούς, νοσηλευτές, ψυχίατρους, ειδικούς παιδαγωγούς, εργοθεραπευτές, φυσικοθεραπευτές κ.λπ. (Σταθόπουλος, 2012) Το εξειδικευμένο προσωπικό των κοινωνικών οργανώσεων, σύμφωνα με το Ζαϊμάκη (2011), αποτελείται από κοινωνικούς λειτουργούς. Οι ίδιοι δρουν σύμφωνα με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης και βασίζονται σε γνώσεις και σε τεχνικές που ακολουθούν. Έχουν πίστη στις δυνατότητες των ανθρώπων να συνεργάζονται και

να δημιουργούν υγιή περιβάλλοντα, σέβονται τις αξίες του κάθε συστήματος που δρουν και αποδέχονται τις αρχές της πολυπολιτισμικότητας, του αλληλοσεβασμού και της αλληλοαναγνώρισης των διαφορών που χαρακτηρίζουν ένα πληθυσμό. Έχουν κυρίαρχο ρόλο στην αντιμετώπιση κοινωνικών δυσκολιών και παρέχουν ψυχοκοινωνική και οικονομική στήριξη σε ευάλωτες ομάδες. Πραγματοποιούν έρευνες και καταγραφές, έτσι ώστε να εντοπίσουν τα αίτια των προβλημάτων των ατόμων για να εφαρμόσουν τις κατάλληλες παρεμβάσεις. Σημαντική θεωρείται η ένταξη των ανθρώπων στο κοινωνικό σύνολο και η ενίσχυση των δυνατοτήτων τους με απώτερο στόχο να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις δυσκολίες της κοινωνίας.

Σημαντική θεωρείται η παρουσία του διοικητικού προσωπικού που οφείλει να είναι ενημερωμένο για το σκοπό και τον τρόπο προσέγγισης των ατόμων που απευθύνονται στην υπηρεσία. Συμβάλλει στη συνεργασία του προσωπικού και στην άρτια λειτουργία της οργάνωσης. Οι υπάλληλοι της γραμματειακής υποστήριξης είναι αναγκαίο να διαθέτουν δεξιότητες επικοινωνίας, να σέβονται τα προσωπικά στοιχεία των εξυπηρετούμενων και να τους ενημερώνουν. Το βοηθητικό προσωπικό συμβάλλει στη σωστή λειτουργία των οργανώσεων, χαρακτηρίζεται σημαντική η βοήθειά του στο επιστημονικό προσωπικό, διότι από τη συναναστροφή του με τους εξυπηρετούμενους έχει την δυνατότητα να του μεταφέρει χρήσιμες πληροφορίες. Ανάλογα το είδος των κοινωνικών υπηρεσιών και τη δράση τους, απασχολούν εθελοντές για να συμβάλουν στην κάλυψη αναγκών. Λειτουργούν σε συνεργασία με το εξειδικευμένο προσωπικό συμπληρώνοντας το έργο τους. Στο διάστημα που διανύουμε έχει παρατηρηθεί σημαντική αύξηση των εθελοντών. Επίσης, συμβάλλουν στη διοργάνωση και στήριξη εκδηλώσεων όπως παζάρια και εράνους για την εύρεση οικονομικών πόρων. Επιπλέον, η οργάνωση που απασχολεί εθελοντές (εξειδικευμένους και μη) μειώνει το κόστος για τις παρεχόμενες υπηρεσίες της. Παρ' όλα αυτά το επιστημονικό προσωπικό των οργανώσεων έχει την υποχρέωση να τους εκπαιδεύει ως προς τις αρχές και τον τρόπο λειτουργίας τους, ώστε να προστατευθούν οι εξυπηρετούμενοι. Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι οι εύπορες οικογένειες συνήθως δεν συμμετέχουν σε οργανώσεις και ότι το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχεται από τη μεσαία κοινωνική τάξη (Σταθόπουλος, 2012).

Οι άνθρωποι της κοινότητας σύμφωνα με το δείγμα της έρευνας δεν εμπλέκονται ενεργά στις δραστηριότητες των φορέων, διότι όπως ανέφεραν οι φορείς/οργανώσεις ίσως δεν ενδιαφέρονται όλοι να βοηθήσουν ή δεν είναι ενημερωμένοι για τα προγράμματα και τις υπηρεσίες που υπάρχουν. Επίσης,

ορισμένες οργανώσεις χρειάζονται εξειδικευμένο προσωπικό και δεν διαθέτουν όλοι τις κατάλληλες γνώσεις. Σε αυτούς που έχουν ενεργή συμμετοχή, οι πολίτες διαθέτουν εξειδικευμένες γνώσεις αλλά και πλήθος εθελοντών, όπου προσφέρουν σε διάφορες δραστηριότητες ανάλογα με το είδος του φορέα, όπως για παράδειγμα στους περισσότερους αναλαμβάνουν την οργάνωση και υλοποίηση εκδηλώσεων, ενώ σε άλλους εξειδικευμένοι ιατροί και νοσηλευτικό προσωπικό διεξάγουν ιατρικές εξετάσεις και χορηγούν φαρμακευτικές αγωγές.

Είναι σημαντική η εμπλοκή και η ενδυνάμωση των πολιτών διότι με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η ποιότητα των υπηρεσιών και ο σεβασμός στην προσωπικότητα των ενδιαφερόμενων. Οι τυπικές και άτυπες κοινωνικές δομές είναι αναγκαίο να προσεγγίζουν τους πολίτες, να λαμβάνουν υπόψη τις γνώμες τους κατά την διάρκεια των σχεδιασμών, και να συμμετάσχουν στην αξιολόγηση των υπηρεσιών. Οι άτυπες εθελοντικές ομάδες χρησιμοποιούν διάφορους τρόπους, με σκοπό να αυξήσουν την συμμετοχή των πολιτών και να λαμβάνουν αποφάσεις προς όφελος τους (Μπουρίκος, 2013)

Στους φορείς/οργανώσεις συνήθως οι εργαζόμενοι και τα ενεργά μέλη είναι πρόθυμοι να βοηθήσουν και έχουν το δικαίωμα να διακόψουν την εργασία τους όποτε το θελήσουν ή προκύψει κάποια δυσκολία. Οι άνθρωποι δείχνουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τους συνάνθρωπους τους, ειδικά το διάστημα αυτό που έχουν προκύψει νέες ανάγκες λόγω οικονομικής κρίσης. Οι φορείς/οργανώσεις επιθυμούν την σταθερότητα των μελών χωρίς να την επιβάλλουν, θεωρούν ότι είναι σημαντικό να υπάρχει γνώση για τις εξελίξεις και τη λειτουργία των υπηρεσιών, στοχεύουν στην ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης με τους ανθρώπους που απευθύνονται σε αυτές χωρίς να υπάρχει καταπίεση στις αποφάσεις τους. Η μόνη απαίτησή τους είναι η στήριξη και η βοήθεια. Οι περισσότερες υπηρεσίες ανέφεραν ότι τα μέλη τους συμμετέχουν και σε άλλες οργανώσεις. Σύμφωνα με την επαγγελματική τους εμπειρία υποστήριξαν ότι συνήθως οι άνθρωποι είναι μέλη σε μια μόνο οργάνωση διότι δεν διαθέτουν τον απαραίτητο χρόνο να απασχοληθούν ενεργά με παραπάνω, ειδικά αν κατέχουν υπεύθυνες θέσεις. Επίσης, αναφέρθηκε ότι είναι καλύτερο να δίνουν όλη την προσοχή και το ενδιαφέρον τους σε μια μόνο οργάνωση και να προσφέρουν ότι μπορούν.

Σημαντικό είναι να παρουσιάσουμε τα στοιχεία της πανελλαδικής έρευνας κοινής γνώμης που παρουσίασε το [HumanGrid \(2013\)](#), η οποία αποτέλεσε μια πρωτοβουλία του [TEDxAthens](#) για τη συστηματική καταγραφή και δικτύωση των

εθελοντικών οργανώσεων και συλλογικών δράσεων αλληλεγγύης που δραστηριοποιούνται στη χώρα μας. Οι εθελοντές που συμμετάσχουν σε σταθερή βάση στην υλοποίηση δράσεων αγγίζουν σε ποσοστό το 5% της συγκεκριμένης μερίδας ατόμων. Το 3% του πληθυσμού είναι μέλος κάποιας εθελοντικής ομάδας και το 7% δεν συμμετάσχει για μεγάλο χρονικό διάστημα σε εθελοντικές πρωτοβουλίες. Το υπόλοιπο 85% των πολιτών δεν είχε και συνεχίζει να μην έχει εθελοντική εμπλοκή. Το 34% του πληθυσμού διαφαίνεται πως έχει τη διάθεση για εθελοντική δράση κάποια στιγμή στο μέλλον. Έντονη αύξηση εθελοντικής δράσης παρατηρείται στην παροχή ειδών σε απόρους, ανασφάλιστους, δράσεις για την υγεία, την υπεράσπιση των δικαιωμάτων ευάλωτων ομάδων κ.α. Αυτό συμβαίνει διότι η κρίση φέρνει στο προσκήνιο συνεχώς νέες αλλαγές όσον αφορά τις ανάγκες και ο εθελοντισμός προσαρμόζεται σύμφωνα με αυτές. Οι εθελοντικές δράσεις είναι σταθερές κυρίως όταν έχουν να κάνουν με αστικές παρεμβάσεις. Στην προσπάθεια αξιολόγησης του εθελοντισμού με κριτήριο το κατά πόσο είναι θετικός στους τομείς που αντιπροσωπεύει ανέκυψαν τα παρακάτω αποτελέσματα: ο εθελοντισμός σαν έννοια αξιολογήθηκε θετικά κατά 83%, «οι δράσεις αλληλεγγύης σε ποσοστό 71%, η αλληλέγγυα οικονομία σε ποσοστό 65%, το αλληλέγγυο εμπόριο σε ποσοστό 60%, οι μη κυβερνητικές οργανώσεις σε ποσοστό 50% και ο ακτιβισμός σε ποσοστό 46%» (www.skai.gr).

Σε ολόκληρη την Ευρώπη η κινητοποίηση του οικογενειακού και του κοινωνικού περιβάλλοντος (άτυπα δίκτυα) αυξάνεται όταν οι δυσκολίες γίνονται όλο και περισσότερες. Στην Ελλάδα λοιπόν, σε καταστάσεις κρίσεων η κοινωνική αλληλεγγύη γίνεται εντονότερη όταν υπάρχει αύξηση των δυσκολιών και μέσα από στατιστικά στοιχεία (Ευρωπαϊκή έρευνα πάνελ SHARE 50+ in Europe) διαφαίνεται ότι η άτυπη φροντίδα είναι εκείνη που πολλές φορές καλύπτει τα κενά των τυπικών φορέων (Λυμπεράκη & Τήνιος, 2012).

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (2012) κάθε εργασία που προσφέρουν τα μέλη μιας οργάνωσης διαθέτει τους ανάλογους κανόνες, νόμους και κριτήρια τα οποία είναι απαραίτητα για την υλοποίηση των δράσεων. Οι απασχολούμενοι είναι προτιμότερο να λαμβάνουν υπόψη τους, το είδος και την χρονική διάρκεια των προγραμμάτων, ώστε να συμμετάσχουν σε όλη τη διαδικασία. Όπως αναφέρθηκε έχει παρατηρηθεί αύξηση του εθελοντισμού σε όλες τις δομές κοινωνικής πρόνοιας. Αυτό ίσως οφείλεται στο γεγονός ότι τα άτομα διαθέτουν περισσότερο ελεύθερο χρόνο εφόσον εργάζονται λιγότερο (ανεργία). Οι υπηρεσίες προβάλλουν από τα Μέσα

Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.) τις δράσεις τους και ενημερώνουν τους πολίτες για τις ανάγκες που προκύπτουν και τους ευαισθητοποιούν έτσι ώστε να προσφέρουν εθελοντική εργασία. Με αυτόν τον τρόπο διατηρούν και το ενδιαφέρον των ήδη απασχολούμενων μελών ώστε να συνεχίσουν, τονίζοντας τη σημαντικότητα της προσφοράς τους.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΗΓΕΣΙΑΣ

Από τα αποτελέσματα της έρευνας διαφαίνεται ότι η ηγεσία των υπηρεσιών είναι σταθερή, υπάρχει ανομοιογένεια, διαθέτουν τις κατάλληλες γνώσεις και ικανότητες. Επιπλέον, η συμμετοχή της ηγεσίας μέσα και έξω από την οργάνωση για τη λήψη αποφάσεων χαρακτηρίστηκε πολύ καλή. Οι σχέσεις της ηγεσίας τόσο με το προσωπικό όσο και με τα άτομα της κοινότητας ανέρχονται σε ένα ικανοποιητικό επίπεδο και υπάρχει συνεννόηση, κατανόηση και συνεργασία για τις αποφάσεις που λαμβάνονται από κοινού, έτσι ώστε να καταφέρουν να λύσουν τα προβλήματα και τις ανάγκες που προκύπτουν.

Οι ηγέτες των οργανώσεων οφείλουν να κατέχουν πολλών ειδών δεξιότητες που σχετίζονται με τη γνώση, την πληροφορία, τη λήψη αποφάσεων, το σχεδιασμό δράσεων, την καθοδήγηση, τον έλεγχο της διαδικασίας για την επίτευξη των στόχων, την εμπειρία και την προθυμία που διαθέτουν για το έργο που έχουν κλιθεί να υπηρετήσουν σε διάφορους τομείς υπηρεσιών. Ο όρος διοίκηση σχετίζεται με την οργάνωση και την κατεύθυνση της ανθρώπινης δραστηριότητας, οι ενέργειες που ακολουθούνται έχουν σαν σκοπό ένα αποδοτικότερο αποτέλεσμα στο έργο ενός φορέα. Στηρίζεται κυρίως στην ανθρώπινη δραστηριότητα η οποία και είναι σημαντική για όλες τις δράσεις που πραγματοποιούνται και απευθύνονται κυρίως στην κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών. Σε κάθε οργάνωση η διοίκηση διαφέρει και ανάλογα με τον τομέα και της υπηρεσίες της, είναι απαραίτητο να υπάρχουν διαφορετικές επιστημονικές ειδικότητες που να κατέχουν ηγετικές θέσεις (ψυχίατροι, ψυχολόγοι, κοινωνικοί λειτουργοί νοσηλευτές). Με αυτόν τον τρόπο παρέχονται στους εξυπηρετούμενους πιο σφαιρικές και πολυδιάστατες υπηρεσίες. Τα διοικητικά στελέχη πριν προχωρήσουν στην λήψη αποφάσεων πρέπει να ερευνήσουν με σκοπό να κατανοήσουν το πεδίο δράσης (Καλλινικάκη, 1998).

Σε όλες τις οργανώσεις όταν παρουσιάζονται νέα δεδομένα πραγματοποιούνται αλλαγές είτε λιγότερες είτε περισσότερες, οι οποίες επηρεάζουν τον τρόπο λειτουργίας, την παροχή υπηρεσιών, την ασφάλεια του προσωπικού και το

μέλλον του κάθε φορέα. Στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών είναι συνηθισμένο το φαινόμενο να γίνονται νομοθετικές αλλαγές στην παροχή υπηρεσιών, μείωση χρηματοδότησης και μετατροπή της κυβερνητικής πολιτικής, με σημαντικές επιπτώσεις στην οργάνωση και τη λειτουργία τους. Οι ηγέτες βρίσκονται αντιμέτωποι με τη διαχείριση δύο ειδών αλλαγών. Η πρώτη κατηγορία σχετίζεται με αλλαγές που έχουν σαν στόχο την αντιμετώπιση προβλημάτων, συγκρούσεων, πιθανών ευκαιριών και απειλών για την οργάνωση που ίσως προκύψουν στο μέλλον. Η δεύτερη κατηγορία αλλαγών είναι εκείνες που ο ηγέτης έχει τη δυνατότητα να προβλέπει τις δυσκολίες που θα αντιμετωπίσει η οργάνωση και για να καταφέρει να τις αποφύγει προγραμματίζοντας συγκεκριμένο μελλοντικό σχέδιο δράσης. Ο ηγέτης παίζει σημαντικό ρόλο στη δημιουργία και στην ανάπτυξη ενός θετικού κλίματος συνεργασίας μεταξύ αυτού και του υπόλοιπου υποστηρικτικού προσωπικού. Για την εύρυθμη λειτουργία της οργάνωσης είναι σημαντικό να υπάρχουν ξεκάθαρες δραστηριότητες και ευθύνες που κατέχει το κάθε μέλος για την λήψη διαφορετικών αποφάσεων. Επίσης, στις ικανότητες του ηγέτη περιλαμβάνεται η διαφάνεια και οι δίκαιες αποφάσεις που καλείται να πάρει και πρέπει να γίνονται κατανοητές από όλο το προσωπικό (Σταθόπουλος, 2012).

ΠΛΗΘΥΣΜΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Σύμφωνα με το δείγμα μας, τα άτομα που συμμετέχουν στις οργανώσεις είτε σαν επιστημονικό προσωπικό (κοινωνικοί λειτουργοί, ψυχολόγοι, φυσικοθεραπεύτριες, ιατροί, νοσηλεύτριες, καθηγήτριες κλπ.), είτε σαν εθελοντές (με ή χωρίς κάποια εξειδίκευση), το μεγαλύτερο ποσοστό τους είναι γυναίκες. Στη συνέχεια ακολουθούν και οι νέες ηλικίες που συμμετέχουν στις οργανώσεις είτε σε θέσεις εξειδίκευσης μέσα στο φορέα, είτε σαν εθελοντές. Οι μετανάστες όπως μας ανέφεραν τα μέλη κάποιων οργανώσεων είναι εκείνοι που δεν συμμετέχουν σε εθελοντικές ενέργειες και δράσεις φορέων, μόνο δύο από τους φορείς μας ανέφεραν την δράση ελάχιστων μεταναστών εθελοντών.

Σύμφωνα με έρευνες που πραγματοποιήθηκαν για τη Γενική γραμματεία νέας γενιάς της Ελλάδος, έχει αναφερθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού δεν εμπλέκονται στον χώρο του εθελοντισμού. Συγκεκριμένα η έρευνα αυτή έγινε από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία (της Ελλάδος) (αποτελέσε μέρος της έρευνας European Union- Statistics on Income and Living Conditions, 2006) και σχετίζονταν

με την «Κοινωνική ενσωμάτωση και συμμετοχή σε κοινωνικές δραστηριότητες» (Γενική γραμματεία νέας γενιάς, Ελληνική δημοκρατία, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012).

Σε ορισμένες χώρες της Ευρώπης, η συμμετοχή των ανδρών και των γυναικών στην εθελοντική εργασία είναι είτε ίση, είτε υπερισχύουν οι άνδρες εθελοντές, είτε οι γυναίκες. Αυτό κρίνεται κυρίως και από το είδος της εθελοντικής δράσης που εμπλέκονται. Οι άνδρες και οι νέοι συνήθως, είναι εκείνοι που ασχολούνται εθελοντικά με τον χώρο του αθλητισμού. Όμως μέσα από έρευνες φαίνεται πως το μεγαλύτερο ποσοστό των νέων απέχει από την εθελοντική συμμετοχή σε ποσοστό 59,4%, από αυτούς που συμμετάσχουν οι θετικές απαντήσεις αγγίζουν το 19,8% κυρίως στο χώρο των αθλητικών ενεργειών, σε ποσοστό 11,2% σε πολιτιστικές δράσεις - συλλόγους και σε ποσοστό 9,1% σε μαθητικές/φοιτητικές παρατάξεις. Σε αυτές τις χώρες επίσης φαίνεται πως οι άνδρες είναι εκείνοι που συμμετέχουν σε μεγαλύτερο βαθμό από τις γυναίκες, αλλά αυτό είναι κάτι που εξηγείται. Οι περισσότερες χώρες ασχολούνται ιδιαίτερα με τον εθελοντισμό στον αθλητικό χώρο και οι άνδρες εκεί υπερισχύουν διότι έχουν την τάση προς αυτό τον τομέα περισσότερο από τις γυναίκες. Επιπλέον, έχει πραγματοποιηθεί διερεύνηση σχετικά με το γενικό βαθμό συμμετοχής των πολιτών σε εθελοντικές δράσεις. Το αποτέλεσμα της μελέτης ανέφερε ότι οι περισσότεροι εθελοντές σε άτυπες δράσεις που συμμετέχουν σε ελάχιστη έως μέγιστη συχνότητα είναι ηλικίας 25 – 49 ετών σε ποσοστό 20,3%, ενώ είναι λιγότεροι οι συμμετέχοντες ηλικίας 16 – 24 ετών, ενώ οι γυναίκες παρατηρήθηκε ότι συμμετείχαν σε υψηλότερο ποσοστό σε σχέση με τους άνδρες (Γενική γραμματεία νέας γενιάς, Ελληνική δημοκρατία, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012).

Στον ελλαδικό χώρο τα ποσοστά των νέων σε ηλικία, εθελοντών είναι χαμηλά (4,7%) ενώ το 9,9% είναι εκείνη η μερίδα που δεν επιθυμεί να δραστηριοποιηθεί καθόλου σε αυτόν τον χώρο. Παρ' όλα αυτά αισιόδοξο παρουσιάζεται το γεγονός ότι η μεγαλύτερη πλειοψηφία των νέων επιθυμούν να εμπλακούν με τον τομέα του εθελοντισμού. Επίσης διαπιστώθηκε πως αρκετοί είναι εκείνοι που παρουσιάζουν δυσπιστία απέναντι στην κοινωνική συμμετοχή (Γενική γραμματεία νέας γενιάς, Ελληνική δημοκρατία, Ευρωπαϊκή Ένωση, 2012).

Σύμφωνα με έρευνα της ΕΣΥΕ (2008) υπάρχει μια αύξηση συμμετοχής σε άτυπες κοινωνικές δραστηριότητες (18,9%). Συγκεκριμένα συμμετάσχουν αυτοί που ανήκουν στα χαμηλά οικονομικά στρώματα οι οποίοι αγγίζουν το 14,7% και οι υπόλοιπες μερίδες του πληθυσμού αγγίζουν το 20%. Στις τυπικές κοινωνικές

οργανώσεις το ποσοστό συμμετοχής είναι διπλάσιο και σε αυτό συμβάλουν τα κόμματα και οι συνδικαλιστικοί φορείς. Παρ' όλα αυτά όμως υπάρχει μια έντονη τάση στήριξης της άτυπης εθελοντικής δράσης. Παρατηρείται τα τελευταία χρόνια ότι ο εθελοντικός τομέας στηρίζεται από περισσότερες εταιρείες, από συγχρηματοδοτούμενα Ευρωπαϊκά Προγράμματα, από ιδιώτες και χορηγίες, επιπλέον υποστηρίζεται από μεγάλη νομοθετική κάλυψη με την ένταξη σε δημόσια κοινωνικά προγράμματα. Είναι σημαντικό στις άτυπες και τυπικές κοινωνικές δομές να συμμετάσχουν και να δραστηριοποιούνται πολλά μέλη έχοντας και την ανάλογη στήριξη, ενθάρρυνση και ενδυνάμωση από τους ίδιους τους φορείς. Σε κάποιες περιπτώσεις αυτό δεν συμβαίνει και έχει σαν αποτέλεσμα να αποθαρρύνονται και τα παραιτούνται οι εθελοντές από τέτοιου είδους ενέργειες. Παρ' όλα αυτά υπάρχουν πρωτοβουλίες από άτυπους εθελοντικούς φορείς και οργανώσεις που προσπαθούν να καλύψουν αυτό το κριτήριο (Μπουρίκος, 2013).

Όσο αναφορά τα άτομα που αποκλείονται από την απολαβή των υπηρεσιών των οργανώσεων είναι εκείνοι που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις που θέτει ο κάθε φορέας. Συνήθως τα κριτήρια είναι το μεγάλο εισόδημα, η ύπαρξη ασφαλιστικής κάλυψης και μη, η υπηκοότητα και η ηλικία (ενήλικες). Επίσης, σημαντικό κριτήριο αποτελεί και η σειρά προτεραιότητας η οποία προκύπτει με την ιεράρχηση των αναγκών.

Οι παρεχόμενες κοινωνικές υπηρεσίες είναι αναγκαίο να στηρίζουν τις ανάγκες όλου του πληθυσμού ανεξαιρέτως. Το φαινόμενο του να δημιουργούνται εθελοντικές κοινωνικές πρωτοβουλίες με ρατσιστικό περιεχόμενο είναι αρκετά συχνό στις μέρες μας. Σκοπός των συγκεκριμένων ομάδων είναι να παραγκωνίσουν συγκεκριμένες ομάδες ατόμων χρησιμοποιώντας ως κριτήρια το φύλο, τη θρησκεία, την εθνικότητα, τη γλώσσα κ.α. (Μπουρίκος, 2013). Σύμφωνα με το ελληνικό Σύνταγμα στις δημόσιες κοινωνικές υπηρεσίες υγείας και πρόνοιας έχουν τα ίδια δικαιώματα όλοι οι «πολίτες» που ζουν στη χώρα. Η λέξη πολίτες δεν περικλείει μέσα μόνο τον ντόπιο πληθυσμό αλλά όλες τις πληθυσμιακές ομάδες με νόμιμη διαμονή και ως ένα βαθμό και αυτοί χωρίς νόμιμη διαμονή που κατοικούν στο ίδιο κοινωνικό πλαίσιο και αποτελούν κομμάτι του κοινωνικού συνόλου (Καϊδατζής, 2010).

ΤΟ ΠΡΟΦΙΛ ΚΑΙ ΤΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Οι οργανώσεις θεωρούν πως τα πιο δυνατά σημεία που διαθέτουν είναι κυρίως οι εθελοντές και το επιστημονικό προσωπικό, τα οποία είναι αυτά που προσφέρουν προς όφελος της ευρύτερης κοινότητας. Σαν δευτερεύον ανέφεραν τον εξοπλισμό και τις υποδομές τους και αυτό, διότι δεν καλύπτονται, πλήρως οι ανάγκες τους από αυτά που διαθέτουν. Επίσης, στο άγνυχο δυναμικό οι περισσότεροι φορείς κατατάσσουν τα τρόφιμα, τα είδη ένδυσης, τον εξοπλισμό και τα προγράμματα στήριξης.

Όταν δημιουργείται η ανάγκη για την εμπλοκή των πολιτών στην αντιμετώπιση κάποιων δυσκολιών που προκύπτουν λόγω της μη συμμετοχής τους, προσπαθούν να τις ξεπεράσουν με την εύρεση νέων τρόπων ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινωνίας για το είδος των προβλημάτων. Αυτό έχει σαν στόχο την αύξηση της συμμετοχής των πολιτών σε δράσεις, των πόρων και των εσόδων των φορέων. Σημαντικό να αναφερθεί είναι πως πολλές υπηρεσίες στοχεύουν στην πρόληψη των συγκρούσεων που συνεχώς γίνονται ορατές. Οι ικανότητες των οργανώσεων του δείγματός μας σχετίζονται με την παροχή εξειδικευμένων προγραμμάτων και γνώσεων (το ανάλογο επιστημονικό προσωπικό, για παράδειγμα σε ιατρικές εξετάσεις, σε διδασκαλία μαθητών, ψυχολογική υποστήριξη κ.α.) για την κάλυψη των πολύπλοκων αναγκών. Επιπλέον, δίνουν βαρύτητα στο σχεδιασμό μελλοντικών δράσεων και ενεργειών και σημαντικό ρόλο σε αυτό είναι και η εμπειρία που διαθέτει ο κάθε φορέας (όπως τη διαχείριση οικονομικών αναφορών) από την συμμετοχή του σε ανάλογες ενέργειες. Επίσης, όταν επιθυμούν να αντιμετωπίσουν θέματα που σχετίζονται με την εποπτεία και την συμβουλευτική των φορέων επιλέγουν την πραγματοποίηση συζητήσεων με την διεπιστημονική ομάδα των υπηρεσιών τους.

Η κουλτούρα των οργανισμών σχετίζεται με τις παραδόσεις, τις συνήθειες και τους τρόπους λειτουργίας με τους οποίους αντιμετωπίζουν τα συνεχώς αναδυόμενα προβλήματα. Η κουλτούρα είναι εκείνη που θέτει όρους σχετικά με το τι είναι σωστό και τι λάθος, τι είναι δίκαιο και τι άδικο. Οι οργανώσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες σε αυτή που έχουν δυνατή κουλτούρα και υπάρχει ισχυρή δέσμευση του προσωπικού και έντονη ταύτιση με τους σκοπούς της οργάνωσης. Η δεύτερη κατηγορία είναι οι οργανώσεις που έχουν αδύνατη οργανωσιακή κουλτούρα και το προσωπικό δεν ταυτίζεται με τους σκοπούς της οργάνωσης (Σταθόπουλος, 2012).

Στα μέλη πρέπει να γίνονται ξεκάθαρες οι αξίες και οι κανόνες του κάθε οργανισμού έτσι ώστε να είναι περισσότερο αποδοτικοί στη λειτουργία τους. Τα ποικίλα τμήματα του κάθε οργανισμού πρέπει να ακολουθούν κοινή στρατηγική και πρέπει να έχουν κοινή γνώμη για το τι είναι σημαντικό και τι ασήμαντο για τον οργανισμό. Η οργανωσιακή κουλτούρα πρέπει να ανταποκρίνεται σε όλες τις συνθήκες που προκύπτουν κατά περιόδους και να προσαρμόζεται ανάλογα με τις αλλαγές (Σταθόπουλος, 2012).

ΔΙΚΤΥΩΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Από τα αποτελέσματα της έρευνάς μας διαφαίνεται πως όλοι οι φορείς και οργανώσεις αναγκάζονται αναπτύσσουν συνεργασίες ώστε να καλύψουν τις διευρυμένες και πολύμορφες κοινωνικές ανάγκες. Συγκεκριμένα στην πόλη του Ηρακλείου αναπτύσσονται συνεργασίες σε μεγάλο βαθμό με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, στην συνέχεια με φορείς υγείας (νοσοκομεία), με αλυσίδες super market, με την εκκλησία, με την περιφέρεια, με οργανισμούς, συλλόγους – σωματεία, με τις φυλακές και με το στρατό. Η γενική εικόνα που επικρατεί μεταξύ των συνεργασιών που αναπτύσσονται κυμαίνονται σε αρκετά καλό επίπεδο.

Επίσης, έχουν διευρύνει τις συνεργασίες τους και εκτός κοινότητας ή γειτονιάς και σε κάποιες περιπτώσεις εκτός χώρας, ειδικά λόγω της οικονομικής κρίσης οι δυσκολίες είναι περισσότερες και περίπλοκες έτσι παρέχουν στα άτομα καλύτερες και αποτελεσματικότερες παρεμβάσεις. Οι περισσότεροι συνεργάζονται με άλλες περιφέρειες ή δήμους, με νοσοκομεία και γενικά με άλλες κοινωνικές δομές από την Κρήτη και όλη την Ελλάδα. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι παραπέμπονται περιστατικά σε υπηρεσίες ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες των ατόμων όταν αυτό δεν μπορεί να επιτευχθεί από μια μόνο οργάνωση. Επιπλέον, δημιουργούν συνεργασίες με άλλες οργανώσεις για κοινό σκοπό, συνήθως πραγματοποιούν εκδηλώσεις για την συγκέντρωση χρημάτων, τα οποία δίδουν σε υπηρεσίες και ανθρώπους που έχουν ανάγκη.

Μέσα σε μια κοινότητα συμπεριλαμβάνονται πολλές οργανώσεις και φορείς με διάφορες νομικές μορφές που σκοπό έχουν να καλύψουν δυσκολίες και ανάγκες που δημιουργούνται στους πολίτες. Πολλές φορές αναπτύσσονται συνεργασίες μεταξύ των οργανώσεων και των φορέων είτε διότι έχουν κοινούς σκοπούς, είτε αδυνατούν να καλύψουν την πληθώρα των αναγκών. Το Κράτος, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (Μ.Κ.Ο.) οφείλουν να

συνεργάζονται με σκοπό την αποκέντρωση των υπηρεσιών και την καλύτερη δυνατή παροχή βοήθειας. Σημαντικό είναι οι πολίτες να έχουν άμεση πρόσβαση στις υπηρεσίες και να μπορούν να εμπλακούν σε αυτές με οποιονδήποτε τρόπο (σαν εθελοντές, να υπάρχει συλλογική δράση, έτσι ώστε να διασφαλίζονται τα δικαιώματά τους, να προτείνουν τρόπους και να συμμετάσχουν στη λήψη αποφάσεων για την καλύτερη κάλυψη των αναγκών κ.α.) (www.mlsi.gov).

Επιπλέον σημαντικό να αναφερθεί είναι πως οι κοινωνικές υπηρεσίες πρέπει να αλληλοσυμπληρώνονται όταν υπάρχει ανάγκη προς όφελος όλων των πολιτών. Ιδιαίτερα όταν δημιουργούνται χρηματικά ελλείμματα τα οποία έχουν σημαντικό ρόλο στην αναδιάρθρωση των μηχανισμών κοινωνικού κράτους, διαφαίνεται πόσο σημαντικό είναι να συντονίζονται και να συνεργάζονται όλες οι δομές και τα προγράμματα. Με αυτόν τον τρόπο αξιοποιούνται τα διαθέσιμα μέσα και οι πόροι με πιο αποτελεσματικό και αποδοτικό τρόπο (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006).

Μια κοινότητα έχει πολλών ειδών δυσκολίες, διότι οι συνθήκες μεταβάλλονται κατά περιόδους δημιουργώντας συνεχώς νέα δεδομένα στα οποία πρέπει και να προσαρμόζεται. Οι οργανώσεις είναι πολλών ειδών διότι και οι ανάγκες είναι πολύμορφες και πρέπει να αντιμετωπίζονται με την παροχή ανάλογων υπηρεσιών. Μια σημαντική δραστηριότητα του κοινωνικού λειτουργού είναι η δημιουργία συνεργασιών είτε μεταξύ υπηρεσιών, είτε με την παραπομπή των εξυπηρετούμενων με κάθε δυνατή πηγή βοήθειας στην κοινότητα. Επίσης, γνωρίζει και παρέχει ενημέρωση για τα προγράμματα και τις δράσεις που υλοποιούνται από τους φορείς και τις οργανώσεις της κοινότητας. Στην σύγχρονη εποχή οι εξελίξεις είναι ραγδαίες και έχουν σημαντικό αντίκτυπο στη λειτουργία των υπηρεσιών και των φορέων. Είναι αναγκαίο οι επαγγελματίες να γνωρίζουν τρόπους και πηγές ώστε να ενημερώνονται για τις νέες πληροφορίες (Δημοπουλου – Λαγωνίκα, 2008).

ΜΕΣΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΤΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΑΛΛΩΝ ΦΟΡΕΩΝ

Από τα αποτελέσματα του δείγματός μας διαφαίνεται ότι οι οργανώσεις δεν είναι αρκετά πληροφορημένες για τις δράσεις και τα προγράμματα άλλων φορέων. Η πηγή πληροφόρησης είναι κατά κύριο λόγο το διαδίκτυο, τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης (Μ.Μ.Ε.), η ενημέρωση από συναδέλφους – ειδικούς και πολίτες. Σαν

δευτερεύον πηγές πληροφόρησης αναφέρθηκαν η απευθείας επικοινωνία με άλλους φορείς και η βιβλιογραφική μελέτη.

Όταν επιλέγουν να γνωστοποιήσουν τα προγράμματα και τις δράσεις τους χρησιμοποιούν τα Μ.Μ.Ε., επικοινωνούν και ενημερώνουν άλλες υπηρεσίες, την κοινότητα ενδιαφέροντος, τα μέλη των υπηρεσιών και διοργανώνουν εκδηλώσεις. Οι περισσότερες υπηρεσίες ανέφεραν πως επιλέγουν συχνά τα Μ.Μ.Ε. και στην συνέχεια τους παραπάνω τρόπους πληροφόρησης τους οποίους θεωρούν ικανοποιητικούς τρόπους ενημέρωσης.

Η πληροφόρηση αποτελεί πολύ βασικό κομμάτι για τη δημιουργία και την υλοποίηση του σχεδιασμού δράσεων. Η ίδια προέρχεται από ανθρώπους που δουλεύουν κυρίως στη διοίκηση του Δήμου και από την Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος (ΕΣΥΕ) (Κασιμάτη,2006). Ο κοινωνικός λειτουργός πρέπει να έχει γνώση για όλες τις πηγές υπηρεσιών της κοινότητας, έτσι ώστε να μπορέσει να παρέχει την στήριξη που χρειάζεται στα άτομα που την επιζητούν (Καλλινικάκη, 1998).

Υπάρχουν πολλών ειδών μελέτες που προσπαθούν να χαρτογραφήσουν την Ελλάδα της κρίσης, οι οποίες όμως διεξάγονται για συγκεκριμένους σκοπούς και δεν παρέχουν την δυνατότητα να πραγματοποιηθούν συγκριτικά αποτελέσματα. Αυτές οι μελέτες δεν μπορούν να προσδώσουν μια αντικειμενική εικόνα για τις υπηρεσίες και ιδιαίτερα να καταγράψουν τις άτυπες εθελοντικές ομάδες που δρουν μέσα στον ελλαδικό χώρο. Παρ' όλα αυτά σημαντική είναι η χρήση του διαδικτύου όπου οι τυπικές και οι άτυπες κοινωνικές υπηρεσίες προσφέρουν υλικό και ενημερώνουν για τις δράσεις και τα προγράμματα τους και είναι διαθέσιμο είτε για τους απασχολούμενους υπηρεσιών, είτε για τους πολίτες (Μπουρίκος, 2013).

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΦΟΡΕΩΝ ΜΕ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ

Σύμφωνα με τις απαντήσεις του δείγματός μας για τις σχέσεις που έχουν αναπτύξει οι υπηρεσίες με το κράτος, την τοπική αυτοδιοίκηση και την περιφέρεια οι περισσότερες ανέφεραν πως συνεργάζονται αρκετά συχνά με την τοπική αυτοδιοίκηση και δευτερευόντως με την Περιφέρεια και το κράτος ή και καθόλου με αυτό. Οι περισσότερες λοιπόν ανέφεραν πως έχουν αναπτύξει πολύ καλές σχέσεις με το Τοπικό επίπεδο και μέτρια σχέση με το Περιφερειακό, ενώ στο Εθνικό και το Υπερεθνικό χαρακτηρίστηκαν μέτριες έως και ανύπαρκτες. Σημαντικό είναι να

αναφερθεί ότι οι περισσότεροι φορείς του δείγματος ανήκουν στο Δημόσιο και κατ' επέκταση έχουν θετική εμπειρία από την Τοπική Αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια.

Σύμφωνα με τον Μπουρίκο, (2013) η οικονομική κρίση έχει δημιουργήσει νέα δεδομένα όσο αναφορά τη σχέση ανάμεσα στο κράτος και την αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα δημιουργήθηκαν νέες κοινωνικές υπηρεσίες με σκοπό τη βοήθεια του πολίτη και την κάλυψη των αναγκών του.

Η οικονομική κρίση απειλεί σε μεγάλο βαθμό την κοινωνική συνοχή. Σε αυτό συμβάλει σημαντικά και η αδυναμία του κράτους και των υπηρεσιών του να καλύψει τις ανάγκες των πολιτών. Σημαντικός μοχλός της κοινωνικής συνοχής θεωρείται και ο προνοιακός εθελοντισμός που με τις δεδομένες συνθήκες ο ρόλος του είναι ιδιαίτερα καθοριστικός. Τα κρατικά όργανα (Υπουργείο Εργασίας και Πρόνοιας, Πρωθυπουργός), στρέφονται σε αυτού του είδους τον εθελοντισμό διότι τον θεωρούν πυλώνα του εθνικού συστήματος και μηχανισμό διάσωσης του κράτους και της κοινωνικής αλληλεγγύης, εφόσον καταφέρνει να καλύψει ένα σημαντικό βαθμό πολύπλοκων αναγκών της κοινωνίας. Το κράτος πλέον με τη δεδομένη οικονομική κατάσταση δεν λειτουργεί σαν δίκτυ προστασίας των υπηρεσιών των Φορέων/Οργανώσεων. Οι δράσεις τους χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συντηρούνται με τη βοήθεια του εθελοντισμού. Με αποτέλεσμα να υπάρχει ο κίνδυνος ασυνέχειας των δράσεων και των παροχών (Μπουρίκος, 2013).

Σύμφωνα με τον Σταθόπουλο (2012) οι φορείς και οι οργανώσεις σε οποιονδήποτε τομέα και αν βρίσκονται (εθελοντικό, ιδιωτικό, δημόσιο) πρέπει να συνεργάζονται για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις ιδιαίτερες συνθήκες, ώστε να καταφέρουν να είναι όλοι οι τομείς πιο αποδοτικοί στην λειτουργία τους.

Στην ερώτηση αν θέτονται αιτήματα από το κράτος προς τους φορείς, ως επί το πλείστον οι υπηρεσίες απάντησαν ότι δεν έχουν αυτήν την περίοδο κάποιο αίτημα από το κράτος. Οι οργανώσεις που απάντησαν θετικά υποστήριξαν ότι τα αιτήματα του κράτους είναι κινητοποίηση εθελοντών για εμβολιασμούς, εκπαίδευση προσωπικού, παροχή υπηρεσιών, ομιλίες, θέσπιση κριτηρίων για την ύπαρξη προτεραιότητας μεταξύ των πολιτών ανάλογα με τις ανάγκες τους και υποστήριξη των δημοτικών διαμερισμάτων από τους συλλόγους.

Οι περισσότερες υπηρεσίες ανέφεραν πως οι τρόποι που χρησιμοποιούν στην προσπάθειά τους να ενημερώσουν και στη συνέχεια να επηρεάσουν το κράτος στην λήψη αποφάσεων είναι η σύνταξη εκθέσεων, η παρουσίαση στατιστικών

αποτελεσμάτων που προκύπτουν μέσα από έρευνες. Από τους υπόλοιπους φορείς οι δύο απάντησαν ότι επηρεάζουν σε μέτριο βαθμό και οι δύο καθόλου.

Η πλειοψηφία των υπηρεσιών του δείγματος δεν είναι συνδεδεμένες με κάποιο κρατικό ή ευρωπαϊκό πρόγραμμα. Οι φορείς που έχουν συνδεθεί είναι η Τοπική Αυτοδιοίκηση με προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπου λαμβάνει χρηματοδότηση και στη συνέχεια αναδιανέμει τους πόρους αυτούς σε δράσεις και προγράμματα για να καλυφθούν οι ανάγκες των πολιτών του Ηρακλείου. Επίσης, ένας σύλλογος έχει λάβει τρόφιμα από κρατικό πρόγραμμα και τα προσφέρει σε ανθρώπους που έχουν ανάγκη. Όσον αφορά την πληροφόρηση που λαμβάνουν από Κρατικά ή Ευρωπαϊκά προγράμματα οι μισές υπηρεσίες υποστήριξαν ότι είναι ικανοποιημένες. Η ενημέρωσή τους προέρχεται κυρίως από το διαδίκτυο, τα Μ.Μ.Ε., την Τοπική Αυτοδιοίκηση, την Περιφέρεια, από συζητήσεις με συναδέλφους αλλά και απλούς πολίτες και έγγραφα που λαμβάνουν από προϊστάμενες αρχές.

Υπάρχουν επίσημες ιστοσελίδες του «Υπουργείου Ανάπτυξης, Ανταγωνιστικότητας, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων» στο διαδίκτυο μέσα από τις οποίες υπάρχει ενημέρωση σχετικά με τα προγράμματα και τις δράσεις με χρηματοδοτήσεις Ευρωπαϊκές και μη που στόχο έχουν την ενίσχυση των υπηρεσιών και των επιχειρήσεων. Αυτές οι ιστοσελίδες περιλαμβάνουν όλα τα στοιχεία και τις πληροφορίες για τις ενέργειες που πραγματοποιούνται. Επιπλέον, υπάρχει η δυνατότητα επικοινωνίας με αυτές τις ιστοσελίδες, έτσι ώστε να λύνονται τυχόν απορίες των ενδιαφερόμενων (www.espa.gr).

Οι υπηρεσίες που δεν ανήκουν στον δημόσιο τομέα απάντησαν πως δεν παρουσίασαν αποτελέσματα της δουλειάς τους στο κράτος και εκείνες που ανήκουν στο δημόσιο παρουσιάζουν τα στοιχεία τους όποτε τους ζητηθούν. Ενημερώνουν συνήθως για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φορείς και τα ποσοστά των ατόμων που καταφθάνουν σε αυτές και εκθέτουν μια εικόνα της δουλειάς τους με σκοπό να συνταχθεί ένας νέος σχεδιασμός δράσεων που θα ανταποκρίνεται στις ανάγκες των πολιτών.

Οι οκτώ οργανώσεις μας ανέφεραν πως έχουν λάβει μέρος σε διαδικασίες σχεδιασμού δράσεων, που αναπτύσσει το κράτος/τοπική αυτ/ση, περιφέρεια ενώ οι υπόλοιποι απάντησαν αρνητικά. Αυτοί που συμμετείχαν συνεργάστηκαν με την Τοπική αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια για την υλοποίηση κοινών σκοπών και την δημιουργία νέων δράσεων και προγραμμάτων. Οι μηχανισμοί στήριξης που υπάρχουν και απευθύνονται στις υπηρεσίες και συνήθως στηρίζουν οικονομικά διάφορες

ενέργειες, θεωρούνται από αυτές αρκετά ικανοποιητικοί διότι τους χρησιμοποιούν για να σχεδιάσουν νέες δράσεις, αλλά κάποιες φορές δεν εφαρμόζονται λόγω απουσίας πόρων.

Σύμφωνα με την Λυμπεράκη και Τήνιο, (2012) οι μηχανισμοί στήριξης της Ελλάδος δημιουργήθηκαν και διαμορφώθηκαν σε καιρούς που τα πράγματα ήταν καλύτερα από οικονομικής πλευράς και το κράτος μπορούσε να ελέγξει και να προβλέψει καλύτερα τα αναδύομενα προβλήματα της κοινωνίας. Αυτό που ισχύει στην Ελλάδα και γενικά σε όλη την Ευρώπη, είναι το γεγονός ότι όταν οι κοινωνικές δυσκολίες αυξάνονται και υπάρχει μια γενική αποδιοργάνωση του κράτους οι κοινωνικοί μηχανισμοί αντιμετωπίζουν δυσχέρειες. Όταν τα κοινωνικά προβλήματα είναι μεμονωμένα, τότε το κράτος μπορεί να ανταποκριθεί στις οποιεσδήποτε συνέπειες, ενώ όταν αυτά αυξάνονται τότε συγκεκριμένα έρχεται αντιμέτωπο με τις οικονομικές και διοικητικές αντοχές του.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΦΟΡΕΩΝ/ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΟΥΣ

Οι φορείς ανέφεραν ως σημαντικότερη δυσκολία την έλλειψη προσωπικού, την ευαισθητοποίηση των πολιτών για συμμετοχή σε δράσεις και την εύρεση πόρων για την κάλυψη των αναγκών. Κάποιοι έχουν έλλειψη σε υλικά αγαθά (τρόφιμα, είδη ένδυσης, φαρμάκων και αναλωσίμων), ελλιπή ενημέρωση για ιατρικά θέματα και για παροχές υπηρεσιών. Επίσης, αναφέρθηκε ότι κάποιοι από τους εξυπηρετούμενους αναζητούν συγκεκριμένες κοινωνικές δομές για να καλύψουν τις ανάγκες τους (επιλεγμένες ανάλογα την περιοχή ή την ποιότητα τους).

Όλοι οι τομείς εργασίας λόγω της οικονομικής κρίσης έχουν πληγεί σημαντικά. Εξαιτίας της συρρίκνωσης στη χρηματοδότηση, πολλοί φορείς (εκπαίδευσης, υγείας, κοινωνικής φροντίδας κ.α.) και δομές συγχωνεύτηκαν, απολύθηκε ένα μεγάλο ποσοστό των εργαζομένων, μειώθηκαν οι υπηρεσίες που προσφέρονται στον πληθυσμό και πολλές κοινωνικές παροχές αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο της διακοπής τους. Σημαντικό να αναφερθεί είναι πως παρ' όλες αυτές τις δυσκολίες οι υπάρχοντες φορείς της χώρας προσπαθούν με κάθε τρόπο να εξοικονομήσουν πόρους και προσωπικό έτσι ώστε να μπορέσουν να καλύψουν τις ανάγκες τους (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Ο Δήμαρχος Ηρακλείου κ. Γιάννης Κουράκης, ανακοίνωσε πως παρ' όλες τις δυσκολίες που υπάρχουν λόγω της οικονομικής κρίσης και της μείωσης των πόρων από την Αυτοδιοίκηση (περικοπή 56% από την Συλλογική Απόφαση της Τοπικής

Αυτοδιοίκησης (ΣΑΤΑ) του 2014) η Δημοτική Αρχή κατάφερε να προσφέρει τις ίδιες παρεχόμενες υπηρεσίες στους πολίτες χωρίς να τις μειώσει (www.CretePlus.gr). Η ευαισθητοποίηση των ανθρώπων και η ενημέρωσή τους για τις δυσκολίες της κοινωνίας είναι πολύ σημαντική, διότι αυτό οδηγεί στην εμπλοκή και την ενασχόληση τους με τα κοινά. Τα Ευρωπαϊκά Προγράμματα παίζουν ζωτικό ρόλο στην ενίσχυση μιας κοινωνίας ειδικά σε περιόδους κρίσης, διότι συμπληρώνουν πολλά από τα κενά τα οποία δεν καλύπτονται από το υπάρχον δυναμικό στο εσωτερικό της (Θεοδωρόπουλος, 2011).

Οι φορείς για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της κοινωνίας αναπτύσσουν συνεργασίες με ανάλογους φορείς για να εξασφαλίσουν πόρους και να καταφέρουν να καλύψουν τα κενά τους (συνεργασίες με ιδιώτες, ενορίες και άλλες οργανώσεις, σύνδεση με κρατικά και Ευρωπαϊκά Προγράμματα, διοργάνωση εκδηλώσεων όπως παζάρια, δράσεις για ευαισθητοποίηση και ενημέρωση των ανθρώπων). Συγκεκριμένα ένας από τους φορείς κοινωνικών παροχών προσπαθεί να βρίσκεται κοντά στους πολίτες ώστε να καλύψει τις εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών, ενώ κάποιος άλλος οργανισμός ανέφερε πως διαθέτει κάποια ακίνητα τα οποία και θα μπορούσε να τα πουλήσει ώστε να πληρωθούν οι υπάλληλοι και δημιουργηθούν δράσεις.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΡΑΣΕΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΩΝ ΦΟΡΕΩΝ/ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ

Οι υπηρεσίες του δείγματος μας θεωρούν ότι δεν καταφέρνουν να καλύψουν τις ανάγκες των ανθρώπων. Συγκεκριμένα υποστήριξαν ότι αδυνατούν να τις καλύψουν λόγω έλλειψης πόρων, προσωπικού, χρηματοδότησης και μέσων. Όσες υπηρεσίες απάντησαν θετικά υποστήριξαν ότι καλύπτουν ένα μέρος των αναγκών των πολιτών (όπως ρούχα, τρόφιμα, φάρμακα, μαστογραφίες, μαθησιακή και ψυχολογική υποστήριξη). Όσον αφορά την κοινωνική πολιτική του κράτους τονίστηκε ότι είναι πολύ σημαντικό να αυξηθεί η χρηματοδότηση πιο συγκεκριμένα να βρεθεί σταθερή πηγή πόρων. Επίσης, προτάθηκε σαν τρόπος αντιμετώπισης των δυσκολιών να διοριστεί εξειδικευμένο προσωπικό έτσι ώστε να αναπτυχθούν μελλοντικοί σχεδιασμοί που να καλύπτουν τις ανάγκες του πληθυσμού.

Σύμφωνα με την καταγραφή στοιχείων παρουσιάζεται αδυναμία του κράτους να ανταπεξέλθει στην κάλυψη των αναγκών των πολιτών. Το κράτος, η αγορά και οι Μ.Κ.Ο. παρόλα αυτά βρίσκονται σε μια συνεχή αναζήτηση νέων προοπτικών για να

καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στα συνεχή αναδυόμενα προβλήματα και να στηρίξουν τις ευάλωτες ομάδες (Μπουρίκος, 2013).

Η κοινωνική πολιτική στην Ελλάδα είναι ένα κομμάτι το οποίο έχει δεχθεί πολλών ειδών διαστρεβλώσεις επί πολλά χρόνια και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα να μην είναι αποτελεσματική στην εφαρμογή της. Συνέχισε να αντιμετωπίζει τις νέες ανάγκες με βάση μια πραγματικότητα, η οποία έπαψε να ισχύει. Με βάση λοιπόν το άστοχο αποτέλεσμα που είχε όλη αυτή η διαδικασία, το κράτος προχώρησε σε μεταρρυθμίσεις βάζοντας νέες προτεραιότητες και εκπόνησε νέους καταλόγους διερεύνησης διαφόρων θεμάτων της κοινωνίας έτσι ώστε να γίνει πιο στοχευμένη (Λυμπεράκη & Τήνιος, 2012).

Στις δύσκολες μέρες της οικονομικής κρίσης στόχος της κοινωνικής πολιτικής είναι η προώθηση της κοινωνικής συνοχής η οποία θα προέλθει μέσα από ένα πιο αποτελεσματικό σύστημα, το οποίο κυρίως θα απευθύνεται στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Λόγω της αδυναμίας του κράτους να ακολουθήσει κάποιες αλλαγές, έδωσε το έναυσμα για την ανάπτυξη δομών και δικτύων αλληλεγγύης με συνταγματική κατοχύρωση και μη, ώστε να καλυφθούν συμπληρωματικά οι αδυναμίες. Συγκεκριμένα στόχοι της κοινωνικής πολιτικής πρέπει να είναι:

- Να σταματήσει η «δημοσιονομική αιμορραγία»
- Να προληφθεί η εξάντληση των εφεδρειών στις άτυπες εθελοντικές δραστηριότητες
- Να προληφθούν τυχόν αδυναμίες μέσω της επέμβασης του διοικητικού προσωπικού στην κοινωνική πολιτική, ώστε να γίνει αποτελεσματική (Λυμπεράκη & Τήνιος, 2012).

6.2. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία, με θέμα τη «Διερεύνηση των δράσεων που παρέχονται από επίσημους και ανεπίσημους Φορείς της πόλης του Ηρακλείου και ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών για την αντιμετώπιση της φτώχειας με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης», είχε ως σκοπό να μελετήσει τα προγράμματα και τις δράσεις της πόλης του Ηρακλείου που ανταποκρίνονται - ανταπεξέρχονται και καλύπτουν τις ανάγκες των πολιτών.

Στόχοι της συγκεκριμένης μελέτης αρχικά ήταν η εύρεση κοινωνικών δράσεων των επίσημων και ανεπίσημων Φορέων που προσφέρουν υπηρεσίες, στους πολίτες της πόλης του Ηρακλείου. Κατά δεύτερον ο βαθμός επιρροής της οικονομικής κρίσης στις κοινωνικές υπηρεσίες και ποιες οι δράσεις που ακολουθούν, έτσι ώστε να καλύψουν τις ανάγκες και να γίνουν πιο αποδοτικές. Επίσης, το κατά πόσο οι Φορείς είναι αποτελεσματικοί στον τρόπο δράσης τους και ποιος ο ρόλος του εθελοντισμού και των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων στην ενίσχυση των συγκεκριμένων υπηρεσιών. Τέλος, η δημιουργία νέων οργάνωσεων και ομάδων για την αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης και προτάσεις των φορέων για καινοτόμες δράσεις για την κάλυψη των αναγκών του πληθυσμού.

Όσον αφορά την εύρεση κοινωνικών δράσεων η καταγραφή όλων των οργάνωσεων στη χώρα μας είναι πολύ δύσκολη. Όσες έρευνες έχουν πραγματοποιηθεί είτε από Δημόσιους Φορείς είτε από ανεξάρτητους μελετητές δεν παρέχουν την δυνατότητα να διεξαχθούν συγκριτικά αποτελέσματα διότι οι εκάστοτε έρευνες στηρίχθηκαν σε διαφορετικά κριτήρια (σκοπούς). Επιπλέον, πιο δύσκολη θεωρείται η καταγραφή των άτυπων μορφών εθελοντισμού.

Συγκεκριμένα έχουν πραγματοποιηθεί προσπάθειες από τυπικούς και άτυπους φορείς της πόλης του Ηρακλείου. Για είδη πρώτης ανάγκης όπως τροφή, έχουν αυξηθεί τα συσσίτια. Υπάρχουν ειδικά διαμορφωμένοι χώροι για την καλλιέργεια λαχανικών. Προσφέρονται τρόφιμα από κοινωνικές δομές. Επίσης, άτυπες εθελοντικές ομάδες συγκεντρώνουν τρόφιμα και τα παρέχουν σε ευπαθείς ομάδες. Παρέχεται ιατροφαρμακευτική κάλυψη σε ανασφάλιστους, ανέργους, αστέγους και σε άτομα που δεν έχουν την οικονομική ευχέρεια. Πραγματοποιούνται δωρεάν εμβολιασμοί, οδοντιατρική κάλυψη σε παιδιά και προληπτική ιατρική. Προσφέρονται είδη ένδυσης και υπόδησης. Διεξάγονται δωρεάν μαθήματα (ξένων γλωσσών και βασικών μαθημάτων) σε μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Δημιουργήθηκαν χώροι που φιλοξενούν άστεγους, προγράμματα για εύρεση εργασίας και κατάρτισης. Υλοποιούνται πληρωμές λογαριασμών σε άπορους και τέλος, σε όποια άλλη σοβαρή δυσκολία προκύψει προσπαθούν να προσφέρουν και να βοηθήσουν.

Η οικονομική κρίση και οι επιπτώσεις της έχουν επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό το έργο των κοινωνικών φορέων. Το κράτος έχει μειώσει τη χρηματοδότηση και αυτό έχει ως αποτέλεσμα οι υπηρεσίες να είναι λιγότερο αποδοτικές ως προς την κάλυψη των αναγκών των πολιτών. Επίσης, έχουν παρατηρηθεί ελλείψεις σε προσωπικό, εξοπλισμό και αναλώσιμα. Οι δυσκολίες αυτές έχουν οδηγήσει σε απολύσεις εργαζομένων, συγχωνεύσεις υπηρεσιών και δομών, μείωση των παροχών προς τους εξυπηρετούμενους και ελλοχεύει ο κίνδυνος διακοπής/κατάργησης προγραμμάτων. Πολύ σημαντικός θεωρείται ο ρόλος του πολίτη που έχει ευαισθητοποιηθεί μέσω του εθελοντισμού και στηρίζει σε μεγάλο βαθμό το έργο των Φορέων/Οργανώσεων.

Οι δράσεις που πραγματοποιούν οι Φορείς/Οργανώσεις για να καλύψουν τις ελλείψεις τους είναι η συνεργασία με άλλες υπηρεσίες, εντός και εκτός Ελλάδας, η αξιοποίηση των Ευρωπαϊκών προγραμμάτων και η ευαισθητοποίηση των πολιτών με σκοπό την αύξηση της προσφοράς και του εθελοντισμού. Συνεργασία με την Τοπική Αυτοδιοίκηση, την Περιφέρεια και άλλες Οργανώσεις, ώστε να υλοποιούνται κοινοί σκοποί ή για την κάλυψη διαφόρων αναγκών. Είναι πολύ σημαντικό να υπάρχει αλληλοβοήθεια και στήριξη ανάμεσα στους Φορείς/Οργανώσεις για να καταφέρουν να ανταπεξέλθουν στις ιδιαίτερες συνθήκες και να είναι περισσότερο αποδοτικοί.

Το Κράτος πλέον με τη δεδομένη οικονομική κατάσταση αδυνατεί να στηρίζει τις υπηρεσίες και τις δράσεις των Φορέων/Οργανώσεων, οι οποίες καλύπτονται και χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από προγράμματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και συντηρούνται με τη βοήθεια του εθελοντισμού.

Ο ρόλος των εθελοντών στους φορείς και τις οργανώσεις είναι απαραίτητος. Ανάλογα το είδος των κοινωνικών υπηρεσιών και τη δράση τους, απασχολούν μέλη για να συμβάλουν στην κάλυψη αναγκών. Λειτουργούν σε συνεργασία με το εξειδικευμένο προσωπικό και συμπληρώνουν το έργο τους. Στο διάστημα που διανύουμε έχει παρατηρηθεί σημαντική αύξηση των εθελοντών. Σπουδαίο ρόλο σε όλες τις δραστηριότητες που υλοποιούνται είναι και η συνεισφορά των άτυπων εθελοντικών ομάδων που πραγματοποιούνται στην πόλη του Ηρακλείου και έχουν ξεκινήσει από την πρωτοβουλία εθελοντών. Επίσης, ενισχύουν σε μεγάλο βαθμό τις

δράσεις που πραγματοποιούνται στηρίζοντας τις, είτε με χρήματα, είτε με εθελοντική εργασία.

Ο ρόλος των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων τονίστηκε ιδιαίτερα από τους υπεύθυνους των Φορέων/Οργανώσεων. Σημαντική είναι η στήριξη τους τόσο για το παρελθόν, όσο και κατά την περίοδο της οικονομικής κρίσης, όπου πραγματοποιούνται συνεχώς μειώσεις, απολύσεις και καταργήσεις από το κράτος. Χρηματοδοτούνται σε μεγάλο βαθμό από την Ευρωπαϊκή Ένωση αρκετές δράσεις και προγράμματα. Παρ' όλα αυτά υπάρχει ο κίνδυνος ασυνέχειας κάποιων δράσεων λόγω των οικονομικών δυσχερειών που θα αντιμετωπίσουν μετά από την λήξη της χρηματοδότησης από την Ε.Ε. και της εξάντλησης των πηγών που χρησιμοποιούν.

Υπάρχουν ορισμένες ανησυχίες ως προς τις άτυπες εθελοντικές κοινωνικές δομές. Πρώτον, ότι δεν υπάρχει τρόπος να καταγραφούν όλες οι εθελοντικές ομάδες. Δεύτερον, ότι οι ανεπίσημοι φορείς μπορεί να έχουν την δυνατότητα να καλύψουν σε ικανοποιητικό βαθμό τις ελλείψεις του κράτους, αλλά δεν μπορούν να αναλάβουν όλες τις ανάγκες μιας κοινότητας, διότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εύρεση πόρων και κατ' επέκταση και στις δράσεις που δημιουργούν. Το διάστημα αυτό έχουν αναλάβει να καλύψουν μεγάλο μέρος από τις ανάγκες των πολιτών και υπάρχουν αμφιβολίες για το αν τελικά αντέξουν οι άτυπες εθελοντικές δομές την πίεση που ασκείται από το πλήθος των εξυπηρετούμενων και από τις επιπτώσεις της οικονομική κρίσης. Τρίτον, δεν έχουν καθολική μορφή όλες οι κοινωνικές υπηρεσίες, διότι σε κάποιες από αυτές δεν υπάρχει πρόσβαση από όλο το σύνολο του πληθυσμού. Οι ανισότητες διαφαίνονται και από το γεγονός ότι υπάρχει συγκέντρωση των υπηρεσιών και των προγραμμάτων σε ορισμένους δήμους (σε κεντρικά σημεία) και αυτό έχει σαν αποτέλεσμα σε άλλους να μην υπάρχουν οι δυνατότητες για να καλυφθούν οι υπόλοιπες περιοχές (ορεινές) της χώρας σε προνοιακές παροχές.

Λόγω της δεδομένης κατάστασης οι υπηρεσίες είναι πολύ δύσκολο να είναι αποδοτικές και καλούνται να ανταπεξέλθουν σε ένα συνεχώς αυξανόμενο αριθμό ατόμων που ζητά στήριξη και βοήθεια. Οι Φορείς/Οργανώσεις έχουν τη δυνατότητα να καλύψουν σε ένα βαθμό τις ανάγκες που προκύπτουν. Αφενός λόγω των ελλείψεων που αντιμετωπίζουν οι ίδιοι και αφετέρου λόγω του αυξημένου αριθμού των εξυπηρετούμενων και των διευρυμένων αναγκών.

Συγκεκριμένα οι χρήστες των υπηρεσιών είναι πληθυσμιακές ομάδες που αντιμετωπίζουν τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, οι περισσότεροι λόγω των

επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης. Ο αριθμός των εξυπηρετούμενων έχει αυξηθεί σημαντικά αλλά δεν υπάρχουν συγκεκριμένες καταγραφές από όλες τις υπηρεσίες.

Οι προτάσεις που δήλωσαν οι ίδιοι οι εκπρόσωποι των φορέων για να καταφέρουν να γίνουν πιο αποδοτικοί για την δεδομένη κατάσταση είναι το κράτος να διορίσει μεγαλύτερο αριθμό επιστημονικού προσωπικού, να μην προβεί σε άλλες περικοπές διότι οι συνθήκες είναι ήδη αντίξοες, να στηρίζει τον εθελοντισμό και να εξασφαλίσει με κάποιο τρόπο σταθερές πηγές εσόδων ώστε να διατηρηθούν οι ήδη υπάρχουσες παροχές και να καλυφθούν νέες δράσεις και ενέργειες.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα και την θεωρητική διερεύνηση του θέματος, παρατηρείται πως οι φορείς και οι οργανώσεις για να καλύψουν τις συνεχώς αναδυόμενες ανάγκες που προκύπτουν λόγω της οικονομικής κρίσης βρίσκονται σε συνεχή αναζήτηση πόρων είτε σε τοπικό επίπεδο, είτε σε διεθνές. Παρ' όλα αυτά τα μέσα που έχουν στη διάθεσή τους δεν επαρκούν για την πλήρη κάλυψη των δυσκολιών διότι ο πληθυσμός που απευθύνεται σε αυτές για βοήθεια αγγίζει έναν πολύ μεγάλο αριθμό. Η οικονομική κρίση έχει επηρεάσει σημαντικά τους Φορείς/Οργανώσεις αλλά και τους πολίτες. Οι προνοιακοί φορείς του κράτους και ο εθελοντικός τομέας είναι αναγκαίο να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας, ώστε να στηριχθούν οι ευάλωτες ομάδες του πληθυσμού.

Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης με τις συνεχόμενες και διαρκείς δυσκολίες στη ζωή των ατόμων ο κοινωνικός λειτουργός καλείται να αναλάβει πολύ σημαντικό έργο. Πλέον οι εξυπηρετούμενοι που ζητούν βοήθεια αγγίζουν έναν αρκετά μεγάλο βαθμό του συνολικού πληθυσμού. Η κοινωνική εργασία καλείται να αναλάβει αυτές τις ανάγκες και να τις ιεραρχήσει, λαμβάνοντας υπόψη κάποια κριτήρια. Το πρότυπο που ασκείται στις κοινωνικές υπηρεσίες είναι το θεσμικό, διότι το κράτος πρέπει να καλύπτει όλες τις ανάγκες όλων των ατόμων που απαρτίζουν μια κοινωνία και όλοι να έχουν προσβασιμότητα και ισονομία σε αυτές (Σταθόπουλος, 2005).

Ο κοινωνικός λειτουργός όταν κλιθεί να αναλάβει κάποιες υπηρεσίες αρχικά πρέπει να μελετήσει το πεδίο στο οποίο θα ενεργήσει, να εντοπίσει τις αδυναμίες και τις δυνατότητες μιας περιοχής και των κατοίκων αυτής, να προβεί στην εκτίμηση των αναγκών, με στόχο να δημιουργήσει έναν κοινωνικό σχεδιασμό. Αυτό θα έχει σαν αποτέλεσμα να οργανωθούν οι υπηρεσίες με σκοπό να δράσουν καλύπτοντας τις ανάγκες μέσα από την εφαρμογή προγραμμάτων και συνεργασιών (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006). Αξίζει να αναφερθεί πόσο σημαντική

είναι η αναζήτηση των ευάλωτων ομάδων μέσα σε μια κοινότητα σε αποκεντρωμένες κυρίως περιοχές. Κάθε κοινωνική υπηρεσία διασφαλίζει τα δικαιώματα των ατόμων και ενισχύει τις δυνάμεις και τις ικανότητες της κοινότητας με τρόπο που στοχεύει στην κοινωνική ανάπτυξη. Για να υλοποιηθεί αυτό πρέπει να εξασφαλιστούν και να οργανωθούν συλλογικές δράσεις που θα έχουν τον έλεγχο πάνω στις κοινωνικοπολιτισμικές συνθήκες (Ζαϊμάκης, 2011).

Η έρευνα εστίασε την προσοχή της στις δράσεις και τα προγράμματα των Φορέων/ Μ.Κ.Ο. του δείγματος αλλά και στις συνεργασίες που ανέπτυξαν μεταξύ τους, με την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης και τις συνέπειές της. Επίσης, είναι σημαντικό να αναφερθεί πως λόγω της επικαιρότητας του θέματος δεν έχουν πραγματοποιηθεί έρευνες που να εστιάζουν σε αυτό το θέμα, θα ήταν ενθαρρυντικό να δοθούν ερεθίσματα ώστε να διεξαχθούν και άλλες πτυχιακές εργασίες ή σχετικές έρευνες.

Είναι σημαντικό στις έρευνες να αλλάξει ο τρόπος διεξαγωγής των διοικητικών στοιχείων. Οι μέχρι τώρα έρευνες καταλήγουν στη σημαντικότητα αλλαγής του συστήματος. Χρειάζονται όμως δειγματοληπτικά στοιχεία που να μετρούν τις πραγματικές αντιδράσεις στην κρίση και αυτό έχει επιτευχθεί σε άλλες Ευρωπαϊκές χώρες από την κοινωνική τους πολιτική (Λυμπεράκη & Τήνιος, 2012).

6.3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Μετά την ολοκλήρωση του θεωρητικού και ερευνητικού μέρους της πτυχειακής εργασίας, η ερευνητική ομάδα παρακάτω θα εκθέσει τις δικές της προτάσεις που σχετίζονται με τη λειτουργία των φορέων/ οργανώσεων για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων της οικονομικής κρίσης και για την καλύτερη εξυπηρέτηση και κάλυψη των αναγκών των πολιτών. Οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει το κράτος πρόνοιας με τις ελλείψεις που υπάρχουν λόγω της οικονομικής κρίσης, αφήνει τα περιθώρια για την παράθεση προτάσεων και μελλοντικών στρατηγικών για την καλύτερη δυνατή κάλυψη των ποικιλόμορφων αναγκών.

Στην εποχή μας υπάρχουν πολλές πρακτικές και τεχνολογίες που στηρίζονται κατά ένα πολύ μεγάλο βαθμό στη συνεργασία, τη συμμετοχικότητα και την επιχειρηματική δραστηριότητα τόσο σε τοπικό επίπεδο όσο και σε διεθνές. Αυτές οι πρακτικές αφορούν την έρευνα, την εκπαίδευση, την επιχειρηματικότητα και τον εθελοντισμό. Υπάρχουν μια σειρά από εργαλεία και μεθοδολογίες που βοηθούν τους φορείς και τις οργανώσεις να γίνονται πιο ουσιαστικές και πιο αποδοτικές στο έργο τους. Η ευαισθητοποίηση και η συμμετοχή των πολιτών διαδραματίζει πολύ μεγάλο ρόλο στην εφαρμογή τους διότι πολλές φορές ο εθελοντισμός είναι εκείνος που εξασφαλίζει την βιωσιμότητα των δράσεων αλλά και τις περισσότερες φάσεις τους. Οι εθελοντές με τον δικό τους τρόπο μπορούν να απαιτήσουν πράγματα και να επιτύχουν μέσα από το άκουσμα των προτάσεων τους, λύσεις για πολλές δυσκολίες σε άμεσο χρονικό διάστημα. Είναι πολύ σημαντικό αυτού του είδους οι πρωτοβουλίες να ενισχύονται και να πολλαπλασιάζονται συνεχώς. Αυτό αποτελεί και το κλειδί για χρηματοδότηση τοπικών και περιφερειακών δράσεων από την Ευρωπαϊκή Ένωση για προγράμματα που αφορούν την περίοδο 2014-2020 (www.ellak.gr).

Πρέπει να υπάρξει ένας καλύτερος σχεδιασμός όσον αφορά τη δημόσια διοίκηση και την ενίσχυση κάποιων συγκεκριμένων τομέων εργασίας, «όπως η διαχείριση παραπόνων, η οργάνωση υπηρεσιών κοινωνικής φροντίδας, η υποστήριξη των σχολείων από τις τοπικές κοινότητες και συμμετοχικός προϋπολογισμός». Ο ρόλος της συνεργασίας και εδώ είναι πολύ σημαντικός διότι, με αυτό τον τρόπο θα μπορούσαν να δημιουργηθούν πιο οργανωμένες τοπικές κοινότητες και θεωρείται ένα βήμα για πιο οργανωμένες Περιφέρειες σε Ευρωπαϊκό επίπεδο (www.ellak.gr).

Επίσης, η επαναχρησιμοποίηση δημόσιων δεδομένων (καταγραφές δήμων, περιφερειών) μέσα από το διαδίκτυο με νόμιμη άδεια θα ήταν πολύ σημαντική διότι

θα δίνονταν η δυνατότητα σε όσους ενδιαφέρονται να δημιουργήσουν και να σχεδιάσουν παρεμβάσεις για την βελτίωση των υφιστάμενων χωροταξικών, τηλεπικοινωνιακών και άλλων υποδομών, τόσο σε τοπικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Επιπλέον, θα μπορούσε να δημιουργηθεί συνεργασία του δήμου με διάφορες ομάδες εθελοντών στο διαδίκτυο (ειδικών και μη που γνωρίζουν από Ηλεκτρονικούς Υπολογιστές), έτσι ώστε να δημιουργηθούν μέσα από εκεί διάφορες δράσεις και να παρέχονται υπηρεσίες δημόσιες ή και ιδιωτικές, που θα στοχεύουν στο «κοινό καλό».
(www.ellak.gr)

Την περίοδο αυτή που διανύουμε με τις επιπτώσεις της οικονομική κρίσης οι κοινωνικές υπηρεσίες αναπτύσσουν συνεργασίες ώστε να μπορέσουν να καλύψουν τις ανάγκες του πληθυσμού. Το Κράτος, η Τοπική Αυτοδιοίκηση, η Περιφέρεια και οι Μ.Κ.Ο. οφείλουν να συνεργαστούν ώστε να δημιουργήσουν ένα κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας για να στηριχθούν οι ευάλωτες κοινωνικές ομάδες.

Επίσης, τόσο οι άτυπες όσο και οι τυπικές κοινωνικές πρακτικές πρέπει να σέβονται την προσωπικότητα των εξυπηρετούμενων τους και να μην δημοσιοποιούν τα στοιχεία τους. Για παράδειγμα, όταν γίνονται τέτοιου είδους δράσεις τα Μ.Μ.Ε. δημοσιοποιούν αυτές τις πρωτοβουλίες και πολλές φορές τα πρόσωπα των εξυπηρετούμενων δεν καλύπτονται στις εικόνες που προβάλλονται οδηγώντας αυτούς τους ανθρώπους σε δυσμενή θέση. Επιπλέον, δεν εξασφαλίζουν ούτε τη συγκατάθεση από τα ίδια τα άτομα που παρουσιάζονται στην τηλεόραση κάτι που θα έπρεπε να συμβαίνει διότι διαφορετικά είναι παράνομο και κατ' επέκταση δεν υπάρχει σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα (Μπουρίκος, 2013).

Σημαντικό είναι σε όλες τις ενέργειες που πραγματοποιούνται να τηρείται αυστηρά ο όρος του «πολίτη» και να μην υπάρχει επιλεκτικότητα στις κοινωνικές παροχές, διότι έτσι υπάρχει ο κίνδυνος να μην δίνεται βοήθεια σε κάποιες ομάδες πληθυσμού. Συγκεκριμένα σε κάποιες περιπτώσεις γίνονται διακρίσεις, εφόσον λειτουργούν με κομματικά κριτήρια (ρατσιστικά) και υπάρχει μεγάλη εξάρτηση από την «εθελοντική κοινωνική πρόνοια», λόγω της δεδομένης δύσκολης οικονομικής κατάστασης. Είναι απαραίτητο για τους παραπάνω λόγους να πραγματοποιηθούν εκτός από ποιοτικές και ποσοτικές έρευνες, αξιολογήσεις θεσμών, εμπειριών, όρων αλλά και αποτελεσμάτων των άτυπων και των τυπικών φορέων. Επίσης, είναι σημαντικό να εξακριβωθεί η διάρκειά τους, οι παρεχόμενες υπηρεσίες και οι αξίες τους με απώτερο στόχο την ουσιαστική λειτουργία της εθελοντικής κοινωνικής

πρόνοιας χωρίς ανισότητες, με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης. (Μπουρίκος, 2013).

Η οικονομική κρίση της χώρας έχει επηρεάσει σε σημαντικό βαθμό το επίπεδο διαβίωσης του πληθυσμού με την ύπαρξη σχετικής φτώχειας και του αναποτελεσματικού συστήματος κοινωνικής προστασίας. Είναι πολύ σημαντικό να πραγματοποιηθούν αλλαγές πρώτον, με μεταρρυθμίσεις στην πολιτική ώστε να ενισχυθεί η οικονομική δραστηριότητα και να αυξηθεί το κατά κεφαλήν ακαθάριστο εθνικό προϊόν (Α.Ε.Π.) και η απασχόληση. Δεύτερον, να αντλήσουμε πληροφορίες από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες που η μεθοδολογία που χρησιμοποίησαν και χρησιμοποιούν, στοχεύει στην αποτελεσματικότερη άντληση πόρων και μειώνει το ποσοστό της φτώχειας, έτσι ώστε να υπάρξει διάρθρωση του συστήματος κοινωνικής προστασίας. Απαιτείται ακόμη ενίσχυση της χρηματοδότησης του συστήματος των κοινωνικών μεταβιβάσεων εκτός από τις συντάξεις. Το κράτος πρέπει να βάλει νέες προτεραιότητες στην κάλυψη των αναγκών λόγω της συγκεκριμένης οικονομικής κατάστασης και να αλλάξει τις κυβερνητικές του προτεραιότητες για να μπορέσει να διανείμει πιο αποτελεσματικά τους πόρους του με στόχο την αποδοτικότερη ανάπτυξη και διαχείριση της οικονομίας. Αν αυτό το βήμα δεν γίνει τότε η χώρα θα συνεχίζει να αυξάνει συνεχώς τα επίπεδα της φτώχειας και τα επόμενα χρόνια, βάζοντας σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή της χώρας (Δαφέρμος & Παπαθεοδώρου, 2012).

Αξίζει να αναφερθεί η σημαντικότητα του έργου του κοινωνικού λειτουργού την περίοδο της οικονομικής κρίσης με τις δυσκολίες που επιφέρει συνεχώς σε όλους τους τομείς της ζωής των ατόμων, διότι σκοπός του είναι η αντιμετώπιση αυτών των συνθηκών. Ο αριθμός των ατόμων που καταφθάνουν στις κοινωνικές υπηρεσίες για την κάλυψη βιοποριστικών αναγκών, καθημερινά αυξάνεται και πολλές φορές λειτουργούν με σειρά προτεραιότητας ή ιεραρχώντας τις ανάγκες ώστε να καλυφθούν οι πιο ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού. Η κοινωνική εργασία θα πρέπει να ασκείται με το θεσμικό πρότυπο το οποίο διαθέτει αναδιανεμητικό χαρακτήρα και καθολική μορφή. Όλοι οι πολίτες ανεξαιρέτως πρέπει να έχουν πρόσβαση στους φορείς, χωρίς να αποκλείονται με βάση την οικονομική ευχέρεια ή την εθνικότητα κ.α. Το πρότυπο αυτό στηρίζεται επίσης στην αντίληψη πως οι κοινωνικές αλλαγές επηρεάζουν όλες τις ομάδες του πληθυσμού. Το κράτος παρεμβαίνει για να καταπολεμηθούν οι αρνητικές συνέπειες στην οικονομική πολιτική μιας κοινωνίας και στις δυσλειτουργίες της αγοράς. Οι υπηρεσίες πρέπει να χρησιμοποιούνται από όλα τα

άτομα μιας κοινωνίας, έτσι ώστε να αποφεύγεται ο στιγματισμός (Σταθόπουλος, 2005).

Η κοινωνική εργασία είναι απαραίτητη για την εκτίμηση αναγκών και την καταγραφή τους, με στόχο τον κοινωνικό σχεδιασμό και την οργάνωση των κοινωνικών υπηρεσιών. Οι κοινωνικές υπηρεσίες αρχικά διεξάγουν έρευνες, με σκοπό τον σχεδιασμό, την υλοποίηση προγραμμάτων και την σύναψη συνεργασιών και με άλλους φορείς της κοινότητας με στόχο την αποδοτικότητα στην κάλυψη των αναγκών (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006). Η δεδομένη κατάσταση που επικρατεί στον ελλαδικό χώρο κάνει τις κοινωνικές υπηρεσίες και δομές ιδιαίτερα σημαντικές στις παροχές πρωτοβάθμιας κοινωνικής φροντίδας προς τις ευπαθείς ομάδες. Αυτό προδιαθέτει την ανάγκη για εξασφάλιση οικονομικών πόρων, έτσι ώστε να υπάρχει επαρκή στελέχωση και σωστή διάρθρωση των κοινωνικών υπηρεσιών (www.skle.gr).

Αξίζει να τονιστεί ιδιαίτερα το γεγονός ότι εκτός από την συνεργασία των κοινωνικών δομών και προγραμμάτων είναι εξίσου σημαντική και η ενεργή εμπλοκή των επαγγελματιών στην κοινότητα. Αυτό πραγματοποιείται με την αναζήτηση των κοινωνικά αποκλεισμένων ατόμων και σε αποκεντρωμένες περιοχές έτσι ώστε να καλύπτονται οι δυσκολίες των ατόμων από την έλλειψη δομών και ενημέρωσης. Επιπλέον, οι κοινωνικές υπηρεσίες υποστηρίζουν τα κοινωνικά δικαιώματα, ιδιαίτερα των ατόμων και πληθυσμιακών ομάδων που απειλούνται ή πλήττονται από τον κοινωνικό αποκλεισμό (Κοντιάδης, Καλατζής, Μίχος, Μπιτσάνη, Τσέκος, 2006). Αυτό πραγματοποιείται με την «ενδυνάμωση» και την ενίσχυση των δικαιωμάτων. Πιο συγκεκριμένα με το όρο αυτό περιγράφεται η ενίσχυση των ικανοτήτων και των δυνάμεων μιας κοινότητας με τρόπο που στοχεύει στην κοινωνική ανάπτυξη. Για να πραγματοποιηθεί αυτό πρέπει η κοινότητα να οργανωθεί συνολικά και να καταφέρει να έχει τον έλεγχο πάνω στις συνθήκες του κοινωνικοπολιτισμικού περιβάλλοντος (Ζαϊμάκης, 2011).

Η κοινοτική ανάπτυξη είναι μια διαδικασία η οποία έχει ως στόχο να προσφέρει ευημερία στο άνθρωπο και να βελτιώσει την ποιότητα ζωής, καλύπτοντας τις ανάγκες του, κάτι που θεωρείται επιτακτικό έπειτα από τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης. Περικλείει αναδιανεμητικές πρακτικές κοινωνικής δικαιοσύνης και ήπιες μορφές οικονομικής ανάπτυξης, και αυτά στοχεύουν στην δημιουργία ενός υγιούς και επαρκούς περιβάλλοντος. Η κοινοτική ανάπτυξη βασίζεται σε τρεις βασικές αρχές οι οποίες είναι πρώτον, η κοινωνική δικαιοσύνη, δηλαδή όλοι πρέπει να

αντιμετωπίζονται με τον τρόπο όσον αφορά τη χρήση πόρων και αγαθών και να καταπολεμάται ο κοινωνικός αποκλεισμός. Δεύτερον, η ιδέα της αειφόρου ανάπτυξης όπου ο άνθρωπος πρέπει να χρησιμοποιεί την φύση με τρόπο που να ευνοεί την αναπαραγωγή της και να μην καταστρέφεται. Τρίτον, η αντίληψη της υγιούς κοινότητας η οποία «περιλαμβάνει ένα καθαρό και ασφαλές περιβάλλον ένα βιώσιμο οικοσύστημα, υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης με υψηλή ποιότητα και προσβασιμότητα, ευκαιρίες κατάρτισης, μηχανισμοί και δίκτυα αντιμετώπισης αναγκών από το δημόσιο τομέα σε συνεργασία με δημόσιες υπηρεσίες και εθελοντικές οργανώσεις.» Επίσης, η κοινοτική ανάπτυξη στοχεύει στη δημιουργία και στη διατήρηση κοινωνική συνοχής των μελών και συνάπτει συνεργασίες με άλλες κοινότητες για να μπορεί καλύτερα να αντλεί πόρους. Σκοπός της είναι να βοηθάει κοινότητες οι οποίες αντιμετωπίζουν οικονομικές δυσχέρειες να βρουν τρόπους αντιμετώπισης, ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα ζωής τους. Πραγματοποιούνται συνήθως δράσεις και πρωτοβουλίες αναπτυξιακού χαρακτήρα. Τέλος, τα προγράμματα αυτά κινητοποιούν την τοπική κοινωνία (Ζαϊμάκης, 2011).

Η κοινοτική οργάνωση έχει σαν στόχο τη δημιουργία συνεργασίας μεταξύ διαφορετικών προνοιακών, κρατικών, εθελοντικών κλπ φορέων. Συντονίζει αυτές τις υπηρεσίες με τρόπο που να μην επισκιάζει η μια την άλλη. Στόχος της οργάνωσης είναι να δημιουργηθεί ένας ουσιαστικός διάλογος όπου θα λαμβάνεται υπόψη η γνώμη της κοινότητας σχετικά με τα τοπικά ζητήματα. Στην περίοδο της οικονομικής κρίσης το κράτος πρόνοιας σε πολλές χώρες της Ευρώπης προχωρά σε ενέργειες περικοπών και συρρίκνωσης και με αυτόν τον τρόπο δεν υπάρχει δυνατότητα να αντιμετωπιστούν οι δυσκολίες. Η επίτευξη της εξασφάλισης των επιπλέον πόρων μπορεί να γίνει με την άσκηση πίεσης που θα προκαλέσουν τα ενδιαφερόμενα άτομα της τοπικής κοινωνίας (αυτοργάνωση πολιτών). Για να επιτευχθεί αυτό πρέπει να παρέχονται κίνητρα, ερεθίσματα, ενθάρρυνση, οργάνωση - υποβοήθηση της κοινότητας με συμμαχίες και συνηγορίες που όλα αυτά παρέχονται από την εμπλοκή επαγγελματία ο οποίος θα έχει μελετήσει τις ιδιαιτερότητες και τις δυναμικές του κοινωνικού πλαισίου με το οποίο εμπλέκεται (Καραγκούνης, 2008).

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική βιβλιογραφία

Αθανασίου, Λ. (2008). *Αναπτυξιακή διαδικασία και μακρόχρονες εξελίξεις στην οικονομική συμπεριφορά και τις οικονομικές συνθήκες στην Ελλάδα*. Κέντρο προγραμματισμού και οικονομικών ερευνών.

Alpha Bank. (2008). *Η κρίση του 2007-2009: η άνοδος και η πτώση της χρηματοοικονομικής μοχλεύσεως*. Οικονομικό Δελτίο τεύχος 108, Φεβρουάριος.

Ανθόπουλος, Χ. (2000). *Εθελοντισμός αλληλεγγύη και Δημοκρατία. Η Εθελοντική δράση στην Συνταγματική Προοπτική*.

Δαφέρμος, Μ. (2006). *Περιθωριοποίηση και Εκπαιδευτική ένταξη. Η περίπτωση των Τσιγγάνων του Ηρακλείου Κρήτης*. Αθήνα: Ατραπός.

Δαφέρμος, Γ., Παπαθεοδόρου, Χ., (2012). *Κοινωνική Πολιτική και κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης*. Έκδοση της τράπεζας της Ελλάδος.

Δημοπούλου - Λαγωνίκα, Μ., Ταυλαρίδου- Καλούτση, Α., Μουζακίτης, Χ. (2008). *Μεθοδολογία Κοινωνικής Εργασίας. Μοντέλα παρέμβασης. Από την ατομική στην γενική- ολιστική προσέγγιση*. 4η έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Ζαιμάκης, Γ. (2009). *Κοινοτική εργασία και τοπικές κοινωνίες. Ανάπτυξη, Συλλογική Δράση, Πολυπολιτισμικότητα*. 8η έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Ζευγαρίδης, Σ. (1979). *Η οργάνωση της Δημόσιας Διοικήσεως*. Αθήνα: 1982.

Ζουμπουλάκης, Μ. (2005). *Σύγχρονες προσεγγίσεις της Ελληνικής οικονομίας*. Σειρά: Επιστήμη και κοινωνία. Επιμέλεια: Χρήστος Κόλλιας, Χάρης Ναζάκης και Μιχάλης Χλέτσος. Αθήνα: Πατάκης 2005.

Ζωγράφου, Α. (2002). *Ο διπλός ρόλος της Κοινωνικής Εργασίας στο πλαίσιο των Κοινωνικών Οργανώσεων*. 3η έκδοση Αθήνα: τυπωθήτω Γιώργος Δαρδανός.

Ιωσηφίδης, Θ. (2008). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική 2008.

Καλαφάτης Θ., Πρόντζας Ε. (2011). *Οικονομική ιστορία του Ελληνικού κράτους*. Πολιτιστικό ίδρυμα ομίλου Πειραιώς.

Καλλινικάκη, Θ. (1998). *Κοινωνική εργασία. Εισαγωγή στη θεωρία και την πρακτική της Κοινωνικής Εργασίας*. 6η έκδοση. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα.

Καραγκούνης Β. (2008). *Κοινοτική εργασία και Τοπική ανάπτυξη*. Αθήνα: Τόπος.

- Καρανάσιος, Π. (1999). *Δημόσια Διοίκηση*. Αθήνα: ΤΕΙ Αθήνα 1999.
- Κασιμάτη, Κ. (2006). *Κοινωνικός Σχεδιασμός και Αξιολόγηση. Μέθοδοι και πρακτικές*. Αθήνα: Gutenberg.
- Κόντης, Θ. (2001). *Εισαγωγή στην Δημόσια Διοίκηση*. 3η έκδοση. Αθήνα : Σύγχρονη εκδοτική.
- Λεάνδρος, Ν. (2012). *Οικονομική κρίση και σύγχρονη ανάπτυξη: η οπτική της πολιτικής οικονομίας*. Αθήνα: Διόνοκος 2012.
- Λυμπεράκη Α., Τήνιος, Π., (2012). *Κοινωνική Πολιτική και κοινωνική συνοχή στην Ελλάδα σε συνθήκες οικονομικής κρίσης*. Έκδοση της τράπεζας της Ελλάδος.
- Μακρυδημήτρης, Α. (2008). *Δημόσια Διοίκηση. Στοιχεία διοικητικής οργάνωσης*. Επιμέλεια: Μαρία- Ηλιάνα Πραβίτα. 3η' έκδοση Αθήνα: Σακκούλα.
- Ρουmeliώτης, Παναγιώτης Β. (1980). *Η οικονομική κρίση και η ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Ο.Κ.* Εκδόσεις: Παπαζήσης Αθήνα: 1980.
- Σταθόπουλος, Π. (2012). *Οργάνωση και Διοίκηση Κοινωνικών Υπηρεσιών*. Αθήνα: Παπαζήση.
- Σταθόπουλος, Π. (2005). *Κοινωνική Πρόνοια Ιστορική Εξέλιξη- Νέες Κατευθύνσεις*. Εκδόσεις: Παπαζήσης.

Μεταφρασμένη βιβλιογραφία

- Robson, C., (2010) *Η Έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Μετάφραση: Βασιλική Νταλάκου, Κατερίνα Βασιλικού. 2^η έκδοση. Αθήνα: Gutenberg.

Εκδόσεις – έγγραφα οργανισμών

- Αδάμ, Σ., Παπαθεοδώρου, Χ., (2010). *Κοινωνική οικονομία και κοινωνικός αποκλεισμός*. Ινστιτούτο εργασία ΓΣΕΕ. Παρατηρητήριο οικονομικών και κοινωνικών ασφαλίσεων.
- Αμίτσης, Γ., Απίστουλας, Δ., Μαρίνη, Φ., (2007). *Το σχέδιο δράσης για την ανάπτυξη του τομέα της κοινωνικής πρόνοιας την δ' Προγραμματική Περίοδο 2007 – 2013. Το Εθνικό Πρόγραμμα «Κοινωνική Συνοχή και Αλληλεγγύη»*. Υπουργείο Υγείας & Κοινωνικής Αλληλεγγύης. Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Ε.Π. «Υγεία – Πρόνοια».
- Γενική γραμματεία νέας γενιάς, Ελληνική δημοκρατία, Ευρωπαϊκή Ένωση (2012). *Μελέτη για τη διερεύνηση και αποτύπωση της τρέχουσας κατάστασης του Εθελοντισμού στην Ελλάδα*. Στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού Προγράμματος: Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντισμού 2011 Β' Παραδοτέο του έργου.

Γενική Συνομοσπονδία Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας, (2012). *Ευρωπαϊκή Επιτροπή* (www.gsevee.gr).

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, (2011). *Υπηρεσίες Κοινωνικής Προστασίας, Παιδείας και Πολιτισμού. Αρμοδιότητες Διεύθυνσης Κοινωνικής Ανάπτυξης*. Τεύχος δεύτερο. Ενότητα 5η. Άρθρο 12. Αρ. Φύλλου 2122.

2^ο Κέντρο Κοινοτικής Φροντίδας- Ανοικτής Προστασίας Ηλικιωμένων, (2011). *Οργάνωση τμημάτων κοινοτικής φροντίδας- ανοικτής προστασίας ηλικιωμένων του Δήμου Ηρακλείου*. Ηράκλειο: 2ο ΚΕ.ΚΟΙ.Φ-Α.Π.Η.

ΚΕΣΑΝ, (2011). *Κέντρο Πρόληψης των Εξαρτήσεων και Προαγωγής της Ψυχοκοινωνικής Υγείας Ηρακλείου Κρήτης*. Σε συνεργασία με τον ΟΚΑΝΑ (Οργανισμός κατά των Ναρκωτικών) και τον Δήμο Ηρακλείου Κρήτης. Συγγραφική ομάδα: Βεζυράκη, Σταματελόπουλος, Στουπή.

Κέντρο Ψυχικής Υγείας, (2010). *Περί ψυχικής υγείας, επιστροφή στις αξίες*. Εκδότης Κέντρο ψυχικής Υγείας. Ηράκλειο: τεύχος 5. Περιοδική έκδοση.

Κοντιάδης, Ξ., Καλατζής, Ν., Μίχος, Λ., Μπιτσάνη, Ε., Τσέκος, Θ., (2006). *Κοινωνική Πολιτική και Τοπική Αυτοδιοίκηση*. Ινστιτούτο Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Τελική Έκθεση.

Κοινωνικός Αποκλεισμός. Φορέας Ανάπτυξης Ανθρώπινου και Κοινωνικού κεφαλαίου για την Αντιμετώπιση του Κοινωνικού Αποκλεισμού. (www.klimaka.org.gr).

Μπουρίκος, Δ. (2013). *Κοινωνική αλληλεγγύη στην Ελλάδα της κρίσης: Νέο κύμα ανάδυσης της κοινωνίας πολιτών ή εμπέδωση της κατακερματισμένης κοινωνικής ιδιότητας του πολίτη*; Ελληνικό ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής. Παρατηρητήριο για την κρίση. Ερευνητικό κείμενο Νο: 3.

Τούντας, Γ. (2010). *Εξεταστική Επιτροπή για την Υγεία και Ριζική Λύση στο Πρόβλημα των Νοσοκομείων*. Κέντρο μελετών Υπηρεσιών Υγείας. Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Φύλλο 3. Ιούλιος 2010. (www.neahygeia.gr).

Υπουργείο Εσωτερικών. Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών. Διεύθυνση αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Διεθνών Οργανισμών. Τμήμα σχέσεων με Διεθνείς Οργανισμούς. Δελτίο Διεθνών και Ευρωπαϊκών Θεμάτων της τοπικής Αυτοδιοίκησης, (2012). *Ευρωπαϊκά Προγράμματα και Πρωτοβουλίες*. Υπεύθυνος επιμέλειας και έκδοσης : Δρ. Καρβούνης, Α. (www.ypes.gr).

Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών (2006) *Ο ρόλος του Δημόσιου και του Ιδιωτικού Τομέα*. Αθήνα: 2006 (www.sdit.mnec.gr).

Υπουργείο Οικονομίας και οικονομικών. Ειδική Γραμματεία Συμπράξεων Δημοσίου και Ιδιωτικού τομέα. *Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού τομέα*. Αθήνα: 2006. (www.sdit.mnec.gr).

Άρθρα από το internet

Δίκτυο κοινωνικών δομών αντιμετώπισης της φτώχειας από το Δ. Ηρακλείου. (2012). (www.flashnews.gr) Πρόσβαση: (03/09/2013).

Ερυθρός Σταυρός (2013). *News letter.* Αθήνα: Γραφείο Δημοσίων Σχέσεων και επικοινωνίας (www.redcross.gr). Πρόσβαση: (10/09/2013).

Έτοιμος ο προϋπολογισμός στο Δήμο - Καμία αύξηση στα τέλη λέει ο κ. Κουράκης. (<http://www.creteplus.gr/news/etoimo-to-proshedio-propologismou-gia-to-2014-apo-to-dimo-irakleiou-59077.html>). (02/09/2013).

2011 - Ευρωπαϊκό Έτος Εθελοντικών Δραστηριοτήτων που προωθούν την ενεργό συμμετοχή του πολίτη. (www.3049.syzefxis.gov.gr). Πρόσβαση: (06/05/2013).

Θεοδωρόπουλος Χ., (29.12.2011). *Ο κοινωνικός αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης* (www.iatronet.gr). Πρόσβαση: (18/3/2013).

Θεοδωρόπουλος Χ. (2013). *Ο κοινωνικός αντίκτυπος της οικονομικής κρίσης: Εργασία, ανεργία, φτώχεια, εγκληματικότητα, άγχος, αυτοκτονία, υγεία και ευκαιρίες αλλαγής.* (www.medlook.net/article). Πρόσβαση: (04/04/2013).

Καδαϊτζής Α. (2010). *Κοινωνικά δικαιώματα, ιδιότητα του πολίτη και μετανάστες.* (www.constitutionalism.gr). Πρόσβαση: (10/08/2013).

Καλημέρη, Χ. (2012). *Μειώνονται οι μαθητές. Η κρίση αλλάζει το χάρτη της ιδιωτικής εκπαίδευσης.* (<http://www.imerisia.gr>). Πρόσβαση: (10/07/2013).

Καραϊσκού Α., Μαλλιάρου Μ., Σαράφης Π. (2012). *Οικονομική κρίση: Επίδραση στην υγεία των πολιτών και στα Συστήματα Υγείας.* Διεπιστημονική Φροντίδα Υγείας, Τόμος 4, (τεύχος 2), σελ. 49-54 στο www.inhealthcare.gr. Πρόσβαση: (12/3/2013).

Κατσαρέλη, Σ. (2010). *Η κρίση "χτύπησε" και την ιδιωτική εκπαίδευση.* (<http://www.inews.gr>). Πρόσβαση: (10/07/2013).

ΚΕΘΕΑ (2012) Ημερίδα: *Οικονομική κρίση και Κοινωνική κρίση.* Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργών Ελλάδας. Αθήνα (www.kethea.gr) Πρόσβαση: (15/4/2012).

Κεσίδου Ε. (2012). *Η Οικονομική κρίση και ύφεση στην ελληνική οικονομία. Οικονομική κρίση στην Ελλάδα νεοφιλελεύθερες πολιτικές.* Πανεπιστημιακή Οικονομική Σχολή του Νότινχαμ, πανεπιστήμιο του Νότινχαμ. (<http://www.tovima.gr>). Πρόσβαση: (04/11/2012).

Κίτσος Γ. (2010). *Ιστορική αναδρομή της οικονομικής κρίσης.* Ημερομηνία Δημοσίευσης: 12/03/2010. Πηγές κειμένου: Έψιλον Ελευθεροτυπία Τεύχος 967, 25.10.2009 (www.wikipedia.org). Πρόσβαση: (25/02/2013).

- Κλώντζα Ο. (2013). *Κοινωνικός χώρος στο Ηράκλειο για φαγητό με την αγάπη μας*. (www.tovima.gr). Πρόσβαση: (10/08/2013).
- Κότταρη, Μ. (2006). *Οι Μη Κυβερνητικές οργανώσεις και ο ρόλος τους. Καταναλωτικά Βήματα*. Τεύχος Οκτωβρίου - Δεκεμβρίου 2006. (<http://edo-mko.gr>). Πρόσβαση: (10/06/2013).
- Κοψίνη, Χ., (2013). *Αναγκαία η ιδιωτική ασφάλιση για αξιοπρεπείς συντάξεις στο μέλλον*. (www.imerisia.gr). Πρόσβαση: (10/07/2013).
- Κώτσης, Β. (2012). *Ανέκαμψαν οι ιδιωτικές κλινικές. Οι Λίβνοι τραυματίες, οι συμβάσεις με τον ΕΟΠΥΥ και η απαξίωση των δημόσιων νοσοκομείων αύξησαν την κίνηση*. (www.tovima.gr). Πρόσβαση: (28/05/2013).
- Μανιού, Μ., Ιακωβίδου, Ε., (2009). *Η σημερινή εικόνα των δημόσιων και των ιδιωτικών νοσοκομείων στην Ελλάδα*. Το Βήμα του Ασκληπιού. Τεύχος 4^ο, Οκτώβριος – Δεκέμβριος 2009. Πρόσβαση: (20/05/2013).
- Μουντράκης, Α., (2010). *Ζωή πέρα από την κρίση. 2011. Έτος Εθελοντισμού*. www.aporseis.gr). Πρόσβαση: (25/05/2013).
- Μπάλη, Ι., Πασχαλίδη, Νίκη,. (2013). *Οι Κοινωνικοί Λειτουργοί δεν μένουμε παρατηρητές στην κρίση*. (www.notospress.gr). Πρόσβαση: (01/04/2013).
- Μπαλούρδος Δ, (2012). *Επιπτώσεις της κρίσης στην φτώχεια και στον οικονομικό αποκλεισμό. Αρχικές μετρήσεις και προσαρμοστικές πολιτικές*. (www.grsr.gr). Πρόσβαση: (10/11/2013).
- Μπαρόζο, Μ. (16/10/2012). *Κρίσιμος ο ρόλος του ιδιωτικού τομέα στην αναπτυξιακή βοήθεια*. (www.kathimerini.gr). Πρόσβαση: (06/05/2013).
- Μυλωνά Κ. *Ένα λιθαράκι απ'όλους για να συνεχιστεί η προσφορά. Φιλανθρωπικός Σύλλογος «Άγιος Ιωάννης ο Ελεήμων»*. (www.patris.gr). Πρόσβαση: (05/09/2013).
- Ξανθάκη, Α. (2010). *Ψυχολογικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης*. (<http://blog.inhealth.gr>). Πρόσβαση: (09/05/2012).
- Παπαδημητρίου Σ. (2012). *Οι συνέπειες της οικονομικής κρίσης στα ανθρώπινα δικαιώματα της νέας γενιάς και κυρίως στο δικαίωμα στην εκπαίδευση*. (<http://paratiritirio-in-education.blogspot.com>). Πρόσβαση: (09/05/2012).
- Ρομπόλης Σ. (2011). *Οικονομική κρίση, κρίση απασχόλησης και κρίση κοινωνικής ασφάλισης*. Πάντειο Πανεπιστήμιο (www.polep.com). Πρόσβαση: (04/09/2013).
- HymanGrid: *Σημαντική αύξηση της εθελοντικής προσφοράς στην κρίση*. (2013). ([http://www.skai.gr/news/greece/article/232731/humangrid-simadiki-auxisi-tis-ethelodikis-prosforas-stin-krisi-infographic-/](http://www.skai.gr/news/greece/article/232731/humangrid-simadiki-auxisi-tis-ethelodikis-prosforas-stin-krisi-infographic/)). Πρόσβαση: (08/09/2013).

Συντονιστική Επιτροπή Νότιας Δωδεκανήσου. (2012). *Ανησυχία για την μείωση της χρηματοδότησης των κοινωνικών δομών*. (www.grafida.net). Πρόσβαση: (10/09/2013).

Τράπεζα Αλληλεγγύης του Δήμου Ηρακλείου. (www.neakriti.gr). Πρόσβαση: (14/08/2013).

Φυντανίδου, Ε., Τράτσα, Μ. (2013). *Τρελές... εφημερίες στα νοσοκομεία του ΕΣΥ. Η απουσία δομών πρωτοβάθμιας φροντίδας και η φυγή ασθενών από τον ιδιωτικό τομέα πλημμυρίζουν τα Επείγοντα και τα εξωτερικά ιατρεία*. (www.tovima.gr). Πρόσβαση: (28/05/2013).

Χολέβας, Κ. (2013). *Η Εκκλησία και η κρίση*. Ελεύθερη Ζώνη Ημερήσια ηλεκτρονική εφημερίδα, Αρ. φύλλου 1058 (www.elzoni.gr). Πρόσβαση: (25/08/2013).

Άρθρο από εφημερίδα

Βουρδουμπάς, Γ., (2013) *Από τη στρατηγική της Λισαβόνας στην Ευρωπαϊκή στρατηγική για το 2020. Η πολιτική της έξυπνης εξειδίκευσης για την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών περιφερειών και η Κρήτη*. Χανιώτικα νέα. Σελ: 28. 7 Αυγούστου.

Λιδακτορική διατριβή/μεταπτυχιακή ή πτυχιακή εργασία

Κουρεμένου, Ν. (2008). *Η ζήτηση για Ιδιωτική Δευτεροβάθμια ημερησία Γενική Εκπαίδευση: Μελέτη στον Νομό Αττικής*. Διπλωματική εργασία: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Μαζαράκη, Η. (2012). *Υγεία: Δημόσιο ή Ιδιωτικό Αγαθό*. Πτυχιακή Εργασία: Αχαϊκή Ιατρική.

Μαυροδμή, Π., Παπαδοπούλου, Μ., Γκαμπέτα, Α., (2009). *Ο εθελοντισμός στην σύγχρονη κοινωνία*. Πτυχιακή Εργασία: ΤΕΙ Λάρισας. (<http://www.imlarisis.gr>).

Ζιμπίδου Ι., Σολκίδης Α., (2009). *Η οικονομική κρίση στον τουρισμό*. Πτυχιακή Εργασία: Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Θεσσαλονίκης.

Παρουσιάσεις/εισηγήσεις (σε συνέδρια/σεμινάρια/ημερίδες)

Κυριόπουλος Γ, (2012). *Πολιτική και Οικονομία της Κρίσης και Ψυχική Υγεία. Τομέας Οικονομικών της Υγείας*. Εθνική Σχολή Δημόσιας Υγείας. Ημερομηνία Δημοσίευσης: 20/3/2012 Πρόσβαση: (02\02\2013). (www.nsph.gr).

Μαρκουλάκη Ε, (2013). *Ψυχική Υγεία και Εθελοντισμός*. 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο Αιμοδοτών. Χανιά. 22-24/03/2013.

Ηλεκτρονικές πηγές

Άρθρο 79 παράγραφος 1 του ΦΕΚ 84 Α'/2001 (www.et.gr).

Άρθρο 117 του ΚΔΚ (Κώδικας Δήμων και Κοινοτήτων) (www.heraklion.gr).

Άρθρο 13 του ν. 3172/2003 (Φ.Ε.Κ. 197, Α) (www.ypes.gr).

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. *Τι είναι το ΕΣΠΑ*; (<http://kpg.auth.gr/>).

Βενιζέλειο Νοσοκομείο. (www.venizeleio.gr).

Δήμος Ηρακλείου. (www.koinoniaher.gr).

Διάταξη 102 παρ.1 του Συντάγματος, (www.ypes.gr).

Ελληνικός Ερυθρός Σταυρός. (www.samarites.gr).

Ενημερωτικό Δελτίο για τη Συνθήκη της Λισαβόνας. *Care for Europe*. (www.evangelicals.gr).

Ιερά αρχιεπισκοπή Κρήτης. (www.iak.gr).

Κοινωνικές οργανώσεις Δήμου Ηρακλείου. (<http://www.heraklion.gr>).

Περιφέρεια Κρήτης. (www.crete.gov.gr).

Προτάσεις Πολιτικής για τις Περιφέρειες- Ανοικτές προοπτικές και τεχνολογίες. Ελεύθερο λογισμικό/λογισμικό Ανοικτού κώδικα. (www.ellak.gr).

Σύνδεσμος Κοινωνικών λειτουργών Ελλάδος. *Οργανισμοί Εσωτερικών Υπηρεσιών Δήμων / Διεύθυνση Κοινωνικής Πολιτικής*. (2012). (www.skle.gr).

Τοπική αυτοδιοίκηση. (www.aftodioikisi.gr).

Υπουργείο Ανάπτυξης, Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων. (www.espa.gr).

Υπουργείο Εργασίας και κοινωνικών Ασφαλίσεων (www.mlsi.gov).

Ξένη βιβλιογραφία

N e l s o n, R., B e l k i n, P., M i x, D. (2010): *Greece's Debt Crisis: Overview, Policy Responses, and Implications*, Congressional Research Service, 7-5700, www.crs.gov, R41167, 27th Apr 2010.

T h e E c o n o m i s t (2010): *Greece's sovereign-debt crunch. A very European crisis. – The sorry state of Greece's public finances is a test not only for the country's policymakers but also for Europe's*, from The Economist print edition, 4th Feb 2010.

The Economist (2010): *Europe's sovereign-debt crisis. Acropolis now. – The Greek debt crisis is spreading. Europe needs a bolder, broader solution – and quickly*, from The Economist print edition, 29th Apr 2010.

Understanding and measuring social capital: a multi-disciplinary tool for practitioners, GROOTART, Cristian: VON BASTELAER Thierry. Washington DC: World Bank Publications, 2002 Μετάφραση: Κούτρα 2008.

Ένωση Οργανώσεων Εθελοντικών Υπηρεσιών (AVSO) και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Εθελοντισμού (CEV), Alizioti, 2009. *Study on Volunteering in the European Union. Μελέτη για τον εθελοντισμό στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Country Report Greece (<http://www.ngofederation.gr>).

Wearden, G. (2010). *Ελλάδα κρίση χρέους: χρονοδιάγραμμα*. Ημερομηνία Δημοσίευσης: 5/05/2010 Άρθρο από την εφημερίδα The guardian. *Greece debt crisis: timeline*. (www.guardian.co.uk).

Tzortzinis, A. (2012). *Ελλάδα: πακέτα βοήθειας*. Ημερομηνία δημοσίευσης: 13\12\2012 Άρθρο από την εφημερίδα New York Times. Greece. (www.topics.nytimes.com).

Vayanos, D., Vettas, N., Meghir, C., (2010). *The economic crisis in Greece: a time of reform and opportunity*. (<http://greekeconomistsforreform.com>). (πρόσβαση: 18.05.2012).